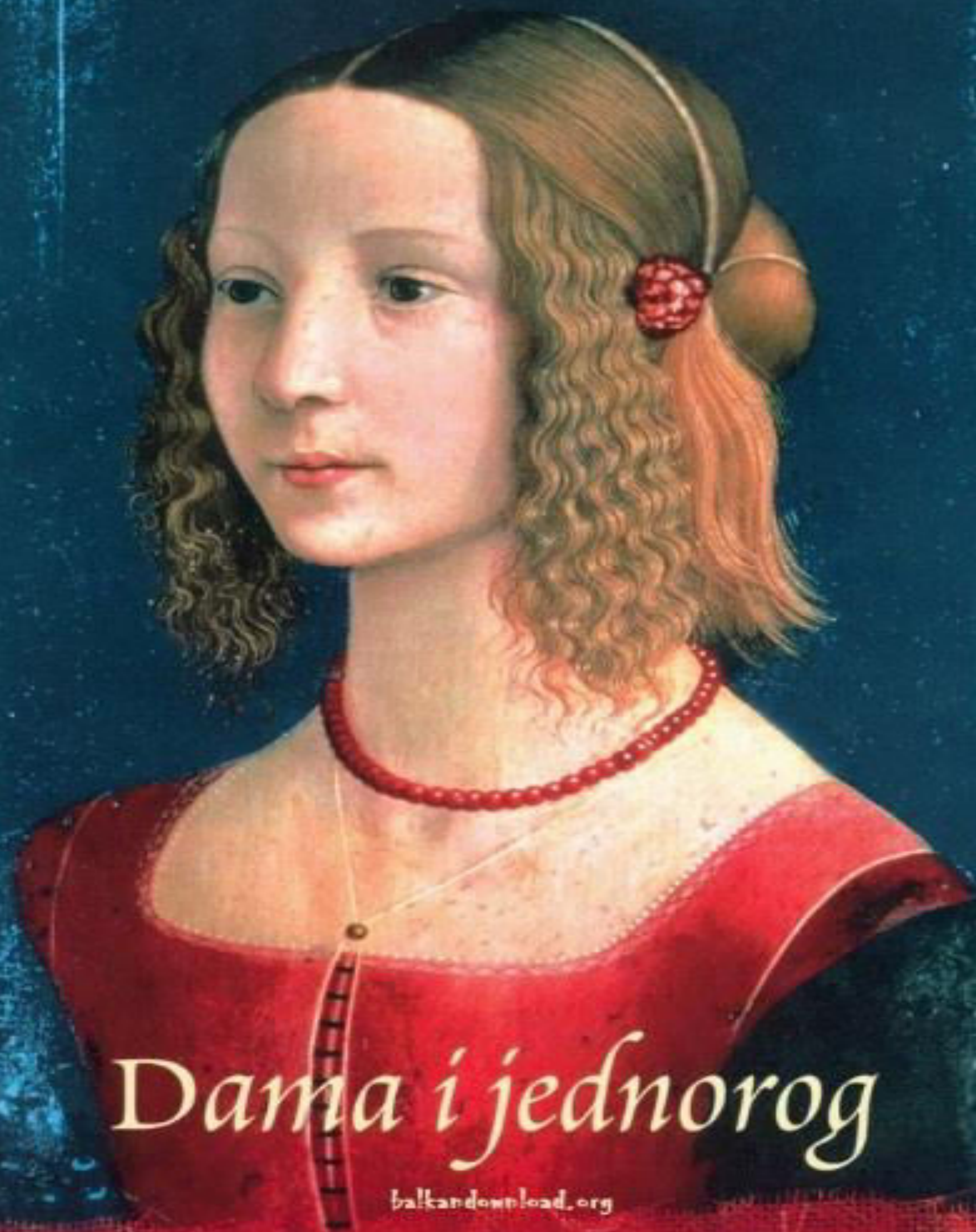

Dama i jednorog

TREJSI ŠEVALIJE

AUTOR ROMANA *DEVOJKA SA BISERNOM MINĐUŠOM*

Trejsi Ševalije

DAMA I JEDNOROG

Naslov originala:
Tracy Chevalier
The Lady and the Unicorn

Preveo:
Nenad Dropulić

Mojoj sestri Kim

I

PARIZ

Uskršnji post -
Vaznesenje 1490.

NIKOLA DEZINOSANT

Glasnik je rekao da odmah pođem. Takav je Žan le Vist - očekuje da svi odmah urade ono što on kaže.

Tako sam i učinio. Na brzinu sam očistio četkice i pošao za glasnikom. Porudžbina od Žana le Vista znači hranu na stolu nedeljama. Samo kralj može da odbije Žana le Vista, a ja svakako nisam kralj.

S druge strane pak, koliko sam puta jurio preko Sene u Ulicu Di Fur i vratio se kući bez narudžbine? Nije Žan le Vist ćudljiv čovek - naprotiv, trezven je i strog kakav je nekad bio njegov voljeni Luj XI. I nema smisla za humor. Nikad se ne šalim s njim. Pravo je olakšanje izaći iz njegove kuće i otići u najbližu krčmu na piće, malo smeha i pipkanja radi oporavka duha.

On zna šta hoće. Ali ponekad, kada dođem kod njega na dogovor o još jednom grbu koji će krasiti dimnjak, ili o boji za vrata kočije njegove žene, ili o malom komadu obojenog stakla za kapelu - ljudi govore kako Le Vistovih grbova ima koliko i konjske balege - on bi odjednom zaćutao, odmahnuo glavom i namršteno rekao: "Ovo nije potrebno. Ne treba da razmišljam o tako prizemnim stvarima. Idi." I ja bih otišao, osećajući grižu savesti, kao da sam ja kriv što sam mu spomenuo ukrašavanje kočije, iako je zapravo on mene pozvao.

Već nekoliko puta bio sam u Ulici Di Fur. Nije to kuća koja ostavlja snažan utisak. Iako okružena prostranim poljima, sagrađena je kao da se nalazi usred grada. Sobe su uske i dugačke, hodnici mračni, štale preblizu - kuća uvek miriše na konje. To je kuća u kakvoj bi živela porodica koja je novcem prokrčila pristup na dvor - veličanstvena, ali na lošem mestu. Žan le Vist verovatno misli da je dobro prošao što ima ovakvu kuću da u njoj živi, ali dvor mu se smeje iza leđa. On bi trebalo da živi blizu kralja i katedrale Notr Dam, a ne van gradskih zidina, na močvarnim poljima oko crkve Sen Žermen de Pre.

Kad sam stigao, domoupravitelj me nije poveo u privatnu odaju Žana le Vista, sobu sa mnoštvom mapa na zidovima, gde Le Vist uz porodične poslove obavlja i svoje dužnosti prema kralju i dvoru, nego u Veliku dvoranu, u kojoj Le Vistovi primaju posetioce i priređuju gozbe. Nikada nisam bio u njoj. To je dugačka prostorija s velikim ognjištem u zidu naspram vrata i hrastovim stolom u sredini. Osim kamenog grba koji je visio na donjem delu dimnjaka i još jednog naslikanog na vratima, nije imala drugih ukrasa, mada je tavanica bila obložena ljupko izrezbarenim drvenim pločama.

Nije raskošno, mislio sam gledajući naokolo. Iako su šaloni bili otvoreni, vatra nije gorela i dvorana golih zidova bila je hladna.

"Ovde čekaj mog gospodara", reče domoupravitelj buljeći u mene. U ovoj kući ljudi ili poštuju umetnike ili otvoreno pokazuju svoj prezir prema njima.

Okrenuo sam mu leđa i zagledao se kroz uzani prozor u tornjeve Sen Žermen de Prea. Neki kažu da je Žan le Vist uzeo ovu kuću kako bi njegova pobožna žena lako i često mogla da odlazi u crkvu.

Vrata iza mene su se otvorila i ja sam se okrenuo, spreman da se poklonim. Ali to je bila samo neka sluškinja; podrugljivo se osmehnula videvši me napola savijenog. Ispravio sam se i gledao je kako ide po dvorani, a kofa joj udara o nogu. Kleknula je i stala da čisti pepeo iz ognjišta.

Je li to ona? Pokušao sam da se prisetim - bilo je mračno te noći iza štala. Bila je deblja nego što sam je se sećao, i smrknuta, stuštenih gustih obrva, ali lice joj je bilo ljupko. Vredelo je pokušati.

"Ostani još malo", rekoh joj kad se nespretno uspravila i krenula ka vratima. "Sedi i odmori noge. Ispričaću ti priču." Ona se trgnu i stade. "Misliš, priču o jednorogu?"

To je ona. Zinuo sam da joj odgovorim, ali ona skoči pred mene. "Da li priča kaže kako je devojka zatrudnela i može da izgubi posao? Da li se tako završava?"

Zato se, znači, ovako ugojila. Okrenuo sam se prozoru. "Trebalo je da bolje pripaziš."

"Nije trebalo da te slušam, eto šta je trebalo da radim. Trebalo je da ti iščupam taj tvoj jezik i nabijem ti ga u dupe."

"Idi sada, hajde, budi dobra devojka." Zavukao sam ruku u džep, izvadio nekoliko novčića i bacio ih na sto. "Da imaš za bebu."

Devojka mi priđe i pljunu mi u lice. Dok sam obrisao pljuvačku s očiju, već je bila nestala. Kao i novčići.

Malo zatim stigao je Žan le Vist, u pratnji Leona le Vjea. Većina naručilaca koristi trgovce kakav je Le Vje kao posrednike, da se pogađaju o uslovima, pišu ugovore, obezbeđuju početni novac i materijal i brinu se da posao bude obavljen. Već sam imao posla sa starim trgovcem, oko grba načinjenog za dimnjak, *Blagovesti* za odaju žene Žana le Vista i nekog obojenog stakla za kapelu njihovog dvorca pored Liona.

Le Vistovi mnogo cene Leona. I ja ga poštujem, ali ga ne volim. Potiče iz porodice nekadašnjih Jevreja. On to ne krije, ali koristi tu činjenicu u svoju korist, jer se i porodica

Žana le Vista mnogo puta menjala tokom vremena. Zato ceni Leona - obojica su počeli ni od čega i stvorili sebi ime. Naravno, Leon vodi računa da prisustvuje misi u katedrali Notr Dam najmanje dva-tri puta sedmično, kao što Žan le Vist dobro pazi da se drži kao pravi plemić, pa naručuje umetnička dela za svoju kuću, priređuje bogate zabave, klanja se svome kralju i brani ga.

Leon me je gledao i smešio se kroz bradu kao da mi na ramenu vidi majmuna. Okrenuo sam se Žanu le Vistu. *bonjour*[1], gospodine. Želeli ste da me vidite." Poklonio sam se tako nisko da mi je zabubnjalo u glavi. Nikad ne škodi duboko se pokloniti.

Donja vilica Žana le Vista liči na sekiricu, a oči su mu poput oštrica noža. Sada je preleteo pogledom po dvorani i zaustavio se na prozoru iznad mog ramena. "Želim da porazgovaram s tobom o porudžbini, Nikola Dezinosant", rekao je povlačeći naniže rukave odore kakve nose pravnici obrubljene zečjim krznom, tamnocrvene boje.

I ja sam pogledao po sobi, pazeći da mi se misli ne vide na licu. Sa Žanom le Vistom najbolje je tako. "Šta imate na umu, gospodine?"

"Tapiserije."

Primetio sam množinu. "Možda grbove vaše porodice s obe strane vrata?"

Žan le Vist načini grimasu. Zažalio sam što sam progovorio.

"Želim tapiserije preko svih zidova."

"Svih?"

"Da."

---

[1] Franc. - dobar dan. (Prim. prev.)

Još jednom sam osmotrio dvoranu, ovog puta pažljivije. Bila je dugačka najmanje deset, a široka pet koraka. Njeni zidovi bili su veoma debeli, od grubog, sivog domaćeg kamena. U jednom dužem zidu probijena su tri prozora, a polovinu jednog kraćeg zida zauzimalo je ognjište. Tkačima će biti potrebne godine da načine tapiserije za sve zidove.

"Šta želite kao temu, gospodine?" Uradio sam nacrt jedne tapiserije za Žana le Vista - porodični grb, naravno. To je bilo jednostavno - samo sam povećao grb do veličine tapiserije i nacrtao oko njega malo zelenila kao pozadinu.

Žan le Vist skrsti ruke na grudima. "Prošle godine izabran sam za predsednika Suda pomoćnika[2]."

To mi ništa nije značilo, ali znao sam šta treba da kažem. "Da, gospodine. To je velika čast za vas i vašu porodicu." Leon prevrnu očima ka izrezbarenoj tavanici, a Žan le Vist mahnu rukom kao da tera dim iz dvorane. Činilo se da ga ozlojeđuje sve što kažem.

"Taj uspeh želim da proslavim tapiserijama. Čuvao sam ovu dvoranu za posebnu priliku."

Sada sam čekao.

"Naravno, od suštinske je važnosti da na njima bude prikazan porodični grb."

"Naravno, gospodine."

Onda me je Žan le Vist iznenadio. "Ali ne samo grb. Grb je na mnogo mesta već prikazan sam, i ovde i drugde u kući." Pokazao je grbove iznad ognjišta i vrata, kao i neke izrezbarene na tavanici, koje ranije nisam primetio. "Ne, želim da grb bude deo većeg prizora, da bude simbol mog položaja u srcu dvora."

"Povorka, možda?"

"Bitka."

"Bitka?"

"Da. Bitka kod Nansija[3]."

[2] Franc. *Cour des Aides,* doslovno Sud pomoćnika, kraljevski sud zadužen za određivanje i prikupljanje poreza na poljoprivredne proizvode i robu koja se prodaje po čitavoj zemlji i za slučajeve zloupotreba službenog položaja. (Prim. prev.)

[3] U bici kod Nansija, 6. januara 1477, sukobile su se snage francuskog kralja Luja XI (1423-1483) i Šarla Smelog (1433-1477), poslednjeg vladajućeg vojvode od Burgundije, koji se protivio širenju moći francuske krune.

Zadržao sam na licu zamišljen izraz. Čak sam se malo i nasmešio, mada sam znao vrlo malo o bitkama, a o ovoj kod Nansija ništa, ni ko je učestvovao u njoj, niti ko je poginuo, a ko pobedio. Konji, pomislio sam. Da prekrijem ove zidove, moraću da naslikam najmanje dvadeset konja isprepletenih s ljudskim rukama, nogama i oklopima. Pitao sam se šta je navelo Žana le Vista - odnosno, mnogo verovatnije Leona - da odabere mene za ovaj posao. Ja na dvoru uživam ugled minijaturiste, slikara sićušnih portreta dama, koje ove daju muškarcima da nose. Hvaljene zbog svoje prefinjenosti, minijature su veoma tražene. Slikam grbove i vrata damskih kočija za napojnicu, ali moja prava veština je stvaranje lica veličine palca uz pomoć nekoliko dlaka divljeg vepra i boja pomešanih s belancetom. Za to je potrebna sigurna ruka, a to imam, čak i posle duge noći pijančenja u *Zlatnom petlu.* Ali na pomisao o slikanju dvadeset ogromnih konja počeo sam da se znojim, iako je dvorana bila hladna.

"Sigurni ste da želite bitku kod Nansija, gospodine?" - rekao sam. To nije sasvim bilo pitanje.

Žan le Vist se namršti. "Zašto ne bih bio siguran?"

"Pitam bez razloga, gospodine", odgovorio sam hitro. "Ali ovo će biti važna dela i morate biti sigurni da ste odabrali ono što zaista želite." Opsovao sam sebe zbog svojih nezgrapnih reči.

Žan le Vist frknu. "Uvek znam šta želim. Pa opet, čudim se tebi - ne deluješ oduševljeno ovim zadatkom. Možda bi trebalo da nađem drugog umetnika, nekog ko će se ovome više radovati."

Ponovo sam se duboko poklonio. "Oh, ne, gospodine, naravno da sam počastvovan i zahvalan što ste od mene zatražili da stvorim ovako slavna dela. Siguran sam da nisam vredan misli koje mi upućujete u svojoj dobroti. Budite uvereni da ću u ove tapiserije uložiti svoje srce i svoju krv."

Žan le Vist klimnu glavom, kao da mu se ovakva samoponižavanja duguju. "Ostaviću te s Leonom da se dogovoriš o pojedinostima i da izmeriš zidove", reče okrećući se da izađe. "Očekujem prve nacrte pred Uskrs - do Pričesnog utorka, a slike do Vaznesenja."

Kad smo ostali sami, Leon le Vje se zakikota. "Kakva si ti budala."

Burgundska vojska je poražena, Šarl Smeli je u bici poginuo, a Burgundija je priključena posedima francuskog kralja. (Prim. prev.)

S Leonom je najbolje odmah preći na stvar i ne obraćati pažnju na njegove šale. "Moj honorar je deset *livres tournois* - četiri sada, tri kad završim nacrte i tri kada slike budu gotove."

"Pet *livres parisis"*, odvrati on brzo. "Pola kad završiš crteže. Ostatak kad predaš slike i kad se uverimo da je gospodin zadovoljan."

"Ne dolazi u obzir. Ne mogu da radim bez nešto novca unapred. I moj uslov je isplata u turnejskim livrama." Ličilo je na Leona da pokuša nešto ovakvo - pariske livre vredele su manje.

Leon slegnu ramenima, veselog pogleda. "Mi smo u Parizu, *n'est-ce pas?* Zašto da ne računamo u pariskim livrama. Tako više volim."

"Osam *livres tournois*, tri odmah, zatim tri i dve."

"Sedam. Daću ti dve sutra, zatim još dve i tri na kraju."

Promenio sam temu - uvek je najbolje ostaviti trgovca da malo čeka. "Gde će tapiserije biti izatkane?"

"Na severu. Verovatno u Briselu. Tamošnji tkači su najbolji."

Na severu? Zadrhtao sam .Jednom sam imao posla u Turneu i toliko sam zamrzeo tamošnje mutno svetlo i sumnjičave ljude da sam se zakleo kako nikada više neću otići nikud severno od Pariza. Ali ja treba da uradim samo nacrte za tapiserije, a to mogu i ovde. Kada budu gotovi, neću imati više ništa s izradom tapiserija.

"*Alors,* šta znaš o bici kod Nansija?" - upita me Leon.

Slegnuo sam ramenima. "Kakve to ima veze? Sve su bitke iste, *n'est-ce pas?"*

"To je isto kao kad bi rekao da su sve žene iste."

Nasmešio sam se. "Ponavljam - sve su bitke iste."

Leon odmahnu glavom. "Jadna tvoja žena jednog dana. Reci mi, a šta ćeš staviti na tapiserije?"

"Konje, ljude u oklopima, bojne zastave, koplja, mačeve, štitove, krv."

"Šta će Luj Jedanaesti imati na sebi?"

"Oklop, naravno. Možda naročitu perjanicu na šlemu. Ne znam, zapravo, ali poznajem ljude koji će mi objasniti te stvari. Neko će nositi kraljevski ratni barjak, pretpostavljam."

"Nadam se da su tvoji prijatelji pametniji od tebe i da će ti reći kako Luj Jedanaesti nije učestvovao u ovoj bici. U njoj su Švajcarci ubili Šarla Smelog uz podršku Luja Jedanaestog, naravno, ali on sam nije bio tamo."

"Oh." Ovakvo ponašanje bilo je svojstveno Leonu le Vjeu - da pravi budale od svih oko sebe osim od svog gospodara. Ne valja praviti Žana le Vista budalom.

"*Bon.*" Leon izvadi iz džepa neke hartije i položi ih na sto. "Već sam raspravljao s gospodarom o sadržaju tapiserije i obavio neka merenja. Naravno, ti ćeš morati da izmeriš pažljivije. Pogledaj." Pokazao je šest grubo nacrtanih pravougaonika. "Ovde ima mesta za dve dugačke tapiserije i četiri manje. Evo toka bitke." Objasnio mi je bitku pažljivo i predložio prizor za svaku tapiseriju - okupljanje dveju vojski, prvobitni sukob, dva prizora ratnog meteža, zatim smrt Šarla Smelog i pobedničku povorku Švajcaraca. Iako sam ga slušao i pravio sopstvene skice na papiru, jedan deo mene se odvojio i pitao se na šta ja to pristajem. Na ovim tapiserijama neće biti žena, niti bilo čega minijaturnog i prefinjenog, ničega što će mi biti lako da naslikam. Zaradiću svoj honorar radeći dugo i naporno.

"Kada završiš slike", podseti me Leon, "tvoj posao je gotov. Ja ću ih odneti tkačima na sever, a njihov crtač će ih uveličati za potrebe tkanja."

Trebalo je da budem zadovoljan što neću morati da crtam velike konje, ali umesto toga počeo sam da branim svoj rad. "Kako da znam da je taj crtač pravi umetnik? Neću da upropasti moje nacrte."

"On neće menjati ono što je Žan le Vist odlučio - samo ono što će pomoći nacrtima i izradi tapiserija. Ti nisi radio tapiserije, Nikola, zar ne? Radio si samo grbove."

"Koje sam lično uvećavao - ne treba meni crtač. Svakako sam sposoban da to uradim i za ovu porudžbinu."

"Ove tapiserije nisu isto što i porodični grb. Biće neophodan vešt crtač. *Tiens*, ima još nešto što sam zaboravio da spomenem. Postaraj se da se na svakoj tapiseriji nađe grb porodice Le Vist. Gospodar će insistirati na tome."

"Da li se gospodar zaista borio sa Švajcarcima?"

Leon se nasmeja. "Žan le Vist je u bici kod Nansija bez ikakve sumnje bio na strani suprotnoj od Francuza i borio se za kralja. To nije važno - samo stavi njegov grb na stegove i štitove koje drugi nose. Možda ćeš poželeti da vidiš neke slike ove i drugih bitaka. Idi kod štampara Žerara u Ulicu Vjej di Tampl

- on će ti pokazati knjigu s gravirama bitke kod Nansija. Reći ću mu da te očekuje. Sada te ostavljam tvojim merenjima. Ako budeš imao teškoća, potraži me. I donesi mi crteže do Velike nedelje - ako budem želeo izmene, trebaće ti dovoljno vremena da ih izvedeš pre nego što ih vidi gospodar."

Leon le Vje je očigledno služio kao oči Žana le Vista. Moraću njega da zadovoljim, a ako mu se ono što vidi bude dopalo, dopašće se i Žanu le Vistu.

Nisam mogao da odolim; postavio sam poslednje pitanje: "Zašto ste mene odabrali za ovu porudžbinu?"

Leon se uvi u svoju jednostavnu odoru - on nije nosio krzno po rubovima. "Nisam ja. Da je bilo do mene, ja bih uzeo nekoga ko je već radio tapiserije, ili bih otišao pravo tkačima - oni imaju pripremljene crteže i mogu da rade po njima. Tako je jeftinije, a crteži su im dobri." Leon je uvek govorio otvoreno.

"Zašto je onda Žan le Vist odabrao mene?"

"Saznaćeš uskoro. *Alors,* dođi sutra k meni, a ja ću spremiti papire da ih potpišeš i novac."

"Nisam još pristao na uslove."

"Oh, mislim da jesi. Ima porudžbina koje umetnik ne može da odbije. Ovo je jedna od njih, Nikola Dezinosante." Pažljivo me je pogledao i otišao.

Bio je u pravu. Govorio sam kao da ću uraditi posao. Ipak, uslovi nisu bili tako loši. Leon le Vje se zapravo nije oštro pogađao. Odjednom sam se zapitao jesu li njegovi uslovi ipak u pariskim livrama.

Skrenuo sam pogled na zidove koje treba tako raskošno da zastrem. Imam dva meseca da nacrtam dvadeset konja i njihove jahače! Stao sam uz duži zid i prešao ga celom dužinom, izbrojavši dvanaest koraka; kraći zid bio je dugačak šest koraka. Dovukao sam stolicu uz jedan zid, popeo se na nju i protegao se koliko sam god mogao, ali ni izdaleka nisam uspeo da dodirnem tavanicu. Vratio sam stolicu na mesto i posle kraćeg oklevanja popeo se na hrastov sto. Ispravio sam se, ali i dalje mi je do tavanice nedostajala najmanje moja sopstvena visina.

Pitao sam se gde bih mogao da nađem dugačku motku da njome izmerim visinu, kada sam iza sebe začuo pevušenje i okrenuo se. Na vratima je stajala neka devojka i posmatrala me. Lepa devojka - blede kože, visokog čela, dugačkog nosa, kose boje meda, bistrih očiju. Nikada još nisam video takvu devojku. Za trenutak nisam mogao ništa da kažem.

"Zdravo, lepotice", uspeo sam najzad da izustim.

Devojka se nasmeja i skoči s noge na nogu. Na sebi je imala jednostavnu plavu haljinu s pripijenim gornjim delom, četvrtastim izrezom oko vrata i uskim rukavima. Haljina je bila dobro skrojena, od fine vune, ali bez ukrasa. Devojka je na glavi imala i jednostavnu maramu, a duga kosa padala joj je gotovo do struka. U poređenju sa sluškinjom koja je čistila ognjište, delovala je previše fino da bi bila služavka. Možda je gospođina družbenica?

"Gospodarica kuće želi da te vidi", reče ona, a zatim se okrenu i otrča, sve vreme se smejući.

Nisam se ni makao. Dugogodišnje iskustvo naučilo me je da se psi, sokolovi i dame vrate ako ostaneš tamo gde si bio. Čuo sam šljapkanje njenih koraka po susednoj prostoriji; onda je stala. Posle trenutak-dva ponovo sam začuo njene korake i ona se pojavila na vratima. "Ideš li?" I dalje se smešila.

"Poći ću, lepotice, ako kreneš sa mnom i ne trčiš napred kao da sam zmaj od kog moraš pobeći."

Nasmejala se. "Dođi", pozvala me je; ovog puta skočio sam sa stola. Morao sam da idem brzo kako bih držao korak s njom dok je trčala iz sobe u sobu. Suknja joj je lepršala kao da je podiže neki pritajeni vetar. Iz blizine je mirisala na nešto slatko i oštro, a ispod svega toga osećao se miris znoja. Usta su joj se pokretala kao da nešto žvaće.

"Šta to imaš u ustima, lepotice?"

"Zubobolju." Isplazila je jezik - na ružičastom vrhu ležao je karanfilić. Od prizora njenog jezika mi se digao. Želeo sam da je povalim.

"O, to sigurno boli." Ja bih ga bolje sisao. "A zašto tvoja gospođa želi da me vidi?"

Devojka me veselo pogleda. "Pretpostavljam da će ti sama reći."

Usporio sam. "Čemu žurba? Ona neće zameriti, zar ne, ako nas dvoje malo proćaskamo usput?"

"O čemu želiš da razgovaramo?" Skrenula je uz zavojite stepenice.

Skočio sam na stepenik ispred nje kako bih je zaustavio. "Kakve životinje voliš?"

"Životinje?"

"Ne želim da o meni misliš kao o zmaju. Više bih voleo da me zamišljaš kao nešto drugo. Kao nešto što voliš."

Devojka se zamisli. "Onda kao papagaja, možda. Ja volim papagaje. Imam ih četiri. Jedu mi iz ruke." Optrčala me je i stala na stepenik iznad mene. Nije krenula dalje. Da, pomislio sam. Izložio sam robu i ona dolazi da pogleda. Priđi bliže, mila moja, i pogledaj moje šljive. Stisni ih.

"Ne kao papagaja", rekoh. "Svakako me ne smatraš kreštavcem i oponašateljem."

"Moji papagaji ne dižu galamu. Ali svejedno, ti si umetnik, *n'est-ce pas*? Ti oponašaš život."

"Ja činim sve lepšim nego što jeste - iako ima ponešto, mila moja, što se ne može ulepšati bojom." Obišao sam je i stao tri stepenika iznad. Hteo sam da vidim hoće li mi prići.

Prišla mi je. Oči su joj ostale široko otvorene i jasne, ali usne su joj se iskrivile u znalački osmeh. Jezikom je premestila karanfilić iz jednog obraza u drugi.

Bićeš moja, mislio sam. Imaću te.

"Možda si lisica", reče ona. "U tvojoj smeđoj kosi ima crvenih vlasi."

Napućio sam se. "Kako možeš biti tako okrutna? Zar izgledam prepredeno? Da li bih prevario nekoga? Trčim li postrance, a nikad pravo? Radije bih bio pas koji leži pred nogama svoje gospodarice i ostaje joj zauvek odan."

"Psi zahtevaju previše pažnje", reče devojka, "skaču na mene i prljaju mi suknje blatnjavim šapama." Obišla me je i ovog puta nije stala. "Dođi - moja gospodarica čeka. Ne smemo se duže zadržavati."

Morao sam da požurim; previše vremena sam straćio na druge životinje. "Znam koja životinja želim da budem", prodahtao sam trčeći za njom.

"Koja?"

"Jednorog. Znaš li šta je to jednorog?"

Devojka frknu. Stigla je na vrh stepenica i otvorila vrata jedne sobe. "Znam da voli da polaže glavu devicama u krilo. Da li bi to želeo da učiniš?"

"Ah, ne misli tako loše o meni. Jednorog radi nešto mnogo veće od toga. Vidiš, njegov rog ima naročitu moć. Jesi li to znala?"

Devojka uspori da me pogleda. "Kakvu moć?"

"Ako je bunar zatrovan..."

"Ovde ima bunar!" Devojka stade i pokaza kroz prozor ka dvorištu. Preko ivice bunara naginjala se neka mlađa devojka i gledala dole, a sunce joj je kupalo kosu zlatnom svetlošću.

"Žan uvek to radi", reče devojka. "Voli da gleda svoj odraz." Dok smo gledali, devojka pljunu u bunar.

"Ako je tvoj bunar otrovan, lepotice, ili zagađen, baš kao što ga je Žan upravo zagadila, trebalo bi da jednorog dođe i umoči svoj rog u vodu kako bi ponovo bila čista. Šta misliš o tome?"

Devojka pomeri jezikom karanfilić u ustima. "Šta bi hteo da mislim o tome?"

"Želim da o meni misliš kao o jednorogu. Ponekad si i ti uprljana, da, čak i ti, lepotice. Kao i svaka žena. To je Evina kazna. Ali možeš ponovo postati čista, svakog meseca, samo ako me pustiš da se staram o tebi." Da te krešem i krešem dok ne počneš da plačeš i smeješ se istovremeno. "Svakog meseca vratićeš se u raj." Ova poslednja rečenica nikad nije omanula kad sam lovio ženu - zamisao o tom jednostavnom raju kao da ih je opčinjavala. Uvek su širile noge za mene u nadi da će ga pronaći. Možda neke i jesu.

Devojka se nasmeja, ovog puta raskalašno. Bila je spremna. Posegao sam da je stegnem i zapečatim naš dogovor.

"Klod? Jesi li to ti? Zašto si se toliko zadržala?" Vrata preko puta nas su se otvorila i na njima se pojavila jedna žena; zurila je u nas, ruku skrštenih na grudima. Spustio sam ruku.

"*Pardon,* mama. Evo ga." Klod odstupi jedan korak i pokaza na mene. Poklonio sam se.

"Šta ti je to u ustima?" - upita žena.

Klod proguta. "Karanfilić. Za zub."

"Trebalo bi da žvaćeš nanu, ona je mnogo bolja za zubobolju."

"Da, mama." Klod se ponovo nasmeja - verovatno zbog izraza mog lica. Okrenula se i otrčala, zalupivši vrata za sobom. Njeni koraci odjekivali su prostorijom.

Stresao sam se. Upravo sam pokušao da zavedem kćer Žana le Vista.

U ono nekoliko prilika kada sam dolazio u kuću u Ulici Di Fur, video sam tri Le Vistove kćeri samo izdaleka - kako trče po dvorištu, sjahuju s konja, šetaju praćene grupom dama do crkve Sen Žermen de Pre. Naravno, i devojka na bunaru bila je jedna od njih - da sam obratio pažnju shvatio bih,

videvši njenu kosu i držanje, da su ona i Klod sestre. Onda bih znao ko su i ne bih ispričao Klod priču o jednorogu. Ali, nisam mislio na to ko je ona - mislio sam samo kako da je odvedem u krevet.

Klod treba samo da ponovi svom ocu ono što sam joj rekao i on će me izbaciti napolje i oduzeti mi porudžbinu. I ja nikada više neću videti Klod.

Želeo sam je više nego ranije, i to ne samo u postelji. Želeo sam da ležim pored nje i govorim joj, da dodirujem te usne i tu kosu i zasmejavam je. Pitao sam se kuda li je otrčala. Meni nikad neće biti dopušteno da tamo uđem - pariski slikar ne može ući za vlastelinskom kćeri.

Stajao sam gotovo nepomično i mislio o svemu tome. Možda sam razmišljao za trenutak predugo. Žena na vratima se pomerila tako da su joj brojanice zakačene za pojas zvecnule o dugmad na rukavu, i ja sam se prenuo iz svojih misli. Ipak, ona ništa nije rekla, ali je otvorila vrata širom i vratila se u sobu. Ušao sam za njom.

Slikao sam minijature u odajama mnogih dama - ova se nije mnogo razlikovala od njih. Tu je bio krevet od kestenovog drveta skriven zavesama od žute i plave svile. U polukrugu su stajale stolice od orahovine s vezenim jastucima. U sobi je bio i stočić prekriven bocama, sandučić za nakit i nekoliko sanduka za odeću. Otvoreni prozor uokvirivao je crkvu Sen Žermen de Pre. U uglu sobe sedele su okupljene gospođine družbenice i vezle. Nasmešile su mi se kao da su jedna, a ne pet žena, a ja sam prekoreo sebe što sam i pomislio da bi Klod mogla da bude jedna od njih.

Ženevjev de Nanter - žena Žana le Vista i gospodarica kuće - sela je pored prozora. Očigledno je nekada bila lepa koliko i njena kći. Još je bila privlačna žena, širokog čela i fine brade, ali dok je Klodino lice bilo oblika srca, njeno je postalo trouglasto. Petnaest godina braka sa Žanom le Vistom izravnalo joj je obline, stvrdnulo vilicu, izboralo čelo. Oči su joj bile tamne ribizle nasuprot Klodinim svetlim dunjama.

Ipak je, makar u nečemu, bila privlačnija od svoje kćeri. Haljina joj je bila bogatija - brokat krem i zelene boje sa zamršenom šarom cveća i lišća. Nosila je lepu ogrlicu, a kosa joj je bila upletena svilom i biserima. Za nju nikada niko ne bi pomislio da je družbenica - očigledno je bila odevena da bude služena.

"Upravo si bio s mojim mužem u Velikoj dvorani", reče ona. "Razgovarali ste o tapiserijama."

"Tako je, gospodo."

"Pretpostavljam da on želi bitku."

"Da, gospodo. Bitku kod Nansija."

"I koji će prizori biti na tapiserijama?"

"Nisam siguran, gospođo. Gospodin mi je tek malopre rekao za tapiserije. Treba da sednem i napravim skice pre nego što budem mogao pouzdano da vam kažem."

"Hoće li na njima biti ljudi?"

"Svakako, gospodo."

"Konja?"

"Da."

"Krvi?"

"*Pardon,* gospođo?"

Ženevjev de Nanter odmahnu rukom. "To je bitka. Hoće li biti krvi koja teče iz rana?"

"Pretpostavljam, gospođo. Šarl Smeli će poginuti, naravno."

"Jesi li ikada bio u bici, Nikola Dezinosante?"

"Nisam, gospođo."

"Želim da za trenutak zamisliš da si vojnik."

"Ali ja sam dvorski minijaturista, gospođo."

"Znam to, ali za trenutak budi vojnik koji se borio u bici kod Nansija. Izgubio si ruku u toj bici. Sediš u Velikoj dvorani kao gost moga muža i moj. Pored tebe je tvoja žena, tvoja ljupka mlada žena koja ti pomaže oko teškoća proizašlih iz toga što nemaš obe ruke - kidanje hleba, opasivanje mača, uzjahivanje na konja." Ženevjev de Nanter govorila je jednolično, kao da peva uspavanku. Odjednom sam se osećao kao da plutam niz reku, a nemam pojma kuda me nosi.

Da nije ona malo luda, pomislio sam.

Ženevjev de Nanter prekrsti ruke i okrenu glavu u stranu. "Dok jedeš, gledaš tapiserije sa prizorima bitke u kojoj si izgubio ruku. Prepoznaješ sliku pogibije Šarla Smelog, tvoja žena vidi krv kako kulja iz njegovih rana. Posvuda vidiš stegove porodice Le Vist. Ali, gde je Žan le Vist?"

Pokušao sam da se setim onoga što mi je rekao Leon. "Gospodin je uz kralja, gospođo."

"Tako je. Tokom bitke moj muž i kralj bili su ušuškani na dvoru u Parizu, daleko od Nansija. Kao vojnik Žana le Vista, kako bi se osećao znajući da on nije učestvovao u bici kod Nansija, a svuda po tapiserijama vidiš njegove zastave?"

"Pomislio bih kako je gospodin važan čovek i treba da bude uz kralja, gospođo. Njegovi saveti su mnogo važniji od njegovih ratničkih veština."

"Ah, to je vrlo diplomatski, Nikola Dezinosante. Ti si mnogo bolji diplomata od mog muža. Ali, plašim se da to nije pravi odgovor. Želim da pažljivo razmisliš i kažeš mi šta bi takav vojnik pomislio."

Sada sam shvatio kuda vodi reka reči koja me je nosila. Nisam znao šta će se desiti kad se ukotvim.

"Bio bi uvređen, gospođo. Kao i njegova žena."

Ženevjev de Nanter klimnu glavom. "Da. Sad razumeš."

"Ali to nije razlog..."

"Osim toga, ne želim da moje kćeri gledaju krvavu klanicu dok zabavljaju zvanice na gozbi. Upoznao si Klod - da li želiš da ona dok jede pilji u neku ranu na konjskom bedru ili u čoveka odsečene glave?"

"Ne, gospođo."

"I neće."

Družbenice su me podsmešljivo gledale iz ugla. Ženevjev de Nanter me je dovela tačno tamo gde je želela. Bila je pametnija od većine plemkinja koje sam slikao. Zbog toga sam, kako sam shvatio, i poželeo da je zadovoljim. To bi moglo biti opasno.

"Ne mogu protiv gospodinovih želja, gospođo."

Ženevjev de Nanter se nasloni u stolicu. "Reci mi, Nikola, znaš li ko te je odabrao da izradiš ove tapiserije?"

"Ne, gospođo."

"Ja."

Zagledao sam se u nju. "Zašto, gospodo?"

"Videla sam minijature dama s dvora koje si ti naslikao. Uhvatio si u njima nešto što mi se dopada."

"Šta to, gospodo?"

"Njihovu duhovnu prirodu."

Poklonio sam se, iznenađen. "Hvala vam, gospodo."

"Klod bi koristili primeri duhovne prirode. Ja se trudim, ali ona ne sluša svoju majku."

Usledila je tišina. Premestio sam se s noge na nogu. "Šta - šta želite da naslikam umesto bitke, gospodo?"

Od Ženevjev de Nanter zasijaše. "Jednoroga."

Skamenio sam se.

"Damu i jednoroga", dodala je.

Mora da me je čula kad sam govorio s Klod. Sigurno me je čula, inače ne bi ovo predložila. Je li slušala kako zavodim njenu kćer? Pokušao sam da pogodim po njenom izrazu lica. Delovala je zadovoljno samom sobom, čak nestašno. Ako zna, može da kaže Žanu le Vistu za moj pokušaj zavođenja njihove kćeri - ukoliko Klod nije to već učinila - pa ću izgubiti porudžbinu. Ne samo to - jednom jedinom rečju Ženevjev de Nanter može da uništi moj ugled na dvoru i ja više nikada neću naslikati nijednu minijaturu.

Nije mi bilo druge nego da pokušam da je umilostivim. "Volite jednoroge, gospođo?"

Jedna od družbenica se zakikota. Ženevjev de Nanter se namršti i devojka ućuta. "Nikada nijednog nisam videla, kako onda da znam? Ne, mislim na Klod. Ona ih voli, a ona je naše najstarije dete i jednog dana će naslediti tapiserije. Onda neka dobije nešto što voli."

Čuo sam priče da porodica nema naslednika, o tome kako Žana le Vista grize što nema sina da mu ostavi svoj voljeni grb. Krivica za tri kćeri mora da teško pritiska njegovu ženu. Pogledao sam je nešto toplije.

"Šta želite da jednorog radi, gospodo?"

Ženevjev de Nanter odmahnu rukom. "Ti predloži šta bi mogao da radi."

"Može da beži od lovaca. Gospodinu bi se to možda dopalo."

Ona odmahnu glavom. "Neću konje i krv. A Klod ne bi volela da ubiju jednoroga."

Nisam smeo da rizikujem s pričom o jednorogovom čarobnom rogu. Moraću da ponovim Klodinu zamisao. "Dama može da zavede jednoroga. Svaka tapiserija može da bude prizor kako ga dama mami u šumi muzikom,

hranom i cvećem. Na kraju će joj on položiti glavu u krilo. To je vrlo omiljena priča."

"Možda. Naravno, Klod bi se to dopalo. Ona je devojka na pragu života. Da, devica koja kroti jednoroga možda je prava stvar. Mada bi možda za mene bilo bolno da sedim okružena time koliko i prizorima bitaka." Poslednje reči izgovorila je gotovo za sebe.

"Zašto, gospodo?"

"Biću okružena zavođenjem, mladošću, ljubavlju. Šta meni znači sve to?" Pokušala je da ovo kaže prezrivo, ali zvučala je gotovo čežnjivo.

Ona ne deli postelju sa svojim mužem, pomislio sam. Rodila je kćeri i obavila svoju dužnost. I to ne najbolje - nije rodila sinove. Sada se on zatvorio za nju i nije joj ostalo ništa. Nemam naviku da sažaljevam vlastelinke, s njihovim toplim vatrama, punim stomacima i družbenicama koje ih prate i služe. Ali u tom trenutku bilo mi je žao Ženevjev de Nanter. Jer, odjednom sam video sebe za deset godina - posle dugih putovanja, ljutih zima, bolesti - samog u hladnoj postelji, bolnih udova, zgrčenih šaka nesposobnih da uhvate četkicu. Kada prestanem da budem koristan, šta će biti sa mnom? Smrt ću tada dočekati dobrodošlicom. Pitao sam se da li i ona tako misli.

Gledala me je svojim tužnim, pametnim očima.

Nešto u tim tapiserijama biće njeno, shvatio sam iznenada. Neće one govoriti samo o zavođenju u šumi, nego o još nečemu, ne samo o devici, nego i o ženi koja će ponovo postati devica, tako da će tapiserije pričati o celom životu žene, o njegovom početku i kraju. O svim njenim izborima sakupljenim u jedno, isprepletenim skupa. To ću učiniti. Nasmešio sam joj se.

Začu se zvono sa tornja crkve Sen Žermen de Pre.

"Seksta[4] reče jedna dama.

"Idem na misu", reče Ženevjev de Nanter. "Propustili smo prethodne, a neću moći na Večernju - mene i moga gospodara očekuju na dvoru." Ustala je, a druga dama joj je prinela kovčežić. Podigla je ruke, otkopčala ogrlicu i skinula je; dragulji su joj za trenutak zasvetlucali na dlanu pre nego što je spustila ogrlicu u kovčežić da je zaključaju. Njena družbenica podiže biserima ukrašen krst na dugačkom lancu, a kada je Ženevjev de Nanter

[4] Seksta (lat. *sext)* jedan je od sedam kanonskih sati katoličke crkve kada se obavljaju molitve i pada negde oko podneva. (Prim. prev.)

klimnula glavom, ova joj ga stavi oko vrata. Ostale dame su spremale ručni rad i sakupljale svoje stvari. Znao sam da će me sada otpustiti.

"*Pardon,* gospodo, ali hoće li gospodin pristati na jednoroga umesto bitke?"

Ženevjev de Nanter nameštala je pleteni pojas oko struka, a jedna dama joj je otkopčala tamnocrvenu gornju suknju tako da su nabori pali po podu i prekrili zeleno i belo lišće i cveće. "Ti ćeš morati da ga ubediš."

"Ali - svakako vi treba da mu to kažete, gospođo. Na kraju krajeva, uverili ste ga da meni poveri izradu nacrta."

"Ah, to je bilo lako - on nimalo ne mari za ljude. Jedan umetnik ili drugi, njemu je svejedno, sve dok su prihvaćeni na dvoru. Ali tema tapiserija je tvoja i njegova stvar - ja ne treba s tim da imam nikakve veze. Zato je najbolje da sve čuje od tebe."

"Možda bi trebalo da s vašim mužem govori Leon le Vje."

Ženevjev de Nanter frknu. "Leon se neće usprotiviti željama moga muža. On štiti sebe. Pametan je, ali nije lukav - a da bi neko ubedio Žana potrebno mu je lukavstvo."

Spustio sam pogled ka podu i namrštio se. Sjaj nacrta koje ću načiniti bio me je zaslepio, ali sada sam polako počeo da shvatam težinu svog položaja. Više me je privlačilo da uradim slike dame i jednoroga nego prizore bitke, ali ni ja nisam želeo da se usprotivim željama Žana le Vista. Ipak, činilo se da nemam izbora. Bio sam uhvaćen u mrežu ispletenu između Žana le Vista i njegove žene i kćeri, i nisam znao kako da se ispetljam. Ove tapiserije stvoriće mi jada, mislio sam.

"Palo mi je na pamet nešto prepredeno, gospođo." Družbenica koja je progovorila bila je najružnija od svih, ali imala je živahne oči koje su se micale tamo-amo dok je razmišljala. "Zapravo, to je šaljiva zamisao. Znate da gospodin voli šale."

"Tako je", saglasi se Ženevjev de Nanter.

"*Visté* znači brzina. Jednorog je *visté,* zar ne? Nijedna životinja ne trči brže. Prema tome, kad vidimo jednoroga, pomislimo na *Visté.*"

"Beatris, tako si pametna - ako tvoja zamisao upali kod mog muža, možeš se udati za Nikolu Dezinosanta. Daću ti svoj blagoslov."

Trznuo sam glavom. Beatris se nasmejala, a sve ostale joj se pridružiše. Nisam bio siguran da li se Ženevjev de Nanter šali.

Smejući se i dalje, Ženevjev de Nanter povede svoje dame napolje, ostavivši me samog.

Stajao sam nepomično u tihoj sobi. Trebalo je da nađem dugačku motku i vratim se u veliku dvoranu da nastavim s merenjem, ali prijalo mi je da ostanem ovde, bez dama da mi se podsmevaju. U ovoj sobi mogao sam da mislim.

Osvrnuo sam se oko sebe. Na zidovima su visile dve tapiserije, a pored njih i *Blagovesti* koje sam ja naslikao. Posmatrao sam tapiserije. Prikazivale su berače grožđa; muškarci su sekli lozu dok su žene gazile grožđe, sukanja zadenutih visoko za pojas tako da su im se videli isprskani listovi. Tapiserije su bile mnogo veće od slike i nisu imale njenu dubinu. Zbog tkanja su delovale grubo, manje opipljivo i neposredno nego Devica na mojoj slici. Ipak, čuvale su toplotu u prostoriji i ispunjavale je živošću crvene i plave boje.

Cela soba puna tapiserija - biće to kao stvaranje malog sveta, i to punog žena, a ne konja i ratnika. To mi se više dopadalo, bez obzira na to koliko će mi biti teško da ubedim Žana le Vista.

Pogledao sam kroz prozor. Ženevjev de Nanter i Klod le Vist išle su u pratnji svojih dama ka crkvi, a suknje su im lepršale. Sunce je sijalo tako jako da su mi pošle suze i morao sam da zatrepćem. Kad sam ponovo progledao, njih više nije bilo; zamenila ih je sluškinja koja nosi moje dete. Nosila je korpu i išla u drugom pravcu.

Zašto se ona družbenica tako gromko smejala na pomisao da se uda za mene? Iako nisam mnogo razmišljao o braku, pretpostavljao sam da ću se jednog dana oženiti kako bi me neko pazio u starosti. Dobro sam stajao na dvoru, stalno sam dobijao porudžbine, a sada ću raditi i ove tapiserije i tako izdržavati sebe i svoju ženu. Nisam imao sedih u kosi, izgubio sam samo dva zuba i mogao sam da zaorem tri puta za noć ako se ukaže potreba. Tačno, bio sam umetnik, a ne plemić ili bogati trgovac. Ali nisam bio kovač, obućar ili zemljoradnik. Ruke su mi bile čiste, nokti uredni. Zašto se onoliko smejala?

Odlučio sam da najpre završim s premeravanjem dvorane, šta god morao da nacrtam za njene zidove. Trebala mi je motka, pa sam našao domoupravitelja u skladištima kako broji sveće. Bio je neprijatan prema meni kao i ranije, ali me je uputio u štale. "Pazi šta radiš s tom motkom", naredio mi je. "Nemoj da napraviš neku štetu s njom."

Iscerio sam se. "Nisam znao da si podvodač", rekao sam.

Domoupravitelj se namršti. "Nisam tako mislio, ali me ne čudi što si tako shvatio kad ne umeš da obuzdaš sopstvenu šipku."

"Kako to misliš?"

"Znaš ti na šta ja mislim. Na ono što si učinio Mari-Selest."

Mari-Selest. Ime mi ništa nije govorilo.

Kad je video moj prazni pogled, domoupravitelj je zarežao: "Sluškinja koju si napumpao, gade."

"A, ona. Trebalo je bolje da pripazi."

"Kao i ti. Ona je dobra devojka zaslužuje boljeg od tebe."

"Žao mi je za Mari-Selest, ali dao sam joj novaca i biće s njom sve u redu. Sada moram po tu motku."

Domoupravitelj zagunđa. Kad sam se okrenuo da pođem, promrmljao je: "Pazi leđa, gade."

Našao sam motku u štalama i poneo je preko dvorišta kad je Žan le Vist izašao iz kuće. Prošao je pored mene ni ne pogledavši me - mora da je pomislio kako sam neki sluga - a ja sam viknuo: "Gospodine! Trenutak, molim vas!" Ako mu sada ne kažem nešto, možda više neću imati prilike da se vidim s njim nasamo.

Žan le Vist se okrenuo da vidi ko ga zove, zatim zagunđao i nastavio svojim putem. Potrčao sam za njim. "Molim vas, gospodine. Želeo bih da još malo porazgovaramo o tapiserijama."

"Treba da razgovaraš s Leonom, ne sa mnom."

"Tako je, gospodine, ali smatram da o nečemu ovako važnom kao što su tapiserije treba da govorim neposredno s vama." Dok sam hitao za njim, kraj motke je pao i zakačio kamen, a motka mi je ispala iz ruke i pala na tlo. Zveket je odjeknuo celim dvorištem. Žan le Vist stade i zagleda se u mene.

"Zabrinut sam, gospodine", rekoh užurbano. "Čini mi se da bi trebalo na zidove da izložite ono što drugi očekuju od tako istaknutog dvoranina. Od samog predsednika Suda pomoćnika." Smišljao sam reči usput.

"Šta hoćeš da kažeš? Imam posla."

"Video sam tokom godine nacrte za mnoge tapiserije koje su plemenite porodice poručile od mojih kolega umetnika. Sve su imale nešto zajedničko - *millefleur* u pozadini." To je bilo tačno - pozadina od gusto isprepletenog

cveća bila je vrlo omiljena u poslednje vreme, naročito zato što su tkači sa severa usavršili tehniku izrade.

"Cveće?" - ponovi Žan le Vist gledajući pred svoja stopala kao da je upravo ugazio u nešto.

"Tako je, gospodine."

"U bitkama nema cveća."

"Nema, gospodine. Oni nisu tkali bitke. Nekoliko mojih kolega izradilo je nacrte s - s jednorozima, gospodine."

"S jednorozima?"

"Da, gospodine."

Žan le Vist izgledao je tako sumnjičavo da sam brzo dodao još jednu laž za koju sam mogao da se nadam da je neće otkriti. "Nekoliko plemenitih porodica poručilo je jednoroge - Žan d'Alanson, Šarl de San Emilion, Filip de Šartr." Pokušao sam da navedem porodice koje teško da će Žan le Vist posetiti - ili su živele suviše daleko, ili su bile previše ili nedovoljno plemenite za Le Vistove.

"Nisu naručili bitke", ponovi Žan le Vist.

"Nisu, gospodine."

"Jednorozi."

"Tako je, gospodine. Jednorozi su sada *a la mode.* A meni je palo na pamet da bi jednorog bio odgovarajući motiv za vašu porodicu." Objasnio sam mu Beatrisinu šalu.

Izraz lica Žana le Vista nije se promenio, ali on je klimnuo glavom, a to je bilo dovoljno. "Znaš li šta jednorog treba da radi?"

"Da, gospodine, znam."

"U redu onda. Reci Leonu. I donesi mi crteže pre Uskrsa." Žan le Vist se okrenu i pođe dalje dvorištem. Poklonio sam se njegovim leđima.

Nije ga bilo tako teško ubediti kao što sam mislio da će biti. Bio sam u pravu pretpostavivši da će Žan le Vist želeti da ima isto što i svi drugi. Eto, takvi su plemići bez pokolenja velikaša iza sebe - oni oponašaju umesto da smišljaju. Žanu le Vistu nije palo na pamet da bi stekao više poštovanja poručivši tapiserije s prizorima bitaka ako ih niko drugi nema. Iako je delovao samouvereno, nije želeo da učini po svome. Dok god ne sazna da nema drugih tapiserija s jednorozima, ja sam bezbedan. Naravno, moraću da

izradim nacrte za najlepše moguće tapiserije - tapiserije kakve će poželeti i druge porodice, tapiserije koje će učiniti Žana le Vista ponosnim što je prvi koji ima nešto takvo.

Ali nisam želeo da zadovoljim samo njega, nego i njegovu ženu i kćer. Nisam bio siguran šta mi je važnije - Klodino ljupko lice ili tužno lice Ženevjev de Nanter. Možda u jednorogovoj šumi ima mesta za obe.

Te noći pio sam u *Zlatnom petlu* da proslavim porudžbinu, a posle toga loše spavao. Sanjao sam jednoroge i dame okružene cvećem, devojku koja žvaće karanfilić, drugu koja zuri u svoj odraz u bunaru, damu kako drži nakit pored kovčežića, devojku kako hrani sokola. Bila je to pometnja koju nisam mogao da razjasnim. Ipak, nije to bio ružan san, nego san čežnje.

Kad sam se ujutru probudio, glava mi je bila bistra i bio sam spreman da snove pretvorim u stvarnost.

KLOD LE VIST

Mama je pitala tatu za tapiserije posle Uskršnje mise, i tada sam saznala da će slikar ponovo doći. Vraćali smo se u Ulicu Di Fur, Žana i Mala Ženevjev želele su da potrčim s njima napred, pa da preskačemo barice, ali ostala sam pozadi da bih slušala. Umem dobro da slušam kad ne bi trebalo.

Mama uvek pazi da ne uznemirava tatu, ali on je izgledao dobro raspoložen - verovatno se radovao što je ponovo na suncu posle tako duge mise! Kad ga je upitala, rekao je da je dobio nacrte i da Nikola Dezinosant uskoro dolazi da o njima raspravljaju. Do sada je tata malo govorio o tapiserijama. Iznervirao se rekavši čak i ovoliko malo. Misli da žali što je bitku zamenio jednorogom - tata voli svoje bitke i svog kralja. Onda nas je naglo ostavio rekavši kako mora da razgovara s domoupraviteljem. Uhvatila sam Beatrisin pogled i obe smo se zakikotale, zbog čega se mama namrštila na nas.

Hvala Bogu na Beatris! Ona mi je sve ispričala - kako je bitka zamenjena jednorogom, kako je smislila lukavu šalu na temu *Visté* i, najbolje od svega, rekla mi je Nikolino ime. Mama mi nikad ne bi rekla ništa od svega toga, a vrata njene sobe su predebela - nisam ništa čula dok je Nikola bio tamo s njom, osim Beatrisinog smeha. Srećom, Beatris mi sve govori - uskoro ću i sama imati svoju družbenicu. Mama može da se odrekne Beatris, a ona više voli da bude sa mnom - biće joj mnogo zabavnije.

Mama je tako dosadna ovih dana - samo želi da se moli. Uporno traži da ide na misu dva puta dnevno. Ponekad u vreme terce[5] ili sekste imam časove igranja, ali me vodi na Večernju zbog muzike, a mene to čini tako nemirnom da mi dođe da vrištim. Dok sedim u crkvi Sen Žermen de Pre, stopala krenu da mi se trzaju i žene oko mene to osete, ali ne znaju otkuda to dolazi - osim Beatris, koja mi spusti ruku na nogu da me umiri. Kad je to učinila prvi put,

[5] Terca (lat. *terce*) kanonski je molitveni sat, a pada oko deset pre podne. (Prim. prev.)

skočila sam i kriknula, toliko sam se bila iznenadila. Mama se nagnula napred i zagledala se u mene, a i sveštenik se okrenuo. Morala sam rukavom da zapušim usta kako bih suzbila smeh.

Čini mi se da sada nerviram mamu, ali ne znam šta joj toliko smeta. I ona mene nervira - stalno mi govori da se previše smejem, da prebrzo hodam, da mi je haljina prašnjava ili da mi kapa ne stoji pravo. Ponaša se prema meni kao prema devojčici, a očekuje da uskoro postanem žena. Ne pušta me da izlazim kad želim - kaže da sam previše velika da se igram na vašaru u porti crkve Sen Žermen de Pre danju, a premlada da tamo odlazim uveče. Nisam premlada - druge devojke od četrnaest godina idu na vašar i gledaju *jongleurs* noću. Mnoge su već i verene. Kad je pitam, mama mi kaže da sam bezobrazna i da moram sačekati da tata odluči kada ću se i za koga udati. Puna sam nemoćnog besa. Ako treba da postanem žena, gde je moj muškarac?

Juče sam pokušala da čujem maminu ispoved u Sen Žermen de Preu, da otkrijem da li joj je krivo što je tako zla prema meni. Sakrila sam se iza stuba blizu reda sedišta gde je sedela sa sveštenikom, ali govorila je tako tiho da sam morala bliže da se prikradem kako bih je čula. Sve što sam čula bilo je: "*Ça c'est mon seul désir*"[6], pre nego što me je jedan sveštenik video i oterao. "*Mon seul désir*", promrmljala sam za sebe. Te reči su toliko opčinjujuće da ih ponavljam sebi ceo dan.

Kad sam se uverila da će Nikola doći, znala sam da ga moram videti. *C'est mon seul désir.* Ha! Evo mog muškarca. Mislila sam o njemu svakog sata svakog dana otkako sam ga videla prvi put. Naravno, nikome nisam ništa rekla, osim Beatris, koja, na moje iznenađenje, nije baš lepo govorila o njemu. To je njena jedina mana. Opisivala sam joj njegove oči - kako su smeđe poput kestenova i uske u uglovima, pa izgleda tužno čak i kad očigledno nije. "On te nije dostojan", prekinula me je Beatris. "On je običan umetnik, i to nepouzdan. Trebalo bi da misliš o plemićima umesto o njemu."

"Da je nepouzdan, moj otac ga nikad ne bi unajmio", odvratila sam. "Čika Leon to ne bi dopustio." Leon mi nije nikakav rođak. On je stari trgovac koji se brine o očevim poslovima. Ponaša se prema meni kao da mi je stric - donedavno me je štipao za podbradak i donosio mi slatkiše, ali sada mi govori da stanem pravo i da se očešljam. "Reci mi kakvog bi muža želela, a ja ću videti ima li neki zreo na pijaci", voli Leon da kaže. Kako bi se iznenadio

[6] Franc. – to je moja jedina želja. (Prim. prev.)

kad bih mu opisala Nikolu! On ne ceni mnogo umetnike, rekla bih - jednom sam ga čula kako kaže tati, pokušavajući da izmeni njegovu odluku o Nikolinim jednorozima, da taj motiv nije pogodan za Veliku dvoranu. Vrata tatine sobe nisu toliko debela, i ako prislonim uho na ključaonicu, mogu da ga čujem. Ipak, tata se nije još jednom predomislio. To sam i ja mogla da kažem Leonu. Bilo je dovoljno i to što je jednom već promenio mišljenje, a da se sada vrati na prvu odluku bilo je nezamislivo.

Kad sam saznala da će Nikola doći u Ulicu Di Fur, otišla sam pravo do domoupravitelja da mi kaže kada tačno. Kao i obično, on je bio u skladištima i nešto prebrojavao. Stalno brine da nas neko pljačka. Izgledao je užasnutije i od Beatris kad sam izustila Nikolino ime. "Ne treba da imate nikakvog posla s tom propalicom, gospođice", rekao je.

"Samo pitam kada dolazi", osmehnula sam se umiljato. "Ako mi ne kažeš, otići ću kod tate i reći ću mu kako nećeš da mi pomogneš."

Domoupravitelj načini grimasu. "U četvrtak u vreme sekste", promrmljao je. "On i Leon."

"Vidiš, nije bilo tako strašno. Treba uvek da mi kažeš ono što me zanima, pa ću biti srećna."

Domoupravitelj se poklonio, ali nije skinuo pogleda s mene dok sam izlazila. Činilo se da hoće nešto da kaže, ali nije. To mi je izgledalo zabavno, pa sam se smejala trčeći.

U četvrtak je trebalo da idem s mamom i sestrama kod bake u Nanter, da prenoćimo tamo, ali pravila sam se da me boli stomak kako bih ostala kod kuće. Kad je Žan čula da ne idem, i ona je htela da se pretvara, mada nije znala zašto zapravo hoću da ostanem. Nisam mogla da joj kažem za Nikolu - premala je da to shvati. Muvala se oko mene sve dok nisam bila primorana da joj kažem svašta, zbog čega se rasplakala i utekla. Posle mi je bilo krivo - ne treba tako da se ponašam prema sestri. Sve donedavno spavale smo u istom krevetu, a Žan se rasplakala i onda kad sam rekla kako želim da spavam sama. Ali sada sam tako nemirna tokom noći. Zbacim pokrivače i prevrćem se, a nervira me čak i pomisao na još neko telo pored mene - osim Nikolinog.

Sada Žana mora da provodi više vremena s Malom Ženevjev, mada više voli da bude sa starijim devojčicama. Osim toga, Mala Ženevjev je mamina ljubimica, a to nervira Žan.

Naravno, ona nosi mamino lepo ime, dok mene i Žan naša imena podsećaju da nismo dečaci koje je tata želeo.

Mama je rekla Beatris da ostane i stara se o meni, a onda s mojim sestrama najzad otišla u Nanter. Onda sam ja poslala Beatris da izađe i kupi pomorandžinu koru u među koju mnogo volim, rekavši joj da će mi to umiriti stomak. Rekla sam joj da ode čak do tezge pored katedrale Notr Dam da to kupi. Zakolutala je očima, ali je pošla. Kad je otišla odahnula sam i otrčala u svoju sobu. Bradavice su mi se trljale o košulju dok sam ležala na krevetu i pritiskala jastuk između nogu, žudeći za odgovorom na pitanja mog tela. Osećala sam se kao da je molitva pevana na misi prekinuta i ostala nedovršena.

Najzad sam ustala, popravila odeću i kapu i otrčala u očevu privatnu odaju. Vrata su bila otvorena, pa sam provirila unutra. U sobi je bila samo Mari-Selest; čučala je pored ognjišta i palila vatru. Kad sam bila mala išli smo leti u Šato d'Arsi, a Mari-Selest je vodila mene, Žan i Malu Ženevjev na reku i pevala nam bezobrazne pesme dok je prala rublje. Sada sam želela da joj kažem za Nikolu Dezinosanta, o tome gde želim da osetim njegove ruke i šta bih radila jezikom. Na kraju krajeva, njene pesme i priče tome su me i naučile. Ali nešto me je sprečilo. Bila mi je drugarica kad sam bila mala, ali sada sam odrasla, uskoro ću imati družbenicu, pripremam se za muža i nije u redu da govorim s Mari-Selest o takvim stvarima.

"Zašto pališ vatru, Mari-Selest?" - upitala sam je, iako sam već znala zašto.

Podigla je pogled. Na čelu je imala mrlju od pepela kao da je Pepeljava sreda. Uvek je bila neuredna. "Dolaze posetioci, gospođice", odgovorila je. "Kod vašeg oca."

Drvo je počelo da se dimi, a ponegde su liznuli plamenovi. Mari-Selest se uhvatila za stolicu i mučno uspravila na noge. Lice joj je bilo deblje nego ranije. Zapravo, zurila sam u njeno telo s rastućim užasom. "Mari-Selest, jesi li trudna?" Ona obori glavu. Čudno - tolike pesme je pevala o služavkama koje su zaglavile, a svakako nije ni pomislila da bi to i njoj moglo da se desi. Naravno, svaka žena želi dete, ali ne ovako, ne bez muža.

"Glupačo!" - prekorela sam je. "Ko je on?"

Mari-Selest mahnu rukom kao da tera pitanje.

"Da li radi ovde?"

Ona odmahnu glavom.

"*Alors*[7] hoće li se oženiti tobom?"

Mari-Selest se namršti. "Neće."

"Ali, šta ćeš da radiš?"

"Ne znam, gospođice."

"Mama će pobesneti. Je li te videla?"

"Držim se dalje od nje, gospođice."

"Uskoro će saznati. Možeš makar da nosiš ogrtač da sakriješ to."

"Služavke ne nose ogrtače, gospođice - ne bih mogla da radim u ogrtaču."

"Ionako uskoro nećeš moći da radiš, sudeći po tvom izgledu. Moraćeš da se vratiš svojoj porodici. *Attends,* moraćeš nešto da kažeš mami. Znam - reci joj da ti je majka bolesna i da moraš da je neguješ. Onda ćeš moći da se vratiš kad rodiš bebu."

"Ne mogu kod gospodarice ovakva, gospođice - odmah će videti šta nije u redu."

"Onda ću joj ja reći kad se vrati iz Nantera." Stvarno mi je bilo žao Mari-Selest i htela sam da joj pomognem.

Mari-Selest se ozari. "Oh, hvala vam, gospođice! To je tako lepo od vas!"

"Bolje kreni što pre možeš."

"Hvala vam, gospođice. Hvala vam. Videćemo se opet kad se vratim." Okrenula se da pođe, pa me ponovo pogledala. "Ako bude devojčica, nazvaću je po vama."

"To bi bilo lepo. A ako bude dečak, hoćeš li mu dati očevo ime?"

Mari-Selest se namršti. "Nikad", prosiktala je. "On neće da ima nikakve veze s nama, pa ni ja neću da imam ništa s njim!"

Kad je otišla, osvrnula sam se po tatinoj sobi. To nije udobna prostorija. Na stolicama od hrastovine nema jastuka i škripe kad se pomeriš na njima. Mislim da ih je tata takve naručio kako mu niko ne bi sedeo dugo. Primetila sam da čika Leon uvek stoji kada dođe da vidi tatu. Zidovi su prekriveni kartama tatinih iman ja - Šato d'Arsi, naša kuća u Ulici Di Fur, porodična kuća Le Vistovih u Lionu - kao i mapama imanja oko kojih tata vodi sporove u ime kralja. Tatine knjige se čuvaju u zaključanoj vitrini.

[7] Franc. – dakle. (Prim. prev.)

U sobi su dva stola - jedan na kom tata piše i drugi, veći, na kom rasprostire karte i papire za sastanke. Taj sto je obično go, ali danas su na njemu ležali neki veliki komadi papira. Pogledala sam gornji i zaprepašćeno ustuknula. Bio je to crtež, i na njemu sam bila ja. Stajala sam između lava i jednoroga držeći papagaja na prstu ruke u rukavici. Na sebi sam imala prelepu haljinu i ogrlicu, a na glavi jednostavnu maramu ispod koje mi je kosa slobodno padala. Gledala sam jednoroga iskosa i smešila se kao da mislim na neku tajnu. Jednorog je bio zgodan, punačak i beo, uspravljen na zadnje noge, s dugim uvijenim rogom. Okrenuo je glavu od mene, kao da se opire mojoj općinjujućoj lepoti. Na sebi je imao mali plašt s grbom Le Vistovih, a preko celog crteža kao da je duvao vetar od kog su lepršali njegov plašt, ogrtač ričućeg lava, moja marama i steg Le Vistovih koji je lav držao.

Dugo sam gledala crtež. Nisam mogla da skinem pogled s njega niti da ga pomerim kako bih videla onaj ispod. On me je nacrtao. On misli na mene koliko i ja na njega. Grudi su mi zabridele. *Mon seul désir.*

Onda sam čula glasove u hodniku. Vrata su se naglo otvorila i uspela sam samo da se sručim na pod i zavučem ispod stola. Bilo je mračno i osećala sam se čudno, onako sama na hladnom kamenom podu. Obično sam se na takvim mestima skrivala sa sestrama; toliko bismo se kikotale da bi nas odmah otkrili. Sela sam, obmotala ruke oko kolena i molila se da me niko ne opazi.

U sobu su ušla dva čoveka. Odmah su prišli stolu. Jedan je bio obučen u dugu smeđu haljinu trgovca - to mora da je bio čika Leon. Drugi je imao na sebi zelenu tuniku do kolena i tamnoplave nogavice. Listovi su mu bili snažni, i znala sam i pre nego što je progovorio da je to Nikola. Nisam zabadava provela tolike dane misleći na njega. Moje misli upoznale su me s pojedinostima o njemu - sa širinom ramena, kovrdžama kose na vratu, zadnjicom nalik na dve trešnje i čvrstom linijom listova.

Misli će morati da mi prikažu još pojedinosti, jer sam, kad su počeli da razgovaraju, mogla da vidim samo njihove noge. Mogla sam samo da zamislim Nikolin izraz lica - mrštenje glatkog čela, oči skupljenih uglova kako me gledaju na crtežu, duge prste kojima vuče po grubom papiru za crtanje. Sve sam ovo videla sedeći u gotovo potpunom mraku i slušajući ih.

"Gospodin će stići za koji trenutak", reče čika Leon. "Da razmotrimo ponešto dok čekamo." Čula sam šuškanje papira.

"Jesu li mu se dopali nacrti?" - upita Nikola. "Je li bio pun hvale?" Zvuk njegovog samouverenog glasa ušao je pravo u moj devičnjak, kao da me je tamo dotakao.

Leon nije odgovorio i Nikola je postao nestrpljiv. "Mora da je nešto rekao. Svakako je u stanju da vidi kako su ovo vrhunski crteži. Sigurno im se mnogo obradovao."

Leon se nasmeja. "Nije u prirodi gospodina Le Vista da se bilo čemu mnogo raduje."

"Ali sigurno ih je odobrio."

"Trčiš pred rudu, Nikola. U ovom poslu moraš sačekati da naručilac kaže svoje mišljenje. *Alors,* pripremi se za susret s gospodinom. Prvo što treba da znaš jeste da on nije ni video crteže."

"Ali ovde su već čitavu sedmicu!"

"Tačno, i on će ti reći kako ih je pažljivo proučio, mada ih nije ni pogledao."

"Zašto nije, za ime Naše Gospe?"

"Gospodin Le Vist je sada veoma zauzet. On ne razmišlja ni o čemu dok ne mora. Onda brzo donese odluku i očekuje bespogovornu poslušnost."

Nikola frknu. "Zar tako vlastelini kao što je on rešavaju ovako važne porudžbine? Pitam se da li ljudi istinski plemenite krvi tako rade."

Čika Leon spusti glas. "Žan le Vist je i te kako svestan šta se misli o njemu." Po njegovom glasu shvatila sam da se mršti. "On napornim radom i odanošću kralju nadoknađuje nedostatak poštovanja koji pokazuju čak i umetnici koji rade za njega, kao što si ti."

"Moje poštovanje prema njemu dovoljno je da pristajem da radim za njega", reče Nikola prilično žurno.

"Naravno. Treba biti praktičan. Novčić je novčić, dobio ga od plemića ili od prosjaka."

Obojica se nasmejaše. Zabacila sam glavu i zamalo udarila u tablu stola. Nije mi se dopao njihov smeh. Ja nisam bliska s tatom - on je prema meni hladan kao i prema svakom drugom - ali nije mi se dopalo da se njegovo ime i ugled povlače naokolo kao prljava krpa. A čika Leon - mislila sam da je odan. Potrudiću se da mu stanem na nogu kad ga vidim sledeći put. Ili da učinim nešto gore.

"Ne poričem da crteži obećavaju..." - rekao je sada.

"Obećavaju? Mnogo više od toga!"

"Kad bi zaćutao na trenutak, pomogao bih ti da tapiserije načiniš još lepšima nego što jesu - lepšima nego što bi iko mogao da ih zamisli. Suviše si blizak sa svojim delom da bi video kako da ga poboljšaš. Treba ti još jedan par očiju da opazi mane."

"Koje mane?" Nikoline red bile su odjek mojih misli. Kako je moguće poboljšati crteže na kojima sam ja?

"Gledajući nacrte pomislio sam na dve stvari, a Žan le Vist će bez ikakve sumnje imati i druge predloge."

"Koje dve stvari?"

"Na zidovima Velike dvorane visiće šest tapiserija, *n'est-ce pas?* Dve velike i četiri nešto manje."

"Tako je."

"I one prate priču o dami koja zavodi jednoroga, *n'est-ce pas?*"

"Kao što sam se dogovorio s gospodinom."

"Zavođenje je sasvim jasno, ali pitam se nisi li sakrio još nešto u ove nacrte. Drugi način gledanja na njih."

Nikola zastruga nogama. "Kako to misliš?"

"Meni se čini da su ovo predlozi za pet prizora." Leon kucnu jedan crtež, a zvuk mi odjeknu blizu uha. "Dama svira orgulje jednorogu, što nagoveštava Zvuk, na primer. A prizor kada ga drži za rog svakako je Dodir. Ovde" - on ponovo kucnu po stolu - "dama plete karanfile u venac, što je Miris, mada možda nije toliko očigledno."

"Neveste nose vence od karanfila", objasni Nikola. "Dama mami jednoroga idejom braka i bračne postelje. Slika ne prikazuje Miris."

"Ah. Pa, valjda ti i nisi toliko pametan. Čula su slučajnost, znači."

"Ali vidiš li kako bi lako mogao ovde da upleteš i čula? Neka jednorog pomiriše karanfil. Ili neka druga životinja. A na tapiseriji na kojoj jednorog leži s glavom u daminom krilu, neka mu ona pokazuje njegov odraz u ogledalu, što bi prikazalo Vid."

"Ali to bi značilo da je jednorog tašt, zar ne?"

"Pa? Jednorog i deluje pomalo tašto."

Nikola nije odgovorio. Možda me je čuo kako ispod stola frkćem smejući se njemu i njegovom jednorogu.

"Dakle, imaš damu koja drži jednoroga za rog, to je Dodir. Dama svira orgulje, to je Zvuk. Karanfili su Miris. Ogledalo je Vid. Šta je ostalo? Ukus. Ostale su nam dve tapiserije - na jednoj je Klod, a na drugoj gospa Ženevjev." Mama? Na šta Leon misli?

Nikola ispusti čudan zvuk, nalik na istovremeno frktanje i jecaj. "Kako to misliš, Klod i gospa Ženevjev?"

"Hajde, znaš ti tačno na šta mislim. To je moj drugi predlog. Sličnost je suviše očigledna. Žanu le Vistu to se neće dopasti. Znam da si navikao da slikaš portrete, ali na završnoj slici učini da budu više nalik drugim damama."

"Zašto?"

"Žan le Vist je želeo tapiserije s prizorima bitke. Umesto toga ti mu daješ ženu i kćer da gleda u njih. To se ne može porediti."

"Pristao je na tapiserije s jednorogom."

"Ali nisi morao da mu ponudiš odu njegovoj ženi i kćeri. Pazi, ja saosećam s gospom Ženevjev. Žan le Vist je težak čovek. Ali ti znaš da su mu ona i Klod živa rana. Neće želeti da budu prikazane na nečem toliko vrednom kao što su tapiserije."

"Oh!" - kriknula sam i ovog puta udarila glavom u sto. Zabolelo me je.

Čulo se iznenađeno gunđanje, a onda su se pod stolom pojavila dva lica. Leon je buljio u mene, ali Nikola se osmehnuo kad je video da sam to ja. Pružio mi je ruku i pomogao mi da ustanem.

"Hvala", rekla sam kad sam ustala. Nikola se poklonio nad mojom rukom, ali povukla sam je pre nego što je stigao da je poljubi i napravila se da popravljam haljinu. Nisam bila sasvim spremna da mu oprostim grube reči koje je izrekao

O mom ocu.

"Šta si radila dole, nevaljala devojko?" - upita čika Leon. Za trenutak sam pomislila da će me pljesnuti kao da sam vršnjakinja Male Ženevjev, ali činilo se da se pribrao, pa nije. "Tvoj otac bi bio vrlo ljut kad bi saznao da si nas uhodila."

"Moj otac bi bio vrlo ljut kad bi čuo šta si govorio o njemu, čika Leone. I šta ste vi govorili, gospodine", dodala sam i pogledala iskosa Nikolu.

Nastala je tišina. Videla sam da obojica misle na svoje reči i pokušavaju da se sete šta su uvredljivo rekli za tatu. Izgledali su tako zabrinuto da sam morala da se nasmejem.

Čika Leon se namršti. "Klod, stvarno si veoma nevaljala devojka." Ovog puta nije zvučao tako strogo - više kao da smiruje malog psa ljubimca.

"Oh, znam. A vi, gospodine - da li i vi mislite da sam veoma nevaljala devojka?" - upitala sam Nikolu. Bilo je divno videti njegovo privlačno lice.

Nisam znala šta će odgovoriti, ali oduševio me je rekavši: "Vi ste svakako najnevaljalija devojka koju znam, gospođice." Po drugi put njegov glas dotakao je moj devičnjak i osetila sam dole vlažnost.

Čika Leon frknu. "Dosta, Klod, sada moraš da ideš. Tvoj otac će uskoro doci."

"Neću, želim da vidim maminu sliku. Gde je?"

Okrenula sam se crtežima i stala da ih prevrćem po stolu. Na njima je bila gužva dama, zastava Le Vistovih, lavova i jednoroga.

"Klod, molim te."

Nisam obratila pažnju na čika Leona, nego sam se okrenula Nikoli. "Koja je to, gospodine? Volela bih da je vidim."

On mi bez reči primače jedan crtež preko stola.

Bilo mi je lakše kad sam videla da mama na crtežu nije lepa kao ja. Ni haljina joj nije bila bogata kao moja, nego mnogo jednostavnija. Preko ovog crteža nije duvao vetar - zastava se nije vijorila, lav i jednorog krotko su sedeli umesto da se propinju kao na mom crtežu. Zapravo, sve je bilo veoma mirno, osim što je mama vadila ogrlicu iz kovčežića koji joj je držala jedna družbenica. Više mi nije smetalo što je i mama na tapiserijama - poređenje je bilo meni u prilog.

Ali ako bude kako čika Leon želi, ni moje ni njeno lice neće ostati na slikama. Moraću nešto da učinim. Ali šta? Iako sam zapretila Leonu da ću ponoviti njegove reči ocu, znala sam da me tata ne bi ni slušao. Bilo je strašno čuti da se o meni i mami govori kao živoj rani, ali Leon je bio u pravu - mama nije rodila naslednika, jer moje sestre i ja nismo dečaci. Svaki put kad nas tata pogleda, seti se kako će čitavo njegovo bogatstvo jednog dana pripasti mom mužu i sinu koji neće nositi ime i grb porodice Le Vist. Zbog toga je bio još hladniji prema nama. Od Beatris sam saznala da tata ne deli postelju s mamom.

Nikola pokuša da spase mamu i mene. "Promeniću im lica samo ako to gospodin zatraži", izjavio je. "Ne na tvoj zahtev. Ja pravim izmene za svog poručioca, ne za njegovog trgovca."

Čika Leon se zagleda u njega, ali pre nego što je stigao da odgovori, začusmo korake u hodniku. "Idi!" - prosikta Leon, ali bilo je prekasno da pobegnem. Nikola mi položi dlan na glavu i nežno me gurnu tako da sam kleknula. Za trenutak mi je lice bilo blizu njegovog nabreklog međunožja. Podigla sam pogled i videla da se smeši. Onda me je gurnuo pod sto.

Ovog puta ispod stola je bilo još hladnije, mračnije i tvrđe, ali znala sam da neću morati dugo da izdržim. Tatina stopala prišla su pravo stolu; zaustavio se pored Leona, a Nikola je bio uz njega. Sedela sam i gledala Nikoline noge.

Činilo mi se da stoji drugačije, sada kada zna da sam ovde, mada nisam mogla da odredim u čemu je tačno razlika. Kao da su njegove noge imale oči i posmatrale me.

Tatine noge ličile su na njega samog - prave i ravnodušne kao noge stolice.

"A sada, crteže", rekao je.

Neko uze da prevrće crteže i pomera ih po stolu. "Evo ih, gospodine", reče Nikola. "Kao što vidite, možete ih gledati ovim redom. Na prvom dama stavlja ogrlicu kako bi zavela jednoroga. Na sledećem ona svira orgulje da privuče jednorogovu pažnju. A ovde ona... hrani papagaja, jednorog se primakao bliže, mada se i dalje propinje, a glava mu je okrenuta na drugu stranu. Gotovo je zaveden, ali treba mu ponuditi još iskušenja."

Zapazila sam da je Nikola zastao pre nego što je rekao "hrani". Znači, postala sam Ukus, pomislila sam. Onda me kušaj.

"Zatim dama plete venac od karanfila pripremajući se za venčanje. Sopstveno venčanje. Kao što vidite, jednorog sada mirno sedi. Najzad" Nikola kucnu po stolu - "jednorog spušta glavu dami u krilo i oni se gledaju. Na poslednjoj tapiseriji ona ga je ukrotila - drži ga za rog. Vidite da su životinje u pozadini sada u lancima - postale su robovi ljubavi."

Kad je Nikola završio, nastala je tišina, kao da on očekuje od mog oca da progovori. Ali tata ništa nije rekao. Često to čini, ćuti kako bi ljudi postali nesigurni u sebe. I ovog puta mu je to uspelo, jer je posle nekoliko trenutaka Nikola ponovo progovorio, a zvučao je nervozno.

"Gospodine, vi vidite da je jednorog sve vreme u pratnji lava, koji je simbol plemenite krvi, snage i hrabrosti, što dopunjuje čistog i divljeg jednoroga. Lav je primer pripitomljene plemenite divljačnosti."

"Naravno, pozadinu će ispuniti *millefleurs,* gospodine", dodade Leon. "Briselski tkači će sami načiniti nacrte - za to su stručnjaci. Nikola je to ovde samo nagovestio."

Ponovo je zavladala tišina. Shvatila sam da zadržavam dah, čekajući da tata kaže nešto o crtežima na kojima smo mama i ja. "Nema dovoljno grbova", rekao je najzad.

"Na svakoj tapiseriji jednorog i lav drže zastave i ratne stegove Le Vistovih", reče Nikola. Zvučao je ozlojeđeno. Pružila sam ruku i gurnula mu nogu da ga podsetim kako ne sme takvim tonom da govori s mojim ocem. Premestio se s noge na nogu.

"Na dve tapiserije su samo stegovi", reče tata.

"Mogu lavu i jednorogu da dodam štitove, gospodine." Nikola mora da je shvatio moj mig, pošto je zvučao mirnije. Počela sam da ga milujem po listu.

"Koplja za zastave i stegove treba da su šiljata", izjavi tata. "Ne s ovim oblim vrhovima kakve si nacrtao."

"Ali - šiljci su za bitku, gospodine." Nikola je govorio kao da ga neko davi. Zakikotala sam se i pomerila ruku na njegovu butinu.

"Hoću šiljke na kopljima", ponovi tata. "Na ovim tapiserijama ima previše žena i cveća. Nedostaje ratnih kopalja i još nečega da nas podseti na rat. Šta biva s jednorogom kad ga dama uhvati?"

Srećom, Nikola nije morao da odgovori, pošto ne bi mogao ništa da kaže. Spustila sam ruku na njegovu kvrgu, tvrdu poput grane. Nikada ranije nisam nijednu dodirnula. "Da li ga dama vodi lovcu koji ga ubija?" - nastavi tata. On voli da odgovara na sopstvena pitanja. "Trebalo bi dodati još jednu tapiseriju da se priča dovrši."

"Mislim da u Velikoj dvorani nema mesta za još jednu tapiseriju", reče čika Leon.

"Onda izbacite jednu s ovim ženama. Onu s karanfilima, ili onu gde hrani ptice."

Ruka mi je pala.

"To je odlična ideja, gospodine", reče čika Leon. Zagrcnula sam se. Srećom, Nikola je takođe načinio neki zvuk, pa mislim da me tata nije čuo.

Onda je čika Leon pokazao zašto je tako dobar u poslovima. "To je dobra ideja", ponovio je. "Naravno, smelost ubijanja biće lep kontrast s prefinjenijim nagoveštajima borbenih kopalja. Ne želimo da budemo suviše lukavi pri kraju, zar ne?"

"Kako to misliš - suviše lukavi?"

"Pa, na primer, lov bi se mogao samo nagovestiti - ili bitka, ako želite - zašiljenim kopljima (odličan detalj, gospodine, moram da kažem), ratnim štitovima koje je Nikola predložio, i možda još nečim. Da razmislim. Šta kažete na šator - onakav kakav se u bitkama podiže za kralja? To bi podsetilo gledaoce i na kralja i na bitku. S druge strane, možda je to previše uvijen nagoveštaj. Možda bi lovac koji ubija jednoroga bio bolji."

"Ne. Želim kraljev šator."

Sela sam na pete diveći se čika Leonu. Upecao je tatu kao ribu, a da tata to nije ni primetio, i izvukao ga na kopno bas gde je želeo.

"Šator će biti prilično velik, pa ga treba smestiti na jednu od većih tapiserija", nastavi Leon hitro kako se tata ne bi predomislio. "Na damu s ogrlicom ili na damu s papagajem. Na koju više volite, gospodine?"

Nikolas zausti da nešto kaže, ali ga tata prekide. "Sa ogrlicom - ona je veličanstvenija od one druge."

Pre nego što sam uspela ponovo da kriknem, Nikola gurnu nogu pod sto i stade mi na stopalo. Ućutala sam, a on je zadržao nogu ispod stola i tapkao po mojoj.

"U redu, Nikola, dodaj šator na tu tapiseriju", reče čika Leon.

"Naravno, gospodine. Da li gospodin želi nešto posebno za šator?"

"Grb."

"To se podrazumeva, gospodine. Ali, ja sam više mislio na geslo bitke. Nešto što bi ukazalo da je reč o bici ljubavi."

"Ne znam ja ništa o ljubavi", zareža tata. "Šta bi ti stavio? Pretpostavljam da si upoznat s tom temom."

Ja sam imala ideju, pa sam kucnula Nikolu po nozi. Posle trenutak-dva jedan crtež pade na pod. "Oh! *Pardon,* gospodine. Tako sam trapav." Nikola čučnu da podigne crtež. Nagnula sam se i šapnula mu u uho: "*C'est mon seul désir*." Onda sam ga ujela.

Nikola se uspravi.

"Da li to tebi krvari uho?" - upita ga tata.

"*Pardon,* gospodine. Udario sam se u nogu stola. Ali, nešto mi je palo na pamet. Šta kažete na: '*A mon seul désir*'*?* To znači..."

"Dosta", preseče ga tata. Poznavala sam taj ton - značio je da se sastanak previše otegao. "Pokaži izmene Leonu i donesi ovamo gotove slike dve nedelje nakon Praznika proleća[8]. Ne kasnije, pošto na Vaznesenje idemo u Šato d'Arsi."

"Da, gospodine."

Tatine noge se odmakoše od stola. "Leone, pođi sa mnom - imam nešto da razgovaram s tobom. Možeš da me otpratiš do Konsjeržerije."

Leonova halja se zanjihala kad je krenuo, a onda je stala. "Možda je bolje da ostanemo ovde, gospodine. Udobnije je za razgovore o poslovima. A Nikola upravo odlazi, zar ne, Nikola?"

"Da, naravno, samo da pokupim crteže, gospodine."

"Ne, žurim. Dođi." Tata izađe.

Čika Leon je i dalje oklevao. Nije želeo da me ostavi nasamo s Nikolom.

"Idi", prosiktala sam.

Otišao je.

Nisam se izvukla ispod stola, nego sam ostala dole da klečim. Posle nekoliko trenutaka Nikola se spustio do mene. Zurili smo jedno u drugo. "*Bonjour,* gospođice", rekao je.

Nasmešila sam se. Nije bio ni nalik muškarcu za kakvog su moji roditelji želeli da me udaju. Radovala sam se tome. "Pa, hoćeš li me poljubiti?"

Oborio me je na leđa i za tren oka legao na mene. Onda mi se njegov jezik obreo duboko u ustima, a rukama mi je gnječio dojke. To je bilo čudno. Sanjala sam o ovom trenutku otkako sam ga upoznala, ali sada, kad je na meni bilo telo, kad mi se kvrga oštro zabadala u stomak, kad sam u uhu osećala vlažni jezik, iznenadila sam se koliko je sve drugačije od mojih sanjarija.

Jednim svojim delom sam uživala - želela sam da kvrga pritiska još jače, i ne kroz ovoliko slojeva odeće. Moje ruke želele su da ga svuda dodiruju - da mu stežu kao trešnja okruglu zadnjicu i premere mu široka pleća. Moja usta su prianjala uz njegova kao da grizu smokvu.

---

[8] Taj praznik se nekada slavio prvog maja. (Prim. prev.)

Ali šokiralo me je što mi neko gura svoj vlažni jezik u usta, što na meni leži težina koja mi isteruje vazduh iz grudi, što me njegove ruke dodiruju tamo gde me nijedan muškarac nikada nije dotakao. I nisam očekivala da ću toliko misliti dok je muškarac sa mnom. Otkrila sam da sa Nikolom reči prate svaki njegov pokret - "Zašto ovo radi? Jezik mu je tako vlažan u mom uhu" i "Njegov pojas zabada mi se u stomak" i "Da li ovo prija?"

Mislila sam i na svog oca - o tome kako sam bila ispod stola u njegovoj sobi, i o vrednosti koju je pridavao mom devičnjaku. Da li bih zaista mogla da to odbacim u trenutku, kao što je učinila Mari-Selest? Možda me je to više nego išta drugo sprečilo da istinski uživam. "Treba li da radimo ovo?" - prošaputala sam kad je Nikola počeo da me grize za dojke kroz haljinu.

"Znam, poludeli smo. Ali možda nećemo imati drugu priliku." Počeo je da mi zadiže suknju. "Nikad te ne ostavljaju samu - ne kćer Žana le Vista s običnim slikarom." Podigao mi je suknju i podsuknju i prešao mi rukom po butini.

"Ovo je, lepotice moja, ovo je *mon seul désir*." Rekavši to dotakao mi je devičanstvo. Talas zadovoljstva koji sam osetila bio je tako snažan da sam bila spremna da mu se podam.

"Klod!"

Pogledala sam iza sebe i videla Beatrisino lice, okrenuto naopako, kako bulji u nas.

Nikola je povukao ruke iz mojih sukanja, ali nije odmah skočio s mene. To mi se dopalo. Pogledao je Beatris, a onda me snažno poljubio i polako se uspravio na kolena.

"Zbog ovoga ću", rekla je Beatris, "stvarno da se udam za tebe, Nikola Dezinosante. Kunem ti se da hoću!"

ŽENEVJEV DE NANTER

Beatris mi je rekla da su mi bluze na haljinama postale preširoke. "Ili ćete više jesti, gospođo, ili ćemo morati da zovemo krojača."

"Pošalji po krojača."

To nije bio odgovor koji je želela da čuje, pa me je gledala svojim krupnim, kao u psa smeđim očima sve dok se nisam okrenula i stala da se igram brojanicama. Isti takav pogled uputila mi je i moja majka - mada su njene oči prodornije - kad sam odvela devojčice u Nanter u posetu. Rekla sam joj da Klod nije došla s nama jer je boli stomak, od čega i ja patim. Nije mi poverovala, baš kao što ja nisam poverovala Klod kad mi je iznela opravdanje. Možda je uvek tako - kćeri lažu majke, a majke puštaju da im to prođe.

Zapravo sam se obradovala što Klod ne ide s nama, iako su je devojčice preklinjale da pođe. Klod i ja smo kao dve mačke kad smo zajedno, krzno nam je uvek nakostrešeno. Mrgodna je sa mnom, a njeni pogledi iskosa su ispitivački. Znam da poredi sebe sa mnom i misli kako ne želi da bude poput mene.

Ni ja ne želim da ona bude poput mene.

Pošla sam da vidim oca Igoa čim sam se vratila iz Nantera. Kad sam sela pored njega, rekao mi je: " *Vraiment, mon enfant*[9], nemoguće je da ste toliko zgrešili za tri dana da vam je već ponovo potrebna ispoved." Iako su njegove reči bile ljubazne, ton mu je bio gorak. On zapravo očajava zbog mene, kao što i ja očajavam zbog same sebe.

Ponovila sam reči koje sam izgovorila pre neko jutro, zureći u izgrebana sedišta pred nama. "Moja jedina želja je da stupim u manastir u Šelu", rekla sam. "*Mon seul désir.* Moja baka se zaredila pre nego što je umrla, a i moja majka će to svakako učiniti."

[9] Franc. – zaista, dete moje. (Prim. prev.)

"Vi nećete uskoro umreti, *mon enfant.* A neće ni vaš muž. Vaša baka bila je udovica kad je stavila veo."

"Mislite da moja vera nije dovoljno jaka? Treba li da vam dokažem?"

"Nije vaša vera toliko jaka koliko vaša želja da se oslobodite svog života. To me muči. Siguran sam u vašu veru, ali morate želeti da se predate Hristu..."

"Ali želim!"

"... da se predate Hristu ne misleći na sebe i na svoj ovozemaljski život. Svet manastira ne sme da vam bude bekstvo od života koji mrzite..."

"Od života koji prezirem!" Ujela sam se za jezik.

Otac Igo sačekao je malo, pa rekao: "Najbolje opatice često su one koje su bile srećne napolju i koje su srećne unutra."

Sedela sam ćutke, pognute glave. Znala sam da sam pogrešila što sam ovako govorila. Trebalo je da budem strpljivija - trebalo je mesecima, godinu, dve godine da usađujem seme u oca Igoa, da ga smekšam, da ga učinim sklonijim. Umesto toga, razgovarala sam sa sveštenikom iznenada i očajnički. Naravno, otac Igo ne odlučuje o tome ko će ući u Šel - samo nastojnica, Katrin de Linjije, ima tu moć. Ali, trebaće mi pristanak mog muža da stupim u red, i moram naći moćne ljude da govore u moju korist. Otac Igo je jedan od tih ljudi.

Postojalo je nešto što bi još moglo privući oca Igoa. Popravila sam suknju i nakašljala se. "Moj miraz bio je znatan", rekla sam tihim glasom. "Sigurna sam da ću, kad postanem Hristova nevesta, priličan deo tog miraza moći da dam crkvi Sen Žermen de Pre, u znak zahvalnosti za utehu koju mi je pružala. Kad biste samo razgovarali s mojim mužem..." Pustila sam da mi glas utihne.

Sada je na oca Igoa bio red da zaćuti. Čekajući, prevlačila sam prstom po jednoj ogrebotini na klupi. Kad je najzad progovorio, u glasu mu je bilo istinskog žaljenja - da li zbog onoga što je rekao ili zbog novca koji mu je iskliznuo iz ruku, nije bilo jasno. "Ženevjev, vi znate da Žan le Vist nikada neće dati pristanak da uđete u manastir. On želi ženu, ne opaticu."

"Mogli biste da razgovarate s njim, da mu kažete koliko bi mi odgovaralo da stupim u Šel."

"Jeste li vi razgovarali s njim, kao što sam vam predložio pre nekoliko dana?"

"Nisam, jer me on ne sluša. Ali vas će slušati, sigurna sam u to. Stalo mu je do toga šta vi mislite."

Otac Igo frknu. "Vaša savest je u ovom trenutku čista, *mon enfant.* Ne počinjite sada da govorite laži."

"Zaista mu je stalo do Crkve."

"Crkva nema nad njim onoliko uticaja koliko bismo vi i ja želeli", reče otac Igo oprezno. Ćutala sam, postiđena zbog ravnodušnosti moga muža. Da li će zbog toga goreti u paklu?

"Idite kući, Ženevjev", reče zatim otac Igo, i zaista je zvučao ljubazno. "Imate tri ljupke kćeri, lepu kuću i muža bliskog kralju. To su blagoslovi kojima bi mnoga žena bila zadovoljna. Budite supruga i majka, molite se i neka vam se Naša Gospa nasmeši s nebesa."

"A moja hladna postelja - hoće li se Ona i tome nasmešiti?"

"Idite u miru, *mon enfant.*" Otac Igo već je ustajao.

Nisam odmah otišla. Nisam želela da se vratim u Ulicu Di Fur, Klodinim optužujućim očima i Žanovom pogledu koji izbegava moj. Bolje da ostanem u crkvi koja je postala moje utočište.

Sen Žermen de Pre je najstarija crkva u Parizu, i bilo mi je drago što smo se doselili tako blizu nje. Njeni prolazi s kolonadama lepi su i tihi, a pogled iz crkve je divan - kad stojite ispred nje na obali, možete videti čak do Luvra. Pre Ulice Di Fur živeli smo blizu katedrale Notr Dam, ali bila je prevelika za mene - vrtelo mi se u glavi kad je pogledam odozdo. Naravno, Žanu se dopadala, kao što bi mu se dopala svaka raskošna zgrada u koju će kralj verovatno doći. Sada pak živimo tako blizu crkve Sen Žermen de Pre da mi ne treba pratnja do nje.

Omiljeno mesto u crkvi mi je kapela svete Ženevjev, zaštitnice Pariza, koja je došla iz Nantera i po kojoj sam dobila ime. Nalazi se pored apside i sada sam otišla tamo, posle ispovedi ocu Igou, i klekavši rekla svojim pratiljama da me ostave samu. Sele su na niski stepenik koji vodi u kapelu, malo dalje od mene, i šaputale sve dok se nisam okrenula i rekla: "Bilo bi dobro da zapamtite da je ovo Božja kuća, a ne ugao za ogovaranje. Ili se molite ili idite." Pognule su glave, mada me je Beatris nakratko prodorno pogledala onim svojim smeđim očima. Kad sam videla da joj se usne najzad miču u molitvi, okrenula sam se.

Ja se nisam molila, nego sam gledala gore, u dva prozora od šarenog stakla s prizorima iz života Device. Ne vidim dobro kao nekada, pa nisam mogla da razaznam figure, nego sam videla samo boje, plavu, crvenu, zelenu i smeđu. Uhvatila sam sebe kako brojim žute cvetove po ivici stakla i pitam se koji su.

Žan već mesecima nije došao u moju postelju. Pred drugima je uvek zvaničan sa mnom, kako i dolikuje našem položaju. Ali nekada je u postelji bio topao. Kad se rodila Mala Ženevjev, počeo je i češće da mi dolazi, trudeći se da najzad stvori sina i naslednika. Nekoliko puta sam zanela, ali sam rano pobacila. U poslednje dve godine nije bilo ni nagoveštaja bebe. Zapravo, moje periode su presušile, iako mu to nisam rekla. Nekako je to saznao, verovatno od Mari-Selest ili neke od mojih družbenica - možda i od same Beatris. Niko ne zna ko je kome odan u našoj kući. Saznavši za ovo, došao je k meni jedne noći i rekao da sam ga izneverila u jedinom što je očekivao od žene i da me više neće dotaći.

Bio je u pravu. Izneverila sam ga. Videla sam to na svim licima - Beatris i mojih dama, moje majke, posetilaca, čak i na licu Klod, koja je deo neuspeha. Sećam se, imala je sedam godina kad je došla u moju sobu nakon što sam rodila Malu Ženevjev. Zurila je u povijenu bebu u mom naručju, a kad je čula da nije dečak, frknula je i okrenula se na peti. Naravno, sada voli Malu Ženevjev, ali više bi volela da ima brata i zadovoljnog oca.

Osećam se kao ptica ranjena strelom koja više ne može da poleti.

Bilo bi milosrđe pustiti me da stupim u manastir. Ali Žan nije milosrdan čovek. I još sam mu potrebna. Iako me prezire, želi da sam pored njega kad večera kod kuće, kad ugošćuje ljude ili ide na dvor da služi kralja. Ne bi bilo prikladno da je mesto pored njega prazno. Osim toga, na dvoru bi mu se smejali - čovek čija je žena pobegla u manastir. Ne, znala sam da je otac Igo u pravu - Žan me možda ne želi, ali ipak hoće da sam pored njega. Većina muškaraca je takva - starije žene koje stupaju u manastire obično su udovice, ne supruge. Retki muževi bi pustili ženu u manastir, bez obzira na njihove grehe.

Ponekad, kada odem do Sene da gledam u Luvr, pomislim da se bacim u reku. Zato su moje dame uvek blizu mene. One znaju. Upravo sada sam čula jednu iza sebe kako hukće od dosade. Za trenutak mi ih je bilo žao što su tako zarobljene sa mnom.

S druge strane, imaju lepe haljine, dobru hranu i toplu vatru uveče jer su sa mnom. U njihovim kolačima ima više šećera, a kuvar štedro dodaje začine - cimet, jezgro i ljusku muškatnog oraščića i đumbir - zato što kuva za plemiće.

Ispustila sam brojanice na pod. "Beatris", pozvala sam, "podigni mi brojanice."

Dve dame su mi pomogle da ustanem, a Beatris je klekla da uzme nisku.

"Želela bih da porazgovaram s vama, gospođo", rekla je tiho dok mi je dodavala brojanice. "Nasamo."

Verovatno nešto u vezi s Klod. Više joj ne treba dadilja da je pazi kao Žan i Malu Ženevjev, nego prava družbenica. Pozajmljivala sam joj Beatris da vidim kako se slažu. A mogu i da je se odreknem - moje potrebe sada su skromnije. Ženi na pragu života mnogo je potrebnija dobra družbenica kakva je Beatris nego meni. Beatris mi još govori sve o Klod, kako bi mi pomogla da je spremim za život odrasle žene i sačuvala je od zla. Ali jednog dana Beatris će otići svojoj novoj gospodarici i neće se vratiti.

Sačekala sam da izađemo i obiđemo crkvu do velikih manastirskih vrata. Kad smo prošle kroz kapiju i stupile na ulicu, rekla sam: "Želim da prošetam do reke. Beatris, podi sa mnom - vi ostale možete da se vratite kući. Ako vidite moje kćeri, recite im da kasnije dođu u moju sobu. Želim da govorim s njima."

Pre nego što su stigle išta da kažu, povukla sam Beatris za ruku i skrenula levo, na stazu koja vodi do reke. Dame su skrenule desno i pošle kući. Iako su malo coktale, sigurno su me poslušale, pošto nisam čula da nas prate.

Prolaznici u Ulici Di Sen zurili su u vlastelinku bez pratnje. Za mene je bilo pravo olakšanje što moje družbenice ne lepršaju iza mene kao jato svraka. Umeju ponekad da budu bučne i zamorne, naročito kad mi treba mir. One u manastiru ne bi izdržale ni dana. Nikad ih ne vodim kada idem u Šel - osim Beatris, naravno.

Jedan čovek koji je prošao pored nas sa svojim pisarom poklonio se tako duboko da po kruni njegovog šešira nisam mogla da pogodim ko je on. Tek kad se uspravio, prepoznala sam ga - bio je to Mišel d'Orlean, Žanov poznanik s dvora koji je jednom večerao kod nas. "Gospo Ženevjev, stojim vam na usluzi", rekao je. "Recite mi kuda da vas otpratim. Ne bih sebi oprostio da vam dozvolim da sami hodate pariskim ulicama. Šta bi Žan le

Vist mislio o meni kad bih učinio tako nešto?" Gledao me je pravo u oči koliko god dugo se usudio. Jednom mi je jasno stavio do znanja da bismo mogli postati ljubavnici ako želim. Nisam to poželela, ali u retkim prilikama kada bi nam se pogledi sreli, u njegovim očima i dalje sam videla to pitanje.

Nikada nisam uzela ljubavnika, iako mnoge žene to čine. Ne želim da dam Žanu u ruke štap kojim bi me tukao. Ako se odlučim na preljubu, on može da nađe sebi drugu ženu i pokuša da dobije sina. Ne čeznem toliko za društvom u postelji da bih odbacila svoju titulu.

"Hvala vam, gospodine", rekla sam ljubazno se smešeći, "ali nisam sama - tu je moja družbenica da me otprati do reke. Želimo da gledamo lađe."

"Onda ću poći s vama."

"Ne, ne, suviše ste ljubazni. Pošto je s vama vaš pisar, očigledno imate važnog posla. Ne želim da vas zadržavam."

"Gospo Ženevjev, ništa nije važnije nego biti pored vas."

Ponovo sam se osmehnula, ali tvrde i manje ljubazno. "Gospodine, ako moj muž sazna da ste zanemarili poslove za kralja i dvor kako biste prošetali sa mnom, biće veoma nezadovoljan mnome. Svakako ne želite da se on ljuti na mene?"

Na ovo Mišel d'Orlean snuždeno odstupi jedan korak. Kad se nekoliko puta izvinio i otišao svojim putem, Beatris i ja smo počele da se kikoćemo. Već dugo se nismo ovako smejale, pa sam se setila da sam se stalno smejala kad smo obe bile mlađe. Nedostajaće mi Beatris kad postane Klodina dama. Otići će kod moje kćeri i kod nje ostati, osim ako joj Klod ne dozvoli da se uda i ode iz njene službe.

Mnogo čamaca plovilo je tamo-amo rekom. Ljudi su isto-varali vreće s brašnom na suprotnoj obali, namenjene za brojne kuhinje Luvra. Gledale smo ih neko vreme. Uvek sam volela da gledam Senu - ona obećava bekstvo.

"Imam nešto da vam kažem o Klod", reče Beatris. "Bila je veoma lakomislena."

Uzdahnula sam. Nisam želela ništa da znam, ali majka sam joj, pa moram. "Šta je uradila?"

"Sećate li se onog slikara - Nikole Dezinosanta - koji pravi nacrte za tapiserije za Veliku dvoranu?"

Nisam skrenula pogled s male mrlje sunca na vodi. "Sećam ga se."

"Dok ste bili na putu, bila je s njim, sama, ispod stola."

"Ispod stola? Gde?"

Oklevala je, uplašenih krupnih očiju. Beatris se lepo oblači, kao i sve moje družbenice. Ali i u finoj svili protkanoj zlatnim nitima i ukrašenoj dragim kamenjem njeno lice je izgledalo obično. Oči su joj možda živahne, ali obrazi su joj upali, nos zatupast, a koža joj se zacrveni i pri najmanjem uzbuđenju. I sada je pocrvenela.

"U svojoj sobi?" - upitala sam.

"Ne."

"U Velikoj dvorani?"

"Ne." Moja pitanja su je nervirala, a njeno oklevanje nerviralo je mene. Okrenula sam se i ponovo zagledala u reku, potiskujući želju da viknem na Beatris. S njom je uvek bolje biti strpljiv.

Nedaleko od nas dva čoveka su pecala u čamcu. Strune su im mlitavo visile, ali to ih nije brinulo - ćeretali su i smejali se nečemu. Nisu nas videli, što me je radovalo, jer bi se poklonili i udaljili da su znali da sam tu. Ima nečeg uveseljavajućeg u prizoru srećnog običnog čoveka.

"To je bilo u odaji vašeg muža", prošaputa Beatris, iako niko nije mogao da je čuje osim mene.

"*Sainte Vierge!*[10] Prekrstila sam se. "Koliko je provela sama s njim?"

"Ne znam. Svega nekoliko minuta. Ali, bili su..." Zaćutala je. Stvarno mi je došlo da je prodrmusam.

"Bili su?"

"Ne sasvim..."

"Gde si *ti* bila, za ime Božje? Ti treba da je držiš na oku!" Ostavila sam Beatris s Klod upravo da bih sprečila ovakve događaje.

"I pazila sam! Pobegla mi je, luda mala. Rekla mi je da joj donesem" - Beatris zazvecka brojanicama - "oh, nije važno. Ali, nije izgubila nevinost, gospođo."

"Jesi li sigurna?"

"Jesam. Nije još - bila je još obučena."

"Ali?"

"Samo delimično."

[10] Franc. – Sveta Device. (Prim. prev.)

Iako vrlo ljuta, želela sam da se nasmejem zbog Klodine smelosti. Da ih je Žan uhvatio - ne smem ni da pomislim na to. "Šta si uradila?"

"Oterala sam ga! Stvarno!"

Nije - videla sam joj to na licu. Nikola Dezinosant se verovatno nasmejao Beatris i nije žurio da ode.

"Šta ćete učiniti, gospođo?" - upita Beatris.

"Šta si uradila kad je otišao? Šta si rekla Klod?"

"Rekla sam joj da ćete svakako razgovarati s njom o tome."

"Je li te molila da mi ne kažeš?"

Beatris se namrštila. "Nije. Nasmejala mi se u lice i pobegla."

Zaškrgutala sam zubima. Klod i te kako dobro zna koliko je devičnjak važan Le Vistovima - ona mora ostati devica kako bi se udala za dostojnog muškarca. Njen muž će jednog dana naslediti bogatstvo Le Vistovih, mada ne i ime. Kuću u Ulici Di Fur, imanje Sato d'Arsi, nameštaj, nakit, čak i tapiserije koje je Žan poručio - sve će pripasti Klodinom mužu. Žan će ga pažljivo odabrati, a taj čovek će zauzvrat očekivati da Klod bude pobožna, dostojna poštovanja i divljenja, i, naravno, devica. Da ju je otac uhvatio... Stresla sam se.

"Razgovaraću s njom", rekla sam. Nisam više bila ljuta na Beatris, pobesnela sam što je Klod rizikovala da izgubi tako mnogo da bi dobila tako malo. "Odmah ću razgovarati s njom."

Kad smo se Beatris i ja vratile kući, dame su već dovele moje kćeri u moju sobu. Mala Ženevjev i Žan su potrčale da me pozdrave kad sam ušla, ali Klod je sedela na prozoru, igrala se s malim psom i nije me ni pogledala.

Bila sam zaboravila zašto sam pozvala mlađe kćeri, ali obe su se, naročito Mala Ženevjev, toliko radovale što me vide da sam morala brzo nešto da izmislim.

"Devojčice, vi znate da uskoro na putevima neće biti blata i da ćemo poći u Šato d'Arsi da tamo provedemo leto." Žan zapljeska. Od njih tri ona je najviše volela da provodi leto na tom imanju. Trčala je divlje s decom s okolnih imanja i gotovo celo leto provodila bosa.

Klod teško uzdahnu i obujmi pseću njušku dlanovima. "Ja hoću da ostanem u Parizu", promrmljala je.

"Odlučila sam da pre polaska proslavimo Praznik proleća", nastavila sam. "Moći ćete da obučete nove haljine." Uvek sam za Uskrs poručivala nove haljine za kćeri i družbenice.

Dame odmah zaćeretaše uglas, osim Beatris.

"Klod, pođi sa mnom, želim da pogledam tvoju haljinu. Nisam sigurna da je izrez dobar." Prišla sam vratima i okrenula se da je sačekam. "Samo nas dve", rekla sam kad su družbenice stale da se meškolje. "Nećemo dugo."

Klod se napućila i nije se makla, nego je nastavila da se igra sa psom mrdajući mu uši napred-nazad.

"Poći ćeš sa mnom ili ću sopstvenim rukama da iscepam tu haljinu", rekla sam oštro.

Dame zažamoriše. Beatris se zagleda u mene. "Mama!" - povika Žana.

Klod razrogači oči, a licem joj prede izraz besa. Onda je ustala i tako grubo gurnula pseto s krila da je zacvilelo. Prošla je pored mene i izašla ni ne pogledavši me. Krenula sam za njenim krutim leđima kroz sobe koje razdvajaju moju od njene.

Njena soba je manja od moje i ima manje nameštaja. Naravno, ona nema pet družbenica koje provode s njom gotovo ceo dan. Mojim damama trebaju stolice i sto. Potrebni su im jastuci, šamlice, vatra, tapiserije na zidovima i vrčevi vina. U Klodinoj sobi bili su samo krevet skriven crvenom i žutom svilom, stolica, mali sto i škrinja za haljine. Njen prozor gleda u dvorište, a ne prema crkvi kao moj.

Klod priđe pravo škrinji, izvadi novu haljinu i baci je na krevet. Za trenutak smo obe gledale u haljinu. Bila je vrlo lepa, od crne i žute svile s uzorkom narova i s bledožutom gornjom haljinom. I moja nova donja haljina imala je istu šaru, ali gornja je bila od tamnocrvene svile. Izgledaćemo zapanjujuće slično na proslavi - sada, kada sam razmislila o tome, poželela sam da imamo potpuno različite haljine kako ne bi bilo poređenja.

"Izrez je sasvim u redu", rekoh. "Nisam o tome htela da razgovaram s tobom."

"O čemu onda?" Klod se udalji do prozora.

"Ako i dalje budeš drska, poslaću te da živiš s bakom", rekoh. "Ona će te brzo naučiti da poštuješ svoju majku." Moja majka neće oklevati da išiba Klod, bila ona naslednica Žana le Vista ili ne.

Posle trenutak-dva Klod promrmlja: "*Pardon,* mama."

"Pogledaj me, Klod."

Najzad me je pogledala; njene zelene oči bile su više zbunjene nego uplašene.

"Beatris mi je rekla šta si radila sa slikarom."

Klod zakoluta očima. "Beatris je izdajnica."

"*Au contraire*[11], uradila je tačno ono što treba. Ona je još u mojoj službi, i odana je meni. Ali, nije to važno. Šta si uopšte mislila? I to u očevoj sobi?"

"Želim ga, mama." Lice joj se razvedri kao da je na njemu besnela oluja, a sada su se oblaci razišli.

Frknula sam. "Ne budi luda. Naravno da ga ne želiš. Ti ne znaš čak ni šta to znači."

Oluja se vratila. "Šta ti znaš o meni?"

"Znam da ne treba da se petljaš s njim. Slikar je samo malo bolji od seljaka."

"To nije istina!"

"Znaš vrlo dobro da ćeš se udati za čoveka kog odabere tvoj otac. Za plemića, dostojnog plemićke kćeri. Nećeš to upropastiti s nekakvim slikarom, niti s bilo kim drugim." Klod je zurila u mene s prezirom na licu. "To što ti i tata ne delite postelju ne znači da ja moram da budem suva i tvrda kao smežurana uvela kruška!"

Za trenutak mi se činilo da ću je udariti po punim crvenim ustima tako da prokrvare. Duboko sam udahnula.

"*Ma fille*[12], očigledno je da ti ne znaš ništa o meni." Otvorila sam vrata. "Beatris!" - povikala sam tako glasno da je odjeknulo kroz celu kuću. Sigurno su me čuli domoupravitelj u skladištu, kuvar u kuhinji, konjušari u štali, sluškinje na stepeništu. Da je Žan bio kod kuće, svakako bi me i on čuo u svojoj sobi.

Usledila je kratka tišina, slična pauzi između munje i groma. Onda su se vrata susedne sobe naglo otvorila i Beatris je istrčala na hodnik, a za njom i ostale dame. Usporila je videvši me na vratima. Dame jedna iza druge zastadoše u sobi, poput bisera u ogrlici. Žan i Mala Ženevjev ostale su na vratima moje sobe i virile unutra.

[11] Franc. – baš obrnuto. (Prim. prev.)
[12] Franc. – kćeri moja. (Prim. prev.)

Uhvatila sam Klod za mišicu i grubo je povukla ka vratima tako da je stala licem okrenuta Beatris. "Beatris, od sada si družbenica moje kćeri. Bićeš s njom svakog trenutka, danju i noću. Ići ćeš s njom u crkvu, na pijacu, kod krojačice, na časove igranja. Ješćeš s njom, jahaćeš s njom, spavaćeš s njom - ne u ormaru u blizini, nego u istom krevetu. Nećeš je ni na trenutak ostavljati samu. Stajaćeš pored nje dok mokri u noćnu posudu." Jedna od dama ciknu. "Ako kine, znaćeš za to. Ako podrigne ili prdne, namirisaćeš." Klod se rasplakala. "Znaćeš kad je treba očešljati, kad ima periodu, kada plače. Za Praznik proleća, Beatris, tvoj zadatak, kao i ostalih družbenica, biće da paziš da Klod ne priđe nijednom muškarcu, da ne progovori s njim, da ne pleše s njim, čak ni da ne stoji blizu njega, jer joj se ne može verovati. Neka bedno provede veče.

Ipak, najvažnije što moja kći mora da nauči jeste poštovanje prema roditeljima. U tom smislu odmah ćeš je odvesti mojoj majci u Nanter na nedelju dana - poslaću glasnika da je obavesti kako može da upotrebi šibu ako bude potrebe."

"Mama", prošaputa Klod, "molim te, nemoj..."

"Tišina!" Oštro sam pogledala Beatris. "Uđi i spakuj njene stvari."

Beatris je grizla usne. "Da, gospođo", rekla je i oborila oči. "*Bien sûr.*"[13] Kliznula je između Klod i mene i prišla škrinji punoj haljina.

Izašla sam iz Klodine sobe i krenula ka svojoj. Kako sam prolazila, dame su kretale za mnom u nizu, sve dok nisam počela da ličim na mamu patku koja vodi pačiće. Kad sam stigla do svojih vrata, zatekla sam Žan i Malu Ženevjev kako stoje jedna uz drugu pognutih glava. I one su pošle za mnom kad sam prošla. Jedna od dama zatvori vrata za nama. Okrenula sam se. "Pomolimo se za spas Klodine duše", rekla sam njihovim ozbiljnim licima. Kleknule smo.

[13] Franc. – naravno, svakako. (Prim. prev.)

II

BRISEL

Duhovi 1490.

ŽORŽ DE LA ŠAPEL

Čim sam ga ugledao, znao sam da mi se neće dopasti. Obično ne donosim sudove tako brzo - to ostavljam svojoj ženi. Ali kad je ušao sa Leonom le Vjeom, osvrnuo se po mojoj radionici kao da je u nekoj bednoj pariskoj uličici, a ne u Glavnoj ulici pored Trga De la Šapel - u dovoljno uglednom kraju za *lissiera*[14]. Nije se potrudio da me pogleda u oči, nego je posmatrao Kristin i Alijenor kako se kreću po prostoriji, onako odeven u dobro skrojenu tuniku i uske pariske nogavice. Ovaj je previše siguran u sebe, mislio sam. Doneće nam samo nevolje.

Iznenadio sam se što je uopšte došao. Ja sam tkač već trideset godina i nikada nijedan slikar nije doputovao čak iz Pariza da me vidi. Za tim nema potrebe - ja želim samo slikarove nacrte i dobrog crtača kakav je Filip de la Tur da ih uveća. Slikari nisu nikakva pomoć *lissieru.*

Leon mi nije javio da će dovesti sa sobom tog Nikolu Dezinosanta, a i stigli su ranije nego što smo očekivali. Svi smo bili u radionici, spremali smo se za odsecanje tapiserije koju smo tkali. Izvukao sam kartone ispod tapiserije i umotavao ih da ih spremim s ostalim nacrtima koje posedujem. Žorž Mlađi uklanjao je poslednje kalemove. Lik je meo pod gde ćemo položiti tapiseriju kad je odsečemo s razboja. Kristin i Alijenor ušivale su preostale procepe između boja. Filip de la Tur stajao je u blizini, uvlačio konac Alijenori u iglu, tražio je kad je ona ispusti, pronalazio zaostale procepe da ih ona ušije. Nije bio potreban u radionici, ali znao je da danas skidamo tapiseriju s razboja, pa je našao razloga da se zadrži.

Kad se Leon le Vje pojavio na jednom od prozora radionice koji gledaju na ulicu, moja žena i ja skočili smo na noge, a ona je pohitala da mu otvori vrata. Iznenadili smo se videvši da je s njim neki neznanac, ali kada je Leon predstavio Nikolu kao slikara koji je načinio nacrte za nove tapiserije,

[14] Franc. – tkača. (Prim. prev.)

klimnuo sam glavom i rekao: "Dobro došli, gospodo. Moja žena će vam izneti hranu i pice." Kristin pohita kroz zadnja vrata koja povezuju radionicu s kućom. Imamo dve kuće jednu pored druge, u jednoj jedemo i spavamo, a druga nam je radionica. Obe gledaju napred na ulicu i pozadi na vrt, kako bi tkači radili pri dobrom svetlu.

Alijenor ustade i pođe za majkom. "Reci majci da donese ostriga i sira", rekao sam joj tiho dok je prolazila. "Pošalji Madlen da kupi kolača. I daj im jakog piva, ne slabog." Okrenuo sam se posetiocima. "Upravo ste stigli u Brisel?" - upitao sam Leona. "Očekivao sam vas sledeće nedelje, za praznik Tela Isusovog."

"Doputovali smo juče", reče Leon. "Put nije bio rđav - zapravo, bio je veoma suv."

"Je li u Briselu uvek ovako tiho?" - upita Nikola skidajući niti vune sa tunike. Ako ostane duže ovde, prestaće s tim - vuna se lepi na svakog u radionici.

"Neki kažu kako je već previše živo", odgovorio sam hladno, ozlojeđen što je prve red izgovorio tako podsmešljivo. "Mada je ovde tiše nego pored Velikog trga. Naš posao ne zahteva da budemo blizu centra. Pretpostavljam da ste vi u Parizu navikli na drugačiji život. Mi dobijamo vesti o tamošnjim dešavanjima."

"Pariz je najlepši grad na svetu. Kad se vratim, više ga neću napuštati."

"Ako ga toliko volite, zašto ste došli ovamo?" - upita Žorž Mlađi. Zatresao sam glavom zbog prostih reći moga sina, iako sam razumeo zašto tako govori. I ja sam želeo to isto da upitam. Kad je čovek grub, i ja poželim da odgovorim grubošću.

"Nikola je došao sa mnom zbog važnosti ove porudžbine", umeša se Leon glatko. "Kad vidiš nacrte, shvatićeš da su zaista posebni i da možda traže izvestan nadzor."

Žorž Mlađi frknu. "Ne trebaju nam savetnici."

"Ovo je moj sin, Žorž Mlađi", rekoh. "A ovo je Lik, moj šegrt. On je tek dve godine s nama, ali već radi lepe *millefleurs.* Ovo je Filip de la Tur, koji radi crteže sa slikarskih nacrta."

Nikola se neskriveno zagleda u Filipa, čije bledo lice pocrvene. "Ne volim da drugi menjaju moj rad", naceri se Nikola. "Zato sam i došao u ovaj odvratni grad - da se postaram da moji nacrti ostanu kakvi jesu."

Nikada nisam čuo da se neki slikar toliko brine za svoje radove. Trebalo bi da zna da se prvi nacrti uvek menjaju kad ih crtač pretvara u velike slike na platnu ili papiru koje kasnije tkači prate dok izrađuju tapiseriju. U prirodi je stvari da ono što lepo izgleda kad je malo nije tako lepo kad se poveća. Nastanu praznine koje treba ispuniti dodavanjem ljudskih figura, drveća, cveća ili životinja. To je ono što crtači kakav je Filip rade dobro - kad poveća sliku, on ispuni prazne prostore tako da budu gusti i živi.

"Mora da imate iskustva u izradi nacrta za tapiserije i promenama koje se moraju izvesti", rekoh. Nisam mu se obratio s "gospodine". Neka je on pariski slikar, ali ja vodim dobru radionicu u Briselu i nemam razloga da se ponižavam.

Nikola se namršti. "Ja sam poznat na dvoru po..."

"Nikola uživa lep ugled na dvoru", upade Leon, "a Žan le Vist je zadovoljan njegovim nacrtima." Leon je ovo izgovorio suviše brzo, pa sam se zapitao po čemu je zaista Nikola poznat na dvoru. Moraću da pošaljem Žorža Mlađeg da to sazna u slikarskom esnafu. Neko je sigurno čuo za Nikolu.

Kad su se žene vratile s hranom, bili smo spremni da odsečemo tapiseriju. Odsecanje je lep dan za tkača, kada je komad na kom je toliko dugo radio - na ovoj tapiseriji proveli smo osam meseci - spreman za skidanje s razboja. Pošto sve vreme radimo na traci tapiserije širine ruke, koja se, kad je gotova, umotava na unutra oko drvene motke, mi vidimo celu tapiseriju tek kad je gotova. Osim toga, radimo s naličja i ne vidimo gotov rad ako ne podmetnemo ogledalo ispod da proverimo je li sve u redu. Tek kad odsečemo tapiseriju s razboja i položimo je na pod licem nagore, možemo da je vidimo celu. Onda ćutke stanemo i gledamo šta smo načinili.

Taj trenutak je kao kad posle meseci ishrane uvelom repom zagrizeš svežu rotkvicu. Ponekad - kada poručilac ne plati unapred, kada majstori za bojenje vune, trgovci vunom i svilom i prodavci pozlaćene žice traže da platim račune, a ja nemam novca, kada tkači koje sam unajmio odbiju da rade dok ne vide novac, ili kada Kristin ne govori ništa, ali je supa sve slabija tada mi samo znanje da će jednog dana doći trenutak ćutanja daje snagu da nastavim.

Više bih voleo da Leon i Nikola nisu tu dok skidamo tapiseriju. Oni nisu grbili leđa nad razbojem sve ove mesece, nije im se pozlaćena žica usecala u prste, nisu trpeli glavobolje od silnog zurenja u potku i osnovu. Ali, naravno,

nisam im mogao reći da idu, niti dozvoliti da primete moju ozlojeđenost. *Lissier* ne pokazuje raspoloženje trgovcu s kojim treba da se pogađa.

"Jedite, molim vas", rekoh pokazujući rukom tanjire koje su Kristin i Alijenor iznele. "Skinućemo ovu tapiseriju s razboja, a posle možemo da razgovaramo o porudžbini gospodina Le Vista."

Leon je klimnuo glavom, ali Nikola je promrmljao: "Briselski obrok, a? Kome to treba?" Ipak je nehajno prišao tanjirima, uzeo ostrigu, zabacio glavu i posrkao je. Onda se oblizao i nasmešio Alijenor, koja ga je obilazila da Leonu prinese stolicu. Zakikotao sam se za sebe - već će ga ona iznenaditi, ali ne još. Nije on bas tako pametan.

Pre odsecanja kleknuli smo da se pomolimo svetom Mauriciju, svecu - zaštitniku tkača. Nakon molitve Žorž Mlađi pružio mi je makaze. Uhvatio sam šaku niti osnove, čvrsto ih stegnuo i zasekao. Kristina je uzdahnula na prvi rez, ali niko nije pustio ni glasa dok sam sekao ostatak.

Kad sam završio, Žorž Mlađi i Lik umotali su tapiseriju do donje grede. Njima je pripala čast da odseku drugi kraj osnove pre nego što podignu tapiseriju i polože je na očišćeni deo poda. Klimnuo sam glavom, a oni su je odmotali licem nagore. Onda smo se svi umirili i gledali - osim Alijenor, koja se vratila u kuću da donese pivo momcima.

Tapiserija je prikazivala poklonjenje mudraca. Poručilac iz Hamburga velikodušno ju je platio. Osim vune i svile, koristili smo srebrnu i zlatnu žicu. Kad god smo mogli, ređali smo boje po nijansama i mnogo smo senčili. Ove tehnike produžuju tkanje, ali znao sam da će poručilac smatrati da je ishod vredan troška. Tapiserija je bila veličanstvena, iako to kažem ja, tkač.

Očekivao sam da će je Nikola samo letimično pogledati ili se prezrivo naceriti i reći kako je nacrt slab ili izrada loša u poređenju s pariskim majstorstvom. Ali on je ćutao i pažljivo je posmatrao, što me je oraspoložilo prema njemu.

Žorž Mlađi prvi je narušio tišinu. "Haljina Device je prelepa", rekao je. "Zakleo bih se da je od somota."

"Nije ni upola lepa koliko ta crvena senka koja puzi niz zelene nogavice mladoga kralja", odvrati Lik. "Vrlo neobično, zelena i crvena zajedno."

Senčenje ivica zaista je bilo odlično. Dozvolio sam Žoržu Mlađem da lično izatka senke, i to je dobro obavio. Nije lako utkati linije jedne boje u drugu a

da se ne pomešaju. Boje valja tačno postaviti - samo jedna nit na pogrešnom mestu i efekt senke je uništen.

Žorž Mlađi i Lik stekli su naviku da hvale jedan drugog. Posle će pronaći greške, naravno, ali uvek prvo pokušaju da vide samo ono dobro. Plemenito je od mog sina što hvali šegrtov rad iako bi isto tako Iako mogao da mu naredi da pomete pod ili ga pošalje po povesmo vune. Ali, oni su mesecima radili rame uz rame, i da je među njima bilo neke surevnjivosti trpele bi tapiserije, kao i svi mi ostali. Mladi Lik možda još uči, ali rođeni je tkač.

"Zar nije *Poklonjenje mudraca* bilo izrađeno u Briselu za Šarla Burbonskog pre nekoliko godina?" - upita Leon. "Video sam tapiseriju u njegovoj kući u Parizu. Koliko se sećam, i na njoj je mladi kralj nosio zelene nogavice."

Alijenor je prolazila radionicom noseći krigle piva. Na ove reči je stala, i u iznenadnoj tišini svi smo čuli kako pivo curi na pod. Zinuo sam da progovorim, ali sam zatvorio usta. Leon me je uhvatio nespremnog, i to bez mnogo lukavosti.

Poklonjenje mudraca koje je spomenuo izatkala je druga briselska radionica, ali crteže je Šarl Burbonski otkupio kako tapiseriju niko ne bi mogao da iskopira. Zadivile su me kraljeve zelene nogavice, pa sam ih upotrebio u svom radu, pretpostavljajući kako je malo verovatno da će Šarl Burbonski videti tapiseriju naručioca iz Hamburga. Poznavao sam dobro ostale tkače i podmitio sam Esnaf da bi ćutao o mojoj pozajmici. Možda otimamo jedni drugima posao, ali u ponečemu su briselski tkači odani jedni drugima.

Ali, zaboravio sam na Leona le Vjea. On je video većinu radova koji u Pariz stižu ili odatle odlaze, naročito one nezaboravne, kao što su zelene nogavice oivičene crvenom senkom. Prekršio sam pravilo iskopiravši ih i Leon to sada može da upotrebi u pogađanju - zatražiće šta god bude želeo za Le Vistove tapiserije, a ja ću morati da pristanem, inače će on reći Burboncima da je njihov nacrt kopiran, pa ću platiti veliku globu.

"Hoćete li ostrigu, gospodine?" Kristin je, blagoslovena bila, pružala tanjir Leonu. Pametna je moja žena. Iako ne može da popravi štetu, može makar da mu skrene pažnju.

Leon le Vje se zagleda u nju. "Ostrige mi ne prijaju, gospodo, ali svejedno vam hvala. Možda bih mogao da uzmem kolač."

Kristin se ujede za usnu. Leon je uspeo da se čak i Kristin oseti neugodno u sopstvenoj kući, a pri tom je ostao učtiv. Njega nije moguće ni voleti ni

mrzeti. Radio sam ranije s njim - divio se *millefleurs* naše radionice i doneo nam nekoliko porudžbina - ali ne mogu ga nazvati prijateljem. Vrlo je zatvoren.

"Pođimo u kuću, gde možete da rasprostrete crteže", rekao sam Leonu i Nikoli, pozvavši rukom i Filipa - želeo sam da i on vidi crteže. Žorž Mlađi krenu za nama. Odmahnuo sam glavom. "Ti i Lik ostanite ovde i počnite da čistite razboj. Skinite ostatke osnove sa cilindara. Ja ću doći kasnije."

Žorž Mlađi se poguri i okrenu se razboju. Kristin ga je pogledala, pa se namrštila na mene. Uzvratio sam joj na isti način. Nešto je naumila. Kasnije će mi reći i šta - uvek mi kaže.

Upravo tada Nikola Dezinosant reče: "Šta to ona radi?" Gledao je Alijenor koja je čučnula pored tapiserije i prevlačila rukama po njoj.

"Proverava svoj rad", odgovori Filip i ponovo porumene. Štitio je Alijenor kao da joj je brat.

Poveo sam goste u kuću, gde su Kristin i Madlen postavile na nogare dugački sto za kojim obedujemo. U kući je bilo mračnije i zadimljeno, ali želeo sam da momci nastave s poslom i da im nova porudžbina ne odvlači pažnju. Leon je stao da odmotava platna, a Kristin je donela teške posude da učvrsti uglove. Dok ih je spuštala, video sam kako kriomice gleda crteže. Kasnije, kad ostanemo sami, reći će mi šta misli.

"*Attendez* - ne gledaju se tako", reče Nikola i uze da presloži slike. Nisam hteo da gledam dok petlja s njima, pa sam okrenuo leđa mrljama plavog i crvenog koje sam opazio i pogledao po sobi, trudeći se da je vidim onako kako je sigurno gledaju Parižani. Pretpostavio sam da su naviknuti na više luksuza - veće ognjište, pravu odvojenu prostoriju za kuvanje, više izrezbarenog drveta, više jastuka na stolicama, srebrne tanjire izložene umesto kalajnih, više tapiserija na zidovima. Čudno je to - pravim tapiserije za druge, ali sam nemam nijednu. Preskupe su - *lissier* dobro zaraduje, ali ipak ne može sebi da priušti sopstvene radove.

Možda je Nikola očekivao da moje žena i kći nose lepu odeću, drago kamenje u kosi i da su okružene slugama. Ali, mi se ne razmećemo bogatstvom kao Parižani. Moja žena ima dragulje, ali oni su zaključani. Naša služavka Madlen je korisna, ali Kristin i Alijenor vole same da rade, naročito Alijenor, koja uvek rado pokazuje da joj ne treba pomoć. Kristin i Alijenor ne moraju da ušivaju tapiserije ako ne žele. Prsti bi im ostali glatki, a neko drugi bi trpeo ubode iglom, ali one više vole da pomažu u radionici. Kristin ume da

postavi razboj, a ruke su joj snažne, pa zateže niti osnove poput muškarca. Ako mi nedostaje tkača, ona može da ih zameni na jednostavnijim delovima, iako Esnaf to ne dozvoljava na duže od dan-dva.

"Gotovo", reče Nikola. Okrenuo sam se, prišao stolu i stao pored Filipa.

Na početku pogađanja s posrednikom poručioca ne treba izgovarati pohvale. Nikad im ne pokazujem šta mislim o nacrtima. Uvek počinjem s teškoćama. Filip takođe pazi šta govori. Dobar je on momak - mnogo je od mene naučio o cenkanju.

Gledali smo slike neko vreme. Kad sam najzad progovorio, sakrio sam zaprepašćenje u glasu. O tome ću govoriti kasnije, s Kristin. Zapravo sam zvučao ljutito. "On nije ranije pravio nacrte za tapiserije, zar ne? Ovo su slike, a ne nacrti. Nema priče ni na jednoj tapiseriji, i nema dovoljno figura - gledamo samo Damu u sredini, kao na slikama Device s Detetom, umesto da nam pogled ide duž ćele tapiserije." Nikola zausti da nešto kaže, ali se Leon umeša. "To je sve što imaš da kažeš? Pogledaj još jednom, Žorže. Možda nikada više nećeš videti slične nacrte."

"Šta je ovo, onda? Kakva bi trebalo da je priča?" Alijenor se pojavila na vratima između kuhinje i radionice, s praznim vrčem u obe ruke.

"Dama zavodi jednoroga", reče Nikola i premesti se s noge na nogu tako da se okrenuo prema Alijenor. Budala. "Osim toga, tu je pet čula" - pokazao je - "Miris, Zvuk, Ukus, Vid, Dodir."

Alijenor priđe buretu u uglu.

Gledali smo još malo. "Ima i premalo figura", rekao sam. "Kad se povećaju do veličine tapiserije, ostaće mnogo praznog prostora između. Moraćemo da uradimo polje puno *millefleurs.*"

"Po tome ste i poznati, i zato sam vas odabrao za ovu porudžbinu", odgovori Leon. "Trebalo bi da vam to bude lako."

"Nije to tako jednostavno. Moraćemo da dodamo i što-šta drugo."

"Šta drugo?" - upita Nikola.

Pogledao sam Filipa, očekujući da progovori, jer je njegov posao da ove nacrte učini upotrebljivima, da ispuni prazne prostore. Nije ništa rekao. On je stidljiv momak i treba mu vremena da progovori. Mislio sam da je razborit, ali sada je mali blesavko na licu imao čudan izraz i zurio u slike kao da gleda najlepšu ženu Brisela.

Iskreno rečeno, žene na tapiserijama bile su - stresao sam glavom da je razbistrim. Neću dozvoliti da me zavedu. "Više ljudi, više životinja, više biljaka", rekao sam. "A, Filipe?"

Filip otkide pogled s nacrta. "*Bien sûr.*"

"Šta bi ti još dodao, osim ljudi i životinja?"

"Oh. Ovaj, drveće možda, da donese strukturu. Ili ruže puzavice."

"Ne dam da pipnete ove nacrte", reče Nikola. "Savršeni su ovakvi kakvi jesu."

Čuo se snažan zveket kad je Kristin ispustila tanjir ostriga. Nije ga podigla, nego je zurila u Nikolu. "Neću da čujem takvo svetogrđe u ovoj kud! Nijedan čovek ne može stvoriti ništa savršeno - samo je u Božjoj moći da to čini. Ti i tvoji nacrti puni ste mana kao i sve drugo."

Nasmešio sam se za sebe. Nije trebalo mnogo da Nikola upozna narav moje žene. Posle trenutak-dva se poklonio. "Izvinite, gospođo. Nisam želeo da vređam."

"Treba od Boga da zatražite oproštaj, ne od mene."

"U redu, Kristin", rekoh ja. "Bolje pođi i počni da porubljuješ *Poklonjenje.* Treba uskoro da je odnesemo u Esnaf." Porub je mogao da sačeka, ali ako ostane s nama, Kristin bi mogla naterati Nikolu Dezinosanta da klekne i pomoli se pred njom. Iako bi nas to zabavilo, ne bi pomoglo u pogađanju.

Kristin me je oštro pogledala, ali je poslušala. Alijenor je kleknula pored tanjira koji je njena majka ispustila i pipajući stala da traži ljuske ostriga. Filip je krenuo da joj pomogne, ali sam mu stegao lakat i zaustavio ga. Pogled mu je leteo između nacrta i Alijenor. On živi u blizini i često joj pomaže kad je tu - zagledan je u nju još od detinjstva.

Sada često radi sa mnom na nacrtima. Ponekad zaboravim da mi nije sin.

"Kaži mi veličinu tapiserije" - rekao sam Leonu le Vjeu.

Leon mi je govorio mere dok sam sabirao u glavi. "Šta kažeš na srebrne ili zlatne niti? Na venecijansku svilu? Na englesku vunu? Koliko figura ima na svakoj? Koliko gust treba da je *millefleurs*? Koliko plave boje? Koliko crvene? Nijansiranje ili ne? Senčenje po rubovima?" Dok je Leon odgovarao na pitanja, prilagođavao sam vreme i cenu.

"Mogu da ih završim za tri godine", rekoh mu najzad. "Koštaće četiri stotine *livres tournois* i imaću pravo da zadržim nacrte."

"Gospodin želi da budu gotove do Velike nedelje hiljadu četiristo devedeset druge", odvrati Leon brzo. Uvek brzo odgovara, kao da je u mislima nekoliko koraka napred. "Platiće trista *livres tournois* za tapiserije i nacrte koje će zadržati - želi potpuno obojene crteže, da ih okači na mesto tapiserija ako ove nekud ponese."

"Nemoguće", rekoh. "Znaš da je to nemoguće, Leone. To je za manje od dve godine, a nikako ne mogu da ih izatkam tako brzo za tako malo novca. Zapravo, tvoja ponuda je uvredljiva. Bolje nosi ovo negde drugde." Zaista je bila uvredljiva - bolje mi je da rizikujem sa zelenim nogavicama nego da radim za tako malo para.

Alijenor je ustala s tanjirom ostriga. Pogledala me je i lako odmahnula glavom. Ista majka, pomislio sam, pazi na mene. Mada nema njenu narav. Ne sme sebi da dozvoli naglu narav.

Nikola Dezinosant ju je i dalje posmatrao. Ona to, naravno, nije primetila.

"Možeš da uzmeš dvostruko više ljudi i završiš tapiserije za dva puta manje vremena", reče Leon.

"Nije to tako jednostavno. U radionicu u najbolju ruku mogu da stanu dva vodoravna razboja, a čak i da uzmem dvostruko više radnika, samo ja sam tu da nadgledam. Ovakav posao ne može da se požuruje. Osim toga, ima i drugih poslova koje sam ugovorio davno pre nego što si mi rekao za ovaj."

Leon odbaci moje slabašne argumente odmahnuvši rukom. "Ostavi druge poslove. Uspećeš nekako. Pogledaj ih, Žorže." Pokazao je crteže. "Vidiš da je ovo važna porudžbina, možda najvažnija koja je ikad ponuđena ovoj radionici. Ne dozvoli da te sitnica kao što je vreme izrade spreči da je prihvatiš."

Nikola je delovao zadovoljno. Leon retko hvali.

"Ono što vidim", rekao sam, "jesu nacrti načinjeni rukom čoveka koji ne zna ništa o tapiserijama. Moraćemo da učinimo mnogo izmena."

Leon mirno progovori preko Nikolinog zamuckivanja: "Možda bi nekoliko promena učinilo uslove privlačnijima." Oklevao sam. Ponuđeni uslovi bili su toliko rđavi da nisam bio siguran mogu li uopšte da se pogađam. Ovaj posao bi nas mogao uništiti ako ga prihvatim.

"Šta je sa zlatnim nitima?" - upita Filip. "Dama nije kraljevskog roda, a nije ni Devica Marija, iako nas jednorog podseća na Nju. Njena haljina ne mora da bude zlatna." Oštro sam ga pogledao. Progovorio je sada kad sam želeo da

ćuti. Ja treba da se pogađam, ne on. Ipak, možda je u pravu. "Da", rekao sam. "Zlato je skupo i teško za rad. Tkanje zlatom duže traje."

Leon slegnu ramenima. "Onda izbacujemo zlato. Koliko će nam to uštedeti?"

"I nijansiranje", dodao sam. "Preplitanje boja nije laka tehnika, a i traži vremena, mada je rad na kraju lepši. Ako ne nijansiramo, nego ušivamo boje jednu do druge, uštedećemo nešto vremena. Ako gospodin Le Vist zaista želi najbolje, moraće više da plati i da nam dâ više vremena."

"Nema vremena", reče Leon. "On želi tapiserije za Uskrs hiljadu četiristo devedeset druge, za važnu priliku. I on nije strpljiv čovek - ne bi nikada prihvatio tvoje šepave izgovore."

"Onda ne može da dobije zlato i nijansiranje. Izbor je tvoj."

Posmatrao sam Leona kako razmišlja. Lice mu je nedokučivo - teško je videti šta misli. Zato je dobar u svom poslu - skriva svoje misli dok se ne razbistre, a kad progovori, teško mu je protivrečiti.

"U redu", reče.

"Nisam još pristao da preuzmem ovo", rekoh. "Ima još da se raspravlja. Filipe, ti i Nikola odnesite nacrte u radionicu. Pridružiću vam se kasnije. Alijenor, idi pomozi majci da porubi tapiseriju."

Alijenor načini grimasu. Voli da sluša pogađanje. "Idi", ponovio sam.

Kad se soba ispraznila, nasuo sam nam još piva, pa smo Leon i ja seli da popijemo. Sada kad su nam ostali sišli s glave, mogu ozbiljno da razmislim o Leonovoj ponudi.

Te večeri Kristin i ja pošli smo u šetnju Velikim trgom. Kad smo ušli na trg, zastali smo da se divimo Gradskoj kući i njenim vitkim tornjevima na koje Žorž Mlađi i Lik vole da se penju radi pogleda. To zdanje se gradi celog mog života, pa ipak se iznenadim kad god ga vidim. Čini me ponosnim što živim u Briselu, pa neka se Nikola Dezinosant ceri koliko hoće.

Šetali smo duž esnafskih domova koji okružuju trg - krojači, slikari, pekari, voskari, stolari, strelci, lađari. U domovima je vladala večernja živost. Posao ne staje kada sunce zađe. Osmehom i klimanjem pozdravljali smo prijatelje i susede i zadržali se ispred *Zlatnog drveta,* doma Tkačkog esnafa.

Nekoliko tkača okupilo se oko mene da me pita za posetu Leona le Vjea, za nacrte, za uslove i za razlog dolaska

Nikole Dezinosanta. Izbegavao sam njihova pitanja kao dečak koji se igra šuge.

Najzad smo krenuli dalje. Kristin je želela da vidi katedralu svetog Mihajla i svete Gudule u sumrak. Dok smo išli Ulicom De la Montanj, rekla je ono za šta sam znao da joj je celo popodne u glavi. "Trebalo je da pustiš Žorža Mlađeg da sluša kako razgovaraš s Leonom le Vjeom."

Neka druga žena bi ovo izgovorila kao plašljivo pitanje. Ne moja - ona govori sve šta misli. Kad nisam ništa rekao, govorila je još. "Žorž Mlađi je dobar dečko i dobar tkač. Tome si ga dobro naučio. Ali ako treba jednog dana da preuzme radionicu, treba da uči i o poslovnoj strani - o pogađanju, o povoljnim uslovima. Zašto skrivaš to od njega?"

Slegnuo sam ramenima. "Još ću dugo biti *lissier*. Nema žurbe."

Kristin napući usne. "Žorže, kosa ti sedi. Tvoj sin je muškarac i može da se ženi ako hoće. Jednog dana radionica će biti njegova. Da li želiš da uništi i satre sve što si gradio? Moraš da..."

"Dosta, Kristin." Nikada nisam udario svoju ženu, mada znam muškarce koji bi je tukli da je njihova.

Kristina umuknu. Razmisliću o onome što je rekla - moraću, jer će ona to svakako ponovo pokrenuti. Neki ljudi ne slušaju šta im žene govore, ali ja slušam Kristin. Bio bih inače budala - Kristin je kći tkača, odrasla u blizini Notr Dam di Sablon, i zna o vođenju radionice gotovo koliko i ja.

Išli smo ćutke sve dok tornjevi blizanci nisu iskrsli pred nas iz tame. "Kako se Pariz i Brisel slažu oko nacrta?" - upitao sam da izgladim stvar.

Kristin frknu. "Taj Nikola Dezinosant visoko misli o sebi. Filip je imao pune ruke posla ubeđujući ga da ćemo morati da pravimo izmene. Morala sam da se umešam jednom-dvaput - Filip je dobar dečko, ali nije dorastao tom pariskom pevcu."

Nasmejao sam se. "Treba da pođem. Čekaju me kod Sta*rog psa* da popijemo povodom skidanja tapiserije s razboja." ‚*Attends*[15], Žorže", reče Kristin. "Šta ste se dogovorili, ti i Leon le Vje? Jesi li prihvatio posao?"

[15] Franc. – sačekaj. (Prim. prev.)

Šutnuo sam komad balege. "Nisam još pristao. Nisam ni odbio. Možda nemam izbora, zbog onih zelenih nogavica. Leon može da ode porodici Burbon i kaže im da sam prekopirao nacrt."

"Nisi ga prekopirao, samo si pozajmio jednu pojedinost. Esnaf će te podržati." Zastala je, a suknja joj se zanjihala. "Reci mi - hoćemo li raditi te tapiserije ili ne?"

Ne treba da ih prihvatim. Sve iskustvo koje sam stekao kao *lissier* govorilo mi je da ne treba - nagrada je bila mala, radionica će biti prezauzeta. Izgubiću ostale poslove i naprezaću se da ih završim na vreme. Ako ne pripazim, radionica će propasti.

"Da", rekao sam, a stomak mi se vezao u čvor. "Uradićemo ih. Da. Zato što nikada nisam video tako lepe nacrte." Eto, pomislio sam. Dopustio sam damama da me zavedu.

Kristina se nasmejala, oštro, kao kad nož zazvekeće po podu. Mislim da ju je obuzelo olakšanje. "Te tapiserije će nas proslaviti", rekla je. "Videćeš."

FILIP DE LA TUR

Kad sam ujutru stigao, u radionici nije bilo nikoga. Obradovao sam se, jer sam mogao nasamo da pogledam nacrte, bez hvalisanja Nikole Dezinosanta, Kristininog mešanja i Alijenor koja krivi glavu i smeši se dok šije. Sada sam mogao da gledam i mislim na miru.

Dan je bio sunčan, svetlost je tekla kroz prozore. Lik je pomeo pod i sklonio povesma vune preostala od *Poklonjenja mudraca.* I razboj je bio očišćen od svega i ležao je prazan, čekajući da se po njemu razapnu nove niti osnove. Drvo je povremeno škripalo i navodilo me da mislim na nemirne konje u štali.

Nikolini nacrti bili su smotani i spremljeni u kovčeg s ostalim nacrtima. Znao sam gde Žorž drži ključ, pa sam izvadio nacrte i raširio ih po podu kao sinoć. Dok smo Nikola i ja raspravljali o njima, on je sve vreme gledao Alijenor koja je sedela s majkom i ušivala rubove upravo skinute tapiserije. Okretao se ovako i onako kako bi ga bolje videla. Na kraju joj je rekao: "Zar ne bi trebalo da ostaviš to šivenje, lepotice?"

Alijenor i Kristin podigle su glave. Niko nikada nije nazvao Alijenor lepoticom, šta god mislio o njoj. Ja mislim da je lepa - naročito joj je lepa kosa, duga i zlatna - ali stideo bih se da to kažem. Teško mi je da govorim takve red. Verovatno bi mi se nasmejala i nazvala me budalom. Ponaša se prema meni kao da sam joj mladi, luckasti brat, iako sam nekoliko godina stariji od nje.

"Mračno je tu gde sediš", nastavio je Nikola. "Dobićeš bore od žmirkanja. Treba da sedneš bliže prozoru, gde je svetlo bolje. Osim toga, čuo sam ja za pravila po kojima radite vi tkači u Briselu. Nema rada posle zalaska sunca, nema rada nedeljom. Kad bi samo pariski slikari mogli da vode tako lak život i čuvaju svoje od."

Kristin i ja preneraženo smo zurili u njega. Alijenor je pak spustila glavu na šiće i trudila se da se ne nasmeje. Ipak, nasmejala se, zatim je i Kristin prsnula u smeh, a ja sam im se pridružio.

"Šta je tako smešno?" - upita Nikola. Na to smo se zasmejali još jače. Pitao sam se treba li da se sažalimo na njega i kažemo mu šta nije video.

Na kraju je Alijenor donela odluku. "Ta pravila ne važe za žene", rekla je kad je najzad prestala da se smeje. "Mi nismo tkači, mi smo samo porodica."

"Shvatam", rekao je Nikola. Ipak je delovao zbunjeno, jer ovo nije objasnilo naš smeh, ali nismo hteli da mu kažemo. Dobro je našaliti se s Parizlijom.

Te večeri malo smo uradili, Nikola i ja. Nedugo posle otišli smo do *Starogpsa* sa Žoržom Mladim i Likom, gde nam se kasnije pridružio i Žorž, pa smo nazdravili za završetak tapiserije i za novu porudžbinu. Nikola je bio veoma živahan i terao nas da pijemo mnogo više nego što smo navikli.

On je razmetljivac, taj pariski slikar. Nisam nikad bio u Parizu. Nenapuštam gradske zidine osim kad skupljam drva i pečurke u obližnjoj šumi ili kad pecam na Seni. Ali upoznao sam dovoljno Parižana da znam kako mi se tamo ne bi dopalo. Isuviše su samouvereni. Uvek sve najbolje znaju - imaju najbolja vina, najbolju obuću, najbolju odeću, najbolje četkice, najbolje slikare. Njihove žene rađaju više dece, njihove kokoši legu više jaja, njihove krave daju više mleka. Njihove katedrale su više, njihovi brodovi su brži, njihovi putevi su ravniji. Bolje podnose pivo, lepše sede na konjima, uvek pobeđuju u tučama. Verovatno im i govna prijatnije mirišu.

Ne, radovao sam se što ga sada nema u radionici. Zurio sam u nacrte. Glava me je bolela od buke, dima i pića, jer ne idem često u krčme.

Za Nikolu moram reći ovo - njegovo parisko ponašanje mi smeta, ali je odličan umetnik. On je toga svestan, pa mu zato nikad neću reći koliko su mu dobre slike.

Lako je naći im mane ako se posmatraju kao nacrti za tapiserije. Za njega su ovo slike - on ne zna da je za tapiserije potrebna ravnomernost motiva kako bi tekli glatko i kako ništa ne bi odskakalo. To ja radim kad pravim crteže - uradim veliki nacrt i bojim ga onako kako znam da će vuna izgledati kad se izatka, s manje mešanja boja i jarkijim, ravnomernijim uzorcima. Crteži nisu tako lepi kao slike, ali su neophodni za tkača koji ih prati dok radi. Često

se tako osećam - suštinski važnim, ali neprimećenim, bas kao što je Nikola Dezinosant slika od koje se ne može odvojiti pogled.

Još sam gledao slike kad je Žorž ušao u radionicu. Lice mu je bilo izmučeno, a kosa mu je štrčala na sve strane kao da se prevrtao u snu. Stao je pored mene i pogledao nacrte. "Možeš li da od ovoga načiniš crteže?"

"Mogu."

"*Bien.* Napravi male skice izmena da ih Leon vidi. Kad budeš zadovoljan, počni da radiš crteže."

Klimnuo sam glavom.

Žorž je zurio u sliku dame s jednorogom u krilu. Nakašljao se. "Nikola će ostati da oslika crteže."

Ustuknuo sam. "Zašto? Znaš da umem da slikam dobro kao i on. Ko..."

"Leon tako hoće. To je deo pogodbe. Gospodin Le Vist će kupiti crteže i možda ih okačiti na mesto tapiserije kad ove nosi sa sobom na put. Leon želi da bude siguran da će crteži izgledati tačno kao nacrti koje je Nikola naslikao. Imamo toliko malo vremena za tkanje da će nam pomoći ako ostane ovde i radi na crtežima."

Hteo sam da se pobunim, ali sam znao da ne smem. Žorž je *lissier* - on odlučuje šta treba da se radi, a ja ga slušam. Znam gde mi je mesto. "Da li ću ja ipak raditi crteže ili će on i to da obavi?"

"Ti ćeš ih nacrtati i uneti potrebne izmene. I pomoći ćeš oko slikanja. Radićete zajedno, ali on će biti gazda."

Ćutao sam.

"Samo nekoliko nedelja", dodade Žorž.

"Da li Nikola to zna?"

"Leon će mu reći. Zapravo, sada idem kod njega, da se dogovorimo oko ugovora." Žorž spusti pogled na slike i odmahnu glavom. "Ovo će mi doneti nevolje. Mala nagrada, kratak rok, težak poručilac. Mora da sam poludeo."

"Kad počinjemo?"

"Odmah. Žorž Mlađi i Lik su otišli da kupe platno i uskoro se vraćaju. Ti i Nikola možete ga odneti tvojoj kud i raditi tamo ako želiš, a možete i ovde da ostanete."

"Radićemo ovde", rekao sam brzo. Više volim da radim u Glavnoj ulici, kad god je to moguće. Svetlije je nego u kud mog oca, pored jedne od kula

gradskog bedema, a ima i više mesta, uprkos razbojima. Moj otac je takođe slikar i nije uspešan kao Žorž. Moja starija braća rade s njim, pa za najmlađeg ima malo mesta.

Osim toga, radeći ovde bliži sam joj. Ona za to ne mari. Nikada nije pokazivala zanimanje za muškarce - do sada.

"Ako se lepo vreme održi, možete da slikate u Alijenorinom vrtu", reče Žorž preko ramena izlazeći. "Tako ne biste smetali tkačima - kad postavimo dva razboja biće gužva."

Još bolje ako budemo u njenom vrtu, mada nisam bio siguran da li želim da Nikola provodi toliko vremena pored Alijenor. Ne verujem mu.

Dok sam mislio o njoj, ona se pojavila na vratima noseći moje jutarnje pivo. Ona je mala, sitna i uredna. Ostali u porodici mnogo su viši. "Ovde sam, Alijenor", rekao sam. Pošla je ka meni s lakim osmejkom, vedrog lica, ali se spotakla o torbu s priborom za crtanje koju sam budalasto ostavio nasred poda. Uhvatio sam je pre nego što je pala, ali mi se dosta piva prosulo po rukavu.

"*Dieu me garde*"[16], promrmljala je. "Izvini. Gde se prosulo? Nije valjda po slikama?"

"Nije, samo meni po rukavu. Nema veze. To je samo slabo pivo."

Opipala je moj mokri rukav i zatresla glavom, ljuta na sebe.

"Nije važno, zaista", ponovio sam. "Glupo je što sam ostavio torbu tamo. Ne jedi se zbog piva - ionako nisam bio žedan."

"Ne, doneću ti drugo." Nije me slušala, nego je pohitala u kuću i malo kasnije se vratila s punim vrčem, ovog puta koračajud opreznije.

Stajala je pored mene dok sam pio, a crteži su nam ležali pod nogama. Trudio sam se da ne gutam pivo preglasno. Kad sam s Alijenor, uvek sam svestan koliko buke pravim - cipele mi škripe, zubi mi škljocaju, češem se po glavi, kašljem i kijam.

"Kaži mi nešto o priči", reče ona. Glas joj je bio tih i mek, kao što hoda mekim pokretima, okreće glavu, uzima nešto ili se smeši. Sve što radi, ona radi pažljivo.

"Kako to misliš?" - upitao sam je. Moj glas nije bio tako mek.

"Tapiserije. Dama i jednorog. Kakva je priča?"

[16] Franc. – neka me Bog čuva. (Prim. prev.)

"A, to. Pa, na prvoj tapiseriji, ovoj ovde, dama stoji ispred plavog šatora na kom je natpis. *À mon seul désir*." Čitao sam polako.

"*À mon seul désir*", ponovi Alijenor.

"Lav i jednorog sede i drže otvorena krila šatora, kao i zastavu i bojni steg porodice Le Vist."

"Jesu li oni vrlo važni, ti Le Vistovi, u Parizu?"

"Pretpostavljam da jesu, kad su poručili ovako raskošne tapiserije. Dakle, dama vadi dragulje iz kovčežića i nosi ih na sledećim tapiserijama. Zatim slede tri tapiserije na kojima dama mami jednoroga bliže. On joj najzad seda u krilo i gleda se u ogledalu. Na poslednjoj tapiseriji dama odvodi jednoroga držeći ga za rog."

"Koja je dama najlepša?"

"Ona koja hrani papagaja. To bi trebalo da prikazuje Ukus, jedno od pet čula. Pored njenih nogu je i majmun koji nešto jede. Ova dama je produhovljenija od ostalih. Preko prizora duva vetar od kog joj lepršа marama. A jednorog je živahan."

Alijenor pređe jezikom po donjoj usni. "Već mi se ne dopada ta dama. Pričaj mi o ostalim čulima. S ta ih predstavlja?"

"Jednorog koji se ogleda je Vid, a dama koja ga drži za rog je Dodir. To je sasvim jasno. Tu je i Zvuk - prizor u kom dama svira orgulje. A ova" - zagledao sam se u sliku - "ova ovde je Miris, rekao bih, pošto majmun sedi na klupi i njuši cvet."

"Kakav cvet?" Alijenor uvek zanima sve o cveću.

"Nisam siguran. Ruža, čini mi se."

"Pogledaj sama, lepotice." Nikola je stajao naslonjen na dovratak i posmatrao nas. Izgledao je sveže i vedro, kao da mu piće nije naudilo. Pretpostavljam da on u Parizu živi u krčmama. Zakoračio je u radionicu. "Imaš vrt, čuo sam - sigurno razlikuješ ružu od karanfila. Valjda moja slika nije tako loša, a, lepotice?"

"Ne zovi je tako", rekao sam. "Ona je kćer *lissiera.* Treba da se prema njoj ponašaš s poštovanjem."

Alijenor pocrvene, ali ne znam da li zbog Nikolinih ili zbog mojih reči.

"Šta misliš o mojim slikama, lepo... Alijenor?" - bio je uporan Nikola. "Lepe su, *n'est-ce pas?*"

"O nacrtima", ispravio sam ga. "Ovo su nacrti za tapiserije, a ne slike. Zaboravljaš, izgleda, da su oni samo uputstva za delo koje će stvoriti neko drugi - Alijenorini otac i brat i drugi tkači. Ne ti. Kao tapiserije, ovi nacrti izgledaće drugačije."

"Isto ovako dobro?" - isceri se Nikola.

"I bolje."

"Ne vidim kako mogu da se poboljšaju - a ti?"

Alijenor napući usne - ona više voli skromnost od hvalisavosti.

"Šta znaš o jednorozima, lepotice?" - upita je on s podmuklim pogledom koji mi se nije dopao. "Hoćeš li da ti pričam o njima?"

"Znam da su snažni", odgovori ona. "Tako piše u Knjizi o Jovu i u Petoj knjizi Mojsijevoj - 'i rogovi njegovi su kao rogovi u jednoroga; njima će bosti narode sve do kraja zemlje'."

"Ja više volim Psalme: 'A moj rog ti uzvišuješ kao rog u jednoroga.' Znaš za jednorogov rog?" Nikola mi namignu govoreći ovo.

Alijenor kao da ga nije slušala, nego je zgađeno nabrala nos. Onda sam i ja osetio miris, a trenutak kasnije i Nikola. "*Dieu au ciel,* šta je ovo?" - povikao je. "Smrdi kao puno bure pišaćke!"

"To je Žak le Bef", rekoh. "Majstor za bojenje vrbolikom."

"Znači, tako smrdi vrbolika? Nikad nisam ni prošao pored nje. U Parizu se bojenje obavlja izvan gradskih zidina, na mestu kom niko ne prilazi."

"I ovde, ali on ipak dolazi u grad. Smrad se zalepio za njega, ali ne može se čoveku zabraniti da radi svoj posao. Srećom, hitro obavlja poslove."

"Gde je devojka?" - saču se gromki glas Žaka le Befa iz kuće.

"Žorž je izašao, Žak", čuli smo Kristinin glas. "Dođi drugi put."

"Ne tražim njega. Nju hoću da vidim, samo na tren. Je li u radionici?" Žak le Bef proturi čupavu glavu kroz vrata. Od njegovog smrada uvek mi zasuze oči. "Zdravo, Filipe, razbojniče jedan. Gde je Žoržova mala? Krije se od mene?" Alijenor se bacila na pod i čučala iza razboja.

"Izašla je", reče Nikola, nakrivi glavu na stranu i prekrsti ruke na grudima. "Otišla je da mi donese ostriga."

"Ma nemoj?" Žak se ceo pojavi na vratima. Krupan je, liči na bure s čupavom bradom i rukama prepunim plavih mrlja od bojenja. "A ko si ti da joj naređuješ?"

"Nikola Dezinosant. Uradio sam za Žorža nacrte novih tapiserija."

"Pariski slikar, je li?" I Žak skrsti ruke na grudima i nasloni se na dovratak. "Mi ovde bas ne volimo Parizlije, zar ne Filipe?"

Zaustio sam da odgovorim, ali Nikola me je preduhitrio. "Ne bih je čekao da sam na tvom mestu. Rekao sam joj da nađe najbolje ostrige, znaš - Parižani jedu samo takve. Možda će joj trebati dosta vremena da ih nađe u ovom gradu, pošto mislim da vam riblja pijaca nije nešto naročito."

Zurio sam u Nikolu pitajući se zašto se drznuo da izaziva čoveka mnogo većeg od sebe. Zar ne želi da mu lice ostane lepo radi žena? Čuo sam kako se Alijenor meškolji iza razboja i trudio se da je ne pogledam. Možda želi da se pojavi i spase Nikolu od njegovih nepromišljenih reči.

I Žak le Bef kao da se iznenadio. Nije odgovorio pesnicama, ali je zaškiljio. "Tako ti radiš, a?" Prišao nam je i pogledao slike na podu. Trudio sam se da se ne zagrcnem od smrada. "Više crvene nego plave. Rekao bih da mi se neće isplatiti da radim za Žorža na njima." Iskezio se i podigao nogu kao da će stati na damu s jednorogom u krilu.

"Žak, šta to radiš?"

Od oštrog Kristininog glasa Žak le Bef se skamenio, s nogom u vazduhu iznad slike. Koraknuo je unazad, sa komičnim postiđenim izrazom na širokom licu.

Kristin pohita ka njemu. "Ako ti ovako zamišljaš šalu, reći ću ti da nimalo nije smešno. Rekla sam ti da Žorž nije tu. Doći će uskoro da razgovara s tobom o plavoj vuni za ove tapiserije - ako ih prvo ne uništiš. Hajde, idi sada, imamo posla." Otvorila je vrata ka ulici i stala pored njih.

Kao da smo gledali psa kako goni kravu. Žak obori glavu i vukući noge pode ka vratima. Tek kad je stupio na ulicu, gurnuo je glavu kroz prozor i rekao: "Kaži devojci da sam pitao za nju."

Kad smo se uverili da je otišao, i njegov smrad izvetrio, Nikola se nagnu i nasmeši Alijenor iza razboja. "Možeš da izađeš, lepotice, zver je otišla." Pružio joj je ruku.

Posle trenutak-dva prihvatila ju je i dozvolila mu da joj pomogne. Kad je ustala, podigla je lice ka njegovom i rekla: "Hvala vam, gospodine."

Prvi put ga je pogledala onako kako inače gleda - trudeći se bezuspešno da ga gleda pravo u od - a njemu se osmeh ugasio dok joj je zurio u lice.

Delovao je kao da mu je udarac isterao vazduh. Najzad vidi, pomislio sam. Nije baš pažljiv posmatrač, iako je slikar.

Alijenor je znala da je najzad shvatio - odlučila je da mu dozvoli da vidi. Ona to ponekad radi. Sada je izvukla ruku iz njegove i pognula glavu.

"Dođi, Alijenor", rekla je Kristin besno gledajući Nikolu, "ili ćemo zakasniti." Prošla je kroz ista vrata kao i Žak le Bef.

"Misa", podseti me Alijenor pre nego što je otrčala za majkom.

"Misa?" - ponovi Nikola. Pogledao je sunce koje je sijalo kroz prozore. "Malo je rano za sekstu, zar ne?"

"To je posebna misa za tkače u kapeli Notr Dam di Sablon", rekoh. "Kapela je nedaleko odavde."

"Imaju svoju misu?"

"Tri puta nedeljno. Moćan je to esnaf."

Posle trenutak-dva on reče: "Koliko je već ovakva?" Slegnuo sam ramenima. "Od rođenja. Zato nije lako primetiti. Za nju je to prirodno."

"Kako..." Nikola pokaza rukom tapiseriju *Poklonjenje mudraca* prebačenu preko razboja na kom je izatkana.

"Prsti su joj vrlo vešti i osetljivi. Ponekad mislim da su joj oči na prstima. Razlikuje plavu i crvenu vunu, kaže da su na dodir drugačije. I čuje ono što mi ne možemo. Jednom mi je rekla da svaka osoba ima drugačiji zvuk koraka. Ja to ne čujem, ali ona uvek zna ko dolazi. Sada je upoznala i tvoj korak."

"Je li ona još devojka?"

Namrštio sam se. "Ne razumem." Odjednom nisam više želeo da razgovaram o njoj.

Nikola se nasmeja. "Znaš ti šta hoću da kažem. Pomislio si na to."

"Ostavi je na miru", rekoh oštro. "Samo je takni i njen otac će te rastrgnuti, bio ti pariski slikar ili ne."

"Ja dobijam dovoljno kad god poželim. Mislio sam na tebe. Mada mislim da se prilično sviđaš devojkama, s tim tvojim dugim trepavicama. Devojke vole takve oči."

Nisam ništa rekao, nego sam posegao u torbu i izvadio papir i ugalj.

Nikola se nasmejao. "Vidim da ću oboma morati da vam pričam o jednorogovom rogu."

"Ne sada. Treba da se damo na posao. Tkači ne mogu da počnu s radom dok ne naslikamo jedan od crteža." Zaškrgutao sam zubima kad sam rekao "mi".

"Ah, da, slike. Srećom, poneo sam svoje četkice. Ne bih verovao briselskim četkicama - da sam slikao mog jednoroga jednom od njih, verovatno bi ličio na konja."

Kleknuo sam pored nacrta - da ga ne bih šutnuo. "Jesi li ikada crtao ili slikao šeme?"

Nikola prestade da se ceri. Ne voli da ga podsećaju na ono što ne zna.

"Tapiserije se mnogo razlikuju od slika", rekao sam. "Slikari koji nisu radili na tapiserijama to ne shvataju. Misle da sve što urade može prosto da se uveća i izatka bas kako su oni naslikali. Ali, tapiserija se gleda drugačije od slike. Slika je obično manja, pa sve može odjednom da se obuhvati pogledom. Ne prilaziš joj blizu, nego načiniš korak-dva unazad, kao pred sveštenikom ili učiteljem. Tapiseriji priđeš blizu kao što bi prišao prijatelju. Vidiš samo jedan deo, i to ne obavezno najvažniji. Zato ništa ne sme da odskače od ostatka, nego treba da se uklapa u šaru u kojoj tvoje oko uživa bez obzira na to gde ti padne pogled. Ove slike nemaju šaru u sebi. *Millefleur* u pozadini će pomoći, ali ipak ćemo morati da ih menjamo."

"Kako?" - upita Nikola.

"Dodavaćemo. Za početak, ljudske figure. Dama treba da ima bar jednu pratilju, *n'est-ce pas*? Nekoga da joj drži karanfile dok plete venac na tapiseriji Miris, ili da pumpa mehove na Zvuku, ili da joj prinosi posudu s nečim kada hrani papagaja na Ukusu. Na tapiseriji *À mon seul désir* imaš služavku koja drži škrinjicu. Zašto ne i na ostalima?"

"U zavođenju dama treba da bude sama."

"Njene pratilje treba da budu svedoci zavođenja."

"Otkud ti znaš - jesi li ikada zaveo vlastelinku?"

Pocrveneo sam. Nisam ni sanjao o mogućnosti da se nađem u ličnim odajama plemkinje. Retko sam i na istoj ulici s plemićima, a kamoli u njihovim sobama. Samo na misi udišemo isti vazduh, a čak i tada su oni daleko, u prednjim redovima, odvojeni od nas ostalih. Iz crkve odlaze pre nas, konji ih odnose brzo, pre nego što stignem do crkvene porte. Alijenor kaže da plemići mirišu na krzno koje nose, ali ja im nikada nisam prišao dovoljno blizu da ih pomirišem. Njen nos je osetljiviji od većine.

Nikola je očigledno bivao s plemkinjama. Sigurno zna sve o njima. "Kako mirišu vlastelinke?" - upitao sam ne uspevši da se zaustavim.

Nikola se osmehnu. "Na karanfilić. Na karanfilić i mentu." Alijenor miriše na nanu. Uvek stupa po njoj u svom vrtu. "Da li znaš kakvog su ukusa?" - nastavi Nikola. "Nemoj da mi kažeš." Brzo sam uzeo komad uglja i, odabravši sliku Mirisa za početak, uzeo da skiciram. S nekoliko linija nagovestio sam ženino lice i kapu, zatim ogrlicu, bluzu, rukave i suknju. "Ne želimo velike površine jedne boje. Na primer, žutoj donjoj haljini potrebna je šara. Na drugim mestima upotrebio si brokat s uzorkom nara - na Ukusu i *À mon seul désir*. Dodaćemo je i ovde, ovako, da razbijemo masu boje."

Nikola je preko mog ramena posmatrao kako ispunjavam trougao tkanine lišćem i cvećem. "*Alors,* lav i jednorog sede levo i desno držeći zastave. Između dame i jednoroga majmun sedi na klupi i drži karanfile. To je dobro. Šta ako dodamo pratilju između dame i lava? Ona može da drži tanjir sa cvetovima od kojih će dama isplesti venac." Nacrtao sam obris profila družbenice. "Već je mnogo bolje. *Millefleur* u pozadini ispuniće prizor. Neću ga crtati ovde, nego na crtežu. Alijenor će nam pomoći sa cvećem."

Nikola odmahnu glavom. "Kako ona može da nam pomogne?" Pokazao je svoje oči.

Namrštio sam se. "Uvek pomaže svom ocu sa *millefleur.* Ona gaji veoma lep vrt i dobro poznaje biljke, zna za šta se koriste. Razgovaraćemo s njom kad počnemo da radimo crteže. *Alors,* među cveće dodaćemo životinje." Crtao sam govoreći. "Možda psa negde, da označava vernost. Nekoliko lovačkih ptica kao simbol daminog lova na jednoroga. Jagnje do njenih nogu da nas podseti na Hrista i Našu Gospu. I, naravno, ponekog zeca. To je Žoržov potpis - zec koji prinosi šapu njušci."

Završio sam sa crtanjem pa smo, jedan do drugog, gledali skicu. "Još nije kako treba", rekao sam.

"Šta onda predlažeš?"

"Drveće", rekao sam posle nekoliko trenutaka.

"Gde?"

"Iza zastava. Tako će se crveni grb bolje isticati. Zatim dva malo niže, iza lava i jednoroga. Četiri drveta, da označe četiri smera i četiri godišnja doba."

"Ceo svet na slici", promrmlja Nikola.

"Tako je. A Žak le Bef će se radovati zbog više plave boje." Mada mi uopšte nije stalo da on bude zadovoljan. Daleko od toga.

Nacrtao sam hrast iza zastave - hrast je znak leta i severa. Zatim bor iza ratnog stega, za jesen i jug. Zeleniku iza jednoroga, za zimu i zapad. Pomorandžu iza lava, za proleće i istok.

"Ovako je bolje", reče Nikola kad sam dovršio. Zvučao je iznenađeno. "Ali, kako da izvedemo velike promene bez pristanka poručioca?"

"To je deo *verdure*", rekoh ja. "Tkačima je dozvoljeno da sami stvore biljke i životinje u pozadini - samo ljudske figure ne smemo da menjamo. Pre nekoliko godina u Briselu je o tome donesen zakon kako ne bi bilo nesporazuma između poručilaca i tkača."

"Ili između slikara i crtača."

"Tako je."

On me pogleda. "Ima li nesporazuma između nas dvojice?"

Čučnuo sam. "Nema." Makar ne u vezi s poslom, dodao samu sebi. Nisam dovoljno hrabar da tako nešto kažem naglas.

"Odlično." Nikola podiže Ukus i gurnu Miris u stranu. "Uradi sada ovu."

Posmatrao sam damu koja hrani papagaja. "Njeno lice naslikao si pažljivije nego ostale."

Nikola se igrao ugljem, dodirivao ga, a onda trljao crnu mrlju dok mu među prstima nije posivela. "Navikao sam da slikam portrete i trudim se da žene izgledaju što stvarnije", reče.

"Ova isuviše odskače. I dama na *À mon seul désir* - previše je tužna."

"Neću da ih menjam."

"Poznaješ ih, zar ne?"

On slegnu ramenima. "One su plemkinje."

"I ti ih dobro poznaješ."

On odmahnu glavom. "Ne tako dobro. Video sam ih jednom-dvaput, ali..."

Iznenadilo me je što vrda.

"Poslednji put sam ih video na Praznik proleća", nastavi Nikola. "Ona je" - pokazao je na Ukus - "plesala oko Majskog stuba, a majka ju je posmatrala. Nosile su iste haljine."

"Brokat s uzorkom nara."

"Da. Nisam mogao da im priđem. Njene pratilje su se postarale za to." Namrštio se sećajući se. "I dalje mislim da na ovim tapiserijama ne treba da bude posluge."

"Dama mora da ima družbenicu, drugačije je neprikladno."

"Ne za samo zavođenje", nije odustajao Nikola.

"Kako bi bilo da stavimo sluge na sve tapiserije osim na onu gde zarobljava jednoroga? Na Vid, gde joj on leži u krilu."

"I na Dodir", reče Nikola, "gde ga drži za rog. Tu ne želim pratilju." Nasmešio se. Ponovo je postao onaj stari, neraspoloženje je proletelo poput oluje. "Hoćeš li da ti pričam o jednorogovom rogu? Moglo bi da ti pomogne."

Pre nego što sam stigao da odgovorim, Alijenor je proturila glavu kroz prozor na kom se ranije pojavio Žak le Bef. Nikola i ja poskočismo. "Ovde smo, Alijenor", rekao sam. "Pored razboja."

"Znam", reče ona. "Mama i ja smo se već vratile. Zakasnile smo zbog onog Žaka le Befa toliko da se misa završila pre nego što smo sele. Hoćete li piva?"

"Samo trenutak", reče Nikola.

Kad je Alijenor ušla u kuću, on reče: "Ako ne želiš da slušaš o rogu jednoroga, reći ću ti nešto drugo."

"Nemoj." Nisam hteo da tako priča kad je Alijenor toliko blizu.

On mi se široko nasmeši. Svejedno će mi reći. "Žene možda mirišu na karanfilić, ali imaju ukus ostriga."

ALIJENOR DE LA ŠAPEL

Muškarci su me našli kako plevim oko jagoda. Zasadila sam ih tako da imam mesta da Iako kleknem i oplevim ih. Ne cenim ih mnogo kao biljke - cvetovi im ne mirišu, a listovi nisu ni meki ni oštri, ni debeli ni tanki. Ali voće je nebesko. Sada, početkom leta, plodovi su počeli da rastu, ali su još mali, tvrdi i slabo mirišu. Ali kada sazru, rado ću provesti ceo dan u ovom komadu vrta, gnječeći jagode među prstima, mirišući ih i kušajući.

Čula sam Filipa kako dolazi stazom između leja - grebe prstima jedne noge dok hoda - a iza njega skakutavi korak Nikole Dezinosanta. Kada je prvi put došao u moj vrt, Nikola je rekao: "*Saint Vierge,* ovo je raj ! Nikada nisam video ovakav kuhinjski vrt u Parizu. Tamo ima toliko kuća da nema mesta ni za šta - možda za leju kupusa ako imate sreće." Tada sam ga prvi put čula kako kaže da je nešto u Briselu bolje od pariskog.

Moj vrt iznenadi svakoga. Ima šest kvadrata poređanih u obliku krsta, sa voćkama u uglu - jabukama, šljivama i višnjama. U dva dela je povrće, tu gajim kupus, praziluk, grašak, salatu, rotkvice, celer. Na jednom kvadratu su jagode i lekovite i začinske trave - tu sam plevila. Tu su zatim ruže, njih baš i ne volim - trnje me bode - ali mama im se raduje, i dve leje za cveće i još trava.

Najsrećnija sam u svom vrtu. To je najbezbednije mesto na svetu. Poznajem svaku biljku, svako drvo, svaki kamen, svaku grudvu zemlje. Moj vrt od životinja i uljeza brani rešetkasta ograda od vrbovih grana prekrivena ružama prepunim trnja. U vrtu sam najčešće sama. Ptice doleću, sede na granama voćki i kradu višnje kad sazru. Među cvećem lete leptiri, ali o njima malo znam. Ponekad, dok nepomično stojim, osetim povetarac na obrazu dok lepršaju pored mene, ali nikad nisam dodirnula nijednog. Tata mi je rekao da na krilima imaju prah koji spada kad ih dotakneš. Onda više ne mogu da lete i ptice ih pojedu. Zato ih ne diram i puštam druge da mi ih opisuju.

Nasmešila sam se kad je Filip rekao: "To smo samo mi, Alijenor - ja i Nikola Dezinosant. Ovde smo, pored lavande". Filip me poznaje ceo život, pa ipak mi govori gde se nalazi iako ja to već znam. Osećala sam drvenasti, uljasti miris lavande o koju su se očešali.

Čučnula sam i podigla lice ka suncu. Početkom leta sunce je dobro, jer duže tokom dana ostaje neposredno iznad tla. Oduvek sam volela toplotu, ali ne toplotu vatre. Vatra me plaši. Suknje su mi suviše često nagorele od vatre.

"Da li biste mi ubrali jagodu, gospođice?" - upita Nikola. "Žedan sam."

"Nisu još sazrele", odsekla sam. Želela sam da zvučim prijatno, ali pored njega se osećam čudno. I on preglasno govori. Ljudi to često rade kad otkriju da sam slepa.

"Ah. Nije važno. Verovatno će dozreti pre nego što se vratim u Pariz."

Nagnula sam se napred i pipala tlo oko zasada jagoda, mrvila od sunca vruću zemlju među prstima, pažljivo tražeći rožac, kostriš i hoću-neću. Nije bilo mnogo korova, a i to su bili samo izdanci - oplevila sam jagode pre svega dva-tri dana.

Osećala sam poglede obojice na sebi, kao da mi neko utiskuje kamenčiće u leđa. Čudno kako mogu da osetim tako nešto kad ne znam šta to znači videti.

Znala sam šta misle dok me posmatraju - kako pronalazim korov i znam da je korov? Ali korov je kao i svaka druga biljka, samo što je neželjen - ima listove, cvetove, miris, stabljiku i sok. Dodirom i mirisom prepoznam ga kao i sve ostale biljke.

"Alijenor, treba da nam pomogneš oko *millefleurs* za tapiserije", reče Filip. "Načinili smo neke velike crteže, ali želimo da nam kažeš koje cveće da upotrebimo."

Ponovo sam čučnula. Uvek se obradujem kad mi zatraže pomoć. Provela sam život trudeći se da budem korisna kako ne bih bila teret svojim roditeljima i kako me ne bi oterali.

Ljudi često hvale moj rad. "Kako su jednaki tvoji šavovi", kažu. "Kako su jarke boje tvog cveća, kako su crvene tvoje višnje. Šteta što ne možeš da ih vidiš." Zaista, čujem sažaljenje u njihovim glasovima, kao i iznenađenje što umem da budem tako korisna. Oni ne mogu da zamisle svet bez vida, baš kao što ja ne mogu da ga zamislim s vidom. Oči su samo dve kvrge na mom licu koje se pomeraju kao što vilice žvaću ili se nozdrve šire. Ja upoznajem svet na druge načine.

Na primer, poznajem tapiserije na kojima radim. Mogu da opipam svako zadebljanje osnove, svaku utkanu nit potke. Mogu prstima da upoznam cveće na šari *millefleur,* da pratim svoje bodove oko zadnjih nogu psa, zečjeg uha ili seljakove košulje. Crvena boja je svilenkasta i glatka, žuta bocka, plava je masna. Pod mojim prstima je karta koju tvori tapiserija.

Ljudi govore o vidu s takvim poštovanjem da ponekad pomislim kako bi, da imam oči, prvo što bih videla bila Naša Gospa. Bila bi obučena u odoru plavu i svilastu pod mojim prstima, koža bi Joj bila glatka, a obrazi topli. Mirisala bi na jagode. Položila bi mi na ramena ruke, u isto vreme lake i čvrste, tako da bih, kad me jednom dotakne, doveka osećala dodir Njenih ruku.

Ponekad se pitam da li bi, da vidim, med bio slađi, da li bi lavanda bogatije mirisala, da li bi mi sunce bilo toplije na licu.

"Moraš da mi opišeš tapiserije", rekla sam Filipu.

"Opisao sam ti ih pre neki dan."

"Opiši mi ih podrobnije sada. Gde dama gleda - u jednoroga ili u lava? Šta ima na sebi? Je li srećna ili tužna? Da li se oseća bezbedno u svom vrtu? Šta radi lav? Da li jednorog sedi ili stoji? Raduje li se što je uhvaćen ili pokušava da utekne? Da li dama voli jednoroga?"

Filip zašuška papirima ređajući crteže. Taj zvuk me je uznemirio. Okrenula sam se Nikoli. "Gospodine, vi ste načinili nacrte. Svakako ih poznajete toliko dobro da mi ih možete opisati bez gledanja."

Filip prestade da šuška.

"Naravno, gospođice", odgovori Nikola. U glasu mu se skrivao osmeh. Šljunak je zakrekao pod njegovim nogama kad je kleknuo uz ivicu kvadrata.

"Gazite nanu", rekla sam mu oštro osetivši njen miris.

"Oh. *Pardon.*" Pomakao se malo. "*Bon,* šta ste ono sve pitali?"

Nisam mogla da se setim šta sam ono sve želela da saznam. Nisam navikla da mi ovakav čovek poklanja pažnju. "Koliko ima plave na tapiserijama?" - upitala sam najzad. Ne volim kada na tapiserijama koje moj otac izrađuje ima mnogo plave boje. Tada znam da će nam često dolaziti Žak le Bef, sa svojim teškim korakom, prostim rečima i, naravno, sa svojim smradom - smradom s kojim bi živela samo slomljena, očajna devojka.

"Koliko želite da je bude, gospođice?"

"Nimalo, osim ako ne želite da ostanete i da se tučete sa Žakom le Befom kad god dođe."

Nikola se nasmejao. "Dama stoji na plavoj travi koja čini donji deo svake tapiserije. Ali, ako želite, možemo da smanjimo delove s travom. Možda da načinimo travnato ostrvo koje pluta u crvenilu i okružuje damu, jednoroga i lava. Da, to bi moglo da uspe. A tu promenu možemo da izvedemo sami, zar ne, Filipe? To je deo *verdure, n'est-ce pas?*" Filip nije odgovorio. Njegovo ljutito ćutanje visilo je u vazduhu.

"Hvala vam, gospodine", rekoh. "*Eh bien,* kako dama izgleda? Opišite mi je. Opišite Ukus." Odabrala sam damu koju nisam volela.

Nikola zagunđa: "Zašto baš tu?"

"Kažnjavam samu sebe. Da li je zaista tako lepa?"

"Jeste."

Pipala sam među jagodama i slučajno ubrala jednu. Bacila sam je. "Da li se osmehuje?"

"Da, malim osmejkom. Gleda levo i misli o nečemu."

"O čemu misli?"

"O jednorogovom rogu."

"Nemoj, Nikola", reče Filip oštro.

Zbog toga sam postala još radoznalija. "Zašto misli na rog?"

"Jednorog ima čarobni rog", reče Nikola. "Taj rog ima naročitu moć. Kažu da, ako jednorog zamoči svoj rog u zatrovan bunar, voda ponovo postaje čista. Može i štošta drugo da učini čistim."

"Šta drugo?"

Nastala je pauza. "Dosta o tome za sada. Možda ću vam ispričati nekom drugom prilikom." Nikola je ovo poslednje rekao ispod glasa, tako da sam ga samo ja čula. Moj sluh je oštriji od Filipovog.

"*Bon*", rekoh. "Da razmislim. Među cvećem treba da bude nana, pošto ona čuva od otrova. I pokosnica. I čestoslavica, bela rada i neven - dobri su za lečenje stomaka. I jagode, za otpornost prema otrovu i kao znak Hrista, Našeg Gospoda, jer su dama i jednorog takođe i Naša Gospa i Naš Gospod. Takođe ćete želeti i cvetove Device Mari je - đurđevak, naprsnicu, kandilku, ljubičicu. Da, i šipurak - belo kao čistota Naše Gospe, crveno kao Hristova krv. Karanfili kao suze Naše Gospe za Njenim sinom - svakako ih stavite na

tapiseriju s jednorogom u daminom krilu, jer ona je kao novo Oplakivanje, *n'est-ce pas.* Koja je to?" Već sam znala - ja sve pamtim. Želela sam da ih zadirkujem.

Ponovo pauza. Filip se nakašlja. "Vid."

"Ah." Veselo sam nastavila. "Karanfili su i na onoj gde dama plete svadbeni venac, zar ne?"

"Tako je, na Mirisu."

"U svadbene vence ponekad se upliće i zimzelen, za vernost. A svakako ćete hteti slačicu, za postojanost, i nezaboravak za istinsku ljubav."

"*Attends,* Alijenor, prebrza si. Donecu još papira za skice, i šamlice da sednemo." Filip otrča u radionicu.

Ostala sam sama s Nikolom. Nikad nisam bila nasamo s muškarcem kao što je on.

"Zašto te zovu Nikola Dezinosant?"

"Živim blizu Groblja nevinih[17] u Parizu, blizu Ulice Sen Deni."

"Ah. Nisam ni mislila da si ti sam nevin."

Nikola se zakikota. "Već me dobro poznaješ, lepotice."

"Volela bih da ti dodirnem lice kako bih te bolje upoznala." Ovo je bilo smelo od mene - nisam ni Filipa zamolila da mu dodirnem lice, a poznajem ga od detinjstva.

Ali Nikola je iz Pariza - naviknut je na smelost. "*Bien sûr*", rekao je. Zagazio je među jagode, gnječeći cipelama mentu, nanu i nezrelo voće. Kleknuo je pred mene i ja sam mu spustila ruke na lice. Imao je meku kosu, dugu do ramena, a brada i obrazi bili su mu čekinjavi. Čelo mu je bilo široko. Na bradi je imao jamicu. S obe strane širokih usta ležale su duboke bore. Stisnula sam njegov dugi tanki nos i on se nasmejao.

Dodirivala sam mu lice svega trenutak-dva, a onda je poskočio i stao na stazu. Kad se Filip vratio, vukući šamlice po šljunku, stajali smo kao i ranije.

"*Alors,* hoćeš da vidiš cveće koje ćeš crtati?" Ustala sam tako brzo da mi se zavrtelo u glavi.

"Da", reče Filip.

Stupila sam na stazu i povela ih do cvetnih leja. "Mnogi cvetaju sada, ali neke ste propustili. Nema više ljubičica, đurđevka ni zimzelena. Ima listova,

[17] Slikarovo prezime u originalu se piše *Des Innocents* i znači doslovno "od nevinih". (Prim. prev.)

da, ali ne cvetova. A i pokosnica počinje da vene. Ali naprsnica i čestoslavica već cvetaju, a ima i nekoliko belih rada. Vidi te li ih, tamo pored šljive?"

"Da", reče Nikola. "Ti ovde odgajaš sve, *n'est-ce pas?* Zašto se toliko staraš o biljkama kad ne možeš da ih vidiš?"

"Gajim ih da bi ih drugi gledali, a naročito zbog tate, kako bi upoznao cvetove koje tka i mogao da prekopira njihove prave oblike i boje. Tako je najbolje. To je tajna naše radionice - zato su naši *millefleurs* tako lepi.

Bon, ovo je slačica. Sadim je u uglovima parcela, zbog mirisa, tako da znam gde sam. Ovo je kandilka, kod nje je sve utroje - tri lista u tri cvasti na tri stabljike, za Sveto Trojstvo. Ovo su karanfili, bele rade i ivančice. Šta još želite?"

Filip me je pitao za druge biljke koje je video, a ja sam kleknula i opipala ih - vrapčije seme, kamenika, sapunika. Onda je seo i počeo da crta; ugalj je škripao po grubom papiru.

"Možda ćete hteti i neko rano prolećno cveće", podsetila sam ga. "Visibabe i zumbule. Naravno, oni su već precvetali, ali pogledajte neke tatine nacrte ako ih se ne sećate. I narcise, za jednoroga na Vidu - on se gleda u ogledalu kao što je Narcis činio."

"Mora da si razgovarala s Leonom le Vjeom dok je bio ovde - oboje mislite da je jednorog sujetan, razmetljiv prikan", reče Nikola.

Nasmešila sam se. "Leon je mudar čovek." Zaista, Leon le Vje uvek je bio ljubazan prema meni, ponašao se gotovo kao da sam mu kći. Jednom mi je ispričao kako je njegova porodica nekad bila jevrejska, mada on ide s nama na misu kad god je ovde. I on zna kako je to biti drugačiji, zna koliko je potrebno uklopiti se i biti koristan.

"Nikola, donesi platno na kom sam započeo s crtanjem Zvuka, pa ću dodati *millefleur*", reče Filip oštro.

Pomislila sam da će mu Nikola odbrusiti, ali on je bez reči otišao u radionicu. Nisam znala zašto, ali odjednom nisam želela da ostanem nasamo s Filipom, za slučaj da želi nešto da mi kaže. Pre nego što je stigao da zausti, klisnula sam i pridružila se mami u kuhinji.

Namirisala sam šta se sprema za ručak - pastrmka, mlada šargarepa iz vrta, kaša od kuvanog graška i suvog pasulja. "Hoće li Nikola i Filip jesti s nama?" - upitala sam redajući vrčeve na sto.

"Mislim da hoće." Mama bučno spusti nešto teško na sto - šerpu s kašom. Onda se vratila do vatre, i posle nekoliko trenutaka čula sam cvrčanje kad je stavila još ribe da se prži. Počela sam da sipam pivo - čujem kad stigne do vrha vrča.

Pored vatre nisam tako sigurna kao u vrtu. Više volim ono što se ne menja brzo. Zato volim tapiserije - treba mnogo vremena da se načine, rastu mesecima kao biljke u mom vrtu. Mama uvek pomera stvari dok kuva - nikad nisam sigurna da ću naći nož tamo gde sam ga ostavila, niti da će vreća s graškom biti sklonjena kako se ne bih spotakla o nju, niti da li će posuda s jajima stajati uza zid da je ne oborim. Nisam joj od pomoći pored ognjišta. Ne mogu da podstičem vatru - mnogo puta mi se ugasila. Jednom sam je prejako naložila i plamen je zahvatio dimnjak. Izgoreli bismo da moj brat nije ugasio vatru povesmom vune natopljenim vodom. Posle toga tata mi je zabranio da prilazim ognjištu. Ne mogu da pečem meso ili živinu. Ne mogu da stavljam i skidam lonce s vatre. Ne mogu ni da mešam jelo - supa mi se jednom prosula po rukama.

Ali mogu da seckam povrće - mama kaže da ja sečem šargarepu pravilnije nego što je potrebno, ali ja ne mogu drugačije da ne bih odsekla sebi prst. Mogu da ribam lonce, mogu da donosim stvari i spremam ih. Mogu da začinim jelo, mada sporo, jer moram prvo da opipam mlevenu ljusku muškatnog oraha, cimet ili biber, a često i probam jelo. Mnogo se trudim da pomognem.

"Šta misliš o Nikoli Dezinosantu?" - upita me mama.

Nasmešila sam se. "Sujetan, razmetljiv prikan."

"Bas tako. Ali, zgodan je. Rekla bih da je tamo u Parizu mnoge devojke uvalio u nevolju. Nadam se da ovde neće stvarati neprilike. Pazi se s njim, *ma fille.*"

"Šta će mu slepa devojka kao ja?"

"Ne traži on oči."

Lice mi je planulo. Okrenula sam se i otvorila drvenu kutiju za hleb. Zvuk mi je rekao da su u njoj ostale samo mrvice. Potražila sam pipajući po malom stolu pored ognjišta, zatim po velikom stolu na nogarima. "Zar nema više hleba? Čak ni da se posluži jelo?" - upitala sam najzad. Mrzim kad moram da priznam da nešto ne mogu naći.

"Madlen je otišla po hleb."

Nekada sam se osećala krivom što držimo služavku. Madlen je došla kod nas da bi bila moje oči, da bi radila ono što kćeri čine da pomognu majkama. Ali kad je tatina radionica postala poznata po *millefleurs,* i kako je on preuzimao sve više posla, trebala mu je mamina i moja pomoć, pa je ispalo dobro što je Madlen s nama. Sada ne bismo mogli bez nje, iako mama kuva kad god može - kaže da su Madlenina jela bezukusna i da je od njih boli stomak. Ali kad imamo mnogo posla u radionici, rado jedemo ono što Madlen skuva, zalivamo vodom koju ona donosi i sedimo pored vatre koju je ona založila drvima koja je sakupila.

Madlen je ušla noseći hleb. Ona je krupna devojka, visoka kao mama, a šira. Opipala sam joj mišice - lice na jagnjeći but. Muškarcima se Madlen dopada. Čula sam je jedne večeri u vrtu sa Žoržom Mlađim. Sigurno su mislili da neću čuti njihovo stenjanje, niti da ću primetiti kako su moji narcisi pored vrbove ograde izgaženi. Nisam ništa rekla, naravno. Šta sam i mogla da kažem?

Odmah nakon Madleninog povratka tata i momci vratili su se sa sastanka s trgovcem vunom. "Poručio sam vunu i svilu", reče tata mami. "U Ostendeu ima dovoljno za osnovu i nešto malo za početak tkanja - doneće je za dan-dva pa ćemo moći da postavimo razboj. Ostatak zavisi od mora i plovidbe od Engleske."

Mama klimnu glavom. "Jelo je gotovo. Gde su Filip i Nikola?"

"U vrtu", rekoh ja. Osetila sam njen pogled na potiljku kad sam krenula da ih pozovem.

Dok smo jeli, tata je ispitivao Nikolu o Parizu. Uvek rado sluša o drugim mestima. Tata je bio u Ostendeu i drugim tkačkim gradovima, kao što su Lil i Turne, ali nikada nije išao čak do Pariza. Mama i Žorž Mlađi jednom su putovali s njim za Antverpen, ali ja nikad nisam izašla izvan naših gradskih zidina - suviše se plašim. Dovoljno mi je što znam mesta u Briselu - obližnju Notr Dam de la Šapel s pijačnim trgom ispred, Notr Dam di Sablon, kapiju na unutrašnjem zidu kroz koju prolazim na putu za Veliki trg, za pijace, za katedralu. To je svet koji poznajem. Ipak, volim da slušam o drugim mestima i zamišljam kakva moraju biti. More, na primer - volela bih da osetim miris soli i ribe svuda oko sebe, da čujem udarce i povlačenje talasa i da osetim kapljice vode na licu. T ata mi je opisao more, ali volela bih da odem i sama osetim koliko velika i moćna može da bude voda.

"Kakva je Notr Dam de Pari?" - upita tata. "Čuo sam da je veća čak i od naše katedrale."

Nikola se nasmeja. "Vaša katedrala je pastirska koliba u poređenju s Notr Dam. Pariska Notr Dam je nebo koje se spustilo pravo na zemlju. Ima najlepše tornjeve, najglasnija zvona, vitraže od kojih staje dah. Šta bih dao da pravim takvo staklo."

Zaustila sam da pitam još o zvonima kada Filip tiho reče: "*En fait*[18], mi u Briselu ponosimo se našom katedralom. Zapadna fasada biće gotova ove godine. A druge naše crkve Notr Dam de la Šapel je takođe veličanstvena, a mala crkva Notr Dam di Sablon je prelepa, makar ono što je dovršeno. Obojeno staklo na njima lepo je kao i bilo koje parisko."

"Možda su lepe, ali nisu veličanstvene kao pariska Notr Dam", nije odustajao Nikola. "Volim da stojim ispred i posmatram ljude kako podižu pogled otvorenih usta. Oko Notr Dam ima više džeparoša nego bilo gde drugde u Parizu, jer ljudi toliko zure da ne primete da su pokradeni."

"Ljudi kradu jedni od drugih?" - upita mama. "Zar se ne boje vešala?"

"U Parizu ima mnogo vešanja, a i mnogo lopova. Ima toliko bogataša da lopovi ne mogu da odole. U crkvi Notr Dam mogu se po ceo dan videti vlastelini i plemkinje kako dolaze i odlaze, odeveni u najfiniju odeću na svetu. Žene u Parizu oblače se bolje nego bilo gde u svetu."

"Jesi li bio u drugim gradovima?" - upita ga Žorž Mlađi.

"Oh, u mnogima."

"Gde si bio?"

"U Lionu. Ljupke žene."

"I?"

"U Turneu."

"Tata je bio u Turneu. Kaže da je to živ grad."

"Odvratan je", reče Nikola. "Zavetovao sam se da nikada više neću otići tamo."

"U Turneu ima dobrih tkača", reče tata. "Neki mogu da se nadmeću s onim što pravimo u Briselu."

"Žene su tamo ravnih grudi i stalno namrštene", reče Nikola punih usta.

I ja sam se namrštila.

[18] Franc. – zapravo. (Prim. prev.)

"Jesi li bio u Noriču?" - upita ga tata. "Tamo bih voleo da odem jednog dana, da vidim pijacu vune."

"U Veneciju bih ja voleo da odem", reče Nikola.

"Zašto, gospodine?" - upitala sam. "Više volite svilu od vune?"

"Ne, ne samo zbog svile. Kroz Veneciju prolazi sve - začini, slike, drago kamenje, krzno. Sve što se može poželeti. I svi ti različiti ljudi - Mavri, Jevreji, Turci. To je praznik za oči." Zastao je. "Ah. *Pardon*, gospođice."

Slegnula sam ramenima. Svi mi govore o gledanju - navikla sam na to.

"Venecijanke ti se isto dopadaju, pretpostavljam?" - reče Filip.

Madlen i ja se nasmejasmo. Znala sam da je Filip ovo rekao kako bi uklonio nelagodu. Takav je on.

"Kakva je kuća Žana le Vista?" - umeša se mama. "Je li vrlo raskošna?"

"Dovoljno je raskošna. Nalazi se odmah iza gradskog bedema, pored opatije Sen Žermen de Pre - vrlo lepe crkve, najstarije u Parizu. Njegova žena često tamo odlazi."

"Kao i gospodin Le Vist?"

"On je zauzet čovek - stalno nešto radi za kralja. Ne verujem da ima vremena za misu."

"Nema vremena za misu!" - zgranula se mama.

"Ima li on dece, gospodine?" - upitah ja čupkajući svo-ju zdelu od ugnječenog hleba. Ostavila sam u njoj malo kaše - bila sam suviše uzbuđena da jedem.

"Tri kćeri, gospođice."

"Nema sinova? Trebalo je više da se moli", reče mama. "Mora da mu je muka to što nema naslednika. Šta bi bilo s ovom radionicom, na kraju krajeva, da nema Žorža Mlađeg?"

Tata zagunđa. Ne voli da ga podsećaju da će radionica jednog dana pripasti Žoržu Mlađem.

"Koliko treba da se peške pređe Pariz?" - upita Lik.

"Najmanje koliko dve mise zajedno", reče Nikola. "I to ako ne staneš ni uz jednu tezgu, ne svratiš ni u jednu krčmu i ne javljaš se poznanicima. Ulice su prepune ljudi, danju i noću. Možeš videti sve što poželiš i kupiti sve što ti se svidi."

"Izgleda da se ne razlikuje mnogo od Brisela, samo je veći i ima više stranaca", reče Žorž Mlađi.

Nikola frknu. "Pariz se mnogo razlikuje od Brisela."

"Kako? Osim po ženama, pretpostavljam?"

"Briselske žene su zapravo lepše nego što mi se u početku učinilo. Samo treba pažljivije gledati."

Porumenela sam. Madlen se ponovo zakikotala i promeškoljila na klupi tako da me je gurnula do marne.

"Dosta, gospodine", reče mama oštro. "Pokažite malo poštovanja u ovoj kući ili ćete izleteti napolje na dupe, bili pariski slikar ili ne!"

"Kristin!" - reče tata, a Žorž Mlađi i Lik se nasmejaše.

"Govorim ono što mislim. Osim na sebe, moram da pazim i na Alijenor i Madlen. Neću da neki slatkorečivi zavodnik probija sebi put ovde."

Tata zausti da nešto kaže, ali Nikola upade. "Uveravam vas, gospodo, da nisam želeo da uvredim vas ni vašu kćer, kao ni lepu Madlen."

Madlen se ponovo promeškolji, pa sam morala da je gurnem stopalom.

"Videćemo", reče mama. "Poštovanje ćete najbolje pokazati prisustvujući misi. Niste bili u crkvi otkako ste stigli."

"U pravu ste, gospođo - neoprostiva greška. Nadoknadiću to tako što ću danas otići na Večernju. Mogao bih da odem u tu vašu crkvu Sablon i usput vidim to čuveno obojeno staklo."

"Ne", reče tata. "Misa može da sačeka. Prvi nacrti mi trebaju što pre kako bismo mogli da počnemo. Ti i Filip radite dok ne završite - a onda možeš na misu."

Mama je drhtala od besa, ali je oćutala. Njoj posao nikad nije važniji od mise, ali tata je *lissier* - njegovo je da donosi ovakve odluke. Ipak, nije se dugo ljutila na njega. Nikad se ne ljuti dugo. Posle večere ona i tata otišli su u radionicu. Iako ne sme da tka - Esnaf bi zbog toga kaznio tatu - ona mu često pomaže u drugim poslovima. Njen otac bio je tkač, pa ona zna kako da postavi razboj, da razapne osnovu, da mota i slaže vunu, da izračuna koliko vune i svile je potrebno za tapiseriju i koliko vremena će trajati tkanje.

Oko toga ja ne mogu da pomognem, ali mogu da šijem. Noću, kada tkači završe, satima sedim i pipam tapiseriju na razboju, tražeći otvore koji nastaju

kad se jedna boja završi a druga započne. Tako upoznam tapiseriju onoliko dobro koliko i radnici koji je tkaju.

Naravno, ako je poručilac spreman da dovoljno plati i ako nacrti to dopuštaju, tata prepliće boje, utkiva niti raznih boja jedne u druge, upliće ih tako da nema procepa koje valja ušivati. To je pipav posao, traje duže i košta mnogo, pa ga mnogi poručioci ne zahtevaju, kao što nije ni gospodin Le Vist. On je izgleda suviše škrt i užurban - baš kao što bih očekivala od pariskog plemića. Sledećih meseci biće mnogo šivenja za mene.

Dok su mama i tata bili u radionici ponovo sam radila u vrtu, plevila i pokazivala muškarcima cveće koje im treba, a oni su crtali i slikali šemu na velikom komadu pamučnog platna. Vladao je mir i ja sam se radovala - više volim kad nema stalnih svađa.

Malo kasnije Žorž Mlađi i Lik izašli su u vrt i gledali kako Nikola i Filip slikaju. Sunce je tuklo odozgo. Uzela sam dve kofe da donesem vodu za zalivanje biljaka. Prolazeći pored kuhinjskog prozora na putu ka bunaru čula sam kako neko izgovara ime Žaka le Befa. Zastala sam pored vrata radionice.

"Bio sam danas kod njega da mu kažem da ću uskoro naručiti plavu", govorio je tata. "Ponovo je pitao za nju."

"Nema žurbe, zar ne?" - reče mama. "Tek joj je devetnaest. Mnoge devojke čekaju i duže kako bi našle pravog čoveka, ili da bi se njihovi budući muževi sredili, ili da bi sašile sebi spremu. A pred vratima ga baš i ne čeka povorka žena koje žele da se udaju za njega."

"Pre bi ih ubio smrad", reče tata.

Oboje se nasmejaše.

Stajala sam nepomično držeći kofe i ne dišući da me roditelji ne čuju. Onda sam osetila kako neko dolazi iz vrta i staje na vrata iza mene.

"Ipak, to je prosidba", reče tata. "Samo on ju je zaprosio. Ne možemo tek tako da ga odbacimo."

"Može ona da učini mnogo štošta osim udaje za čoveka koji boji vunu vrbolikom. Je li to ono što želiš za svoju kćer?"

"Nije lako naći muža za slepu devojku."

"Ne mora ni da se uda."

"Šta, da celog života bude na teret radionici?"

Trgla sam se. Očigledno nisam dovoljno korisna.

Ko god da je bio iza mene, lako se pomakao, a posle trenutak-dva nečujno se vratio u vrt i ostavio me mojim nemim suzama. U tome su moje oči iste kao u ostalih - i one liju suze.

KRISTIN DI SABLON

Nisam mogla da skrenem pogled s odeće. Žena koja svira orgulje nosi bogatu gornju haljinu s crvenom i žutom šarom nara. Po rubovima su biseri i tamni dragulji kakve nosi i oko vrata. Donja haljina je plava, sa šiljastim rukavima koji joj graciozno padaju s mišica. Žorž će moći da pokaže svoju veštinu senčenja na tim rukavima, prelaz tamnoplave u svetloplavu.

Čak i sluškinja koja pumpa mehove orgulja divno je obučena - haljina joj je lepša od Alijenorinih i mojih. Pretpostavljam da se tako oblače pariske družbenice. Naravno, njena haljina je jednostavnija od gospodaričine, ali je ipak od tamnoplavog moarea s crvenim opšivima - još senčenja za Žorža - i dugim žutim rukavima, okruglim, ne šiljastim. Kad bih ja nosila takvu haljinu, rukavi bi mi upadali u supu i mrsili se u niti osnove.

Družbenica oko vrata ima i dva lanca s medaljonima u obliku cvetova. Nisu raskošni kao ogrlica njene gospodarice, ali lančići su od zlata. I na glavi nosi drago kamenje. Volela bih da imam takav nakit. Imam ja ogrlicu od rubina usađenih u emajl. Žorž mi ju je poklonio kad je radionica postala njegova. Nosim je na svetkovine Esnafa; tada hodam preko Velikog trga poput kraljice.

Ponekad mislim o tome koliko smo imućni, iako tako ne delujemo, i pitam se šta bi Žorž rekao kad bih odlučila da postanem dama nalik na ove s tapiserija. Šta bi bilo kad bih nosila lepu odeću, jela ušećerene bademe, kad bih imala družbenice da me služe, da me češljaju, nose mi molitvenik, korpe i maramice, da spremaju za mnom i greju mi sobu. Madlen bi trebalo da rano ujutru pali vatru, ali ona često još spava kad ja ustanem, pa moram to da uradim sama.

Uopšte nisam kao te dame na tapiserijama. Ne umem da sviram orgulje i nemam vremena da hranim ptice, pletem karanfile ili zurim u ogledalo.

Jedina dama koju donekle razumem je ona koja drži jednoroga za rog. To bih i ja uradila - postarala bih se da ga čvrsto uhvatim.

Mi imamo novca, ali Žorž ga ne troši na lepe stvari. Nasa kuća je veća od mnogih drugih - spojili smo dve kuće tako da imamo dosta mesta za radionicu, a šegrti i ostali koji nam pomažu imaju svaki svoj krevet. Imam svoju ogrlicu, a spavamo na dobroj postelji od kestenovog drveta. Naša odeća, iako jednostavna, lepo je skrojena, od dobrih tkanina, a Alijenor i ja imamo po tri haljine, dok ostale žene imaju samo dve ili čak jednu. Ali mi nosimo odeću za rad, ne za pokazivanje. Rukavi nam ne smetaju u poslu.

Žorž se ne razmeće našim bogatstvom, nego njime kupuje nacrte za tapiserije - ima ih više od svih ostalih tkača u gradu. A imamo i dva dobra vodoravna razboja, dok druge radionice slične našoj imaju samo po jedan. Žorž štedro plaća da se drže mise za našu porodicu, a daje i priloge za izgradnju crkve Notr Dam di Sablon.

Samo ponekad poželim da su moje haljine plave, a ne smeđe, i da na njima osim vune ima i malo svile. Volela bih krzno, da me greje, i vremena da uredim kosu, i pratilju da to obavi kako valja. Madlen je jednom probala da me očešlja, ali kosa mi je ispala kao svračije gnezdo. Volela bih da su mi ruke meke kao ružine latice kojima dame s tapiserija svakako neguju svoje ruke. Alijenor mi je napravila ulje od latica, ali ja previše radim s grubom vunom da bi mi koristilo.

Volela bih da uvek imam vatru da sedim pored nje, i više hrane nego što mi je potrebno.

O svemu ovome razmišljam tek ponekad.

Imala sam mnogo posla zatežući s ostalima u radionici niti osnove, da mi je prijalo da izađem u vrt i gledam neko vreme šta su Nikola Dezinosant i Filip naslikali. Ova šema - Zvuk - bila je do sada jedina uveličana, pa su je prikačili na zid vrta, gde su radili. Filip je crtao sam, pošto Nikola nije shvatao da mi tkamo s naličja i da su nam potrebni crteži koji su slika u ogledalu gotove tapiserije. Potreban je poseban dar da bi se od male slike napravio veliki nacrt, i to crtajući sleva nadesno umesto zdesna nalevo. Svi smo se smejali izrazu Nikolinog lica kada je prvi put video Zvuk nacrtan naopako. Ali sada se privikao na to, i dobro mu ide. Iako je razmetljiv, dobar je slikar i brzo uči.

Kad sam izašla u vrt, tamo su bili Nikola i Alijenor - on je slikao, a ona se popela na lestve i kresala grančice s višnje. Filip je otišao do oca po boje. Iako

su bili na različitim krajevima vrta i zauzeti svako svojim poslom, nije mi se dopalo što su sami. Ipak, nisam tu mogla mnogo da učinim - imam suviše posla da bih stalno pratila svoju kćer. Ona je razborita devojka, mada sam videla kako se promeni kad uđe u kuću.

Nikola je radio na sledećem nacrtu, slikao je na velikom komadu platna po kom je ugljem bila iscrtana skica. Ovo je bio Miris, gde dama plete svadbeni venac od karanfila, vereničkog cveća. Ova dama očigledno je sasvim ubeđena da će uhvatiti svog jednoroga, dm već pravi venac. Nikola joj je nacrtao lice, ali još nije započeo s haljinom. Bila sam nestrpljiva da je vidim.

Prestao je sa slikanjem i prišao mi ispred Zvuka. "Šta misli te o slici, gospođo? Niste ništa rekli. Vrlo je lepa, *n'est-ce pas?*"

"Vi ne čekate pohvale, zar ne? Sami ih sebi delite."

"Dopada li vam se njena haljina?"

Slegnula sam ramenima. "Haljina je lepa, ali *millefleur* je još lepši. Filip je obavio dobar posao, kao i sa životinjama i travom."

"Ja sam naslikao jednoroga i lava. Kako vam se sviđaju?"

"Jednorog je predebeo i nije živahan kao što sam očekivala da će biti."

Nikola se namršti.

"Za izmene više nema vremena", dodala sam. "Moraće da posluži. Makar je lav pun karaktera. *Tu sais*[19], s tim okruglim očima i širokim ustima liči pomalo na Filipa."

Alijenor se zakikota gore na višnji.

Pomerila sam se do Mirisa. "Kakva je damina haljina na ovoj? I odeća njene družbenice?"

Nikola se osmehnu. "Dama nosi crveni brokat s uzorkom nara ispod plave haljine, zadignute i pričvršćene u struku kako bi se videla crvena ispod. Pratiljina haljina je ista kao damina - plava gornja, crvena donja - ali tkanina je obični moare."

Zvučao je tako nadobudno dok ih je opisivao da sam morala nešto da kažem. "Služavka ne bi trebalo da ima dva lančića oko vrata", rekla sam. "Jedan bi bio dovoljan, i to običan."

Nikola se nakloni. "Još nešto, gospođo?"

"Ne budi bezobrazan." Spustila sam glas. "I kloni se moje kćeri."

[19] Franc. – znaš (kao uzrečica). (Prim. prev.)

Alijenorino ravnomerno šuškanje u granama prestade. "Mama!" - povikala je. Uvek me iznenadi šta sve ona čuje.

Pre nego što je iko stigao išta više da kaže, Žorž nas je sve pozvao u radionicu da postavimo razboj. Već smo počeli da ga pripremamo za tkanje - uvukli smo niti osnove u češalj i pričvrstili ga na jednu stranu razboja. Sada je došlo vreme da se osnova omota oko zadnje prečke pre nego što je učvrstimo za prednju i načinimo površinu za tkanje.

Niti osnove su deblje od potke, načinjene od grublje vune. Poredim ih sa suprugama. Njihov posao se ne vidi na prvi pogled - možete videti samo ispupčenja ispod šarenih niti potke. Ali, da ih nema, ne bi bilo ni tapiserija. Žorž bi se bez mene raspao.

Za nameštanje osnove na razboj ove veličine potrebno je najmanje četvoro ljudi da drže klupka osnove i vuku ih, dok još dvoje okreću motovilo da namotaju osnovu oko zadnje prečke. Usput neko mora i da proverava zategnutost. Ona mora da bude kako treba od samog početka, inače bi se pojavile neprilike tokom tkanja. To uvek radi Alijenor - ruke su joj veoma osetljive i zato pogodne za ovaj zadatak.

Kad smo ušli, Žorž i Žorž Mlađi već su stajali pored motovila. Alijenor je prišla ocu, a ja sam pokazala Nikoli smotuljke osnove spremljene za nas. Lik je stajao sa strane i držao još osnove.

Nedostajao nam je jedan par ruku. "Gde je Filip?" - upita Žorž.

"Još je kod oca", reče Nikola.

"Madlen, gurni sočivo nad ivicu vatre i dođi!" - viknula sam.

Madlen se pojavila iz kuhinje, crvena i čađava. Rekla sam joj da stane između mene i Lika tako da se ne nađe uz Nikolu - nisam želela da pilje jedno u drugo dok radimo. Uzeli smo po povesmo u svaku ruku i stali malo dalje od razboja. Pokazala sam Nikoli i Madlen kako da ravnomerno zategnu niti oko ruku i snažno vuku. Nije lako postići da sve niti budu jednako zategnute. Držali smo niti koje su nas polako vukle ka razboju dok su Žorž i Žorž Mlađi okretali ručke svaki na jednom kraju razboja. Kad su na trenutak stali, Alijenor je ušla među niti osnove i stala da korača vukući ruke preko njih. Svi su ćutali. Lice joj je bilo vedro i usredsređeno - takav izraz Žorž ima na licu dok tka. Za trenutak sam gotovo pomislila kako moja kći vidi. Kad je stigla do kraja, okrenula se i pošla natrag, a ruka joj je stala na niti koju je držao Nikola. "Suviše labavo", rekla je. "Ovde i ovde." Posegnula je i dotakla

Madlenine niti. "Vucite jače levom rukom", naredila sam oboma. "To vam je slabija ruka - uvek jače vucite njome."

Kad su niti jednako zategnute, Žorž i Žorž Mlađi ponovo su pokrenuli motovilo i stali polako da namotavaju osnovu oko prečke dok smo je nas četvoro vukli u suprotnom pravcu. Kad su nas dovukli do samog razboja, pustili smo niti i počeli iz početka, udaljivši se s nitima. Alijenor je ponovo proverila zategnutost. Ovog puta Nikolina desnica vukla je slabije, kao i Likova levica delimično. Onda Madlen, pa ponovo Nikola. Alijenor i ja smo im rekli koliko jako da vuku.

Nikola jeknu: "Ovo će potrajati satima. Ruke me bole."

"Pazi šta radiš i ići će brže", odrezala sam.

Dok su Žorž i Žorž Mlađi okretali ručke, nanjušila sam da nešto gori. "Sočivo!"

Madlen skoči. "Ne puštaj!" - kriknula sam. "Alijenor, idi i skini sočivo s vatre."

Prestrašen izraz prešao je njenim licem i oterao vedrinu. Znam da ona ne voli vatru, ali nije bilo pomoći - jedino njoj su ruke bile slobodne.

"Madlen, jesi li pomerila sočivo kako sam ti rekla?" - upitala sam, a Alijenor istrča iz radionice.

Ona se namršti na niti u rukama. Po prstima je imala crvene i bele pruge od vune čvrsto umotane oko njih. "Glupačo."

Nikola se zacereka. "Ista Mari-Selest."

Madlen podiže glavu. "Ko je to?"

"Devojka koja radi u kući Le Vistovih. Sočna kao ti." Madlen mu se iskrevelji. Žorž Mlađi se namršti na oboje. Alijenor se vratila. "Spustila sam lonac na pod", rekla je. Vratili smo se postavljanju osnove, Žorž i Žorž Mlađi su vrteli, Alijenor je proveravala zategnutost. Više nije bilo zabavno. I mene su zabolele ruke, mada to nikad ne bih priznala. Grizla sam se oko večere, šta da poslužim. Moraću da otrčim do pekarove žene po pitu - ona ih prodaje u kući dok joj je muž u Dvorani hleba. Madlen je uzdisala, huktala i mrgodila se pored mene, a Nikola je stao da koluta očima od dosade. "Šta ćete raditi kad završite s ovom gnjavažom?" - upitao je.

"Uplešćemo poprečne niti da načinimo strehu", rekoh. Nikola nije shvatio. "To su niti koje podižu svaku drugu nit osnove tako da između može da se

provuče potka", objasnila sam mu. "Nagaziš papučicu i osnova se podeli nadvoje. Prostor između zove se streha."

"Gde stavljate izatkani komad tapiserije dok radite?"

"Namotavamo je na ovu prečku napred."

Nikola malo razmisli. "Ali tako je ne vidite."

"Ne. Vidimo samo deo na kom radimo, a onda se i on umota. Cela tapiserija se vidi tek kad je gotova."

"To je nemoguće. Kao kad bi slepac slikao!" Još dok je to izgovarao, trgnuo se i pogledao Alijenor; ona je i dalje opipavala niti, kao da ga nije čula.

Ipak, nastavio je da zapitkuje. "A gde ide šema?"

"Na sto koji stavimo ispod, tako da je gledamo dok tkamo. Filip će nacrtati obris seme i na osnovu."

"Čemu ovo služi?" Pokazao je vreteno u uglu. "Gospode, hoće li ikada ućutati?" Žorž Mlađi izgovorio je ono što smo svi mislili. Nasa radionica je tiha, ostale su mnogo bučnije i brbljivije. Kad Žorž dovede druge tkače da nam pomažu - kao što će učiniti za ove tapiserije - uvek odabere ćutljive. Jednom smo imali tkača koji je pričao po ceo dan, pa je Žorž morao da ga otpusti. I Nikola priča sve vreme - najviše o pariskim govorkanjima, uglavnom besmislenim. Toliko zapitkuje da mi dođe da ga ošamarim. Dobro je što najviše radi u vrtu, inače bi Žorž vikao na njega. On je blag čovek, ali ne trpi luckasto blebetanje.

Nikola zinu da upita još nešto, ali tada Alijenor čupnu nekoliko niti i on jače povuče levom rukom.

"Manje pričaj, više misli na to što radiš", reče Žorž. "Ili ćemo da ostanemo ovde do mraka."

Ipak, nije trajalo toliko. Najzad smo završili, pa sam mogla da odem i pobrinem se za večeru.

"*Viens*[20], Alijenor", rekla sam. "Pomoći ćeš mi da odaberem najmirisniju pitu." Alijenor voli da odlazi u pekarovu kuću.

"Molim vas, gospođo, doneću vam ja ako mi dozvolite da i ja uzmem malo", reče Madlen.

"Tebi je za večeru zagorelo sočivo, devojko. Donesi ljudima nešto za piće kad završiš ovde, a onda idi da oribaš taj lonac."

[20] Franc. – dođi. (Prim. prev.)

Madlen uzdahnu, iako joj je Nikola namignuo. Žorž Mlađi se ponovo namrštio. Kad je Nikola koraknuo unazad i podigao ruke da pokaže kako je nije ni dotakao, odjednom sam se zapitala šta to ima između mog sina i Madlen. Možda Nikola vidi nešto što meni izmiče.

Pogledala sam Alijenor kad smo izlazile. Ona se dobro pazi, ali ponekad ne znajući očađavi obraz ili joj se, kao što sam sada videla, grančice trešnje upletu u kosu. Lepa je, ima dugu zlatnu kosu sličnu mojoj, prav nos i okruglo lice. Samo njene velike prazne oči i krivi osmeh čine da se ljudi sažale na nju kad je pogledaju.

Dok smo išle Glavnom ulicom, Alijenor me je držala za rukav odmah iznad lakta. Lakog je koraka, i oni koji je ne poznaju ne bi nikad pogodili, baš kao što Nikola nije. Toliko dobro poznaje ulice da zapravo i ne bih morala da je vodim kad ne bi bilo balege i nečisti iz noćnih posuda u koje bi stala ili koji bi joj pali na glavu, i zahuktalih konja. Inače ide ulicama kao da je anđeli vode. Ako je negde jednom bila, umeće da pronađe to mesto. Iako je pokušala da objasni kako to čini - po zvuku stopala, brojeći korake, pipajući zidove oko sebe, prateći mirise koji joj kažu gde je - njeno sigurno kretanje za mene je i dalje čudo. Ipak, više voli da ne ide sama - radije me drži za mišicu.

Jednom sam je ostavila kad je bila mala. Bila je jesen, pijačni dan i Trg La Šapel vrveo je ljudima i robom - jabuke i kruške, šargarepe i bundeve, hleb, pite i med, pilići, zečevi, guske, koža, srpovi, tkanine, korpe. Srela sam staru prijateljicu koja je dugo bolovala od groznice, pa smo počele da zapitkujemo jedna drugu o novostima i ogovaramo. Nisam ni primetila da Alijenor nema dok me prijateljica nije upitala za nju - tada sam osetila da mi njenih prstiju nema na rukavu. Tražile smo je posvuda i najzad je našle kako stoji usred meteža, mrtvih očiju punih suza, jeca i krši ruke. Zastala je da pomiluje jagnjeće krzno i pustila moj rukav. Retko je njeno slepilo savlada kao što je uspelo tada.

Osetila sam ispred nas miris pita s mesom pekarove žene. Ona u pite stavlja bobice kleke, a u koru utiskuje nasmejano lice lakrdijaša. Uvek se nasmešim kada to vidim.

Alijenor se nije smešila, nego je mreškala nos, lica iskrivljenog od tuge i gađenja.

"Šta je?" - povikala sam.

"Molim te, mama, možemo li da odemo do Sablona, samo na trenutak?" Ne čekajući moj odgovor povukla me je u Ulicu Šandelijer. Iako uznemirena, brojala je korake i znala je gde se nalazi.

Stala sam. "Pekarova žena uskoro zatvara posao - ne smemo da zakasnimo."

"Molim te, mama." Alijenor me je i dalje vukla za ruku. Onda sam osetila miris koji je ona odavno razaznala među mirisima pita. Žak le Bef. Iznenada je taj ogavni smrad zavladao naokolo. "Hajde." Sada sam ja nju vukla. Stigle smo do Ulice Samariten i upravo skretale u nju kad sam čula Žaka kako viče: "Kristin!"

"Trči", šapnula sam i zagrlila je jednom rukom. Spoticale smo se po neravnom kamenu, udarale u zidove i prolaznike. "Ovuda." Povukla sam je nalevo. "Sablon je predaleko - idemo u Šapel. Teško da će nas tamo tražiti." Hitro sam je vodila preko trga na kom su prodavci raspremali tezge i polazili kućama na večeru.

Stigle smo do crkve i uvukle se unutra. Povukla sam Alijenor u kapelu Naše Gospe od Samoće, nedaleko od vrata, i gurnula je na kolena tako da je stub sakrije od pogleda Žaka le Befa ukoliko uđe. Kleknula sam i šapatom se pomolila, a zatim sela na pete. Jedno vreme nismo ništa govorile, samo smo čekale da nam se dah umiri. Da nismo bežale bas od Žaka, nasmejala bih se, jer smo sigurno izgledale smešno. Ali, nisam se nasmejala - Alijenorino lice bilo je puno jada.

Osvrnula sam se oko sebe. Crkva je bila prazna - Večernja se završila i ljudi su otišli kućama da jedu. Volim ovu kapelu - velika je i svetla, s mnogo prozora, i vrlo nam je blizu - ali više volim Sablon. Odrasla sam nadomak njenih zidova i dobro je služila tkačima iz ovog kraja. Manja je i podignuta s više pažnje, ukrašena lepšim obojenim staklom, kamenom, životinjama i ljudima koji gledaju odozgo sa spoljnih zidova. Alijenor to ne zna, naravno - najbolji delovi crkve njoj ništa ne znače.

"Mama", prošaputala je, "molim te, ne teraj me da pođem za njega. Pre ću se zarediti nego živeti s tim smradom." Taj smrad - prevrela ovčija mokraća u koju potapaju vrboliku da učvrste boju - razlog je što se majstori ovog zanata već pokolenjima žene svojim srodnicama. Žak le Bef svakako u Alijenor vidi svežu krv koliko i miraz i vezu s radionicom dobrog tkača.

"Kako da živim uz smrdljivu proizvodnju boje koju čak ne mogu ni da vidim?" - dodala je.

"Radiš na tapiserijama, a ni njih ne vidiš."

"Jeste, ali one ne smrde. I mogu da ih opipam. Mogu prstima da osetim čitavu njihovu priču."

Uzdahnula sam. "Svi muškarci imaju mane, ali to je ništa u poređenju s onim što dobijaš od njih - hranu i odeću, kuću, sredstva za život, postelju. Žak le Bef će ti dati sve to i treba da zahvališ Bogu što je tako." Zvučala sam oštrije nego što sam želela.

"Zahvalna sam, ali - zašto ne mogu da dobijem muža koji mi se više dopada, kao ostale žene? Njega nijedna neće, prostaka smrdljivog. Zašto bih ja?" Alijenor zadrhta, telo joj se treslo od gađenja. Njihova postelja neće biti srećna, videla sam to. Teško mi je bilo da zamislim one plave ruke na telu moje kćeri a da i sama ne zadrhtim.

"To je dobra poslovna veza", rekla sam. "Ako se udaš za Žaka, pomoći ćeš i njegovom poslu i očevoj radionici. On će dobijati stalne porudžbine od Žorža, a Žorž će od njega dobijati jeftiniju plavu boju. *Tu sais,* tvoj otac i ja smo se venčali da bi se radionice naših očeva sjedinile. Moj otac nije imao sina, pa je odabrao Žorža da ga posini tako što me je udao za njega. To nas nije sprečilo da stvorimo dobar brak."

"Moj brak nije poslovni poduhvat", reče Alijenor. "Znaš da nije, mama. Mogla bi da me udaš za nekog drugog - za jednog od trgovaca vunom ili svilom, ili za nekog tkača, čak i za slikara. Pa ipak me daješ za jedinog s toliko njegovih mana da će one zaseniti moju."

"To nije istina", rekla sam, iako je bilo. "Svi vide kako si nam korisna, kako te slepilo ne sprečava da spremaš kuću, pomažeš nam u radionici i odgajaš vrt."

"Toliko sam se trudila", mrmljala je Alijenor. "Mučila sam se da biste bili zadovoljni, ali na kraju je ispalo svejedno. Koji bi muškarac odabrao slepu devojku pre neke čije su oči zdrave? Toliko je devojaka u Briselu koje bi svako izabrao pre nego mene, kao što bi većina muškaraca bila izabrana pre Žaka le Befa. On i ja smo ono što ostane na dnu bureta. Zato smo suđeni jedno drugom."

Nisam rekla ništa - iznela je moje argumente umesto mene, iako nije delovala ubeđeno. Čelo joj se namreškalo i uvrtala je suknju. Spustila sam ruke preko njenih da je zaustavim. "Ništa još nije odlučeno", rekla sam sklanjajući joj ruke i ravnajući zgužvanu tkaninu. "Razgovaraću s tvojim

ocem. U svakom slučaju, trebaš nam za ove nove tapiserije - ne možemo sada da te se lišimo. *Tiens,* Žak je do sada svakako već otišao. Idemo do pekara pre nego što pojedu našu pitu."

Pekar je već bio kod kuće i s porodicom seo za večeru. Ubedila sam njegovu ženu da mi proda pitu obećavši joj korpu graška iz Alijenorinog vrta. Nije više bilo pite od govedine, ostala je samo pileća, koju Žorž ne voli naročito.

Kad smo bile blizu naše kuće, Alijenor je ustuknula poput konja i stegla me za mišicu. Osećao se zadah ovčije mokraće - Žak le Bef je sigurno krenuo kod Žorža kad nas je ugledao u Glavnoj ulici. Naravno, odabrao je vreme za večeru kako bismo morali da ga nahranimo.

"Idi kod suseda i ostani tamo", rekla sam. "Doći ću po tebe kad ode." Povela sam je do suknarevih vrata, dve kuće dalje od nas. Uvukla se unutra.

Žak i Žorž pili su pivo u vrtu. Osim kad je vrlo hladno, uvek ga odvedemo tamo kad dođe u posetu. Pretpostavljam da je navikao na takav postupak. Nikoline slike Zvuk i Miris još su bile prikačene na zid, ali slikara nije bilo. Žak le Bef tako utiče na ljude gde god se pojavi. "Zdravo, Žak", rekla sam kad sam ušla u vrt da ga pozdravim trudeći se da se ne zagrcnem.

"Upravo si pobegla od mene", zatutnjao je. "Zašto ste ti i devojka bežale od mene?"

"Ne znam o čemu govoriš. Alijenor i ja smo išle u kapelu da se pomolimo pre nego što odemo do pekara. Morale smo da požurimo da pekar ne zatvori, pa smo potrčale, ali nismo bežale od tebe. Ostaćeš na večeri*, bien sûr* imamo pitu." Koliko god da je odvratan, pristojno je da ga pozovem, naročito ako će mi postati zet.

"Bežale ste od mene", ponovi Žak. "Ne treba to da radite. I gde je devojka?"

"Otišla je u posetu."

"Žak želi da razgovaramo o Alijenor", umeša se Žorž.

"Ne, želim da razgovaram o bednoj porudžbini plave vune za ove tapiserije." Žak le Bef pokaza Zvuk. "Pogledaj ovo - jedva da ima plave boje, naročito uz to silno cveće. Tvoja sklonost ka *millefleurs* će me ubiti, sve je žuto i crveno. A na ovoj ima još manje plave, čini mi se." Zaškiljio je na Miris - skica je bila gotova, ali samo su damino lice i ramena već bili naslikani.

"Rekao si mi da će na ovim tapiserijama biti mnogo više plave - pola tla će biti plava trava. Sada su ostala samo ostrvca plavog, a sve ostalo je crveno."

"Dodali smo drveće na nacrte", odgovori Žorž. "Plavo na drveću nadoknadiće uklonjenu travu."

"Nije to dovoljno - pola lišća je žuto." Žak le Bef se zapilji u Žorža.

Bilo je tačno da smo izmenili količinu plave vune naručene od njega. Sada kad smo imali jedan nacrt kao meru, Žorž i ja smo sinoć seli i izračunali koliko nam plave vune treba za sve tapiserije. Jutros je Žorž poslao Žorža Mlađeg kod Žaka le Befa da mu to kaže.

"Nacrti su se izmenili od našeg poslednjeg razgovora", reče Žorž mirno. "To se često dešava. Nisam ti nikada čvrsto obećao tačnu količinu plave koju ću uzeti."

"Prevario si me i moraćeš to da mi nadoknadiš", nije odustajao Žak.

"Hoćeš da jedeš ovde?" - prekinula sam ga. "Ponekad je lepo jesti napolju. Madlen, donesi pitu", doviknula sam u kuću.

"Žak, ti znaš da ne mogu da ti garantujem količine", reče Žorž. "U ovom poslu to tako ne ide. Sve se usput menja."

"Neću ti dati nimalo plave vune dok ne pristaneš na ono što tražim."

"Isporučićeš mi tu vunu sutra, kao što si obećao." Žorž je govorio polako, kao da nešto objašnjava detetu.

"Ne dok i ti meni nešto ne obećaš."

"Šta da ti obećam?"

"Svoju kćer."

Žorž me pogleda. "Još nismo razgovarali s Alijenor."

"Šta tu ima da se razgovara? Daćeš mi njen miraz i ona će mi postati žena. To je sve što tu ima da se kaže."

"Alijenor nam je još potrebna", umešala sam se. "Ove tapiserije su najveća porudžbina koju smo ikada dobili, i za rad nam treba svako. Kad bi bilo ko otišao, čak i Alijenor, to bi značilo da možda nećemo završiti tapiserije na vreme, što bi opet značilo da za njih uopšte nećemo naručivati plavu vunu od tebe."

Žak le Bef me nije ni slušao. "Udaj kćer za mene i ja ću ti isporučiti plavu vunu", rekao je kad je Madlen iznela pitu i nož. Zadržavala je dah da ne udahne njegov smrad, ali je zapanjeno zadahtala kad je čula šta Žak govori.

Namrštila sam se i odmahnula glavom dok je spuštala pitu na sto i žurila natrag.

"Kristin i ja moramo da porazgovaramo", reče Žorž. "Daću ti svoj odgovor sutra."

"U redu", reče Žak. Uzeo je nož i odsekao sebi veliku krišku pite. "Daj mi devojku i dobićeš plavu vunu. I ne pokušavaj da odeš drugim majstorima za bojenje - oni mene poznaju bolje nego tebe."

Naravno da je tako - svi su mu rođaci.

Žorž se spremio da odseče sebi pite, ali mu je ruka s nožem zastala iznad korice. Zatvorila sam oči da ne vidim bes na njegovom licu. Kad sam ih ponovo otvorila, zario je vrh noža u pitu i ostavio nož da štrči uvis. "Imam posla", rekao je ustajući. "Videćemo se sutra."

Žak le Bef proguta veliki zalogaj pite - činilo se da ga Žoržov odlazak usred jela nimalo nije uvredio.

I ja sam se povukla i otišla da pronađem Madlen. Stajala je pogrbljena nad loncem sa sočivom, lica crvenog od vrućine. "Da nisi rekla ni reč Alijenor", prosiktala sam. "Ne mora o ovome za sada ništa da zna. Osim toga, još ništa nije odlučeno."

Madlen me pogleda odozdo, utaknu zalutali pramen kose iza uha i nastavi da riba.

Žak je pojeo pola pite pre nego što je otišao. Ja je nisam ni takla - sada mi se gadila.

Alijenor je ćutala kad sam je dovela od suseda - otišla je pravo u vrt i stala da bere grašak za pekarku. To me je obradovalo, pošto nisam znala šta da joj kažem.

Kasnije se ponudila da sama odnese grašak pekarovoj ženi. Kad je otišla, povukla sam Žorža u ugao vrta, pored ružama prekrivene ograde, tako da nas niko ne čuje. Nikola i Filip radili su rame uz rame na Mirisu - Nikola je slikao damine ruke, dok je Filip započinjao lava.

"Šta ćemo sa Žakom le Befom?" - upitala sam.

Žorž je zurio u neke ružičaste cvetove šipurka kao da sluša njih, a ne mene.

"*Alors?*"

Žorž uzdahnu. "Moraćemo da mu je damo."

"Pre neki dan si se šalio kako će je njegov smrad ubiti."

"Pre neki dan nisam znao da ćemo smanjiti plavu boju na tapiserijama. Ako uskoro ne dobijemo plavu vunu, kasnićemo s radom i Leon će nas oglobiti. Žak to zna. Drži me za jaja."

Pomislila sam na Alijenorine drhtaje u kapeli. "On joj se gadi."

"Kristin, znaš da je to najbolja ponuda koju će Alijenor dobiti. Ima sreće što je Žak prosi. On će se brinuti o njoj. Nije on loš čovek, osim što smrdi, a na to će se ona navići. Neki ljudi kažu da ovde zaudara na vunu, ali mi to ne osećamo, zar ne?"

"Njen nos je osetljiviji od naših."

Žorž slegnu ramenima.

"Žak će je tući", rekoh.

"Neće ako ga bude slušala."

Frknula sam.

"Hajde, Kristin, ti si praktična žena. Uglavnom si praktičnija od mene."

Pomislila sam na Žaka le Befa kako proždire pola naše pite, i na njegovu pretnju da će uništiti Žoržovu radionicu. Kako Žorž može da pristane na udaju svoje kćeri za takvog čoveka? Ipak, dok sam još mislila o tome, znala sam da ne mogu gotovo ništa učiniti. Poznajem svog muža, a on je već odlučio. "Ne možemo sada da je se lišimo", rekla sam. "Potrebna nam je za šivenje na ovim tapiserijama. Osim toga, nisam joj spremila miraz."

"Neće ona još otići, ali može kad tapiserije budu pri kraju. Ti možeš da obaviš ušivanje na poslednje dve. Krajem sledeće godine, recimo. Svakako može da ode Žaku do sledećeg Božića."

Stajali smo ćutke i gledali šipurak kako obavija rešetku ograde. Jedna pčela užurbala se okolo i cvet se klatio gore-dole.

"Ona za sada ne sme da zna ništa o ovome", rekla sam najzad. "Utuvi Žaku da ne sme da ide naokolo i hvališe se svojom budućom ženom. Ako kaže jednu reč, veridba se raskida."

Žorž klimnu glavom.

Možda je to bilo surovo od mene. Možda joj treba reći odmah. Ali ne bih mogla podneti da sledećih godinu i po gledam njeno tužno lice dok čeka ono čega se užasava. Najbolje je za sve da sazna tek kad dođe vreme.

Vratili smo se kroz Alijenorin vrt. Šareneo se od cveća, vreža graška, urednih redova zelene salate, potkresanih žbunova majčine dušice, ruzmarina i lavande, od raznih vrsta nane. Ko će se brinuti o vrtu kad ona ode, pomislila sam.

"Filipe, ostavi slikan je - trebaš mi da crtaš po osnovi kad podmetnemo šemu ispod", reče Žorž ubrzavši ispred mene. Prišao je Zvuku. "*Tiens,* pomozite mi da unesem ovu. Žorže, Lik!" - povikao je. Zvučao je strogo i oštro - to je njegov način da okonča naš razgovor.

Filip spusti četkicu u posudu s vodom. Momci pohitaše iz radionice. Žorž Mlađi se pope uz lestve i otkači crtež sa zida. Onda su ga uneli u radionicu do razboja noseći ga svako za po jedan ugao.

Bez crteža vrt je odjednom izgledao opustelo. Nikola i ja ostali smo sami. Sada je slikao daminu ruku u kojoj drži karanfil. I on je držao jedan cvet. Ostao mi je okrenut leđima. To nije ličilo na njega - on obično ne propušta priliku da razgovara sa ženom nasamo, makar bila starija od njega i udata.

Leđa i glava bili su mu uspravni i kruti - od besa, shvatila sam posle trenutak-dva. Zurila sam u beli karanfil među njegovim prstima. Alijenor ih gaji pored ruža. Mora da je otišao da ubere jedan dok smo Žorž i ja stajali tamo i razgovarali.

"Nemoj da misliš loše o nama", rekla sam mu tiho u leđa. "To je najbolje za nju."

Nije odmah odgovorio, nego je podigao četkicu do platna. Ruka mu je ostala u vazduhu, nije nastavio da slika. "U Briselu mi postaje dosadno", rekao je. "Ovdašnji običaji me suviše gnjave. Radovaću se da odem. Što pre to bolje." Pogledao je karanfil u ruci, zatim ga bacio i zgnječio petom.

Te večeri slikao je do kasno. Leti ima svetlosti gotovo do sedmog sata.

III

PARIZ I ŠEL

Vreme Uskrsa 1491.

NIKOLA DEZINOSANT

Nisam očekivao da ću ikada više videti tapiserije ili nacrte za njih. Kad slikam minijaturu ili amblem, ili nacrt za vitraž, vidim svoje delo samo dok radim na njemu. Ne zanima me šta posle biva s njim, niti mislim o njemu, nego prelazim na sledeću minijaturu, vrata kočija, Madonu s Detetom za kapelu ili grb na štitu. Tako je i sa ženama - povalim jednu i uživam u tome, a onda nađem drugu i uživam i u njoj. Ne osvrćem se unazad.

Ne, to nije sasvim tačno. Ima jedna prema kojoj se osvrćem, jedna o kojoj stalno mislim, iako je nisam imao.

Te briselske tapiserije dugo su ostale sa mnom. Padale su mi na pamet u čudnim trenucima - kad vidim kitu ljubičica na pijačnoj tezgi u Ulici Sen Deni, kad osetim miris kolača od šljiva kako dopire kroz otvoren prozor, kad čujem pevanje fratara na Večernjoj u katedrali Notr Dam ili zagrizem karanfilić kojim je začinjen paprikaš. Jednom sam se, dok sam bio sa ženom, iznenada zapitao da li lav na Dodiru isuviše liči na psa, a moja batina je u devojčinim prstima klonula poput uvelog lista salate.

Većinu radova brzo zaboravim, ali sećam se mnogih pojedinosti s nacrta za tapiserije - dugih narandžastih rukava služavkine haljine na Zvuku, majmuna što vuče lanac oko svog vrata na Dodiru, lepršanja damine marame uhvaćene vetrom na Ukusu, tame u ogledalu iza jednorogovog odraza u Vidu.

Dokazao sam nešto tim crtežima. Leon le Vje sada prema meni pokazuje više poštovanja, gotovo kao da smo jednaki, ne ponaša se kao bogati trgovac trpeljiv prema bednom slikaru. Iako i dalje slikam minijature, on je počeo da mi pribavlja porudžbine za tapiserije od drugih velikaških porodica. Lukavo je zadržao slike šest dama koje sam načinio, izgovarajući se na razne načine Žanu le Vistu što ih ne vraća, iako gospodinu i pripadaju. Pokazuje ih drugim plemićima, koji o njima govore opet novim vlastelinima, i iz tih priča rađa se

potražnja za novim tapiserijama. Izradio sam nacrte za druge tapiserije s jednorogom - on ponekad sedi sam u šumi, ponekad ga gone lovci, ponekad je s damom, mada uvek pazim da se tapiserije razlikuju od Le Vistovih. Leon je likovao. "Vidiš kako se ljudi oduševljavaju običnim malim nacrtima", govorio je. "Čekaj samo da vide prave tapiserije okačene u Velikoj dvorani Žana le Vista - imaćeš posla do kraja života." I donosiću mu novac, mogao je slobodno da doda. Ipak, bio sam srećan - ako se nastavi ovako dobro, nikada više neću morati da slikam ambleme ili ukrase na vratima kočija.

Jednog dana otišao sam Leonovoj kući da raspravim s njim novu porudžbinu za tapiseriju - ne s jednorogom, nego sa scenom lova sa sokolovima. Leon ima veliku kuću u Ulici De Rozije, i posebnu odaju za poslove. Soba je ukrašena mnogim lepim stvarima izdaleka - srebrnim tanjirima s ugraviranim neobičnim slovima, kutijama za začine od filigrana s Istoka, debelim persijskim tepisima, kovčezima od tikovine bogato ukrašenim sedefom. Dok sam gledao po dvorani, setio sam se svoje obične sobe iznad *Zlatnog petla* i namrgodio se. On je verovatno bio u Veneciji, pomislio sam.

Verovatno je bio posvuda. Ali jednog dana i ja ću zaraditi dovoljno za ovako lepe stvari.

Dok smo razgovarali o porudžbini, crtao sam sokolova krila i rep. Onda sam bacio ugalj i zavalio se u stolici. "Vreme se popravlja, mogao bih da otputujem kad završim nacrte. Dosađujem se u Parizu."

Leon le Vje se takođe nasloni. "Kuda ćeš?"

"Ne znam. Možda na hodočašće."

On zakoluta očima. Znao je da ne idem baš redovno u crkvu.

"Stvarno", nisam odustajao. "Na jug, u Tuluzu, u Lurd. Možda čak u Santjago de Kompostela."

"Šta očekuješ da ćeš naći kad stigneš tamo?"

Slegnuo sam ramenima. "Ono što svako nađe na hodočašću." Nisam mu rekao da bi mi to bilo prvo hodočašće. "Ali ti verovatno ne znaš mnogo o tome", dodao sam zadirkujući ga.

Leon nije ni trepnuo na moju šalu. "Hodočašće je dugo putovanje s verovatno malom nagradom. Jesi li razmišljao o tome? Pomisli na posao koji bi ostavio da bi video - pa, vrlo malo. Sićušni deo sveta."

"Ne razumem te."

"Relikvije koje bi išao da vidiš. Zar u Tuluzi ne postoji iver sa Spasiteljevog krsta? Koliko krsta možeš da vidiš u komadiću drveta? Možda ćeš biti razočaran kad ga vidiš."

"Neću se razočarati", bio sam uporan. "Čudim se da ti nisi bio na hodočašću, kad si tako dobar hrišćanin." Posegao sam i uzeo jednu od srebrnih kutijica za začine. Srebro je bilo domišljato oblikovano tako da stvori vrata sa šarkama i bravom. "Odakle je ovo?"

"Iz Jerusalima."

Podigao sam obrve. "Možda bi trebalo tamo da pođem." Leon se grohotom nasmeja. "To bih voleo da vidim, Nikola Dezinosante. *Tiens,* govoriš o putovanju. Putevi između Pariza i Brisela sada su čisti, a dobio sam vesti o tvojim tapiserijama od jednog trgovca kog poznajem. Zamolio sam ga bio da svrati u Žoržovu radionicu."

Leon i ja mesecima nismo govorili o tapiserijama. Početkom Božićnog posta putevi su bili gotovo neprohodni, pa se između Pariza i Brisela teško putovalo. Leon više nije dobijao vesti o napretku, a ja sam prestao da pitam. Spustio sam kutiju za začine. "Šta je rekao?"

"Završili su prve dve posle Božića i počeli sledeće dve na Bogojavljenje - one dve dugačke. Ipak, kasne s njima. Imaju bolest u kuci."

"Ko je bolestan?"

"Žorž Mlađi i jedan od tkača koji su unajmljeni za taj posao. Sada im je bolje, ali vreme je izgubljeno."

Obradovao sam se što nije Alijenor bolesna. To me je začudilo. Uzeo sam ugalj i nacrtao sokolovu glavu i kljun. "Kako izgledaju tapiserije?"

"Žorž mu je pokazao prve dve - Zvuk i Miris. Trgovac kaže da su vrlo lepe."

Dodao sam oko sokolovoj glavi. "Šta je s te dve koje sada tkaju? Dokle su stigli?"

"Tkali su psa koji sedi na šlepu damine haljine na Ukusu. Na *A mon seul désir* stigli su do družbenice. Naravno, vidi se samo uska traka tapiserije koju tkaju." Nasmešio se. "Sićušni deo celine."

Pokušao sam da se setim pojedinosti nacrta. Dugo sam ih poznavao tako dobro da sam mogao da ih nacrtam zatvorenih očiju. Iznenadilo me je što sam zaboravio psa koji sedi na daminoj haljini. "Leone, izvadi slike. Hoću da ih pogledam."

Leon se zacereka. "Dugo nisi tražio da ih vidiš", rekao je vadeći ključeve iz pojasa i otključavajući škrinju od tikovine. Izvadio je slike i položio ih na sto.

Pogledao sam psa na Ukusu i pokušao da procenim koliko treba tkačima da stignu do daminog lica. Do Klodinog lica.

Mesecima nisam video Klod le Vist. Otkako sam se letos vratio iz Brisela, nisam bio u kući u Ulici Di Fur. Le Vist nije imao novih porudžbina za mene, a porodica je boravila u svom zamku pored Liona. Za praznik arhandela Mihaila čuo sam da su se vratili. Ponekad sam stajao blizu crkve Sen Žermen de Pre, u nadi da ću možda opaziti Klod. Jednog dana video sam je u Ulici Di Fur s majkom i njenim pratiljama. Dok su prolazile, krenuo sam naporedo s njima drugom stranom ulice, nadajući se da će se Klod osvrnuti i videti me.

Tako je i bilo. Zastala je kao da je udarila nogom u nešto. Družbenice su pokuljale oko nje s obe strane tako da su samo ona i Beatris ostale da stoje na ulici. Klod je mahnula svojoj dami i kleknula kao da namešta cipelu. Ispustio sam novac blizu nje i prišao da ga podignem. Kad sam kleknuo pored nje, široko smo se nasmešili jedno drugom. Ipak, nisam se usudio da je dotaknem - čovek kao što sam ja ne dodiruje devojke poput nje na ulici.

"Želela sam da te vidim", prošaputala je Klod.

"I ja sam tebe želeo da vidim. Da li bi došla kod mene?"

"Pokušaću, ali..."

Pre nego što je uspela da završi i pre nego što sam stigao da joj kažem gde stanujem, Beatris i sluga koji ih je pratio dojurili su do nas. "Gubi se", prosiktala je Beatris, "pre nego što te gospa Ženevjev vidi!" Sluga me je zgrabio i odvukao od Klod, koja je ostala da kleči na ulici gledajući me svojim svetlim očima.

Posle toga video sam je dva-tri puta iz daljine, ali nisam mogao ništa da učinim. Ona je plemkinja, na kraju krajeva - ne sme dozvoliti da je vide sa mnom na ulici. Iako sam čeznuo da je odvedem u krevet, sumnjao sam da ću se ikada probiti kroz stražu dama postavljenu oko nje. Išao sam s drugim ženama, ali nijedna me nije zadovoljila. Svaki put sam svršio osećajući da se nisam sasvim ispraznio, kao da sam vrč piva s još jednim gutljajem na dnu. Gledajući sada damu na Ukusu osetio sam se isto. Ovo nije dovoljno.

Leon uze da sakuplja slike. "*Un moment*", rekoh držeći ruku na *A mon seul désir*, na ko joj je dama stajala kao skamenjena s nakitom u rukama. Da li stavlja ogrlicu ili je skida? Nisam uvek bio siguran.

Leon pucnu jezikom i skrsti ruke na grudima.

"Zar ne želiš da ih pogledaš?" - upitao sam ga.

On slegnu ramenima. "Već sam ih video."

"Ne dopadaju ti se, zar ne, iako ih toliko hvališ pred drugima."

Leon uze kutiju za začine kojom sam se igrao i vrati je na policu među ostale. "Dobre su za posao. I načiniće od Velike dvorane Žana le Vista mesto dostojno gozbi. Ali, ne, mene nisu zavele tvoje dame. Ja više volim korisne stvari - tanjire, škrinje, svećnjake."

"I tapiserije su korisne - pokrivaju grube zidove, a soba postaje toplija i vedrija."

"Tako je, ali ja više volim da budu isključivo ukrasne - kao ova." Pokazao je malu tapiseriju okačenu na zid. Motiv je bio samo *millefleur,* bez ljudskih figura i životinja. "Ne želim dame iz sveta snova - mada su one za tebe možda stvarne." Voleo bih da jesu, pomislio sam. "Ti si s obe noge na zemlji."

Leon nakrivi glavu na stranu. "Tako preživljavam. Tako sam oduvek preživljavao." Počeo je da sakuplja slike. "Hoćeš li nešto sada da nacrtaš ili ne?"

Crtao sam hitro - soko napada čaplju dok ga muškarci i žene gledaju odozdo a psi jure po dnu tapiserije koju valja ispuniti s *millefleurs.* Do tada sam već uradio nacrte za toliko tapiserija da mi je posao išao lako. Zahvaljujući Alijenorinom vrtu, čak sam naučio i *millefleurs* da crtam precizno.

Leon me je posmatrao kako crtam. Ljudi to često rade -za njih je crtanje čarolija, vašarska predstava. Meni je uvek bilo lako da crtam, ali većina ljudi koja uzme ugalj crta kao da drži okrajak sveće.

"Naučio si mnogo za ovo vreme", rekao je.

Slegnuo sam ramenima. "Umem i ja da stojim s obe noge na zemlji."

Te noći sanjao sam traku tapiserije s Klodinim licem i probudio se lepljiv. To mi se već dugo nije desilo. Sutradan sam našao razlog da odem u Sen Žermen de Pre - imam tamo prijatelja koji mi može reći nešto više o lovu sa sokolovima. Naravno, mogao sam da pitam nekoga i u Ulici Sen Deni, ali ovako ću prod Ulicom Di Fur i pogledati kuću Le Vistovih. Ni to nisam udnio

već neko vreme. Šaloni na prozorima bili su zatvoreni, iako je tek prošao Uskrs i nisam verovao da je porodica već otišla za Lion. Iako sam dugo čekao, niko nije ni ušao ni izašao.

Nisam našao ni svog prijatelja, pa sam se vratio u grad. Ulazeći među gradske zidine kroz Kapiju Sen Žermen i gurajud se između okolnih pijačnih tezgi, opazio sam poznatu ženu kako se mršti na glavice mlade zelene salate. Više nije bila onoliko debela.

"Mari-Selest", pozvao sam je po imenu i ne znajući da ga pamtim.

Okrenula se i pogledala me bez iznenađenja. Prišao sam joj. "Šta hoćeš?" - upitala je.

"Da ti vidim osmeh."

Mari-Selest zagunda i okrenu se salati. "Ova je sva prekrivena mrljama", rekla je prodavcu.

"Nadi onda drugu", slegnu on ramenima.

Mari-Selest je prevrtala glavice salate, usta stisnutih u tmurnu liniju. "Neradim više tamo. Trebalo bi to daznas."

"Zašto?"

"Morala sam da odem zbog bebe, je li? Klod je htela da kaže neku reč za mene, ali kad sam se vratila, na mom mestu je bila druga devojka, a gospodarica nije htela ni da čuje za mene."

Kad sam čuo Klodino ime stresao sam se od žudnje. Mari-Selest je zurila u mene, a ja sam pokušao da mislim na nešto drugo."*Alors,* kako je beba?"

Ruke Mari-Selest za tren zastadoše. Onda su ponovo počele da prevrću glavice. "Morala sam da je dam opaticama." Podigla je jednu glavicu salate i protresla je.

"Šta? Zašto?"

"Morala sam da se vratim na posao, da izdržavam majku. Ona je suviše stara i bolesna da bi se brinula o bebi. Prosto sam morala to da učinim. A onda više nije bilo posla na koji bih se vratila."

Ćutao sam i mislio na kćer negde s opaticama. Nisam očekivao da će se to dogoditi ijednom mom detetu.

"Kako si je nazvala?"

"Klod."

Ošamario sam Mari-Selest tako jako da joj je glavica salate izletela iz ruke.

"*Holá!*" - povika prodavac. "Ispustila si je, sad je plati."

Mari-Selest zaplaka. Zgrabila je svoju korpu i potrčala.

"Podigni to!" - vikao je prodavac.

Pokupio sam salatu - listovi su otpadali s nje - i bacio ih povrh ostalih pre nego što sam pojurio za Mari-Selest. Kad sam je stigao, bila je crvena u licu od istovremenog trčanja i plakanja. "Zašto si joj dala to ime?" - povikao sam hvatajući je za mišicu.

Ona odmahnu glavom i pokuša da mi se otrgne. Oko nas se okupljala svetina - na pijaci je sve zabava. "Udarićeš je opet?" - kesila se jedna žena. "Ako hoćeš, sačekaj da se moja kći vrati pa da i ona vidi."

Povukao sam Mari-Selest dalje od mase, u neki prolaz između kuća. Tu prodavci bacaju smeće - truli kupus, pokvarenu ribu, konjsku balegu. Jedan pacov protrča pored nas dok sam je vukao dalje od smrdljive gomile đubreta.

"Zašto si mojoj kćeri dala to ime?" - rekao sam tiše. Čudno je bilo izgovoriti reč kći.

Mari-Selest me oprezno pogleda. Prestala je da plače. Testasto lice ličilo joj je na veknu s utisnuta dva zrna suvog grožđa, a tamna kosa mlitavo joj je visila ispod kape. Pitao sam se zašto sam ikad poželeo da spavam s njom.

"Obećala sam Klod da ću kćeri dati njeno ime", rekla je. "Bila sam joj zahvalna što se ponudila da sve sredi kod gospodarice. Ali nije - kad sam razgovarala s gospom Ženevjev, ona mi se zaklela da joj gospođica nije rekla ni reč. Gospodarica je mislila da sam pobegla i to je bilo to. Tako je beba dobila gospođicino ime za ništa, i to posle svega sto sam učinila za nju dok je bila mala. Srećom, našla sam drugi posao, kod porodice u Ulici De Kordelijer. Porodica Belvil. Nisu bogati kao Le Vistovi, ali poslužiće. Ponekad im čak dame iz kuće Le Vist dolaze u goste."

"Le Vistove dame dolaze kod tebe?"

"Držim se podalje kad dođu." Mari-Selest se već oporavila. Osvrnula se po prolazu i nasmešila se. "Nisam mislila da ću ponovo završiti s tobom u prolazu."

"Koje Le Vistove dolaze? Samo gospa Ženevjev ili dovodi i kćeri?"

"Klod obično dolazi s njom", reče Mari-Selest. "Belvilovi imaju kćer njenih godina s kojom voli da se druži."

"Dolaze li često?"

Mari-Selest namršti čelo poput starice kakva će postati jednog dana. "Šta te briga?"

Slegnuo sam ramenima. "Onako pitam. Radio sam za gospodina Le Vista, kao što znaš, i zanima me kakve su žene iz porodice."

Njenim licem pređe lukav izraz. "Hteo bi da mi dođeš tamo u posetu, čini mi se, zar ne?"

Zabuljio sam se u nju, zapanjen što i posle svega koketira sa mnom. S druge strane, mogla bi mi koristiti. Osmehnuo sam joj se i sklonio joj pero s ramena. "Možda."

Kad sam je uzeo za ruku i pritisnuo je uz sebe, vrlo brzo sam narastao, a njeno lice je iznenada delovalo manje podbulo i rumenije. Ipak, brzo je povukla ruku. "Moram natrag. Dođi jednom kod mene." Opisala je kuću u Ulici De Kordelijer.

"Možda ću doći kad Le Vistove budu u poseti", rekao sam. "Onda ću moći da ih vidim i zadovoljim svoju znatiželju."

"Ako želiš. *En fait*[21], one dolaze prekosutra - čula sam svoju gospodaricu da tako kaže."

Ovo ide suviše lako. Kad je Mari-Selest otišla, njišući korpu u hodu, za trenutak sam se zapitao šta ona želi da dobije, osim trenutka zadovoljstva među nogama. Ali, nisam dugo mislio. Videću Klod le Vist i to je dovoljno.

Naravno da je bilo isuviše lako. Mari-Selest ne prašta tako lako.

Kuća Belvilovih zaista nije bila raskošna kao kuća Le Vistovih. Bila je na sprat i imala staklo na nekim prozorima, ali je stajala stisnuta između drugih kuća, a neke grede su trulele. Posmatrao sam kuću čekajući Mari-Selest preko puta i pitao se hoću li videti Klod kad bude ulazila. Nisam znao kako da je odvojim od ostalih. Tu će biti njena majka i Beatris, kao i dame iz kuće. A tu je i Mari-Selest - možda ću morati da je poorem samo da bih je se rešio. Nisam imao plana osim da se snalazim prema situaciji i merkam oko sebe. Makar ću pokušati da ostanem na trenutak nasamo s Klod i dogovorim sledeći sastanak. Čak sam platio jednom čoveku da napiše poruku - Klod će umeti da

[21] Franc. - zapravo (Prim. prev.)

je pročita ako ja i ne umem. Čovek se podsmešljivo cerio na moje reči, ali ih je ipak zapisao. Ljudi će svašta uraditi za nagradu od nekoliko novčića.

Mari-Selest je otvorila vrata i provirila, a zatim me pozvala rukom. Pretrčao sam ulicu i uvukao se u kuću. Povela me je kroz jednu sobu, pa kroz još jednu, u kojoj su visile tapiserije - bilo je suviše mračno da ih vidim kako valja - zatim kroz kuhinju gde se kuvar zagledao u mene čučeći uz lonac na vatri. "Ne diži buku inače će biti nevolje", zarežao je.

Nisam mogao da se setim je li Mari-Selest bila bučna kad sam joj raširio noge, ali sam prihvatio igru i nacerio mu se dok smo izlazili na zadnja vrata. "Idiot", promrmljao je kuvar.

Nisam imao vremena da shvatim njegovo upozorenje. Kad sam zakoračio u zadnji vrt, čuo sam zvuk iza sebe i dobio takav udarac u glavu da sam video sve zvezde. Zateturao sam se, nisam stigao čak ni da se okrenem i vidim napadača, jer me je šutnuo u leđa, pa sam pao na tlo. Onda je stao da me šutira u glavu i slabine. Uspeo sam da kroz krv koja mi je tekla u oči vidim Mari-Selest kako stoji skrštenih ruku. "Pazi na rublje", rekla je muškarcu kog nisam mogao da vidim. Bilo je kasno - čaršav iza nje bio je isprskan krvlju.

Nekako sam udahnuo i jeknuo pre nego što mi je muškarac ponovo nogom isterao vazduh.

Bilo je čudnovato tiho, čuli su se samo udarci i krckanje pod stopalima Mari-Selest dok se premeštala s noge na nogu. Sklupčao sam se pokušavajući da zaštitim stomak i udarce primam u leđa. Posle dva-tri udarca u glavu sve mi se zacrnelo. Kad sam se probudio, čuo sam piskave jecaje, kao u zeca uhvaćenog u klopku. Da li to Mari-Selest ispušta te zvuke, pomislio sam. "Tiše", prosiktala je ona, i shvatio sam da zvuci dolaze od mene.

"Šutni ga u jaja", reče Mari-Selest napadaču. "Šutni ga tako da nijednoj više ne napravi dete."

Muškarac nacilja u moja kolena kako bih se ispružio na leđa. Dok se spremao za *coup de grâce*[22], zažmurio sam. Onda sam čuo škripu otvaranja prozorskog šalona. Otvorio sam oči i video Klodino lice kako viri preko prozorskog okvira visoko iznad. Oči su joj bile široko otvorene i jasne. Izgledala je kao traka tapiserije.

[22] Franc, doslovno udarac milosti, završni udarac kojim se žrtva dotuče. (Prim. prev.)

"*Arrêtez!*"[23] - povikala je Mari-Selest. Čovek stade, podiže pogled i u trenu nestade. Nisam ni znao da neko može tako brzo da se izgubi. Ipak, video sam dovoljno njegovog lica i prepoznao domoupravitelja Le Vistovih. Pazi leđa, kako da ne. Oduvek me je mrzeo, očigledno dovoljno da stavi na kocku svoj položaj. Ili mu se možda dopada Mari-Selest.

"Šta je bilo? Jesi li to ti, Mari-Selest?"- povika Klod. "I" - trgla se - "Nikola?"

Pored Klod se pojaviše druga lica - Ženevjev de Nanter, Beatris, gospodina i gospođe De Belvil. Bilo je toliko čudno gledati te glave zbijene jedna uz drugu kako zure odozgo u mene kao ptice sto s drveta posmatraju crva, da sam ponovo sklopio oči.

"Oh, gospođice, neki čovek je napao gospodina", viknula je Mari-Selest. "Ne znam otkud se stvorio - samo je skočio na njega."

Odjednom me je posvuda obuzeo bol od udaraca. Zaječao sam i protiv svoje volje. U ustima sam osećao krv.

"Silazim", reče Klod.

"Ne, nećeš", reče njena majka. "Beatris, idi i pomozi Mari-Selest da se pobrine za njega."

Kad sam otvorio oči, sve glave su nestale osim Klodine. Gledala me je. Bilo je veoma tiho. Nasmešili smo se jedno drugom. Gledajući njeno lice osećao sam se kao da gledam plavo nebo kroz lišće. Onda je iznenada nestala kao da ju je neko povukao s prozora.

"Nikom ni reči", siktala je Mari-Selest. "Došao si kod mene u posetu, a on je pokušao da te opljačka."

Ležao sam nepomično. Neću ništa dobiti ako kažem Beatris šta se zaista dogodilo - ako to učinim, Mari-Selest će reći Beatris da imamo kćer, a ona će to reći Klod. Nisam želeo da Klod to sazna.

Beatris se pojavila s posudom vode i krpom. Kleknula je pored mene, stavila moju glavu sebi u krilo i počela da mi brise krv s lica. Od pomeranja mi se u glavi zavrtelo pa sam morao da zažmurim.

Kad je Mari-Selest ispričala svoju priču o napadaču koji je pokušao da me opljačka, Beatris nije rekla ništa. Mari-Selest je postala grozničava - počela je da ispreda sve zamršeniju mrežu, sa sve starim zavadama, kesama novca, prijateljima, braćom i ljutitim rečima. Strašno se uplela.

[23] Franc, stanite, prestanite. (Prim. prev.)

Najzad ju je Beatris prekinula. "Kako je taj čovek ušao u kući? Mora da poznaje nekoga odavde."

Mari-Selest zausti da nešto kaže, ali najzad shvati da su joj reči neprijatelji, pa zaćuta kao da joj je neko gurnuo krpu u usta.

Beatris mi je raskopčala tuniku i pritiskala mi krpu na ramena i grudi, od čega sam se trzao i ječao. Moji jauci ponovo su odrešili jezik Mari-Selest. "Ne znam šta je taj čovek radio..."

"Idi i donesi čiste vode", preseče je Beatris. "Tople vode."

Dok je Mari-Selest trčala u kuću, neko mora da se pojavio iza mene, jer je Beatris okrenula glavu. "Pitaj imaju li trave petrov krst. Ako nemaju, onda će pomoći šaka osušenih nevena i belih rada u toploj vodi."

Ko god da je to bio, pokrenuo se i otišao.

"Je li to bila Klod?" - upitao sam. Jedva sam micao usne.

Kad Beatris nije odgovorila, otvorio sam oči i pogledao njene smeđe. Zauzimale su toliko mnogo njenog neprivlačnog lica.

"Ne", rekla je. "To je bila kći gospodara kuće."

Nisam mogao da ocenim da li laže. Okrenuo sam glavu i ispljunuo dva zuba. Proleteli su pored Beatrisine plave suknje od moarea i odskočili o zemlju.

"Šta si uradio da te tako prebiju?" - upita me Beatris tiho. "Šta god da je bilo, verovatno si zaslužio."

"Beatris, gurni ruku u moj džep."

Njene izvijene, obojene obrve načiniše još veći luk na njenom čelu.

"Molim te. Ima tu nešto što bih želeo da predaš."

Oklevala je, zatim posegla i izvukla poruku iz mog prsluka. Na njoj je bilo krvi.

"Daj to Klod."

Beatris se osvrnu preko ramena. "Znaš da ne mogu", prošaputa.

"Da, možeš. Molim te. Ona bi to želela. Ti si njena dama, *n'est-ce pas*? Moraš učiniti ono što je najbolje za nju." Zagledao sam joj se duboko u oči. Žene su mi često govorile da im se na meni najviše dopadaju oči. Dobro je što to nisu zubi.

Beatrisino lice omekša, brada joj se zavuče u vrat, a nozdrve raširiše. Nije rekla ništa, ali je gurnula poruku u rukav.

Mari-Selest se vratila s posudom vode zamirisane cvetovima. Zažmurio sam i pustio nju i Beatris da me operu. U drugačijim okolnostima uživao bih u pažnji dva para ženskih ruku na sebi, ali sada me je sve toliko bolelo da sam želeo samo da zaspim i pobegnem od bola. Gospođa De Belvil nakratko se pojavila i naredila da se pozovu ljudi i odvezu me kući na kolima. Tonuo sam u san kad se oštrim glasom obratila Mari-Selest.

* * *

Tek posle tri dana provedena u krevetu mogao sam da se krećem kako treba. Zglobovi su mi bili kruti, od oivičene crnim, nos otečen, a jedno rebro napuklo, pa me je probadao oštar bol kad god bih pokušao da se maknem. Ležao sam u krevetu i pio pivo, ali ništa nisam jeo. Preko dana sam uglavnom spavao, ali noću sam bdeo i proklinjao bolove.

Čekao sam da dođe Klod. Četvrtog dana čuo sam korake na stepenicama, ali vrata nije otvorila ona, nego Leon le Vje. Stao je uz dovratak i posmatrao hladnu, prljavu sobu - služavka iz *Zlatnog petla* nije još bila došla da upali vatru i odnese ostatke hrane koju mi je donela juče. Leon me obično ne posećuje, nego me preko glasnika poziva svojoj kući. S mukom sam seo.

"Bio si nevaljao, a?"

Zaustio sam da se pobunim, pa odustao. Leon, izgleda, zna sve - nema svrhe lagati ga. Ponovo sam legao. "Dobio sam dobre batine."

Leon se zakikota. "Odmaraj se. Uskoro ćeš morati da ozdraviš - zbog tvojih patnji šaljem te na hodočašće."

Zurio sam u njega? "Šta? Gde?"

Nasmešio se. "Ne na jug, nego na sever. Da vidiš briselske relikvije."

ŽENEVJEV DE NANTER

Klod nije htela da me pogleda dok smo se vraćale u Ulicu Di Fur. Koračala je tako brzo da je gotovo naletela na dečaka koji je čistio balegu i smeće s ulice. Beatris je hitala za njom. Sitnija je od Klod, koja je visoka na oca. Nekom drugom prilikom smejala bih se gledajući Beatris kako kaska za svojom gospodaricom poput kučeta. Danas mi nije bilo do smeha.

Odustala sam od pokušaja da održim korak sa kćeri i hodala mirnije, među svojim družbenicama. Uskoro su Klod i Beatris daleko odmakle, stvorivši tako nevolje slugi poslanom da nas prati u Ulicu Kordelijer i natrag. Trčao je napred-nazad između dve skupine, ali se nije usudio da zamoli Klod da uspori, niti mene da ubrzam. Rekao je nešto Beatris, ali bez ikakvog ishoda - kad smo stigli do Kapije Sen Žermen, Klod i Beatris izgubile su nam se s vidika.

"Neka ih", rekla sam slugi kad se vratio k nama. "Ionako više nisu daleko od kuće."

Moje pratilje zacoktaše. Zaista, mora da je sve ovo delovalo čudno. Cele prošle godine držala sam Klod pod strogom prismotrom, a sada sam je pustila iz vida upravo kada je muškarac od kog sam je čuvala došao u kuću koju smo posetile. Kako je Klod uspela da ugovori taj sastanak nama pred nosom? Nisam mogla sasvim da poverujem u to, iako sam prepoznala Nikolu Dezinosanta istog trena kad sam ga videla kako leži na tlu, krvavog i izubijanog lica. Zaprepastio me je taj prizor, pa sam morala da stojim veoma mirno kako Klod ne bi videla da sam se trgla. I ona je nepomično stajala, kao da skriva ono što oseća. I tako smo nas dve stajale jedna pored druge, kao skamenjene, i gledale ga odozgo. Samo Beatris je zujala naokolo poput pčele kad oprašuje cvet. Bilo je pravo olakšanje poslati je dole do njega.

Umorila sam se od brige o Klod. Umorila sam se od razmišljanja šta će joj se dogoditi, kad ona očigledno nije nimalo marila za to. Za trenutak sam čak

bila u iskušenju da je gurnem tom slikaru u zagrljaj i zatvorim zauvek vrata za njima. Naravno, nisam to mogla da učinim, ali sam dozvolila njoj i Beatris da uteknu ispred nas napola se nadajući da će to Beatris učiniti umesto mene.

Kad sam stigla kući, domoupravitelj mi je rekao da je Klod otišla u svoju sobu. Ja sam otišla u svoju i poslala po Beatris, a jedna od mojih pratilja ostala je umesto nje da sedi s Klod.

Kad je ušla, Beatris se bacila na kolena pored moje stolice i progovorila pre nego što sam stigla jednu reč da izustim. "Gospođo, ona kaže da ne zna kako se Nikola Dezinosant našao u Ulici De Kordelijer. Iznenadila se kao i mi kad ga je videla tamo, i to u onakvom stanju. Klod se kune Našom Gospom da nije u kontaktu s njim."

"I ti joj veruješ?"

"Ne može da ima veze s njim, jer bih ja to znala. Stalno sam uz nju već mesecima."

"I noću? Moraš da spavaš."

"Nikad ne zaspim pre nje. Štipam se da ostanem budna." Beatris je iskolačila oči, nikada nisu bile tolike. "A kad ona zaspi, vežem joj svileni gajtan oko nožnog članka tako da ne može ustati a da ja ne osetim."

"Klod ume da dreši čvorove." Prilično sam uživala u Beatrisinoj strepnji. Očigledno se plašila da će izgubiti posao.

"Gospođo, nije se videla s Nikolom, kunem vam se." Beatris posegnu u rukav i izvuče komad papira. Na njemu je bilo krvi, kao i na njenom rukavu i bluzi. "Evo, možda će vam ovo red kako se sve ovo dogodilo. Dao mi je ovo da dam Klod." Uzela sam papir i pažljivo ga razmotala. Krv se već bila sasušila.

Mon amour -

Dođi kod mene - soba iznad krčme *Zlatni petao,* pored Ulice Sen Deni. Bilo koje noći, čim uzmogneš.

Ça c'est mon seul désir.

Nikola

Krik mi je pocepao grlo. Beatris je prestrašena pala unazad, puzeći dalje od mene kao da sam vepar koji se sprema na juriš. Družbenice poskočiše na noge.

To je bilo jače od mene. Videla sam svoje sopstvene reči - jer, odmah sam shvatila da me oponaša - napisane na komadiću okrvavljenog papira, nespretnim rukopisom nekog pijanca što se ceri u krčmi, i to je bilo previše za mene.

Klod će platiti za ovo. Ako ja ne mogu imati *mon seul désir,* postaracu se da se ni njena ne ostvari.

"Idi operi haljinu", rekla sam Beatris gužvajući cedulju. "Izgleda aljkavo."

Buljila je u mene, zatim drhtavim rukama omotala haljinu oko sebe i ustala.

Kad je otišla, rekla sam svojim pratiljama: "Pomozite mi da se presvučem i očešljajte me. Idem da vidim svog gospodara."

* * *

Nisam rekla Žanu ni jednu jedinu reč o nevoljama s našom neposlušnom kćeri tokom poslednje godine. Znala sam šta bi on učinio - bacio bi mi moje reči u lice i prekoreo me što ne vodim dovoljno računa o Klod. S njom nije blizak kao s druge dve kćeri - mada je prema Žan možda malo mekši - ali ona mu je naslednica, sviđalo mu se to ili ne. Ponešto se od nje očekuje, i moja je dužnost da je za to pripremim. Kad bi Žan znao istinu - da Klod više voli da izgubi devičanstvo sa pariskim slikarom nego da ga sačuva za svog muža - pretukao bi mene, ne nju, jer je nisam naučila pokornosti.

Sada sam morala da prekinem ćutanje. Za ono što predlažem da se s njom učini potreban je njegov pristanak - onaj za koji mi je otac Igo pre godinu dana savetovao da ga ne tražim.

Žan je bio u svojoj odaji i s domoupraviteljem pregledao kućne račune. To bi trebalo da je moj zadatak, ali Žan voli da drži sve konce u rukama. Poklonila sam se nisko pored stola za kojim su sedeli. "Gospodine, želim da razgovaram s vama. Nasamo."

Obojica naglo okrenuše glavu i namrštiše se, kao da su marionete koje vodi jedan lutkar. Gledala sam čvrsto u Žanov krzneni okovratnik.

"Može li to da sačeka? Domoupravitelj je bio odsutan i tek sad smo seli."

"Izvinjavam se, gospodaru, ali hitno je."

Posle trenutak-dva Žan reče domoupravitelju: "Sačekaj napolju."

Ovaj klimnu glavom kao da je loše spavao pa mu se vrat ukočio. Ustala sam kad i on. Lako mi se naklonio i izašao. "Šta je, Ženevjev? Imam mnogo posla."

Moraću da budem pažljiva. "Reč je o Klod. Trebalo bi da se veri sledeće godine, kao što je red, a ti ćeš uskoro odlučiti - ili si možda već odlučio - ko će postati njen gospodar i suprug. Počela sam da je pripremam za novi život - učim je držanju, oblačenju, postupanju sa slugama, vođenju domaćinstva, primanju gostiju i plesu. Dobro joj ide u svemu ovome."

Žan nije ništa rekao, samo je kuckao prstom po stolu. Njegovo ćutanje često me nagoni da upotrebim više reči kako bih ispunila tišinu. Onda me samo pogleda, i sve što sam rekla zazvuči kao lakrdijaševe reči na pijaci.

Počela sam da hodam tamo-amo. "Ipak, u jednoj oblasti treba joj bolji vodič nego što sam ja. Ona još nije potpuno usvojila običaje Crkve, Našu Gospu i Našeg Gospoda Isusa Hrista."

Žan kratko mahnu rukom. Poznajem taj pokret nestrpljenja, viđala sam ga kad mu ljudi govore o stvarima koje ga ne zanimaju. Klodina ravnodušnost prema Crkvi verovatno proističe iz istog stava njenog oca - on uvek prelazi preko važnosti ovoga za njegovu dušu i misli samo o svom uticaju na kralja. Za njega su sveštenici prosto ljudi s kojima se sklapaju pogodbe, a misa mesto za obavljanje dvorskih poslova.

"Za plemkinju je važno da ima snažnu veru u Crkvu", rekla sam čvrsto. "Ona mora biti duhovno čista koliko i telesno. Svaki pravi plemić to od nje očekuje."

Žan se natmurio, a ja sam se uplašila da sam otišla predaleko. On ne voli da ga podsećaju na to kako ga neki ne smatraju istinskim plemićem. Onda sam se setila svog šoka kad mi je otac rekao da ću se veriti sa Žanom le Vistom. Moja majka se zaključala u svoju sobu i plakala, ali ja sam pazila da ne pokažem šta mislim o tome što ću se udati za čoveka čija je porodica kupila svoje mesto među vlastelom. Prijatelji su bili pažljivi prema meni, ali sam znala da mi se iza leđa smeju i sažaljevaju me - jadna Ženevjev, pion u očevim igrama s dvorom. Nikad nisam saznala šta je otac dobio udavši me za Le Vista. Žan je svakako dobio mnogo - podrška porodice moga oca ga je stvorila. Ja sam bila na gubitku. Bila sam srećna devojka, ne mnogo različita

od Klod u njenim godinama. Ali godine provedene sa hladnim čovekom izbrisale su mi osmehe.

"Pređi na stvar", reče Žan.

"Klod je nemirna i ume ponekad da bude teška", rekla sam. "Mislim da bi bilo dobro da vreme do veridbe provede u manastiru."

"U manastiru? Moja kći nije opatica."

"Naravno da nije. Ali boravak u manastiru pomogao bi joj da shvati vrednost mise, molitvi, ispovedi, pričesti. Ona sada mumla molitve, sveštenik mi kaže da izmišlja na ispovedi, a nisam sigurna da guta pričešće - jedna od mojih družbenica videla ju je kako u prolazu pljuje hostiju posle mise." Žan je delovao ljutito, pa sam pribegla nečemu bližem istini. "Ima u njoj divljačnosti koju nijedan muškarac ne želi. Plašim se da će joj to nauditi. Manastir će je smiriti. Ima jedan blizu Pariza, u Selu, za koji sam sigurna da će joj pomoći."

Žan se stresao. "Nikad nisam voleo opatice. Moja sestra je otišla u opatice."

"Neće ona postati opatica. Tamo će biti bezbedna i neće moći da izvodi nepodopštine. Zidovi su veoma visoki." Nije trebalo da dodam ovo poslednje. Žan se uspravi i obori komad papira na pod. "Da li je Klod izlazila sama?"

"Naravno da nije", rekoh posežući da podignem papir. Zgrabio ga je pre mene, kolena su mu pucketala dok se saginjao. "Ali mislim da bi želela. Što se pre uda - to bolje."

"Zašto bolje ne pripaziš na nju umesto da je zatvaraš s opaticama?"

"Vrlo pažljivo motrim na nju. Ali u gradu kakav je Pariz mnogù štošta može da joj privuče pažnju. A ovako bi i dovršila svoje versko obrazovanje."

Žan uze pero i načini znak na papiru. "Ljudi će misliti da ne možeš da obuzdaš kćer, ili da s njom nešto nije u redu kad moraš da je kriješ."

Mislio je da će govoriti kako je trudna. "Nema ničeg lošeg u tome da dama provede neko vreme u manastiru pre veridbe. S mojom bakom je bilo tako, i s majkom. A Klod može povremeno da nas posećuje, za neke svete praznike - za Veliku Gospu, za Dan svih svetih, za Božićni post - kako bi ljudi videli da je s njom sve u redu." Nisam mogla da prikrijem prekor u glasu.

Žan me je samo gledao.

"A možemo i da ubrzamo veridbu, ako tako više voliš", rekla sam brzo. "Ako si okončao razgovore s mladićevom porodicom. Da ne čekamo sledeće

proleće. Svadba možda neće biti tako raskošna ako bude manje vremena za pripreme, ali to nije važno."

"Ne. Neće dobro delovati ako požurimo da je udamo. A i tapiserije će biti gotove tek sledećeg Uskrsa."

Opet te tapiserije. Morala sam da se ujedem za usnu kako ne bih pljunula. "Zar je zaista neophodno da se tapiserije okače povodom veridbe?" Pokušala sam da ovo kažem nemarno. "Možemo da obavimo veridbu za Dan arhanđela Mihaila, kad se vratimo iz D'Arsija, i poklonimo ih Klod kao svadbeni dar kad budu gotove."

"Ne." Žan baci pero i ustade. "Tapiserije nisu svadbeni poklon - da jesu, na njima bi bio i grb njenog budućeg muža. Ne, one će slaviti moj položaj na dvoru. Želim da moj budući zet vidi na njima grb Le Vistovih i podseti se čiju kćer uzima. Tako da to nikad ne zaboravi." Prišao je prozoru i pogledao napolje. Do malopre je bilo sunčano, ali sada je počela kiša.

Ćutala sam. Žan pogleda moje skamenjeno lice. "Možemo da ubrzamo veridbu za mesec-dva", reče da me umiri. "Zar nema neki dan za veridbe u februaru?"

"Praznik svetog Valentina."

"Tako je. Možemo tada da obavimo veridbu. Leon le Vje mi je pre neki dan rekao da briselska radionica malo kasni s izradom tapiserija. Poslaću ga da ih kazni zbog kašnjenja i skrati im rok za dva meseca - tako će ih naterati da brže rade. Nikad nisam shvatio zašto je potrebno toliko vremena za izradu tapiserija. Na kraju krajeva, to je samo tkanje. Provlačenje niti tamo-amo - svaka žena to ume." Okrenuo se od prozora. "Pošalji Klod kod mene pre nego što je otpremiš u manastir."

Poklonila sam se. "Hoću, gospodaru." Kad sam se uspravila, pogledala sam ga pravo u oči. "Hvala ti, Žane." Klimnuo je glavom; mada mi se ni je osmehnuo, izraz lica mu je smekšao. On je tvrd čovek, ali ponekad me sluša.

"Za koga će se Klod udati, gospodaru?" - upitala sam.

On odmahnu glavom. "To je moja stvar i ti nemoj da brineš o tome. Brini ti o nevesti."

"Ali..."

"Pošto mi nisi dala sina, moram da ga odaberem." Okrenuo se i trenutak nežnosti se završio. Kažnjava me što sam rodila samo kćeri. Plakalo mi se, ali sve sam suze već potrošila.

Kad sam se vratila u svoju sobu, ponovo sam poslala po Beatris. Pojavila se u haljini od žutog brokata koju sam smatrala suviše jarkom, ali bar nije bila umrljana slikarovom krvlju.

"Spakuj Klodine stvari", rekla sam. "Samo najjednostavniju odeću, i ne pakuj nakit. Vodim vas obe na putovanje."

"Kuda, gospođo?" Beatris je zvučala uplašeno, a imala je i razloga za to. Devet meseci u manastiru biće kazna i za nju. Pa ipak, još mi je bila draga. "Ne brini", rekla sam joj. "Pazi na Klod i dobićeš svoju nagradu."

Poslala sam po slugu i rekla mu da spremi moje kočije, kao i da pošalje skoroteču s vestima o našem dolasku. Onda sam poslala Klod njenom ocu. Žarko sam želela da se prikradem pred njegova vrata i prisluškujem, ali to bi bilo nedostojanstveno, pa sam se zabavila sopstvenim pripremama - presvukla sam se iz brokatne haljine koju sam odenula za

Žana u jednostavnu tamnu vunenu haljinu koju sam nosila na Veliki petak, izvadila sam dragulje iz kose i krst ukrašen dragim kamenjem zamenila drvenim.

Neko je zakucao na vrata i u sobu je ušla Klod. Oči su joj bile crvene, pa sam se zapitala šta li joj je Žan rekao. Zamolila sam ga da joj ne kaže kuda ide kako ne bi plakala zbog toga. Prišla mi je i kleknula. "Žao mi je, mama. Učiniću sve što zatražiš od mene." Čula sam strah u njenom glasu, i malo pokornosti, ali ispod svega toga još je bilo prkosa. Umesto da s poštovanjem drži oči oborene, gledala me je iskosa kao što sam viđala ptice da čine kad se nađu mački ispod šape i traže način da pobegnu.

Opatice će s njom imati pune ruke posla.

Otpratila sam ih do kočija. Iznenadile su se kad su ih videle - očekivale su da će jahati, verovatno misleći da idemo kod moje majke u Nanter. Ali nismo pošle tim putem - kad smo prešle Senu preko Mosta Notr Dam, skrenuli smo na istok i izašli iz Pariza pored Bastilje. Klod je sedela u uglu kočija, a Beatris se tiskala između nas dve. Govorile smo malo. Moje kočije nisu pravljene za duga putovanja, nego za jednostavne vožnje po gradu. Često smo poskakivale, a ponekad sam se pitala hoće li točkovi otpasti. Nisam mogla da spavam, iako su Klod i Beatris uspele da zadremaju kad je pao mrak i više nisu mogle da gledaju polja.

Kad smo stigli do gradskih zidina, gotovo je svitalo. Uskoro će se služiti Jutarnja. Klod nikad nije bila u Šelu i nije reagovala kad smo stali ispred

malih vrata u visokom zidu, ali Beatris ih je odmah prepoznala i uspravila se, lica naboranog od brige, dok sam ja izlazila i povlačila zvono smešteno pored vrata. "Gospođo..." - zaustila je, ali sam joj mahnula da ćuti.

Tek kad je jedna žena otvorila vrata i kad je pod svetlom buktinje videla njeno lice uokvireno belim platnom, Klod je najzad shvatila. "Ne!" - vrisnula je i zbila se u ugao kočija. Nisam obraćala pažnju na nju, nego sam tiho progovorila s opaticom.

Onda sam čula buku i Beatris je povikala: "Gospođo, pobegla je!"

"Idite i uhvatite je", rekla sam tiho slugama koji su brisali konje. Jedan od njih baci krpu i potrča putem u tamu izvan dosega baklje. Zato sam i dovela Klod u kočijama - da smo došle na konjima, ona bi odjahala. Za nekoliko minuta sluga se vratio noseći Klod u naručju. Ona je omlitavila poput vreće raži i nije mogla da stoji kad je sluga pokušao da je spusti na noge pored mene. "Unesi je unutra", rekla sam. Osvetljeni buktinjom koju je opatica držala visoko, tužno smo ušli u manastir.

Odveli su Klod, a Beatris ju je pratila kao pile koje je izgubilo majku. Pridružila sam se opaticama za Jutarnju u kapeli i pala na kolena s lakoćom kakvu već dugo nisam osetila. Posle sam otišla kod nastojnice na čašu vina, a nakon toga na kratak odmor. Spavala sam bolje na uskoj tvrdoj postelji od slame nego što sam ikada u Ulici Di Fur, u svom velikom krevetu, okružena družbenicama.

Klod nisam videla sve do odlaska, ali sam poslala po Beatris, koja je delovala iznureno i potišteno. Njen poklon bio je manje živahan nego obično, a imala je nevolja da namesti kosu - obično moje pratilje češljaju jedna drugu, a u Selu nema ogledala. Obradovalo me je kad sam videla da se presvukla iz žute brokatne haljine u nešto ozbiljnije. Krenule smo hodnicima s kolonadama i ušle u glavni vrt, gde su opatice sadile i plevile, kopale i vezivale. Ja nisam baštovanka, ali umem da cenim jednostavno zadovoljstvo koje donose boje i miris cveća. U lejama je još bilo sunovrata i narcisa, ljubičice su počinjale da cvetaju, kao i zimzelen. Izdanci lavande, ruzmarina i majčine dušice provirivali su iz lišća, a mlada nana rasla je u grmovima. Stojeći u tom spokojnom vrtu na jutarnjem suncu, okružena opaticama koje su tiho radile, čekajući da zvono zazvoni za tercu, osetila sam ubod ljubomore sto Klod ostaje ovde, a ja ne mogu. Zamislila sam da njen boravak ovde bude kazna za nju koliko i zaštita i mesto školovanja. Ali i sebe sam kaznila, shvativši da će ona dobiti ono što ja ne mogu.

"Pogledaj ovaj vrt, Beatris", rekla sam odbacujući ove misli. "Pravo Nebo. Raj na zemlji."

Beatris nije odgovorila.

"Gde si bila za vreme Jutarnje? Znam da je rano, ali navići ćeš se."

"Bila sam s gospođicom."

"Kako je ona?"

Beatris slegnu ramenima. Obično ne čini tako proste pokrete. Bila je besna na mene, mada, naravno, to nije mogla da kaže. "Nije progovorila otkako smo stigle. Niti je jela - mada nije mnogo ni propustila."

Tačno, ovde je kaša retka, a hleb tvrd. "Vremenom će se privići", rekla sam blago. "Ovo je najbolje mesto za nju. Izaći će odavde bolja."

"Nadam se da ste u pravu, gospodo."

Uspravila sam se. "Sumnjaš u moju odluku da je dovedem ovamo?"

Beatris pognu glavu. "Ne, gospođo."

"Do Prikazanja Gospodnjeg biće mnogo srećnija."

Beatris trgnu glavom. "Do Prikazanja? Prikazanje je davno prošlo."

"Mislila sam na sledeće."

"Treba da ostanemo do tada?" - reče Beatris povišenim glasom.

Nasmešila sam se. "Proći će brže nego što misliš. A ako obe budete dobre i lepo se ponašale - obe", ponovila sam kako bi me razumela, "na kraju ću da ti sredim udaju, ako budeš htela."

Jadnoj Beatris lice se podelilo - usta tužna, ali oči pune nade.

"Znaš da će se ovde dobro starati o vama", rekla sam. "Budi vesela s Klod, slušaj nastojnicu i sve će biti u redu."

S tim rečima ostavila sam je u ljupkom vrtu, otkinula se da sednem u kočije i krenem na dugo putovanje natrag u Ulicu Di Fur. Priznajem da sam malo zaplakala gledajući polja uz put, i ponovo kad smo stigli pred kapije Pariza. Nisam želela da se vratim u Ulicu Di Fur. Ali, morala sam.

Pred kućom sam zaustavila sluge pre nego što su odveli konje i velikodušno ih nagradila kako bi ćutali o tome gde smo bili. Niko osim Žana nije znao gde je Klod - nisam rekla čak ni svojim družbenicama. Nisam želela da Nikola sazna i počne da gnjavi opatice. Ne verujem mu. Videla sam kako je gledao moju kćer dok je ležao krvav na zemlji - mene Žan nikada nije tako pogledao. Stomak mi se prevrnuo od zavisti.

Dok sam išla preko dvorišta, nešto mi je palo na pamet, pa sam pohitala natrag do štala. "Ponovo izlazim", rekla sam iznenađenim slugama. "Povezite me u Ulicu De Rozije."

Leon le Vje se takođe iznenadio - vlastelinke ga retko posećuju, naročito same. Ipak, bio je veoma učtiv i udobno me smestio pored vatre. On dobro živi - ima lepu kudi, prepunu tepiha, izrezbarenih škrinja i srebrnih tanjira. Izbrojala sam dvoje slugu, mada nam je njegova žena sama donela slatko vino pri čemu mi se duboko poklonila. Izgledala je prilično srećno, a njena vunena haljina bila je protkana svilom.

"Kako ste, gospo Ženevjev?" - upitao me je kad smo seli. "Kako je Klod? Kako su Žan i Mala Ženevjev?" Leon nikad ne zaboravi da pita za moje kćeri. Oduvek mi je bio drag, mada se plašim za njegovu dušu. Njegova porodica prišla je Crkvi, ali on ipak nije kao mi. Osvrnula sam se oko sebe tražeći znakove, ali videla sam samo raspeće na zidu.

"Potrebna mi je vaša pomoć, Leone", rekla sam otpivši malo vina. "Jeste li čuli nešto od mog muža?"

"O tapiserijama? Jesam, jutros. Upravo sam se dogovarao kako da otputujem za Brisel kad ste vi stigli."

"Želim nešto da zatražim od vas. A moglo bi i vama da bude u korist. Umesto da vi odete, pošaljite u Brisel Nikolu Dezinosanta."

Leon zastade s čašom u vazduhu. "To je neočekivan zahtev. Mogu li da pitam za razlog, gospo Ženevjev?"

Želela sam nekome da kažem. Leon je diskretan čovek - mogu s njim da razgovaram a da o tome sutra ne priča ceo grad. I tako sam mu ispričala sve što sam krila od Žana - kako su se Klod i Nikola upoznali u Žanovoj sobi, šta sam od onda činila da sprečim njihov susret i kako su se ponovo sreli u Ulici De Kordelijer. "Odvela sam je u Šel", završila sam, "gde će ostati do veridbe. Niko ne zna da je tamo osim vas, mene i Žana. Zato će se veridba održati ranije, pre Uskršnjeg posta umesto posle Uskrsa. Ali, ja ne verujem Nikoli. Želim da bude van Pariza dok se uverimo da je neće naći. Vi poslujete s njim - recite mu da umesto vas ode u Brisel."

Leon le Vje me je spokojno slušao. Kad sam završila, odmahnuo je glavom. "Nije trebalo da ih ostavim zajedno", promrmljao je.

"Koga?"

"Ništa, gospo Ženevjev. *Alors,* učiniću kako kažete. I meni to odgovara - sada mi ne bi odgovaralo da otputujem u Brisel." Zatim je zagunđao: "Te tapiserije kao da stvaraju same nevolje, *n'est-ce pas?*"

Uzdahnula sam i zagledala se u vatru. "Zaista - mnogo više nevolja nego što vrede."

KLOD LE VIST

U početku nisam ni izlazila iz svoje sobe, nisam jela niti govorila bilo s kim osim s Beatris - a i s njom vrlo malo kad sam pogledala u svoje torbe. Spakovala mi je samo najjednostavnije haljine - nijednu svilenu, nijednu brokatnu, nijednu somotsku. Nije ponela moje ukrase za kosu niti ogrlice, nijednu ukrašenu kapu - samo obične marame, ništa čime bih obojila usne, i samo jedan drveni češalj. Kad sam je optužila da je znala kuda idemo a nije htela da mi kaže, ona je to porekla. Nisam joj poverovala.

Bilo je lako odreći se hrane - ono što mi daju nije ni za svinje. Moja soba je pak tako mala i obična da sam posle prvog dana žudela da pobegnem iz nje. Mesta je bilo samo za slamaricu i noćnu posudu, a na kamenim zidovima nije bilo ničega osim malog drvenog Raspeća. Beatris nije mogla da smesti svoju slamaricu, nego je spavala pred mojim vratima. Nikada ranije nisam ležala na slami. Bocka me i šuška, nedostaje mi moje meko perje. Tata bi se razbesneo kad bi video da mu kći spava na slami.

Beatris je ponela papir, pero i mastilo, pa mi je palo na pamet da napišem pismo tati i zamolim ga da dođe po mene. Nije rekao ništa o manastirima kad je razgovarao sa mnom u svojoj sobi, samo me je podsetio da nosim njegovo ime i da treba da se u svemu pokoravam mami. To je možda tacno, ali mislim da to ne znači da me treba zatvoriti u manastir da spavam na slami i lomim zube o hleb tvrd kao kamen.

Nikad nisam mogla slobodno da govorim s tatom. Želela sam da mu kažem kako ne treba da veruje domoupravitelju, da sam ga videla kako tuče Nikolu u Ulici De Kordelijer. Ali, naravno, ne bih smela da spomenem Nikolu, pa tako nisam mogla ništa da kažem, samo sam ga slušala kako govori o mužu za kog ću se jednog dana udati i o tome kako je veoma važno da ostanem čista i pobožna i ne okaljam porodično ime. Posle sam plakala od nemoćnog besa. Od tada nisam plakala, ali sam još besna na sve - na tatu,

mamu, Beatris, čak i na Nikolu što je i ne znajući doprineo da me zarobe ovde.

Četvrtog jutra soba mi se toliko smučila da sam prekinula ćutanje i ponizno zamolila Beatris da pronađe glasnika. Vratila se i rekla mi kako je nastojnica izjavila da ne smem ni primati ni slati poruke. Znači, zaista sam u tamnici.

Poslala sam Beatris napolje, a zatim izašla iz sobe noseći pismo koje sam napisala ocu. Privezala sam ga za kamen i pokušala da ga bacim preko zida u nadi da će ga neki plemić s druge strane naći, sažaliti se na mene i nekako ga dostaviti tati. Pokušavala sam i pokušavala, ali pismo je stalno spadalo s kamena, a bila sam i preslaba da prebacim preko visokog zida.

Onda sam zaplakala, vrlo gorkim suzama. Ipak, nisam se vratila unutra. Bilo je sunčano, a u sredini manastira nalazi se vrt u kom je bilo mnogo prijatnije sedeti nego u sobi. Sela sam na jednu od kamenih klupa postavljenih duž prolazâ s kolonadama, ne mareći hoću li izgoreti od sunca. Nekoliko opatica radilo je u vrtu i radoznalo me pogledalo. Pravila sam se da ne postoje. Leja s ružama preda mnom upravo je cvetala, a grm najbliži meni bio je posut čvrstim belim pupoljcima. Pogledala sam ih, zatim posegnula i utisnula trn sebi u palac. Pojavila se kapljica krvi; podigla sam šaku i pustila da mi krv klizi niz ruku.

Onda sam čula zvuk koji nisam očekivala da ću ikada čuti u manastiru. Odnekud iznutra dopirao je dečji smeh. Posle trenutak-dva sitno toptanje koraka doprlo je kroz najbliža vrata i na njima se pojavila sićušna devojčica. Na sebi je imala sivu haljinu i belu kapu i podsetila me na Malu Ženevjev kad je bila dosta mlađa. Ova devojčica još je zapravo bila beba, teturala je nejednakim koracima i svakog trena mogla je da padne i razbije glavu. Imala je smešno lišce, vrlo odlučno i ozbiljno, kao da je hodanje partija šaha u kojoj mora da pobedi. Nisam mogla reći hoće li biti lepa kad odraste - lice joj je nalikovalo licu starice, a to kod beba nije uvek ljupko. Imala je debele obraze i nisko čelo koje je štrčalo preko sitnih smeđih očiju - očiju kojima bi dobro došlo da su svetlije. Ali kosa joj je bila lepa, tamnocrvena poput kestena, i padala je u dugim zamršenim uvojcima.

"Dodi, *ma petite*[24] pozvala sam je brišući krvavu ruku o haljinu. "Dođi i sedi sa mnom."

[24] Franc. – mala moja. (Prim. prev.)

Iza devojčice pojavila se opatica u dugoj beloj mantiji. U Šelu nose belo. Makar nisam okružena crninom - crno ne pristaje lepo ženskom licu. "Tu si, nevaljali stvore", grdila ju je opatica. "*Tiens,* dođi ovamo." Mogla je isto tako da se obraća kozi, pošto devojčica uopšte nije obraćala pažnju na nju. Trapavo je krenula napred, spotakla se na stepenicama i prućila se po hodniku rukama napred. "Oh ! " - povikala sam, skočila i potrčala ka njoj. Nije trebalo da se trudim - devojčica se uspravila na noge kao da se ništa nije dogodilo i potrčala jednom stranom četvorougaonika oivičenom prolazima s kolonadama.

Opatica nije pošla za njom, nego je stajala i odmeravala me. "Znači, izašla si", rekla je suvo.

"Neću ostati dugo ovde", rekla sam brzo. "Uskoro idem kući."

Opatica ništa nije rekla, samo je nastavila da zuri u mene. Činilo mi se da ju je silno očarala moja obična haljina. S druge strane, možda i nije bila toliko obična u poređenju s njenom - gruba bela vunena mantija što visi poput vreće. Moja haljina bila je smeđa, ali od fine vune, a po grudima je imala sitan žutobeli vez. Zurila je u tu šaru, pa sam rekla: "To je napravila jedna od naših sluškinja. Ona je - bila je - veoma vešta s iglom."

Opatica me čudno pogleda, a zatim se zagleda za devojčicom koja je pretrčala dve strane vrta i zalazila za ugao treće."*Attention, mon petit shou!*"[25] - viknu opatica. "Pazi kuda trčiš!"

Njene reči kao da su dovele upravo do onoga što je želela da spreči. Devojčica ponovo pade, ali ovog puta ostade nepomično da leži i zaplaka. Opatica potrča prolazom, a haljina se vukla za njom. Kad je stigla do devojčice, stala je iznad nje i počela da je grdi. Očigledno je bilo da nije navikla na decu. Prišla sam im, kleknula, zagrlila devojčicu i podigla je na krilo kao što sam često uzimala Malu Ženevjev. "De, de", rekla sam tapšući je po rukama i kolenima i brišući joj prašinu s haljinice. "De, de, znam da sigurno mnogo boli. Šta te boli? Ruke? Kolena?"

Devojčica nije prestajala da plače, pa sam je čvrsto stegla i njihala je napred-nazad dok se nije smirila. Opatica je nastavila da je grdi, iako beba, naravno, teško da je razumela ijednu reč. "Stvarno si luckasta što trčiš tako brzo iako ne bi smela. Ovo se ne bi dogodilo da si me slušala. Za kaznu ćeš klečati tokom Večernje."

[25] Franc. – pazi, dušo moja. (Prim. prev.)

Frknula sam na pomisao da se ovako mala devojčica tera da moli za oproštaj. Jedva da je umela da kaže mama, a kamoli: "*Notre père, qui est au ciel...*"[26] Mi smo prvi put poveli Malu Ženevjev na misu tek kad je napunila tri godine, a čak i tada je bila bučni mali stvor koji ne ume ni trenutka da sedi mirno. Ova devojčica jedva da je imala više od godine. Ličila je na malu lutku ovako sklupčana na mom krilu.

"Je li ti sada žao, Klod? Je li ti žao?"

Oštro sam pogledala opaticu. "Obraćajte mi se s 'gospođice'. I nema zbog čega da mi bude žao - nisam učinila ništa loše, šta god mama pričala! Uvredljivo je što mi govorite to. Reći ću nastojnici."

Beba ponovo zaplaka kad je čula moj ljutiti glas. "Ššš-ššš", šaputala sam okrenuvši leđa opatici. "Ššš-ššš." Zapevala sam pesmu koju sam naučila od Mari-Selest.

Tako sam vesela
Slatka i ljupka,
Mlada devojčica
Petnaest mi je leta.
Moje male grudi
Pupe k'o što treba.
Naučiću sve
O ljubavi i čežnji
Ali ja sam u zatvoru.
Proklet bio onaj
ko me gurnu ovde!

Opatica pokuša nešto da kaže, ali ja zapevah glasnije njišući se napred-nazad.

Zlo je, ružno, grešno
Staviti ovu devu
U manastir.

[26] Franc. – Oče naš, koji si na nebesima. (Prim. prev.)

Zaista
Časti mi.
U manastiru
Živim u tuzi,
Bože, jer tako sam mlada
Osećam prve slatke treptaje pod mojim malim pojasom
Proklet bio onaj ko me načini opaticom!

Devojčica je prestala da plače i stala da guče između šmrcanja, kao da i sama pokušava da zapeva, ali ne zna reči. Bilo je vrlo prijatno ljuljati je i pevati podrugljive reči tako da ih opatica čuje. Pesma kao da je bila napisana za mene.

Čula sam korake iza nas i znala da je to svakako Beatris, moja tamničarka, zla koliko i same opatice.

"Ne pevaj tu pesmu!" - prosiktala je.

Nisam je slušala. "Hoćeš li još da trčiš?" - upitala sam devojčicu. "Hoćeš da trčimo zajedno? Dođi, hajde da trčimo prolazima što brže možemo." Podigla sam je na noge, uzela je za ruku i povukla tako da je napola trčala, a napola mi visila o ruci. Njeno cičanje i moji povici odjekivali su lukovima prolaza. Manastir nije čuo toliku buku još otkako je svinja pobegla ili otkako su opatici mravi uspuzali uz nogu dok je radila u vrtu. Opatice su se pojavile na vratima i zurile u nas. Čak i sama nastojnica, Katrin de Linjije, izašla je i stala da nas posmatra ruku skrštenih na grudima. Podigla sam devojčicu u naručje i trčala, trčala, jednom, dvaput, pet puta oko vrta, vičući sve vreme, i niko nas nije zaustavio. Kad god smo prošle pored Beatris, izgledala je posramljenije.

Na kraju nas nije zaustavila nikakva osoba, nego zvono. Kad je zazvonilo, opatice su u trenu nestale. "Večernja", reče opatica koja je stajala pored Beatris dok sam trčala pored njih pre nego što je i sama otišla. Beatris pogleda za njom, zatim pogleda mene. Trčala sam još brže, a devojčica mi se uvijala u naručju. Kad sam šesti put obišla celo dvorište, ni Beatris više nije bilo. Ostale smo same. Pretrčala sam još nekoliko koraka i stala, pošto više nije bilo razloga da trčim. Srušila sam se na klupu i posela devojčicu pored sebe. Odmah mi je spustila glavu u krilo. Njeno rumeno lice je plamtelo, i kroz nekoliko trenutaka je zaspala. Čudno kako beba može brzo da zaspi kad se umori.

"Zato si ti plakala, *chèrie*", šaputala sam i milovala joj uvojke. "Treba ti san, ne molitve. Ove lude opatice ne znaju ništa o malim devojčicama i o tome šta im treba."

U početku mi je prijalo da sedim na klupi s bebom na krilu, pod toplim suncem, sama, i da gledam vrt. Ali uskoro su leđa počela da me bole od nepomičnog uspravnog sedenja bez naslona. Postalo mi je vruće, a kako nisam imala šešira, uplašila sam se da će mi sunce napraviti pege po licu. Nisam želela da izgledam kao obična sejačica u polju. Poželela sam da naiđe neko kome bih predala bebu, ali nije bilo nikoga - sve su još bile na molitvi. Nema ništa loše u molitvama, ali ne vidim zašto se treba moliti osam puta dnevno.

Nisam znala šta drugo da učinim s malom, pa sam je podigla i ponela u svoju sobu. Nije se probudila kad sam je položila na svoju slamaricu. Potražila sam u torbi komad veza, zatim ponovo izašla i sela na klupu u hladu. Ne volim da vezem, ali nisam imala šta drugo da radim. Ovde nema jahanja, plesa i pevanja, nema loptanja sa Žanom, nema časova pisanja ni sokolarenja s mamom po poljima iza crkve Sen Žermen de Pre, nema poseta baki u Nanteru. Nema pijace ni vašara, nema lakrdijaša ni žonglera za zabavu. Nema gozbi - *en fait,* nema uopšte hrane koju bih podnela. Kad pođem odavde biću sama kost i koža - kad god to bilo. Beatris neće da mi kaže.

Nije bilo muškaraca da ih gledam, čak ni zgurenog starog baštovana što gura kolica. Čak ni sumnjičavog domoupravitelja. Nikad nisam pomislila da bih se obradovala očevom domoupravitelju zlog lica, ali kad bi sada prošao kroz manastirsku kapiju, nasmešila bih mu se i pružila mu ruku na poljubac iako je pretukao Nikolu.

Mogu da gledam samo žene, i to ružne; njihova lica zure u mene iz ovalnih belih okvira, bez kose ili nakita da ih omekšaju. Izgledaju pocrvenelo i grubo, obrazi, brade i nosevi im štrče kao veze paškanata, a oči su im sitne kao zrna suvog grožđa. S druge strane, opatice i ne treba da su lepe.

Beatris mi je jednom rekla kako je mama dugo želela da stupi u Šel. Nisam mislila mnogo o tome dok nisam ovamo dospela. Sada ne mogu da zamislim mamino krhko lice ogrubelo od mantije, niti nju kako okopava praziluk i kupus, žuri na molitvu osam puta dnevno i živi u goloj ćeliji sa slamaricom. Mama misli da je život u manastiru sličan njenim posetama, kad joj nastojnica ugađa i sprema joj bogate obroke od onoga što manastir inače prodaje na

pijaci. Mislim da je ovde čeka i lepa soba, puna jastuka, tapiserija i pozlaćenih krstova. Ako se mama zaredi i postane Hristova nevesta, manastir će dobiti veliki prilog. Zato je nastojnica vrlo ljubazna prema mami i ostalim bogatim ženama koje dolaze.

Na mojoj stolici nema jastuka, tapiserije ne greju zidove. Drveni krst moraće mi biti dovoljan, vunena haljina i obične cipele, kuvano povrće bez začina i hleb načinjen od oštrog smeđeg brašna.

Sve ovo sam sama dokonala posle samo četiri dana u manastiru.

Namrštila sam se na svoj vez. Trebalo je da predstavlja sokola za jastučnicu, ali ovo je ličilo na zmiju s krilima. Osim toga, vezla sam deo pogrešnom bojom, crvenom umesto smeđom, a i niti su mi se zamrsile. Uzdahnula sam.

Onda sam čula korake i nekoga kako kaže: "Oh!" Podigla sam pogled. Mari-Selest stajala je preko puta mene na drugoj strani dvorišta i delovala veoma zbunjeno. "Ah, Mari-Selest, tako mi je drago što te vidim", doviknula sam joj. "Pomozi mi da razmrsim konce." Osetila sam se kao da smo nas dve kod kuće u Ulici Di Fur i vezemo u dvorištu dok se Žan i Mala Ženevjev igraju pored nas.

Ali, nismo bile tamo. Uspravila sam se. "Šta ti radiš ovde?" Mari-Selest se pokloni, a onda zaplaka.

"Dođi, Mari-Selest."

Toliko je bila naviknuta na moje naredbe da ni sada nije oklevala ni trena. Jedino je odabrala kojom stranom će doći. Prišla mi je, ponovo se poklonila i obrisala oči rukavom.

"Došla si da me odvedeš odavde?" - upitala sam žudno, jer nisam videla zašto bi inače bila ovde.

Mari-Selest kao da se još više zbunila. "Da vas odvedem, gospođice? Nisam ni znala da ste ovde. Došla sam da vidim svoju kćer."

"Zar te nije poslao moj otac? ili mama?"

Mari-Selest odmahnu glavom. "Ne radim više u vašoj kući, gospođice. Znate to, a znate i zašto je tako." Namrštila se na način koji mi je bio čudnovato poznat, kao da je odjednom u ustima osetila ukus kolača od badema koji je nešto ranije pojela.

"Zašto si onda došla ovamo ako ne po mene?" Nisam mogla da se otresem po misli da je Mari-Selest moj put za bekstvo.

Ona se osvrnu oko sebe. "Moja kći - rekli su mi da je ovde napolju. Znam da ne smem da dolazim, a ona ni ne misli o meni kao o mami, ali to je jače od mene."

Gledala sam je zapanjeno. "Devojčica je tvoja kći?"

Mari-Selest se jednako zapanjila. "Zar niste znali? Nisu vam rekli? Zove se Klod... znate - kao i vi."

"Meni ovde ništa ne govore. *Alors,* ona spava tamo." Pokazala sam niz hodnik svoju sobu. "Četvrta vrata dole."

Mari-Selest klimnu glavom. "Samo ću da je pogledam, gospođice. Pardon." Prošla je kolonadu i krenula hodnikom.

Dok sam je čekala, sećala sam se dana kad mi je rekla da će nazvati bebu po meni. Onda sam se setila još nečega - trebalo je da kažem mami kako je Mari-Selest otišla da neguje majku i da će se vratiti. Onda sam zaboravila. Mama je bila tako gadna prema meni i od tog dana govorila sam s njom što sam manje mogla. I tako je Mari-Selest izgubila posao kod nas. Retko osećam grižu savesti, ali sada mi je pozlilo od osećanja krivice.

Kad se vratila, pomerila sam se na klupi. "Dođi, sedi sa mnom", rekla sam i potapšala mesto do sebe.

Mari-Selest kao da je bilo nelagodno. "Treba da se vratim, gospođice. Moja majka ne zna da sam ovde i čeka me."

"Samo na trenutak. Da mi pomogneš s ručnim radom. *Regarde*[27] nosim tvoje delo." Pogladila sam bluzu.

Mari-Selest oprezno sede. Mora da je besna na mene. Moraću sve da popravim ako želim da mi pomogne.

"Otkud znaš za ovo mesto?" - upitala sam je kao da smo dobre prijateljice koje ćaskaju. Nekad smo to i bile.

"Dolazim ovamo od detinjstva. Živim u blizini, a mama je nekada ovde radila. Nije bila opatica, naravno, nego je pomagala u polju i u kuhinji. Ove opatice su toliko zauzete molitvama da im treba pomoć."

Sada sam shvatila. "I mama te je našla ovde?" Mari-Selest klimnu glavom. "Trebala joj je nova služavka pa je zamolila opatice da joj je nađu. Dolazila je ovamo tri-četiri puta godišnje, vaša majka. Želela je da se zaredi, ali naravno, nije mogla."

[27] Franc. – gledaj, vidi. (Prim. prev.)

"A ti si nazvala svoju kćer po meni."

"Jesam." Mari-Selest izgledala je kao da žali što je to učinila, i imala bi pravo.

"Da li ju je njen otac video?"

"Nije!" Mari-Selest zatrese glavom kao da tera muvu. "Nije mu stalo ni do mene ni do deteta. Jednom je spavao sa mnom i baš ga briga šta je bilo posle. Onda je, dve godine kasnije, imao obraza da dođe da me vidi. Pa, pokazala sa mu, zar ne?" Stegla je šake u pesnice. "Zaslužio je sve sto je dobio. Da niste proturili glavu kroz prozor..." Zaćutala je, odjednom prestrašenih očiju.

Moja sestra Žan ima igračku s kojom voli da se igra - drvenu čašu na kraju štapa oko kog je privezana lopta na kanapu. Baca loptu uvis i pokušava da je uhvati u čašu. Sada sam se osećala kao da sam bacala i bacala loptu i najednom je uhvatila uz škljocaj drveta o drvo.

Možda manastir već utiče na mene. Da sam bila negde drugde i otkrila ovako nešto, vrištala bih. Ali sada, sedeći u ovom spokojnom vrtu, nisam vrisnula, ni iskopala oči Mari-Selest, ni zaplakala. Jednostavno sam vrlo tiho rekla: "Nikola Dezinosant je otac Male Klod?"

Mari-Selest je klimnula glavom. "Bilo je samo jednom, kad je došao kod vašeg oca zbog neke slike. To je bilo sve."

"Zašto si onda pre neki dan bila s njim u dvorištu? Uredila si da ga prebiju, kako se meni čini."

Mari-Selest se preplašeno zagledala u mene i zaplakala. Stegla sam zube. "Prestani. Prestani da plačeš!" Progutala je knedlu, zatim obrisala oči i izduvala nos u rukav. Stvarno je glupača. Da smo bile u Parizu, otišla bi pravo na stub srama - ili na neko još gore mesto - zbog ovakvog napada na čoveka. Ali, bila sam zarobljena u manastiru - nisam ništa mogla da učinim da je kaznim.

Mora da je i ona pomislila na to, pošto me je pogledala iskosa kad je prestala da place. "Šta vi radite ovde, gospođice? Niste mi rekli."

Naravno, nisam mogla ništa da joj kažem o Nikoli. Mari-Selest ne zna šta osećam prema njemu i da sam s njim uradila - ili pokušala da uradim - ono što ona jeste učinila. Sada sam je mrzela, ali ona to nije smela da vidi.

Moraću da zvučim kao da je želim ovde. Uzela sam ručni rad kako bih imala u šta da gledam. "Mama i tata su odlučili da je za mene najbolje da poslednje mesece pre veridbe provedem ovde, kako bih bolje naučila običaje

Crkve. Kad se žena uda, ona više nije telesno čista kao kad je bila devojka. Važno je da njen duh ostane čist, da je ne zavede požuda pa da zaboravi Našu Gospu i stradanje Našeg Gospoda Isusa Hrista."

Zvučala sam bas kao mama, ali ne tako ubedljivo. Nisam uverila Mari-Selest, to sam videla - prevrnula je očima. A opet, ona je svoje devičanstvo izgubila davno, bila sam sigurna, i nije ga cenila koliko moja porodica ceni moje.

"Pitao je za vas", izjavi Mari-Selest nenadano.

"On? Ko?" Srce mi je zalupalo brže. Probola sam platno iglom. Mari-Selest se namršti na moj nespretni rad. Pružila je ruku i dala sam joj vez.

"Onaj skot od slikara", reče vukući niti da ih razmrsi. "Hteo je da zna kako izgledate i kad ćete doći u posetu Belvilovima."

Znači, Nikola je stvarno došao u Ulicu De Kordelijer da bi mene video. Znala sam da nije mogao doći zbog Mari-Selest. Gledala sam kako, pognuta nad mojim vezom, vešto para sve moje greške. Kako da mu preko nje pošaljem poruku a da ona ni u šta ne posumnja? Glupa je, ali je često umela da pogodi kad lažem.

Iz moje sobe začuo se kašalj i krik. Mari-Selest me pogleda sa strepnjom. "Idite kod nje, gospođice", zamolila me je.

"Ali ti si joj majka!"

"Ona to ne zna. Dođem ovamo da je vidim, ali je ne uzimam u naručje i ne govorim joj. Suviše me boli posle." Ponovo se čuo kašalj i Mari-Selest se trže kao da joj je neko stao na nogu. Za trenutak mi je bilo žao ove žene.

Otišla sam do vrata moje sobe i pogledala unutra. Mala Klod je tresla glavom i vrtela se po jastuku u snu. Namrštila se, onda ju je iznenada san napustio i lice joj se razvuklo u osmeh. Sada kad sam znala, zapanjila sam se videvši koliko Nikolinog ima u njoj - sitne okice, kestenjasta kosa, snažna brada. Kad se osmehne liči na njega, a na majku nalikuje kad se namršti.

"Mala je dobro!", rekla sam kad sam se vratila. "Zlodusi su je posetili u snu, ali sada su otišli." Nisam sela, nego sam strugala nogom po šljunku.

Mari-Selest klimnu glavom. Vezla je munjevito i moj soko je sve manje ličio na zmiju, a sve više na samog sebe.

Dok sam posmatrala Malu Klod, nešto mi je palo na pamet. "Da li ti je Nikola pomogao oko deteta?"

Mari-Selest frknu. "Bacio mi je nekoliko novčića. Gotovo bezvrednih."

Baš me je bilo briga šta je Nikola učinio ili šta nije učinio za svoju kćer - koliko sam uspela da vidim, Mari-Selest se sama uvalila u nevolju. Naravno, nisam to rekla. "Trebalo bi da ti daje više, ne samo poneki novčić", rekla sam hodajući tamo-amo ispred klupe. "Uradio je nacrte tapiserija za mog oca, znaš, to će mu doneti novaca, a svakako i slavu. Trebalo bi da plaća nešto za Malu Klod." Pustila sam je da malo razmisli o tome i skrenula oko grma ruža. Palac koji sam ubola trnom prijatno me je boleo. Kad sam se vratila do klupe, rekla sam: "Možda ti mogu pomoći da dobiješ novac od njega, da ga nateram da plati za Malu Klod tako da je ti uzmeš odavde i dovedeš kod sebe i svoje majke."

"Kako?" - upita Mari-Selest brzo.

Oterala sam muvu s rukava. "Mogu da kažem ocu da mu ne plati za tapiserije dok on ne plati tebi."

"Možete li to zaista, gospođice?"

"Napisaću mu sada pismo, a ti mu ga odnesi."

"Ja?" Mari-Selest kao da se zbunila. "Zašto vi to ne učinite, gospođice? Ili neka od vaših pratilja?" Osvrnula se oko sebe. "Sigurno je neka s vama. Verovatno Beatris - vaša majka ju je odavno namenila vama, zar ne? Iznenadiće se što ponovo živi ovde."

"Ponovo? Zar je već živela ovde?"

Mari-Selest slegnu ramenima. "*Bien sûr.* Odrasla je ovde, kao i ja."

Nisam na to ranije pomislila, ali manastir i njegovi običaji kao da su zaista bili poznati Beatris - znala je gde šta stoji, a poznavala je i neke opatice.

"Ona može da odnese vaše pismo, gospođice", dodade Mari-Selest.

Bila sam zaboravila da Mari-Selest ne zna da sam ovde zatvorena - mislila je da Beatris i ja odlazimo i dolazimo kako nam se prohte. I ne sme to ni da sazna. Ako sazna, možda mi neće pomoći da doprem do Nikole.

"Ne treba da izlazim", rekoh. "Ni Beatris. To je deo postupka pročišćenja duše pre veridbe. Ne vidam nikoga, naročito ne muškarce."

"Ali ja ne mogu k njemu - ne posle onog što se dogodilo. Može da me prebije, ili nešto još gore."

Ništa manje nisi ni zaslužila, pomislila sam. "Ostavi mu pismo u sobi dok nije tu", predložila sam. Pošto je i dalje delovala sumnjičavo, dodala sam: "Hoćeš da kažem tati kako ste ti i njegov domoupravitelj prebili baš onog slikara kom se on divi?"

Mari-Selest je shvatila da je u klopci. Izgledala je kao da će ponovo zaplakati. "Dajte mi to pismo onda", promrmljala je.

"Sačekaj me ovde." Pohitala sam u svoju sobu pre nego što se Mari-Selest predomisli. Preturala sam po torbama da nađem još hartije, zatim kleknula na pod i brzo napisala poruku u kojoj sam rekla Nikoli gde sam i preklinjala ga da me spase. Nisam imala pečatnog voska, ali to nije bilo važno - Mari-Selest svakako ne ume da čita, a sumnjala sam i da poznaje nekoga ko ume.

Nisam bila dovoljno tiha. Dok sam završavala, Mala Klod se probudila, sela i počela da place trljajući oči. Tamnocrvene kovrdže njihale su joj se oko lica. Toliko je ličila na Mari-Selest da mi je došlo da se nasmejem. "Dođi, *cherie*", prošaputala sam i uzela je. "Dođi da vidiš svoju blesavu majku." Kad smo izašle, opatice su se vraćale s Večernje, a Mari-Selest je stajala s Beatris. Izgledale su neobično tako zajedno, kao div i lutka. Teško mi je bilo da ih zamislim kao devojčice. Poskočile su i razdvojile se kad sam im prišla, a Mari-Selest nije htela da pogleda Malu Klod. "Uzmi je na trenutak", rekla sam iznenađenoj Beatris i pružila joj bebu. "Idem da porazgovaram s Mari-Selest na kapiji."

Beatris me prostreli pogledom svojih psećih očiju. "Neće te pustiti da izađeš, znaš."

Iskreveljila sam joj se i uhvatila Mari-Selest pod ruku. Kad sam bila sigurna da nas Beatris ne može videti, tutnula sam joj poruku u šaku. "Znaš gde on živi?" - upitala sam šapatom.

Mari-Selest klimnu glavom i izvuče ruku. Delovala je umorno. Pomisao da s njom delim muškarca mi se gadila. Kako je Nikola mogao da je poželi - naročito sada, crvenog nosa, sitnih očiju i namrštenu - nije mi išlo u glavu.

Na kapiji je jedna opatica pružila Mari-Selest korpu punu jaja, hleba i pasulja - korpu milosrđa kakve se dele sirotinji. Izlazeći, nije se osvrnula da pogleda ni mene ni svoju kćer.

Kad sam se vratila do Beatris - još je držala migoljavu Malu Klod - rekla sam: "Ti i Mari-Selest odrasle ste ovde zajedno."

Beatris se prepade, zatim klimnu glavom. "Moja majka je obudovela kad sam bila mala i stupila je u manastir."

Mala Klod diže ruku i povuče slobodni pramen Beatrisine kose. Beatris jeknu, a Mala Klod i ja se zakikotasmo. "Da li se onda raduješ što si se vratila?" - upitala sam je. Na moje iznenađenje, Beatris me tužno pogleda.

"Najsrećniji dan mog života bio je kada me je vaša majka odabrala da joj budem družbenica. Za mene je užas ponovo živeti ovde."

Spustila sam Malu Klod i pustila je da otrči u vrt. "Onda mi pomozi da pobegnem."

Beatris odmahnu glavom. "Bolje je za vas da ostanete ovde, gospođice. Vi to znate. Zašto želite da uništite svoj život? Udaćete se za vlastelina i živeti raskošno. Šta više od toga želite? Nema veće sreće za ženu nego da se uda, *n'est-ce pas?* Za bilo koju ženu."

Uzela sam vez koji je Mari-Selest ostavila savijen na klupi, izvadila iglu provučenu kroz platno i zabola je sebi u prst, samo da bih osetila ubod bola.

"Jao meni", rekoh. "Vidi šta sam učinila." Onda sam, da bih mučila Beatris što se ponaša kao da mi je tamničarka a ne družbenica, zapevala pesmu koju je ona sigurno pevala kad je ovde bila kao devojka:

Treba da učim o ljubavi
i njenim putevima
ali ja sam u zatvoru.
Neka je proklet onaj
Ko me ovde zatvori!

IV

BRISEL

Praznik proleća 1491 -
Sedamdesetnica 1492.

ŽORŽ DE LA ŠAPEL

Kad je došao, mi smo već satima radili. Radionicom je vladala tišina. Niko nije progovorio najmanje čitav sat, ni da zatraži kalem ili iglu. Čak su se i pedale razboja tiho micale, kao da su umotane krpama. I žene su ćutale ili bile negde drugde - Kristin je namotavala vunu na kalemove, Alijenor je radila u vrtu, a Madlen je bila na pijaci.

Najbolje radim kad je tišina. Onda mogu satima da tkam ne zapažajući da vreme prolazi, ne misleći ništa osim na obojene niti pod prstima koje provlačim tamo-amo kroz osnovu. Ali jedan nemirni tkač ili brbljiva žena mogu da uznemire celu radionicu. Potrebna nam je tišina da bismo radili kako valja i završili ove tapiserije na vreme. Čak i kada je tiho, poslednjih dana često mislim samo na vreme - ono koje je prošlo i ono koje nam je preostalo, o tome kako ćemo uspeti da završimo do ugovorenog dana i kako bismo mogli da ubrzamo.

Sedeo sam između Žorža Mlađeg i Lika i završavao nakit koji dama drži na *À mon seul désir* motreći u isto vreme na svog sina koji je započinjao prelaz žutog u crveno na daminim ramenima. Radio je dobro - zapravo više ne moram da ga nadzirem dok radi senčenje, ali to je navika koje se teško oslobađam.

Dvojica unajmljenih tkača, otac i sin po imenu Žozef i Toma, tkali su *millefleur* na Ukusu. Radili su *millefleurs* za mene i ranije, dobri su i brzi. I ćutljivi su, mada Toma koristi pedale na svom razboju češće nego što je potrebno. Ponekad pomislim da on to čini namerno kako bi napravio buku, kao što mladi često čine. Morao sam da naučim Žorža Mlađeg kako da pedale koristi tiho, i samo kada pravi dovoljno veliku strehu. Naravno, drugom tkaču ne mogu to da kažem, ali stegnem zube kad god Toma tako zaklapara.

Nije lako biti *lissier*. Osim što nadzirem ostale, tkam najteže delove - lica i ruke, lavlju grivu, jednorogovu njušku i rog, zamršene tkanine. Skačem od

jedne do druge tapiserije, trudim se da stignem ostale tkače dok rade *millefleurs* i životinje i čekaju me da ispunim praznine u sredini.

Rekao sam tkačima da moraju sedeti za razbojima, spremni za početak, kada se začuju zvona s Kapele - a sada, u maju, i ranije. Jutros smo počeli u sedam. Drugim radionicama zvono označava početak priprema, ali u pravilima Esnafa nema ničega što zabranjuje tkačima da dođu ranije, proučavaju nacrte kako bi videli šta će tkati tog dana i spreme kalemove. Onda mogu da počnu na prvi zvuk zvona.

Ne brinu me Žorž Mlađi ni Lik - oni znaju da nemamo vremena za otezanje ujutru. Druga dvojica tkača su do sada stizala sve na vreme, ali ovo nije ni njihova radionica ni njihova porudžbina. Mada imam poverenja u njihov rad - njihovi *millefleurs* su dobri kao moji - pitam se ponekad hoće li osvanuti dan kada se neće pojaviti jer su našli drugi, manje zahtevan posao. Žozef se ne žali, ali video sam Tomu kako seda za razboj i zuri u njega posle zvona sve dok najzad ne digne ruke na niti kao da mu kamenje visi o zglobovima. Pa ipak, treba mi još deset meseci njegovog rada, zveketao pedalama ili ne. Možda nije sasvim ozdravio od bolesti koju je preboleo ove zime. Iako je Alijenor lečila i njega i Žorža Mlađeg tokom groznice, trebalo im je dugo da se oporave. Još nismo nadoknadili izgubljeno vreme.

Moli se, govori uvek Kristin. Ali, za molitve treba mnogo vremena, pa joj kažem da ode u Sablon i moli se u ime svih nas, a mi ćemo ostati ovde i tkati.

Začuo sam glasove iz kuhinje. Madlen se vratila s pijace i dovela sa sobom nekog čoveka. Nisam mislio o tome - udvarači često zuje oko Madlen. Jedan će je jednog dana ubosti. Onda je Alijenor ušla iz vrta s čudnim izrazom na licu. "Šta je?" - upita je Kristin i prekide dragocenu tišinu radionice.

Alijenor je osluškivala zvuke iz kuće. "Vratio se."

Žorž Mlađi podiže pogled. "Ko?"

Nije morao da pita. Znao sam ko. Naš mir će biti narušen - taj čovek ne može da ćuti.

Madlen je provirila u radionicu s blesavim osmehom. "Parizlija je došao", objavila je.

Nikola Dezinosant pojavi se iza nje, još isprskan blatom od puta, i široko nam se iskezi. "Sedite isto kao što sam vas ostavio letos", podrugnuo se. "Svet ide dalje, ali Brisel se ne miče."

Ustao sam. "Dobro došao", rekoh. "Kristin, donesi piće za gosta. Slabo pivo." Iako je gnjavator, neću da priča kako ne dočekujem goste kako valja, naročito one koji dolaze izdaleka.

Žorž Mlađi takođe pođe da ustane, kao i Lik, ali ja sam odmahnuo glavom. Nikola ne treba da prekine svačiji posao.

Kristin mu klimnu glavom u prolazu. "Znači, došao si da pogledaš još jednom, a?" Pokazala je širokim pokretom oba razboja i Alijenor koja je i dalje stajala na vratima.

"Jesam, gospodo, zaista. Nadao sam se da ću videti Alijenor kako pleše oko Majskog stuba, ali sam zakasnio." Kristin nestade u kuhinji ne rekavši mu da smo mi za Praznik proleća radili, svi osim Lika i Tome koje sam pustio ranije da odu na vašar.

Kad je zakoračio u radionicu, Nikola se trgnuo kao da je stao na ekser. "Jesi li dobro?" - upitao sam ga.

Nikola slegnu ramenima, ali držeći lakat uz slabinu. "Malo sam loman od puta, to je sve." Okrenuo se Alijenor. "A ti, Alijenor - kako ti ide?" Kad joj se nasmešio, video sam da mu nedostaju dva zuba, i da pored oka ima tragove modrice. Ili je pao s konja ili se tukao. Možda su ga na putu presreli razbojnici.

"Dobro sam, gospodine", reče Alijenor, "ali vrt je još bolje. Dođite da omirišite cveće."

"Evo me za trenutak, lepotice. Želim prvo da pogledam tapiserije."

Alijenor se tužno osmehnu. "Hoćete da vidite nju, zar ne? Pa, poranili ste."

Nisam shvatio na šta misli dok Nikola nije pogledao traku Ukusa na razboju. "Ah", reče on snuždeno. Mogao je da vidi samo daminu mišicu i ruku u kojoj drži papagaja, nabor gornje haljine, započetog majmuna i vrh krila svrake. I *millefleurs,* naravno. Tkač bi tu imao mnogo čemu da se divi, ali video sam da je za čoveka kakav je Nikola traka svakako razočaranje. Pogledao je A *mon seul désir,* nadajući se možda da će na njoj videti lice, ali tu su bili samo ispružena druga damina ruka koja drži ogrlicu, još gornjih haljina, majmun i plavo krilo šatora išarano žutim plamenovima.

"Moglo je biti i gore", reče Alijenor. "Mogli smo već da izatkamo njeno lice i umotamo je oko prečke tako da je ne vidite dok tapiserija ne bude gotova."

"Osim ako je vi ne odmotate za mene, gospođice."

"Tata ni zbog koga ne odmotava tapiserije", odvrati Alijenor oštro. "To uništava zategnutost osnove." Bio je to pravi odgovor tkačke kćeri.

Nikola se ponovo nasmeši. "Pa, onda ću morati da ostanem ovde dok je ne izatkate."

"Zato si prevalio toliki put - samo da bi video traku tapiserije?" - upitao sam. "To je vrlo dugo putovanje radi ženinog lica."

Nikola odmahnu glavom. "Treba s vama da obavim posao u ime Leona le Vjea."

Namrštio sam se. Šta Leon sada hoće? Zna da smo prezauzeti za nove porudžbine. I zašto je poslao ovog slikara umesto da dođe sam? Tkači su me gledali. Šta god da se dešava, hteo sam da rade, ne da slušaju. "Dođi onda u vrt", rekao sam, "da vidiš Alijenorino cveće. Možemo tamo da razgovaramo." Pošao sam pred njim. Dok smo jedan za drugim prolazili kroz vrata, Alijenor se pomerila da nam napravi mesta. "Idi i pomozi majci", rekao sam kad je krenula za nama. Sad je na nju bio red da se snuždi, ali, naravno, učinila je kako sam joj naložio.

Alijenorin vrt najlepši je u maju. Cveće je sveže i mlado, još nije izbledelo od sunca. Pokosnica, zimzelen, ljubičica, kandilka, bela rada, karanfil, nezaboravak - sve je bilo u punom cvatu. I Alijenorini đurđevci, najlepši od svih, okitili su se kratkotrajnim cvetovima i njihov neobični zavodljivi miris osećao se posvuda. Seo sam na klupu, a Nikola je malo šetao po vrtu, njušio i divio se.

"Zaboravio sam koliko je lep ovaj vrt", rekao je kad se vratio kod mene. "Kao neki lekoviti melem, naročito posle mnogo dana provedenih na putu."

"Šta te dovodi ovamo?"

Nikola se nasmeja. "Nagao kao i uvek."

Slegnuo sam ramenima. Ruke su mi se trzale - trebalo im je tkanje. "Nemam mnogo vremena. Treba još mnogo da uradimo."

Nikola posegnu i ubra belu radu. Alijenor mrzi kad ljudi beru njeno cveće - dovoljno ga je teško gajiti i bez ubijanja. Vrteo je pupoljak među prstima. "Zato sam došao", reče najzad. "Žan le Vist se brine da tapiserije neće biti gotove na vreme."

Onaj prokleti trgovac što je njuškao po radionici tokom Uskršnjeg posta. Znao sam da uhodi za Leona le Vjea, iako je rekao kako želi da poruči tapiseriju kod mene. Od onda ni traga ni glasa od njega.

Čuo sam šuškanje iza sebe - Alijenor se naginjala nad lejom s lekovitim travama držeći kuhinjske makaze. Trudila se da je ne vidimo, ali slepe devojke ne umeju dobro da se skrivaju. "Šta radiš tu, devojko?" - zarežao sam. "Rekao sam ti da pomogneš majci."

"I pomažem joj", zamuca Alijenor. "Poslala me je po krbuljicu za supu."

Majka ju je poslala da prisluškuje. Poznajem svoju ženu - ne voli da je isključena. Nisam poslao Alijenor natrag u kuću - ona i Kristin će ionako uskoro saznati. "Ne govori nikome šta si čula", rekao sam joj. "Ni tkačima, ni susedima - nikome."

Ona klimnu glavom i uze da bere trave i spušta ih u kecelju.

"Nema razloga za brigu", rekoh Nikoli. "Malo smo zaostali zimus, zbog bolesti, ali sada nadoknađujemo. Završićemo ih za sledeći Uskrs kao što je gospodin Le Vist tražio."

Nikola se nakašlja i sagnu da pomiriše karanfil i pomiluje latice. Ima još nešto što želi da mi kaže, znao sam, ali nije žurio. Kad se Kristin pojavila s vrčevima piva kao da mu bi lakše. "Oh, hvala vam, gospođo", povikao je, skočio na noge i krenuo joj u susret.

Kristin obično pošalje Madlen ili Alijenor da iznesu pivo, ali ovog puta je došla sama, nadajući se da će vesti čuti od Nikole odmah, a ne kasnije od mene, iz druge ruke. Sažalio sam se na nju. "Sedi", rekao sam i napravio joj mesta do sebe na klupi. Može i ona da čuje. Šta god Nikola imao da nam kaže, neće biti dobro. Okrenuli smo se ka njemu dok je Alijenor tiho sekla trave iza nas i čekali.

Kad je Nikola najzad prešao na stvar - nakon što je popio piva i još malo se divio cveću - rekao je naglo: "Žan le Vist želi tapiserije za Prikazanje Gospodinovo."

Alijenor prestade da šuška iza nas.

"To je nemoguće!" - uzviknu Kristin. "I ovako radimo bez prestanka - svakog trena koji nam je Bog dao."

"Možete li da unajmite još ljudi?" - upita Nikola. "Da stavite tri tkača na svaki razboj?"

"Ne", odgovorio sam. "Ne možemo da platimo još jednog tkača - kad bismo to učinili, bili bismo na gubitku. Plaćao bih Žanu le Vistu za povlasticu što tkam tapiserije."

"Ako ih završiš ranije, pre ćeš moći da preuzmeš drugi posao i tako zaradiš."

Odmahnuo sam glavom. "Nemam novaca da plaćam bilo koga - ne bih mogao da unajmim tkača a da mu ne dam nešto unapred."

Nikola načini nemoćan pokret rukama. "Žan le Vist želi tapiserije za Prikazanje i poslaće vojnike da ih tada preuzmu. Ako ne budu gotove, oduzeće ti ih i neće ti platiti ono što ti duguje."

Frknuo sam. "Kakve vojnike?"

Posle kratkog ćutanja Nikola tiho reče: "Kraljevske."

"Ali u ugovoru piše Uskrs", reče Kristin. "On ne može to da pogazi."

Odmahnuo sam rukom na njene reči. Plemići mogu da učine šta god žele. Osim toga, Leon me još drži u šaci zbog zelenih pantalona na *Poklonjenju mudraca.* Ako budem morao da platim globu zbog toga svakako ću propasti. "Zašto Leon nije došao lično?" - upitao sam prekorno. "Više bih voleo da o ovome raspravljam s njim."

Nikola slegnu ramenima. "Suviše je zauzet."

Alijenorino šuškanje ponovo prestade. Moja kći sudi o ljudima kao ja. Ume da čuje laži kao što ja umem da ih vidim. Čula je nešto u njegovom glasu baš kao što sam mu ja opazio laž u očima dok je šarao pogledom izbegavajući me. Izostavio je naš deo priče. Ipak, nisam ga ništa pitao jer sam bio ubeđen da ništa neću uspeti da izvučem - možda kasnije, negde gde se bude osećao udobnije.

"Razgovaraćemo ponovo", rekao sam mu. "Kod *Starog psa.*" Okrenuo sam se Kristin. "Je li večera gotova?"

Ona skoči na noge. "Samo što nije."

Ostavio sam ga u vrtu da dovrši pivo i vratio se u radionicu. Nisam nastavio s radom, nego sam stao u ugao i posmatrao tkače. Nagnuti nad radom, sedeli su vrlo mirno, kao četiri ptice poređane na grani drveta. Ponekad bi neki nagazio pedalu da izmeni niti i podigne strehu, ali osim kloparanja drveta bilo je sasvim tiho.

Kristin mi priđe. "Znaš šta moramo da učinimo", reče mi tiho.

"Ne možemo", odgovorio sam joj isto tako tiho. "Osim što bismo prekršili pravila Esnafa, naporno je za oči, a sveće kapaju po tapiserijama. Vosak se teško skida i predstavlja očigledan trag za svakog člana Esnafa koji poželi da digne galamu."

"Nisam na to mislila. Niko ne tka dobro noću - čak ni ti."

"Hoćeš da tkamo nedeljom? Iznenađen sam što baš ti predlažeš tako nešto. Mada, možda bi mogla da podmitiš sveštenika - on te sluša."

"Ni to nisam htela da kažem. Naravno da nećemo tkati nedeljom - to je sveti dan."

"Pa šta onda hoćeš da kažeš?"

Kristinine oči su svetlele. "Pusti mene da tkam *millefleurs,* a Žorž Mlađi neka radi teške delove zajedno s tobom."

Ćutao sam.

"Kao što si rekao, ne možeš sebi da priuštiš još jednog unajmljenog tkača", nastavila je. "Ali imaš mene. Upotrebi me i daj svom sinu da radi ono za šta je sposoban." Gledala me je uporno. "Dobro si ga podučavao. Sada je vreme da ga pustiš da sam tka."

Pokušavala je da predstavi kao da je to važno, ali znao sam šta se krilo iza njenih reči - sama je želela da tka.

"*Tiens,* gladan sam", bilo je sve što sam rekao. "Je li jelo gotovo?"

Odmah pošto su zvona označila kraj rada za taj dan, poveo sam Nikolu do Starog psa. Ne volim naročito da sam okružen galamdžijama, ali možda je krčma bolje mesto za pogađanje s Nikolom oko zahteva Žana le Vista. Žorž Mlađi posao je s nama, a poslao sam Lika da dovede i Filipa. Već neko vreme nije izašao.

"Ah", uzdahnu Nikola, osvrnu se oko sebe i mljacnu usnama ispivši. "Briselsko pivo i briselsko društvo. Kako sam mogao ovo da zaboravim. Krčme nalik na grobove u kojima služe vodu i zovu je pivom. Zar sam zbog ovoga putovao deset dana rđavim putevima?"

Ja sam se pak radovao što je tiho. "Biće življe kasnije. Zabavićeš se već."

Žorž Mlađi želeo je da čuje sve o Nikolinom putovanju - kakvog je konja jahao, ko je jahao s njim, gde je odsedao. Mnogo razmišlja o drugim gradovima, mada je, kad je išao sa mnom u Antverpen ili Briž, lose spavao, malo jeo i plašio se nepoznatih. Uvek se radovao povratku kući. Govori kako jednog dana želi da vidi Pariz, ali ja znam da nikad neće poći tamo.

"Jeste li sreli razbojnike na putu?" - upitao je Žorž Mlađi Nikolu.

"Ne, na putu nismo videli ništa osim blata - i konj nam je oćopavio."

"A odakle ti onda ovo?" Žorž Mlađi pokaza žućkastu masnicu oko Nikolinog oka. "A povredio si i slabinu."

Nikola slegnu ramenima. "Nastala je tuča dok sam pio u jednoj krčmi u Parizu. Upao sam u gužvu, iako nisam imao nikakve veze s tim." Okrenuo se meni. "Kako je Alijenor?" - upitao me je. "Da li joj sprema raste?"

Namrštio sam se. Otkud on zna za njenu spremu? Samo Kristin i Žorž Mlađi znali su za dogovor koji sam sklopio sa Žakom le Befom. Kristin je uporno tražila da kažemo sinu za to, kako bi znao šta da očekuje kad preuzme radionicu. A on nije rekao nikome - ume da čuva tajnu.

Pre nego što sam smislio šta da odgovorim, stigli su Filip i Lik. "Nismo očekivali da ćeš se vratiti", reče Filip Nikoli kad je seo. "Toliko si brzo slikao letos da sam bio siguran kako se raduješ što odlaziš. Mislio sam da si se zakleo kako više nikada nećeš napustiti Pariz."

Nikola se osmehnu. "Imam neka posla sa Žoržom, a želeo sam i da vidim kako napreduju tapiserije. Naravno, uvek je zadovoljstvo videti Kristin i Alijenor. Bas sam pitao Žorža za njih." Ponovo se okrenuo meni. "Kako je ona?"

"Alijenor je sada veoma zauzeta", rekoh kratko. "Šije tapiserije do kasno u noć tako da nam ne smeta tokom dana."

"*Alors,* imate prednost nad ostalim radionicama", reče Nikola. "Da ona vidi, ne bi nikad mogla da šije po mraku. Ali, pošto je slepa, može da radi po celu noć, a ne samo između zvona. Trebalo bi da ste zahvalni što vam Alijenor toliko pomaže."

Nikada nisam tako mislio o njoj.

"Naravno, to znači da nema vremena za rad na svojoj spremi", dodade Nikola. Filip se trže. Valjda bi se svako trgao na njegovom mestu - niko ne očekuje da će se Alijenor udati.

"Moja kći ne brine o spremi, nego o tim tapiserijama, kao i svi mi ostali", promrmljao sam. "A sada, kad imamo dva meseca manje, biće još gore." Nisam nameravao da se izlanem, ali Nikola me je toliko iznervirao da nisam mogao da se kontrolišem.

Žorž Mlađi se zagleda u mene. "Zašto nam skraćuju rok? Kako stvari stoje, već kasnimo."

"Pitaj Nikolu."

Svi smo, moj sin, Lik, Filip i ja pogledali Nikolu, koji se promeškoljio i zagledao u svoje pivo. "Ne znam", rekao je najzad. "Leon je samo rekao da Le Vist želi tapiserije ranije, ne i zašto je tako."

Ako ni to ne zna, onda nemamo oko mnogo čega da se pogađamo.

"Leon sigurno zna", rekao sam vrlo prezrivim glasom. "On zna sve. Zašto sam nije došao? Nemoj mi govoriti kako je zauzet - to ga do sada nije sprečavalo, ne kad je reč o poslovima Žana le Vista."

Nikola me prkosno pogleda - očigledno ne trpi prezir. Podigao je vrč piva i iskapio ga. Svi smo ga gledali kako uzima bokal, ponovo puni svoj vrč i ispija pivo u jednom dugom gutljaju. Zabo sam nokte u dlan, ali sam oćutao, iako će me plaćanje tolikog piva iscediti.

Nikola podrignu. "Žena Žana le Vista rekla je Leonu da pošalje mene. Želela je da me skloni iz Pariza."

"Šta si joj učinio?" - upita Filip. On govori tiho, ali svi smo ga sasvim dobro čuli.

"Pokušao sam da se sastanem s njenom kćeri."

"Budalo", promrmljao sam.

"Ne bi tako mislio kad bi je video."

"Video ju je", reče Filip. "Svi smo je videli, na Ukusu."

"A sada plaćaš za svoju lakomislenost", rekoh ja. "Da je Leon ovde, mogao bih s njim da raspravljam o uslovima kako treba. On bi uverio Žana le Vista da se ponaša razumno. Ali ti, ti si samo glasnik. S tobom posao ne može da se obavlja."

"Žao mi je, Žorže", reče Nikola, "ali sumnjam da bi i Leon le Vje mogao da ti pomogne. Žan le Vist je težak čovek - kad jednom nešto odluči, teško ga je nagovoriti da promeni mišljenje. Ja sam uspeo jednom. Ove tapiserije u početku je trebalo da prikazuju bitku. Ali mislim da ni meni, pa čak ni Leonu, ne bi uspelo ponovo."

"Naveo si ga da promeni motiv? Trebalo je da pogodim kad sam video koliko voliš svoje dame."

"Zapravo, zaslužna je njegova žena. *En fait*, treba nju da krivite. Žene su krive." Nazdravio je kurvi u žutom na drugom kraju krčme. Nasmešila mu se. Briselske kurve vole strance - misle da će Parižanin više da plati i da bude nežniji. Možda su u pravu. Počele su da kruže oko Nikole kao galebovi oko riblje utrobe. Ja sam s kurvom bio samo jednom, pre Kristin, a i onda sam se

tako napio piva da se jedva ičega sećam. Kurve mi ponekad sednu u krilo, kad nema mesta u krčmi ni mnogo posla za njih, ali znaju da od mene ništa neće dobiti.

"*Tiens,* Žorže", reče Nikola, "žao mi je zbog svega ovoga. Pomoći ću ti malo u radionici ako ti to nešto znači."

Frknuo sam. "Ti..." Onda sam ućutao. Gotovo da sam čuo Kristin kako mi sikće u uho: "Uzmi svu pomoć koju možeš da dobiješ." Klimnuo sam glavom. "Stigla je nova pošiljka vune koju treba razvrstati. Možeš tu da nam pomogneš."

"Ne pitaš za prve dve tapiserije", reče Filip. "Za Miris i Zvuk. Ukus nije jedina žena na svetu, na kraju krajeva." Miris i Ukus bile su umotane i, posute ruzmarinom koji tera moljce, zaključane u dugački drveni sanduk u uglu radionice. Nikad ne spavam dobro kad u radionici ima gotovih tapiserija. Iako Žorž Mlađi i Lik spavaju blizu njih, za mene je svaki zvuk koraka ispred kuće lopov koji dolazi da ih ukrade, a svaka vatra za kuvanje požar koji će ih uništiti.

"Niste ih menjali, je li?" - reče Nikola.

"Ne, nismo, izgledaju kako smo ih naslikali. I vrlo su lepe kad se okače. Kao mali zasebni svetovi."

"Da li plemkinje stvarno samo to rade po ceo dan?" - upita Žorž Mlađi. "Sviraju, hrane, ptice i nose lep nakit po šumi?"

Nikola frknu. "Neke da, možda." Uzeo je vrč i protresao ga. Nije se čulo pljuskanje.

"Lik, idi po još piva", rekoh. Prestao sam da se ljutim na Nikolu. Možda je u pravu - Žan le Vist želi ono što želi i mi tu ama baš ništa ne možemo da učinimo.

Lik uze bokal i ode do bureta u uglu. Dok je čekao da mu točilac napuni bokal, prišla mu je kurva u žutom i nešto mu rekla pokazujući na Nikolu. Lik iskolači oči - nije naviknut na pažnju žena - i odmahnu glavom.

"Jesi li ti ikada video jednoroga?" - upita Žorž Mlađi.

"Nisam", odgovori Nikola. "Ali jedan moj prijatelj ga je video, u šumi na dva dana jahanja od Pariza."

"Stvarno?" Uvek sam mislio da jednorozi žive daleko na Istoku, gde i slonovi. Ali, ja ne znam ništa o tome, pa sam držao jezik za zubima.

"Ispričao mi je da jednorog trči veoma brzo, nalik beloj svetlosti između drveća, i da je jedva video išta osim roga -mada mu se, kaže, učinilo da mu se jednorog osmehnuo. Zato sam ga naslikao onako zadovoljnog."

"A jesu li sve žene isto tako zadovoljne?" - upita Filip.

Nikola slegnu ramenima.

Bokal je napunjen, ali točilac ga je pružio kurvi, a ne Liku. Ona ga je privila uz grudi i krenula ka nama, a Lik je pošao za njom. "Vaše pivo, gospodo", rekla je stavši ispred Nikole i sagnuvši se da pokaže grudi dok je spuštala bokal na sto. "Ima li tu mesta i za mene?"

"Naravno", reče Nikola i povuče je na klupu do sebe. "Sto nije potpun bez dve-tri kurve."

Ja nikad ne bih rekao nekoj ženi tako nešto, čak ni kurvi, ali ova u žutom se samo nasmejala. "Onda ću pozvati i drugarice", rekla je. Trenutak kasnije pridružile su nam se još dve i naš ugao postao je najbučniji u krčmi.

Nisam ostao još dugo. Kurve su za mladiće. Kad sam odlazio, žuta kurva sedela je Nikoli u krilu, jedna u zelenom grlila je porumenelog Žorža Mlađeg, a treća, odevena u crveno, zadirkivala je Lika i Filipa.

Na putu do kuće ispišao sam veći deo popijenog piva. Kad sam stigao, Kristin je sedela i čekala me. Nije rekla ništa - znao sam šta želi da čuje.

"*Alors*", rekao sam, "tkaćeš. Jedino tako možemo da ih dovršimo na vreme. Ali, nikom ni reči."

Kristin klimnu glavom. Onda se osmehnu. Onda me poljubi i povuče na krevet. Da, kurve je najbolje ostaviti mlađima.

ALIJENOR DE LA ŠAPEL

Mislila sam da više nikada neću ostati sama u vrtu s Nikolom Dezinosantom. Moji roditelji ostavili su nas tu, toliko zabrinuti zbog vesti koje je Nikola doneo iz Pariza da mi mama čak nije ni rekla da pođem s njom. Sela sam na pete, pazeći da ne zgnječim đurđevak koji je rastao u blizini. Dodirivao mi je noge i kad god bih se očešala o njega osetio se slatki miris.

Kad je Nikola otišao prošlog leta, mislila sam da nikada neće ponovo doći. U početku je bio opušten s nama, ali odjednom je prestao da mi se udvara i postao naprasit s mamom i tatom. U isto vreme počeo je brže da slika. Onda se jednog dana nije pojavio u radionici, a Filip nam je rekao da je otišao i ostavio njemu da dovrši poslednji nacrt. Možda smo ga uvredili našim prostim briselskim običajima. Možda nismo dovoljno hvalili njegov rad. Tatini prijatelji su ponekad dolazili, stajali iza njega dok je slikao i ukazivali na greške - jednorog previše liči na konja ili na jarca, lav liči na psa a cibetka na lisicu, stablo narandže liči na orah. Nikola je besneo zbog toga.

Sada je stajao iznad mene. Ustala sam. Nisam se pomakla, nego sam ostala sasvim blizu njega - toliko blizu da sam osećala toplotu njegove tunike, miris kožnih uzda koje je držao, njegove znojave kose i suncem ugrejane kože na njegovom vratu.

"Izgledaš umorno, lepotice."

"Probdela sam pola noći šijući. Zbog vesti koje si doneo, sada ću bdeti po celu noć."

"Žao mi je zbog toga. Ne volim nikome da donosim loše vesti."

Ustuknula sam. "Zašto si letos otišao bez oproštaja?"

Nikola frknu. "Ista si kao tvoj otac - gotovo bezobrazno otvorena."

Ništa nisam rekla.

"Morao sam da se vratim u Pariz zbog posla."

"Ja umem da čujem kada neko laže."

Nikola zastruga nogom po stazi. "Zašto te to brine, lepotice? Za tebe i tvoju porodicu ja sam bio samo dosadni pariski slikar."

Nasmešila sam se. "Možda, ali očekujemo učtivo opraštanje na rastanku."

Neću mu nikad reći da tri dana posle njegovog odlaska nisam progovorila ni reč. Niko to nije primetio - ja sam ćutljiva - osim mame, koja mi ništa nije rekla, ali me je poljubila u čelo kad sam najzad ponovo otvorila usta. Ona retko ljubi ikoga.

Nikola uzdahnu. "Saznao sam nešto, a voleo bih da nisam. Možda ću ti reći jednog dana šta. Ali ne sada."

Pre nego što je stigao da mi kaže nešto više, mama nas je pozvala na ručak. Nikola je posle otišao nekud i nije se vratio sve dok večernja zvona nisu označila kraj rada. Tata i momci odveli su ga u krčmu dok je mama šila Ukus a ja *Á mon seul désir.* Bile smo veoma tihe - mama se brine zbog tapiserija, pa me nije pitala ni šta mislim o Nikolinom ponovnom dolasku.

Kasnije se tata vratio, pa su on i mama otišli u kuću, a ja sam ostala da šijem. Mnogo kasnije vratili su se i Lik i Žorž Mlađi. Liku je bilo mnogo loše od piva, pa je stalno izlazio na ulicu.

Nisam želela da pitam, ali to je bilo jače od mene. "Nikola se nije vratio s vama?" - upitala sam Žorža Mlađeg koji se bio bacio na ležaj pored mojih nogu. Zaudarao je na pivo, dim iz krčme i - namreškala sam nos - jeftinu cvetnu vodicu kakvu kurve kupuju na pijaci.

Moj brat se nasmejao - glasno, kao da je popio previše da bi znao koliko je bučan. Ućutkala sam ga da ne probudi roditelje ili Madlen. "Teško da će se vratiti noćas. Našao je on sebi postelju, i to žutu." Ponovo se nasmejao.

Ustala sam, prekoračila preko njega i otišla u kuću. Više sam volela da odem u krevet nego da ostanem u radionici pored smrdljivog luckastog brata, bez obzira na to koliko sam imala da šijem. Ustaću rano i radiću dok muškarci budu još spavali.

Nikola se vratio tek sutradan pre podne, kad smo svi već dugo radili - osim Lika, koji je ostao da spava, toliko bolestan da od njega nije bilo nikakve koristi. Tkači su sedeli za razbojima, a mama i ja smo sređivale novu pošiljku vune koja je upravo stigla - jedan deo za tapiserije koje tkamo, a ostatak je trebalo pripremiti za sledeće dve. Mama ju je razvrstavala pomoću do pojasa visokog vretena, namotavala u povesma i kačila ih na valjke. Ja sam

pripremala kalemove vukući niti s valjkova i motajući ih oko drvenih štapića koje će kasnije tkači upotrebljavati.

"Gde je on", ponavljala je mama razmotavajući vunu.

Tata nije bio zabrinut. "Doći će kad bude spreman."

"Treba nam sada."

Nismo znali zašto se mama toliko ljuti. Nikola nam ne duguje ništa niti nam je neophodan. Ako želi da prespava celo jutro sa svojom kurvom, to je njegova stvar. Ne treba da mislimo o tome gde je.

Onda je stigao, smrdljiv skoro kao Žak le Bef. Još je bio veseo posle noći provedene kod *Starog psa,* dok su ostali ćutali i trpeli glavobolju. Pljesnuo je tatu i Žorža Mlađeg po leđima i pozdravio glasno mamu i mene.

"Jeste li znali", rekao je, "da je Filip sada pravi muškarac? Uspeo je da se snađe s kurvom noćas, odnosno, ona mu je pokazala put. Sada zna šta treba da radi." Poslednje reči uputio je meni i one su poput strele poletele preko radionice i pogodile me. Pognula sam glavu nad kalemovima i stala brže da motam.

Mama spusti ruku na moju da me uspori. Osetila sam njen bes u dodiru. "Ne govori o grehovima pred Alijenor", promrmljala je. "To tvoje kurvanje ostavi za Pariz."

"Kristin..." - reče tata.

"Neću takvo đubre u svojoj kući. Baš me briga koliko nam treba njegova pomoć."

"Prestani", reče tata.

Mama ućuta. Kad tata progovori izvesnim tonom, ona uvek ućuti. Tata se nakašljao, a ja sam prestala da motam -on obično načini takav zvuk kad želi da kaže nešto vredno pažnje.

"*Alors*", započeo je tata, "sinoć si rekao, Nikola, da ćeš nam malo pomoći. Možda je pivo odnelo te reči, pa ti ih ponavljam da ih upamtiš. Možeš nam pomoći s ovom novom pošiljkom vune - ti i Alijenor možete da je razvrstate umesto Kristin. Alijenor će ti pokazati kako se to radi, a ti budi njene oči."

Iznenađeno sam se uspravila. Nisam želela da sedi blizu mene kad zaudara na druge žene.

Onda nas tata iznenadi još više. "Kristin, sedi malo umesto Lika da tkaš. Kad Liku bude bolje, zauzećeš mesto svog sina. Žorže Mlađi, uzmi da radiš ljudske figure na *À mon seul désir*."

"Figure?" - reče moj brat. "Koje delove?"

"Cele figure. Počni s daminim licem kad vuna bude spremna. Spreman si za takav zadatak i ne treba dalje da te nadzirem."

Žorž Mlađi uz tresak nagazi pedale. "Hvala ti, tata."

"Hajde, Kristin", reče tata.

Klupa škripnu kad su mama i Žorž Mlađi seli jedno uz drugo, ali radionica je inače bila tiha.

"Moramo da uvedemo ovu izmenu", reče tata, "inače nećemo nikako završiti tapiserije na vreme. Nikom ni reči o ovome izvan radionice. Ako Esnaf čuje da ona tka, oglobiće nas, možda će nam čak zatvoriti razboje. Kristin će uvek raditi za zadnjim razbojem tako da je ne vidi niko ko pogleda kroz prednji prozor. Žozefe, Žan-Kristof, na kraju ćete dobiti dodatnu nagradu ako budete držali jezik za zubima."

Žozef i Toma su ćutali. Šta su mogli da kažu? I njihov posao zavisio je od mame. Kao što je tata objasnio, nismo imali izbora.

Nikola mi je prišao. "Pa, lepotice, šta treba da radim? Pokaži mi. Evo mojih ruku." Položio je ruke na moje. Mirisao je na upotrebljen krevet.

Povukla sam ruke. "Ne dodiruj me."

Nasmejao se. "Nisi valjda ljubomorna na kurvu? Mislio sam da ti se ni ne sviđam."

"Mama!"

Ali mama se kikotala nečemu sa Žoržom Mlađim. Već je zaboravila da je ljuta na Nikolu, toliko se radovala što će tkati. Moraću sama da se odbranim od njega.

Okrenula sam mu leđa i spustila ruke na vreteno koje je mama ostavila, prstima hvatajući napete niti vune. "Namotavaćemo ovu vunu u povesma", rekla sam suvo. "Onda ćemo spremiti kalemove za nju. *Tiens,* moraćemo da odmotamo ono što je mama namotala i da počnemo iz početka. Drži ovde i motaj vunu oko ruku dok ja odmotavam. Nemoj da ti padne na pod jer će se uprljati."

Nikola uze nit, a ja stadoh da vrtim vreteno sve brže i brže kako ne bi mogao da me prati. "Polako!" - viknuo je. "Ne zaboravi, nikad nisam radio s vunom. Moraćeš da budeš strpljiva sa mnom."

"Nemam vremena za sporost. Ti i Žan le Vist ste se pobrinuli za to. Prati me."

"U redu, lepotice. Kako želiš."

U početku sam se trudila da se držim što dalje od Nikole, i da nam se ruke ne dotiču - što nije lako kad se radi s vunom. Nisam ćaskala s njim i šturo sam odgovarala na njegova pitanja. Brzo sam mu nalazila greške i nisam ga hvalila.

Umesto da ga naljuti ili udalji, moja uzdržanost kao da mu je sve više prijala. Počeo je da me naziva Gospodaricom vune, i da sve više zapitkuje što su moji odgovori bivali kraći. Čak i kad je naučio da načini glatko povesmo, često je mrsio niti samo da bih mu pomogla da ih razmrsi i dotakla mu prste. Bio je dobar učenik. Za dan-dva umeo bi da mota povesma i sprema kalemove gotovo dobro kao mama. Ponekad sam čak mogla da ga ostavim da radi sam i odem u vrt - biljke ne treba zanemarivati u maju.

Nikola je imao oštro oko za boje i odvajao je vunu u više različitih nijansi nego što bi mama učinila. Čak je opazio da je crvena vuna obojena iz dvaput i pomešana, tako da nije bila sasvim jednaka. Tata je poslao celu količinu natrag i zatražio od majstora novac da se ne bi požalio njegovom esnafu. Te noći ponovo je poveo Nikolu u krčmu da proslave. Nikola se vratio tek sutradan pre podne. Ovog puta niko ga nije grdio. Ja sam mu samo pružila kalem koji sam namotavala i pobegla u vrt da ne bih udisala miris kurve s njega.

Sada, kad je Nikola ostao s nama da nam pomogne, mama se manje brinula što provodim vreme s njim. Nikad nije bila srećnija nego sada, radeći za razbojem. Obraćala je malo pažnje na Madlen, čak i na mene, osim kada Nikola i ja zatražimo pomoć oko vune. Preko dana tiho je sedela za razbojem, radila naporno koliko i ostali tkači, a ja sam noću, šijući ono što je izatkala, osećala da joj je rad dobar, čvrst i jednak. Uveče je sedela s tatom i pričala o onome što je uradila i o tome šta bi još mogla da uradi. Tata je uglavnom

ćutao tokom tih razgovora, samo je rekao ne kad ga je zamolila da je nauči senčenju.

Nikola je gotovo svake večeri odlazio do *Starog psa,* ali nije uvek ostajao celu noć. Ponekad je Žorž Mlađi odlazio s njim, ali ne i Lik, koji je stradao od piva one prve noći. Ipak, Nikola je najčešće u krčmu išao sam. Kasno noću čula bih ga kako dolazi ulicom, peva ili razgovara s ljudima koje je upoznao u krčmi. Iznenadila sam se što je tako lako našao sebi mesto među njima. Kad je prošlog leta bio kod nas, nije bio tako ljubazan i srdačan, nego je glumio nadmenog pariskog slikara. Sada su ga ljudi - i žene - dozivali na ulici i na pijaci se raspitivali za njega.

Često sam još šila kad se vrati. Imala sam još više posla pošto mama više nije pomagala - bila je preumorna posle celog dana tkanja i morala je da odmara oči za sutra. Nikola je ovog puta spavao kod nas, da ne plaća prenoćište u gostionici, i kad se vrati iz krčme legao bi na slamaricu pored razboja na kom se tkao Ukus. Kad god sam radila na toj tapiseriji, on mi je ležao gotovo do nogu. Noći i noći proveli smo tako zajedno u tami. Malo smo govorili jer nisam želela da probudim Žorža Mlađeg i Lika. Ali, ponekad bih osetila da se okrenuo ka meni. Ako je vid sličan niti osnove zategnutoj između dve prečke razboja, osećala sam njegovu nit, čvrstu.

Jedne noći Nikola se vratio veoma kasno. Svi osim mene su već odavno bili legli. Šila sam damino lice na Ukusu, oprezno pravila šavove oko jednog oka. Lice je bilo napola gotovo - uskoro će se Nikoli ispuniti želja da je vidi.

Kad je legao podno mojih nogu, osetila sam da se nit među nama zateže. Hteo je nešto da kaže, ali nije. Tišina je bila vrlo teška. Čekala sam, ali više nisam mogla da izdržim. "Šta je?"- šapnula sam u tišinu sobe, osećajući se kao da sam najzad počešala ujed buve.

"Ima nešto što odavno želim da ti kažem, lepotice. Još od letos."

"Zbog toga si otišao?"

"Da."

Zadržala sam dah.

"Žak le Bef bio je noćas u krčmi."

Stisnula sam usne. *Alors?*"

"Taj čovek je prostačina."

"To nije ništa novo."

"Mrsko mi je i da pomislim..."

"Šta da pomisliš?"

Nikola zaćuta. Opipala sam prorez daminog oka i zabola u njega iglu.

"Čuo sam tvoje roditelje letos kako razgovaraju o Žaku le Befu. Tvoj otac je sklopio dogovor s njim. O tebi." Mučio se, ali nisam mu pomogla, ćutala sam.

"Udaćeš se za njega. Do Božića, takav je dogovor - mada to može da se izmeni sada kada tapiserije valja završiti ranije. Ali svakako kad budu gotove. Do Uskršnjeg posta, rekao bih."

"Znala sam to."

"Znala si?"

"Madlen mi je rekla. Saznala je od mog brata. Oni..." Mahnula sam rukom i nisam rekla šta to Madlen i moj brat rade. Neka sam pogodi. "Iako je obećala da neće nikome reći, to verovatno već zna ceo Brisel. Ali, šta se tebe tiče šta će biti sa mnom? Ja sam za tebe ništa - samo slepa devojka koja ne može da se divi tvom lepom licu."

"Ne volim da se ljupka devojka uda za nasilnika, *c'est tout*"[28] Glas mu nije zvučao kao da je to sve. Čekala sam.

"Čudno", nastavio je. "Ove tapiserije - kao da su učinile da drugačije gledam žene. Neke žene."

"Ali ovo nisu prave žene koje rade prave stvari."

Nikola se zacereka. "Ipak, imaju prava lica, neke od njih. Po tome sam poznat, na kraju krajeva - po slikanju ženskih lica. A sada i po tapiserijama."

"Dobro si iskoristio te nacrte, *alors?*"

"Bolje nego tvoj otac, čini mi se."

"Jadnog tatu uništava taj tvoj Žan le Vist."

"Žao mi je zbog toga."

Neko vreme smo ćutali. Čula sam njegovo ravnomerno disanje.

"Šta ćeš da radiš u vezi s udajom za Žaka le Befa?" - upitao me je.

Lik se okrenu i progunđa nešto u snu.

Tiho sam se nasmejala. "Šta mogu da uradim? Ja sam slepa i imam sreće što me neko uopšte hoće."

"Čovek koji smrdi na ovčiju pišaćku."

[28] Franc. – to je sve. (Prim. prev.)

Slegnula sam ramenima, mada se nisam osećala baš bezbrižno.

"*Tu sais,* Alijenor, ipak ima nešto što bi mogla da učiniš." Ovo je izgovorio drugačijim glasom. Znala sam šta misli. I sama sam pomislila na to. Ali to bi moglo da mi donese nevolje gore od Žaka le Befa.

Nikola kao da nije nimalo sumnjao. "Dođi, lepotice", rekao je, "da ti ispričam celu priču o jednorogovom rogu." Prešla sam lako prstima po ivici osnove tapiserije, ravnomerne niti vune i svile golicale su mi vrhove prstiju, i za trenutak tu zadržala ruku. Mama i sveštenik kažu da je to greh ako nisi udata, ali nisam čula da je to nekoga zaustavilo - čak ni mamu. Uza svu njenu priču da su se ona i tata venčali zarad dobra porodičnih radionica, moj brat se rodio samo mesec dana nakon što su počeli da dele postelju kao muž i žena. Madlen i Žorž Mlađi nisu se, izgleda, plašili greha koji čine, kao ni Nikola, ni parovi koje sam čula u prolazima između kuća, ni žene koje su se tome smejale uz česmu ili na pijaci.

Uvukla sam iglu dami u usta kako bih znala gde sam stala, a zatim pružila Nikoli ruke. Uzeo ih je, zatim me povukao, podigao sa sedišta i poneo preko usnulih tkača u vrt. Stezala sam ga oko vrata i zagnjurila nos u njegovu toplu kožu. Mirisao je predivno.

Položio me je na cvetnu leju - bele rade i karanfili, nezaboravak i kandilka. Stalo mi je bilo samo da ne zgnječimo đurđevak koji mi se njihao uz lice, za ostalo nisam marila. Đurdevak se teško gaji i traje vrlo kratko, a miris mu je tako sladak. Odmakla sam se od njega. Sada mi je glava počivala na grmu nane. Golicala mi je čelo i obraze hladnim kovrdžastim listovima. Srećom, nana se Iako ispravi i kad se zgnječi.

Nije mi nikad palo na pamet da ću, kad najzad budem s muškarcem, brinuti za svoje biljke.

"Čemu se smeješ, lepotice?" - upitao me je Nikola; lice mu je lebdelo tik iznad mog.

"Ničemu", rekla sam i pružila ruke da ga dodirnem.

Legao je na mene, noge su mu ležale preko mojih bokova, grudima mi je pritiskao dojke i snažno se gurao karlicom u mene. Nikad nisam osetila toliku težinu na sebi, ali nisam se uplašila. Želela sam da me pritiska jače. Spustio je usta na moja, usne su mu se micale, jezikom mi je tako ispunio usta da mi je došlo da se ponovo nasmejem. Bio je mek, ali i tvrd, vlažan i pokretljiv. Usisao je moj jezik u usta a u njima je bilo toplo i osećao se ukus piva koje je

popio, i još nečega što nisam prepoznala - njega samog. Trgnuo mi je haljinu, povukao mi suknju nagore i bluzu nadole. Zadrhtala sam od dodira hladnog vazduha i njegove kože.

Svako moje čulo je radilo, sva osim jednog. Pitala sam se kako bi bilo da vidim dok ovo radim. Malo sam znala o tome šta se dešava između muškarca i žene - čula sam ponekad noću mamu i tatu i Žorža Mlađeg s Madlen u vrtu, i slušala žene kako se na pijaci šale i pevaju o tome - i uvek sam mislila da su potrebne oči da bi se uživalo, da je to nešto što ja neću moći, ili samo s nekim kao što je Žak le Bef, a onda će da me boli i uvek ću strepeti od toga. Ali sada je bolelo samo trenutak-dva, kad je Nikola prvi put ušao u mene, a onda ga je moje telo osetilo posvuda, njegov ukus, dodir, mirise i zvuke.

"Šta gledaš?" - upitala sam Nikolu dok je ulazio i izlazio, a bili smo vlažni i stvarali zvuk kao kad neko izvlači nogu iz blata.

"Ništa - oči su mi sklopljene. Lepše je tako, jer više osećam. Ionako je suviše mračno - nema mesečine."

Znači, ništa nisam propustila. Zaista sam bila ovde s njim, baš kao druge žene s muškarcima. Ovo je zadovoljstvo u kom i ja ipak mogu da uživam. Nešto je raslo u meni, sve veće i veće, u ritmu njegovog guranja, sve dok više nisam mogla da izdržim, pa sam kriknula kad mi se telo napelo i odmah opustilo, a ruka se stegla u pesnicu i otvorila.

Nikola mi spusti dlan na usta. "Šššš!" - šapnuo je, ali se i smejao. "Hoćeš da svi čuju?"

Snažno sam uzdahnula. Više sam se iznenadila nego uplašila.

Nikola se pokretao brže i takođe ispuštao neke zvuke, disao je ubrzano kao i ja, a onda se nešto toplo prosulo u mene. Stao je i klonuo po meni, ne toliko težak da ne mogu da dišem. Posle nekoliko trenutaka prevrnuo se s mene na stranu. Čula sam krekanje cvetova, osetila miris đurđevka i znala da je zgnječen. A opet, mirisao je tako slatko, kao med, sam, nenamazan na hleb. Ispod tog punog mirisa osetila sam još jedan, stvarniji, nalik zemlji. Bio je to miris postelje kakav sam osetila na drugima, svež, sličan mladim izdancima i zemlji kad padne kiša.

Udisali smo i izdisali, istovremeno, sve sporije i sporije, dok se nismo primirili.

"Znači, ovo radiš s onim svojim kurvama?" - rekla sam. Nikola frknu. "Manje-više. S nekima je bolje nego s ostalima. Obično je lepše kad je žena srećna."

Ja sam bila srećna.

"Kakav je to miris?" - upita on.

"Koji?"

"Taj slatki. Ovaj drugi znam."

"Đurđevak. Ležiš na njemu."

Zasmejao se.

"Nikola, hoću opet."

"Sada?" Nasmejao se još jače. "Moraš da mi daš malo vremena, lepotice. Pusti me malo da se odmorim, a onda ću videti šta mogu da učinim."

"Sutra", rekoh ja. "I prekosutra i nakosutra."

Nikola okrenu lice ka meni. "Jesi li sigurna, Alijenor? Znaš šta može da se dogodi?"

Klimnula sam glavom. "Znam." I to sam naučila iz silnih pesama, šala i razgovora. Znala sam šta želim. Toliko sam bila uskraćena jer su mi oči mrtve. Ovo ću uzeti, zajedno s ishodom.

Dve nedelje svakog dana smo radili zajedno u radionici, a svake noći ležali zajedno u vrtu i gnječili moje cveće. Do kraja tog vremena sva je vuna bila razvrstana, dame na Ukusu i *A mon seul désir* su izatkane i završili smo posao. Tata je podvukao ogledalo pod Ukus da bi Nikola video celo lice svoje dame. Te noći oprostio se od mene u vrtu. Dok je posle ležao s glavom u mom krilu, rekao je: "Ne budi tužna, lepotice."

"Nisam tužna", rekla sam, "i nisam lepotica."

Sutradan je krenuo za Pariz.

KRISTIN DI SABLON

Pametan je taj Nikola Dezinosant, to mu priznajem. Izveo je svoj naum pred nosom svih nas, a ja sam to otkrila tek mnogo nakon njegovog odlaska. Mora da me je tkanje zaslepilo. Toliko su mi oči bile prikovane za ono što radim da nisam opazila šta se dešava oko mene. Krivim sebe za greh, pogordila sam se svojim tkanjem, a ta gordost postala je nadmenost. Moj greh je bio i što nisam tokom nedelje išla na misu u Sablon kao što sam uvek činila. Zanemarila sam Našu Gospu i Gospoda i zbog toga smo bili kažnjeni.

Jedne nedelje posle mise Žorž, Žorž Mlađi i ja odmotali smo i okačili Zvuk i Miris, dve prve završene tapiserije, da ih Nikola vidi. Kad smo ih namestili, stala sam na vrata i divila im se. Ipak, primetila sam da su ruke dame koja svira orgulje mogle i bolje da se urade. Da je samo Žorž ranije odlučio da me pusti za razboj imao bi više vremena da te ruke uradi kako valja. Zadržala sam ovo za sebe.

"Zbog nečega izgledate veoma zadovoljni sobom, gospođo", reče Nikola upravo tada.

Odmahnula sam glavom. "Samo se divim radu svoga muža", rekla sam. Nastavio je da se ceri sve dok nisam pljesnula rukama i sklonila se s praga. "Dosta zevanja", rekla sam. "Umotajte ih ili će ih pojesti moljci. Alijenor, uberi malo svežeg ruzmarina."

Kad je Nikola video prve dve tapiserije i gledao kako se tkaju treća i četvrta, rekao je kako želi da vidi nacrte za poslednje dve - Vid i Dodir - i uveri se da je sve na mestu. Tako je rekao.

Priznajem, nisam mnogo mislila o tome. Lik je izneo šeme i Nikola ih je gledao sam u vrtu dok smo mi ostali radili. Malo kasnije ušao je i rekao: "Hoću da načinim neke izmene."

"Zašto?" - upita ga Žorž. "Već smo sve dogovorili."

"Hoću da ponovo naslikam đurđevke, sada kad sam ih video uživo u Alijenorinom vrtu."

Alijenor se zasmeja iza vretena kako je nikad nisam čula da se smeje. To mi tada ništa nije reklo, a trebalo je.

"Možemo da ga promenimo kad ga budemo tkali", reče Žorž. "Ne zaboravi da tkači mogu da menjaju *verdure* kako god žele."

"Ipak bih hteo", nije odustao Nikola. "Promena će mi dobro doći - prsti su mi tako ogrubeli od rada s vunom da brinem šta će žene reći kad ih dotaknu." Namignuo je Žoržu Mlađem. Alijenor se ponovo zakikotala.

Namrštila sam se, ali Žorž je samo slegnuo ramenima. "Kako hoćeš - vuna je ionako gotovo sređena. Nećeš nam trebati još mnogo."

Sada kad razmislim o tome, znam da niko nije gledao šta Nikola radi. Prethodnog leta dokazao je svoju veštinu slikajući šeme, a nismo imali ni kada da mu virimo preko ramena. Radio je na šemama u vrtu, a kad su se osušile, umotao ih je i spremio s ostalima.

Njegov odlazak trebalo je da bude svečan, ali bili smo prezaposleni da mislimo o tome. Tada smo tkali četrnaest sati na dan, jedva da smo stizali da jedemo, a meni se vrtelo u glavi od šare tapiserije ispred mene čak i kada nisam tkala. Svake noći sam padala u krevet i spavala ne mičući se dok me Madlen ujutru ne probudi. Nismo imali vremena da mislimo o Nikolinom odlasku. Noć pre rastanka muškarci su otišli u krčmu s Nikolom, ali su zaspali uz pivo. Čak i Nikola se vratio uveče umesto da provede poslednju noć sa svojom žutom kurvom. Činilo se da ju je poslednjih dana zanemario. Sada znam i zašto.

Posle toga usledio je nenarušen niz letnjih dana, istih, kada smo tkali jedva progovarajući. Letnji dani su dugi, leti ima manje praznika nego tokom ostatka godine, počinjali smo s radom ranije, a završavali kasnije. Petnaest sati, šesnaest sati sedeli smo za razbojima, vreli, nepomični i nemi. Prestali smo da pričamo - čak i Žozef i Toma nisu više govorili mnogo. Leđa su me bolela sve vreme, prste mi je vuna teško nažuljila, oči su mi crvenele, pa ipak nikad nisam bila srećnija. Tkala sam.

Madlen nas je ostavljala na miru, sama nam je donosila pivo, služila je obroke brzo i bez gužve. Njeno kuvanje se popravilo otkako sam joj prepustila tu dužnost - kao i tkanje Žorža Mlađeg, koje se više nije razlikovalo od rada njegovog oca. I Alijenor je bila tiha - s druge strane, uvek

je bila takva. Šila je za nas, radila u vrtu i pomagala Madlen u kući. Ponekad je spavala preko dana kako bi mogla da šije celu noć, kada tkači oslobode tapiserije.

Krajem leta, baš posle Velike Gospe, završili smo. Znala sam nedeljama da će to biti uskoro - prsti su mi se sporo vukli do ivice s nitima različitih boja koje sam dovršavala - zelena, zatim žuta, pa crvena. Mislila sam da ćemo proslaviti, ali kad sam završila poslednji red crvene, privezala poslednji kalem i pomogla Alijenor da ušije poslednji rascep, osetila sam se praznom, kao paprikaš bez bibera. Taj dan nije se razlikovao od drugih.

Naravno, bila sam ponosna kad mi je Žorž dozvolio da upotrebim makaze i odsečem neke krajeve. Nikada do tada nisam smela da odsecam osnovu. A kad smo odmotali tapiseriju da je prvi put vidimo čitavu, to je bila čista radost. Moj rad na *À mon seul désir* nije se razlikovao od ostatka, nego se uklapao kao da sam oduvek bila tkalja.

Nismo imali vremena za predah. Trebalo je da izatkamo još dve tapiserije za pet meseci. Žorž nije govorio ništa, ali znala sam da ću tkati i njih. Dani su bivali sve kraći i trebao nam je svaki par ruku. Kad bi Alijenor videla, Žorž bi verovatno i njoj dao da tka.

Jedne nedelje posle mise pošli smo u šetnju Velikim trgom - u to vreme sam samo tom prilikom vidala druge ljude -kad me je Alijenor uhvatila za mišicu. "Žak le Bef!" - prošaputala je. Njen nos nije grešio - Žak nam je prilazio s druge strane trga. Priznajem, nisam na majstora za plavu boju pomislila celog leta. Nismo rekli Alijenor, a ja joj nisam sašila ni jednu jedinu kapu za nevestinsku spremu.

Premestila sam njenu ruku na mišicu Žorža Mlađeg. "Odvedi je u *Zlatno drvo*", šapnula sam mu - samo tkači i njihove porodice smeju da uđu u zgradu Esnafa. Dok su moja deca hitala preko trga, uhvatila sam Žorža pod ruku. Pribili smo se jedno uz drugo kao da očekujemo da naiđe oluja i obori nas. Oboje smo gledali u Gradsku kuću, tako čvrstu i impresivnu s njenim lukovima, skulpturama i tornjevima. Kad bismo samo nas dvoje bili tako čvrsti.

Žak nam priđe teškim koracima. "Kuda je pobegla devojka?" - povikao je. "Stalno beži od mene - loše je imati ženu koja beži kad god joj je muž u blizini."

"Šššš!" - prosikta Žorž.

"Ne ućutkuj me. Dosta mi je ćutanja. Zar nisam držao jezik za zubima čitavu godinu? Ništa nisam rekao ogovarušama na pijaci koje su me zapitkivale hoću li se oženiti njome. Zašto da ćutim? I zašto ne mogu da je viđam? Moraće da se navikne na mene, pa može da počne i sada." Krenuo je ka *Zlatnom drvetu.*

Žorž ga uhvati za mišicu. "Ne tamo, Žak - znaš da ne smeš da uđeš. A ja te samo molim da ćutiš još malo."

"Zašto?"

Žorž spusti ruku i pogleda u zemlju. "Nisam joj još rekao."

"Ona ne zna?" - zaurla Žak još jače nego ranije. Masa je počela da se okuplja oko nas, mada malo podalje, zbog smrada.

Nakašljala sam se. "Moraš biti strpljiv s nama, Žak. Kao što znaš, imamo mnogo posla na tapiserijama, a tu tvoja plava vuna igra važnu ulogu. Toliko važnu", nastavila sam, uhvatila ga za ruku i polako ga povela dalje, mada su mi oči zasuzile od smrada, "da ne sumnjam da će te zatrpati porudžbine kad ljudi vide tapiserije."

Oči Žaka le Befa za trenutak zasijaše - ali samo za trenutak. "Ali devojka, devojka. Doći će kod mene za Božić, je li? Jeste li joj već kupili krevet?"

"Naručiću ga sutra", reče Žak. "Od kestenovog drveta, mislim. Mi imamo takav i dobro nas služi."

Žak se zacereka tako da mi se stomak okrenuo. "Žorž će uskoro doći k tebi da se dogovorite oko svega", rekoh, "jer, naravno, ne treba da govorimo o poslu nedeljom." Zapiljila sam se u njega, a on pognu glavu. S još malo grdnje naterala sam ga da ode, a svetina se razišla ne saznavši povod za njegovu viku - mada su, sudeći po govorkanjima koja sam čula na pijaci, svi već znali.

Žorž i ja se zgledasmo. "Krevet", reče on.

"Sprema", rekoh ja u isti mah.

"Gde da nađemo novac za krevet?"

"Gde da nađem vremena za šivenje?"

Žorž odmahnu glavom. "Šta će reći kad mu saopštim da to neće biti za Božić, nego za Prikazanje?"

Nedugo zatim dobila sam odgovore na sva ova pitanja, mada ne one koje sam očekivala.

* * *

U početku niko ništa nije primetio. Razboji su spremljeni za Vid i Dodir, onda smo veći deo dana proveli nameštajući osnovu, a pomagali su nam Madlen i Filip. Onda je Žorž odmotao nacrte, spreman da ih uvuče pod osnovu. Proučavala sam ivice šema, proveravala jesmo li spremili odgovarajuće boje. Usput sam pogledala damu na nacrtu Vida. Trebalo mi je trenutak-dva da vidim, ali kad sam videla, ustuknula sam kao da me je neko udario u grudi. Nikola je nešto promenio, to je bilo sigurno, i to ne samo đurđevke.

U istom trenu Žorž Mlađi stade da se smeje. *Regards,* mama", viknuo je. "Znači, to je Nikola radio u vrtu. Trebalo bi da si zadovoljna."

Njegov smeh toliko me je razbesneo da sam ga ošamarila. Zagledao se u mene, preneražen. Nije čak ni protrljao obraz, iako sam ga udarila dovoljno jako da je pocrveneo. "Kristin!" - reče Žorž oštro. "Šta se događa?"

Skrenula sam pogled na Alijenor. Sedela je na šamlici i raspetljavala vunu. Naravno, ona nije videla šta je Nikola izveo na Vidu.

"Samo sam rekao mami da je Nikola naslikao njeno lice na Dodiru", reče Žorž Mlađi. "A ona me onda osamarila." Zurila sam u njega, zatim pogledala Dodir. Dugo sam gledala. Bio je u pravu - dama je ličila na mene, imala je moju dugu kosu i dugačko lice, šiljatu bradu, snažnu vilicu i visoko izvijene obrve. Bila sam ponosna tkačeva žena, samouvereno sam u jednoj ruci držala zastavu, a u drugoj jednorogov rog. Setila sam se trenutka koji je uhvatio, kad sam stajala na vratima i mislila o svom tkanju. Nikola Dezinosant me je vrlo dobro upoznao.

"Izvini", rekla sam svom sinu. "Mislila sam da govoriš o Vidu, gde je načinio damu da liči na Alijenor."

Svi pogledaše Vid, a Alijenor podiže glavu. "Bila sam ljuta", lagala sam brzo, "jer mislim da je surovo naslikati slepu devojku da predstavlja Vid." Ništa nisam rekla o jednorogu u krilu moje kćeri i o tome šta to može da znači. Posmatrala sam Žorža i ostale muškarce kako gledaju šemu, ali izgleda ne primećuju. Muškarci umeju da budu glupi ponekad.

"Stvarno liči na tebe, Alijenor", reče Žorž Mlađi, "s tvojim kosim očima i kosim osmehom."

Alijenor porumene i uze da petlja s vunom u krilu.

"Hoćemo li ih ostaviti ovakve, tata?" - nastavi Žorž Mlađi. "Ne smemo da menjamo ljudske figure koje je poručilac već odobrio."

Žorž je trljao obraz i mrštio se. "Možemo da ih upotrebimo ovakve kakve jesu - ne sećam se kakva su lica bila ranije. A ti, Filipe?"

Filip je uporno gledao slike. Onda je podigao svoje okrugle oči na Alijenor, i znala sam da ga kao i mene muče promene na nacrtima i njihovo moguće značenje. Srećom, Filip ume da čuva tajne - ćutljiv je gotovo kao Alijenor. "Ne secam se", reče. "Ne dovoljno da bih mogao da ih vratim kakva su bila."

"U redu onda", reče Žorž. "Moraćemo da ih istkamo ovakva i nadamo se da niko neće primetiti." Zatresao je glavom. "Proklet bio taj slikar. Imam već dovoljno briga."

Alijenor trgnu glavom na te reči i za trenutak je izgledala sasvim kao dama na Vidu. Ugrizla sam se za usnu. Da li ju je Nikola naslikao kao devicu koja hvata jednoroga samo zato što je za tim žudeo, ili se to zaista i dogodilo?

Počela sam da gledam na svoju kćer - onako kako je trebalo dok je Nikola bio tu. Posmatrala sam je materinskim očima. Izgledala je isto. Nije joj bilo muka, nije bila umornija od nas, nije imala glavobolje ni talase promena raspoloženja. Sve ovo se dešavalo meni kad sam nosila nju i Žorža Mlađeg. Struk joj se nije raširio ni stomak zaoblio.

Na neki način ipak se promenila - nije bila znatiželjna kao ranije. Nekad mi je stalno tražila da joj nešto opisujem ili da joj govorim šta ja i ostali radimo. Sada sam počela da radim na njenoj spremi, noću, kad ne smemo da tkamo. Kako je godina odmicala i dani postajali sve kraći, nisam bila toliko umorna uveče i mogla sam malo da šijem posle večere. Kad sam uveče šila košulje, maramice ili marame da napunim njenu škrinju, Alijenor me nije pitala zašto ne radim s njom na tapiserijama i čime sam zauzeta. Zapravo, kao da se radovala što šije sama. Ponekad bih je pogledala kako sedi uz vreteno, radi u vrtu, pomaže Madlen kod ognjišta ili se grbi nad tapiserijama, i videla bih da se smeši osmehom kakav ranije nisam videla - osmehom mačke koja se dobro najela i smestila pored vatre. Onda bi postalo mučno i u svom srcu sam znala da je upala u klopku.

Odalo ju je njeno slepilo. Alijenor nikad nije shvatila kako je drugi vide. Stalno sam joj uklanjala lišće iz kose, brisala masnoću s brade i popravljala suknju jer je mislila da ljudi to ne zapažaju. Zato je, kad je najzad počela da se goji, mislila da će njena debela zimska suknja to sakriti, ali nije znala da su joj se hod i držanje potpuno izmenili.

Nisam u jednom trenutku shvatila da je trudna. To saznanje uvuklo se u mene poput sumraka, tako da sam se jednog novembarskog dana, kad sam je videla kako u vrtu nespretno stupa između glavica kupusa koje je morala da pokupi pre snegova, prosto zapitala kada da kažem Žoržu. Trebalo je da mu kažem mnogo ranije, naravno, još kad smo se brinuli kako da joj kupimo krevet. U mirazu mora da bude krevet, pa je Žorž otišao kod stolara i vratio se zabrinut zbog cene. "Nemam ni prebijeni *sou* da mu platimo", rekao mi je, "osim onog novca odvojenog za poslednju porudžbinu vune od Žaka. Pobesneće kao kad sam mu rekao da će mu Alijenor doći tek u februaru."

"Kad ćeš njoj da kažeš?" - upitala sam ga. Alijenor još nije znala šta je dogovoreno.

Žorž slegnu ramenima. On nije kukavica, ali je strepeo da vidi svoju kćer tako nesrećnu.

Ni ja nisam kukavica, ali mu nisam rekla u šta sumnjam, a ni nju nisam ništa pitala. Naravno, trebalo je, ali nisam htela da remetim mir koji je vladao radionicom. Tokom dugih meseci tkanja, Žorž i ja gurnuli smo nevolje u stranu, da ih rešimo kad završimo tapiserije. Sve je stalo - kuća je bila prljava, Alijenorin vrt neuređen, Žorž nije tražio nove poslove za sledeću godinu, ja nisam išla na pijacu da saznajem vesti. Stidim se da priznam, ali čak smo i molitve skratili i zanemarivali smo praznike. Radili smo po podne na Dan svih svetih i na Zadušnice, a trebalo je da ostanemo u crkvi.

Alijenorina nevolja pak nije mogla da čeka. Beba ne može da se odloži za drugi put.

Toma je prvi primetio. Od svih tkača njegov pogled je najviše lutao, nije mogao da ga prikuje za rad pod prstima. Ko god da se kretao po radionici - naročito Alijenor i Madlen - njegove oči su ga pratile. Jednog jutra Alijenor je stala uz jedan od razboja i pružila kalem bele vune Žoržu koji je taman započinjao da tka damino lice na Vidu. Žozef i Toma stajali su svaki sa po jedne strane. Kako se naslonila na razboj, oblina njenog stomaka otkrila se svakome ko je gledao. Niko nije - osim Tome. Sedeo je blizu nje i tražio izgovor da prestane s radom.

"*Alors,* Gospodarice vune", reče oponašajući Nikolu, ali bez njegovog šarma, "vidim, lepo si se ugojila. Kada će biti žetva?"

Nagazila sam pedalu tako jako da je ceo razboj zazveketao, ali buka nije prikrila njegove reči. Kad se moj razboj umirio, celom radionicom zavladala je tišina.

Alijenor ispusti kalem na osnovu i koraknu unazad. Spustila je ruke na bokove, ali je pri tom uhvatila suknju i zategnula je preko stomaka tako da je svako ko nije razumeo Tomine reči sada shvatio.

Činilo se da je mom mužu trebalo najviše vremena da shvati. Dok tka, Žorž se izgubi u poslu i ne vraća se lako u svet oko sebe. Zurio je u Alijenor, ali kao da je nije video, iako je stajala okrenuta licem njemu, ruku opuštenih sa strane i stisnutih u pesnice, pognute glave. Kad je najzad razumeo, Žorž me je pogledao i dobio potvrdu svojih sumnji u tvrdoj liniji mojih stisnutih usana. Ustao je, klupa je zaškripala, Žozef i Toma su se pomerili da mu načine mesta.

"Imaš li nešto da mi kažeš, Alijenor?" - upitao je tiho.

"Ne", odgovori ona još tiše.

"Ko je taj čovek?"

Tišina.

"Ko je on?"

Nije progovorila niti se pomerila. Lice joj je delovalo skršeno.

Žorž prekorači klupu i obori je na pod snažnim udarcem. Kao svaka majka, Alijenor je štitila svoje dete i u padu obgrlila stomak rukama. Udarila je glavom u klupu razboja. Ustala sam i pošla da stanem između njih.

"Ne, Kristin", rekao je Žorž. Stala sam. Ima trenutaka kada majka ne može da zaštiti svoje dete.

Neko se pokrenuo na vratima. Madlen je virila u radionicu i sada se povukla. Trenutak kasnije videla sam je kako trči pored prozora radionice.

Alijenor se uspravi i sede. Krv joj je tekla iz nosa. Možda je prizor tog jarkog crvenila zaustavio Žoržovu ruku. Nesigurno je ustala, zatim se okrenula i othramala iz radionice u vrt.

Žorž se osvrnu oko sebe; Žozef, Toma, Žorž Mlađi i Lik sedeli su jedan uz drugog poput sudija i buljili u njega. "Nastavite s poslom", rekao je.

Vratili su se poslu, jedan po jedan pognuvši glave nad tapiserije.

Žorž me pogleda s očajničkim izrazom lica. Pokazala sam glavom prema kući i on pođe za mnom. Stali smo jedno uz drugo ispred ognjišta i zagledali se u vatru. Tek kad sam osetila toplotu shvatila sam koliko je bilo hladno u radionici.

"Šta misliš, ko je otac?" - upita Žorž. Nije povezao ono što radi dama na Vidu i ono što je učinila Alijenor. Na neki način nadala sam se da i neće.

"Ne znam", slagala sam.

"Možda je otac bas Žak le Bef", reče Žorž pun nade.

"Znaš da nije. Ona to nikad ne bi uradila s njim."

"Šta ćemo da radimo, Kristin? Žak je sada neće uzeti. Verovatno više nikad neće bojiti vunu za nas. A i novac kojim sam platio krevet je njegov."

Setila sam se kako se Alijenor stresla u kapeli na sam spomen imena Žaka le Befa, i jednim svojim delom se obradovala što neće morati da deli postelju s njim, mada to, naravno, nisam mogla da kažem.

Pre nego što sam stigla da odgovorim, čuli smo korake spolja. Ušla je Madlen, a za njom Filip de la Tur. Uzdahnula sam - još jedan svedok naše sramote i Alijenorinog jada.

"Odlazi", reče Žorž pre nego što je Filip otvorio usta. "Imamo posla."

Filip nije obratio pažnju na njegove grube reči. "Želim da razgovaram s vama", kazao je. Onda kao da je izgubio hrabrost. Madlen ga munu laktom. "O - o Alijenor", nastavio je.

Žorž za tren sklopi od i zareža. "Znači postarala si se da kažeš svakom živom, a, devojko?" - reče sluškinji. "Zašto ne odeš da izvikuješ vesti na pijaci? Ili idi kod Žaka le Befa i dovedi ga ovamo za ruku, tako da i sam vidi kakva je ludnica ovde nastala."

Madlen se namršti na njega. "Svi ste vi slepi", reče. "Ne vidite koliko je on voli." Zagledasmo se u nju - Madlen nikad ne prkosi. A možda govori o Žaku le Befu?

"Ostavi Madlen na miru, Žorže, ona misli najbolje", reče Filip glasom punim straha. "Nisam došao da se izrugujem. Hoću samo..." Zaćutao je kao da ga strah guši.

"Šta je? Kako bi ti sada mogao da nam pomogneš?"

"Ja... ja sam otac."

"Ti?"

Filip me prestravljeno pogleda. U trenu sam shvatila. Gledala sam ga pravo u oči i polako klimnula glavom da ga ohrabrim da nastavi. Madlen je možda u pravu - Filip voli Alijenor. Sada želi da joj pomogne - i njoj i nama.

Filip proguta knedlu; nije skretao pogled s mog lica kako bi prikupio hrabrost. "Ja sam otac i uzeću Alijenor za ženu, ako me hoće."

FILIP DE LA TUR

Moja žena je ćutljiva. To nije loše - ćutljive žene ne ogovaraju i retko same budu olajavane.

Ipak - voleo bih da govori malo više.

Tokom venčanja nije rekla ništa osim odgovora svešteniku. Nikad ne govori o detetu koje nosi, ni o Nikoli. Nikad mi nije zahvalila. Jednom sam joj rekao da mi je drago što sam je spasao. "Sama sam se spasla", odgovorila je i okrenula mi leđa.

Još ne živimo s mojim roditeljima, i nećemo dok tapiserije ne budu gotove. Alijenor treba svojoj porodici da noću šije, ne da leži sa mnom. Iako smo kleknuli pred sveštenikom u Sablonu, nismo nijednom legli zajedno da radimo ono što sam letos naučio od kurve. Alijenor je prevelika i nije još voljna. Sve u svoje vreme, nadam se.

Kad su Žorž i Kristin pošli kod Žaka le Befa, rekli su mi da ostanem kod suseda dok ne bude bezbedno. Odbio sam - ne mogu da se skrivam od njega celog života. Nikad nisu rekli kako su mu saopštili da će se Alijenor udati za mene, ali nekoliko dana kasnije i sâm sam ga video. Primetivši me na pijaci na Trgu kapele dok sam kupovao orahe zaurlao je. Imao sam vremena da pobegnem, ali sam mirno stao i gledao ga kako juriša prema meni poput bika. Trebalo je da se uplašim, ali mogao sam da mislim samo na Alijenorin krivi osmeh. Meni se smešila malo, a ovom smrdljivom divljaku se nikad nije osmehnula. Čak i dok je jurio ka meni bilo mi je drago što sam je spasao.

Oborio me je na leđa i sve je postalo crno. Kad sam došao k sebi, ležao sam u snegu, prvom te zime, oko mene su bili razbacani orasi, a Žak le Bef je stajao nada mnom. Zurio sam u visoke kitnjaste prozore kapele koja se nadnosila nad njega i pitao se hoće li me ubiti. Ali on je u osnovi jednostavan čovek jednostavnih potreba. Nagnuo se i zarežao: "Uzmi je onda. Kakva je

korist od žene bez očiju? Oženiću se svojom rođakom i ona će mi bolje pomagati."

Nisam nameravao da se raspravljam s njim. Nisam ni mogao - od njegovog smrada sve je opet pocrnelo. Kad sam ponovo došao k sebi njega nije bilo, a mene su nosili Glavnom ulicom ka Žoržovoj kući. Alijenor mi je svojom rukom oprala modrice, naslonivši mi glavu na svoj narasli stomak. Nije rekla ništa kad sam je upitao šta se dogodilo. Tek kad sam je pitao koju je biljku stavila u vodu, progovorila je. "Sporiš", rekla je. Bila je to jedina reč koju je izgovorila, ali zvučala je kao muzika.

Žak le Bef me je posle ovoga ostavio na miru, ali je zatražio da mu Žorž odmah plati za poslednju porudžbinu plave vune ili mu je neće isporučiti. Žorž je novac odvojen za Žaka već bio dao stolaru za Alijenorin nevestinski krevet. Tu sam mogao da mu pomognem - moj prvi koristan čin kao njegovog zeta. Jedna moja rođaka trebalo je uskoro da se uda, pa sam ubedio njene roditelje da kupe krevet od kestenovog drveta i Žorž je od njih dobio svoj novac natrag. Alijenor i ja možemo da sačekamo krevet.

Ova pomoć učinila je da odnos sa Žoržom postane manje napet, iako sam ga i dalje ponekad hvatao kako zuri u mene, ili kako se zbunjenog izraza lica pita kako sam uspeo da budem s Alijenor a da on ne zna i zašto sam to učinio. Nekad mi je verovao, ali sada više nije znao šta da misli. Prihvatio me je kao zeta, ali umesto da me u porodicu dočeka dobrodošlicom, bio je površan i zbunjen.

Žorž Mlađi se takođe neobično ponašao prema meni, manje prijateljski nego ranije, iako smo sada postali braća. Toma i Lik su se rado cerekali i zadirkivali me - to me nimalo nije čudilo. Makar su ostavljali Alijenor na miru. Njoj niko ništa nije govorio o svemu ovome.

Sve je bilo lakše jer je Kristin bila dobra prema meni. Očigledno me je prihvatila kao člana porodice, i zbog toga su ostali morali da se uzdržavaju, šta god da su osećali. Činilo se da niko nije pogodio šta se zaista desilo, iako su im tragovi stajali izatkani pravo pred nosom. Kao dobri tkači, možda su bili preblizu svom radu da bi ga videli kako valja. Nisu ni pomislili na Nikolu - pretpostavili su da sam jednorog ja. Tako je bilo lakše.

S druge strane, nisu imali ni kad mnogo da lupaju glavu oko toga, jer im je ostalo sasvim malo vremena da dovrše Vid i Dodir. Dani su bili kratki i mračni. Ponekad se činilo da zvona Kapele, samo što su zazvonila da označe početak dana, ponovo zvone da objave kraj, i da se celodnevni rad skoro i ne

vidi. I hladnoća je otežavala posao. Tkačnice tapiserija su naročito hladne jer prozori i vrata moraju biti otvoreni zbog svetla, a vatra se ne pali iz straha od varnica. Mnoge radionice smanje ili sasvim prekinu posao tokom najhladnijih meseci, ali Žorž, naravno, to nije mogao da učini. Iako je tek počeo Božićni post, bilo je hladno kao da je Bogojavljenje davno prošlo. Madlen je donosila kofe sa žeravicom iz ognjišta i stavljala ih tkačima pod noge, ali to im nije mnogo pomagalo. Osim toga, tkači ne mogu da nose debele tkanine na rukama i ramenima jer ih to sputava u radu. Nosili su rukavice bez prstiju koje im je Kristin isplela od ostataka vune, ali su ipak dobili promrzline na vrhovima prstiju.

Žorž je naročito teško podnosio kratke dane. Meseci strepnje zbog tapiserija ostavili su traga na njemu. Ispod očiju prošaranih crvenim žilicama dobio je tamne kolutove, a kosa kao da mu je preko noći potpuno osedela. Ramena su mu se pogrbila, govorio je malo i neveselo. Kristin mu nije dala da radi nedeljom, ali bio je tako umoran da je sedeći na misi u kapeli utonuo u san. Niko nije pokušavao da ga probudi, čak ni kad je trebalo ustati ili kleknuti. Sveštenik nije rekao ništa. Kao i svi ostali, znao je da je radionica u nevolji.

Dolazio sam gotovo svaki dan u radionicu da pomognem. Nisam imao šema za crtanje drugde - tkači retko dobijaju nove porudžbine zimi, kad niko ne putuje iz Pariza niti odnekud drugde. Osim toga, želeo sam da budem u radionici, makar samo da bih bio blizu svoje žene. Alijenor je pomagala Madleni ili šila tapiserije kad bi našla mesta za sebe. Ali ona i ja smo većinu vremena bili kao mačke koje jure između kuća i traže ostatke da bi imale šta da rade. Bolelo me je da gledam kako ostali naporno rade, a ja ne mogu da im pomognem. Zavideo sam Kristininoj veštini, iako me je i dalje zapanjivalo što tka tapiserije koje treba da odobri Esnaf. Naravno, nisam rekao ništa. Postao sam član porodice i čuvao sam porodične tajne.

Tokom Božića malo smo slavili. Priredili smo svečanost na Badnje veče, ali hrana je bila oskudna i obična jer nije bilo novca za meso, kolače i vino. Samo Žozef i Toma nisu radili na Praznik svetog Stefana. Kristin je otišla na misu za Pokolj mladenaca, i uporno je tražila da svi pođemo u crkvu za Bogojavljenje, ali posle toga nismo praznovali, nego smo radili. Ali tada se čak ni Žozef i Toma nisu pridružili svetkovanju na ulici, jer su privodili Dodir kraju i želeli su da najzad završe posao.

Odmakli su dosta ispred ostalih tkača - iako to nije bilo takmičenje i nisu se proglašavali pobednici - zbog nevolja s Vidom. Jednog dana Žorž je pogledao tapiseriju i namrštio se zbog hrastovog lišća koje je Kristin tkala. "Ispustila si deo grane. Vidiš, završava se ovde i ponovo počinje ovde, a lišće je tamo gde treba da je šuma."

Kristin je zurila u svoj rad. Ostali su umukli. Žorž Mlađi priđe da vidi. "Je li to važno?" - rekao je gledajući lišće. "Niko neće primetiti."

Žorž ga prekorno pogleda, pa reče: "Skloni se, Kristin." Ona se pomeri do Alijenor i zaplaka kad on poče da para njeno tkanje. Nikada je pre nisam video uplakanu.

"*Bonjour!*" Svi smo se okrenuli i pogledali glavu na prozoru radionice. Bio je to jedan *lissier,* Rože le Brin. Došao je da u ime Esnafa obiđe radionicu. I Žorž je ponekad tako nenajavljen obilazio radionice - na taj način Esnaf se brine da se njegovi članovi pridržavaju pravila, da tkači ne varaju i da kvalitet briselskih tapiserija ostane visok.

Ne znam koliko nas je dugo Rože le Brin posmatrao. Ako je video Kristin kako tka, moglo bi biti nevolja. Svakako ju je video kako plače i pitao se zašto. Svi smo mislili na to dok je Kristin brisala oči rukavom i prilazila svom mužu da pozdravi tkača. "Naravno, popićeš malo piva, a ostalo je i malo začinjenih kolača od Bogojavljenja. Madlen!" - pozvala je krenuvši u kuću, a Rože le Brin se mlako pobunio zbog ponuda. Mora da je znao u kakvim je nevoljama radionica. Ti kolači bili su poklon milosrdnog suseda.

"Madlen je izašla", šapnuo sam Alijenor koja mi je hitro dala vunu koju je motala i otišla da pomogne majci. Pogled Rožea le Brina pratio ju je dok je išla radionicom, haljine napete preko stomaka. Kad je otišla pogledao me je za trenutak, kao da razmišlja kako je povučen čovek kakav sam ja uspeo da to uradi. Lice mi je planulo od stida.

"Paraš posao, a?" - reče Rože le Brin okrećući se hrastu koji je Žorž parao s tapiserije. "Šegrti su zabrljali kao i obično, je li?" Kucnuo je lako Lika po glavi. Lik ga pogleda, ali, hvala Bogu, nije porekao. On je bistar dečko i zna kad treba da ćuti. Rože le Brin zaškilji i ponovo se okrenu Žoržu. "Znam kako ti je, Žorže. Nema ništa gore za tkača nego da para svoj rad. Ali, na ovakvoj tapiseriji svaka sitnica mora da bude dobra, a? Ne želimo da na njoj rade tkači koji ne umeju dobro da tkaju. Esnaf ne bi odobrio rad, zar ne?" Radionicom zavlada tišina. "Lik retko greši", promrmlja Žorž.

"Naravno - siguran sam da si ga dobro obučio. Ali zbog ovoga ćete izgubiti vreme, i to baš kad vam najviše treba. Kada tapiserije treba da su gotove?"

"Za Prikazanje Gospodinovo."

"Za Prikazanje? Kako ćete ih završiti do tada?"

Pre nego što je Žorž uspeo da odgovori, Kristin se vratila s vrčevima piva. "Ne brini za nas, Rože", umešala se. "Snaći ćemo se nekako. Vidi, druga tapiserija je skoro gotova, a onda će tkači moći da pređu na ovu."

Toma frknu. "Za bolju platu, možda."

Rože le Brin jedva da je slušao. Video sam kako razmatra preostali posao, broj tkača - hoće li uračunati i Kristin - i vreme za koje posao mora da se obavi. Svi smo ga gledali dok je računao. Klupa na kojoj sede tkači škripnula je kad su se promeškoljili. Ja sam zastrugao nogama. Uprkos hladnoći, Žoržu je po čelu potekao znoj.

Kristin prekrsti ruke na grudima. "Snaći ćemo se nekako", ponovila je, "kao što očekujem da ćeš se i ti snaći kad Žorž dođe tebi u posetu u ime Esnafa." Nasmešila mu se.

Usledila je kratka tišina dok je Rože primao k znanju njenu opasku o tome kako članovi Esnafa pomažu jedni drugima. Zurio je u nju i video sam kako mu se Adamova jabučica pomera dok je gutao knedlu.

Tada je ušla Alijenor i tiho mu prišla. "Molim vas, gospodine, probajte", rekla je i pružila mu tanjir s kolačima.

Na to se Rože le Brin nasmejao. "Žorž", rekao je grizući kolač, "možda imaš nevolja u radionici, ali tvoje žene to nadoknađuju!"

Kad je otišao, Žorž i Kristin se zgledaše. "Žorže, mislim da nas čuva sveti Mauricije", izjavila je ona tresući glavom. "Da nisam loše uradila onaj hrast, još bih tkala kad je Rože naišao. A da me je uhvatio na delu, ne bi mogao da se napravi lud."

Žorž se nasmeši, prvi put u mnogo nedelja. Kao da je led pukao na jezeru posle duge zime i sve su zle čini nestale. Mladići se nasmejaše i počeše da oponašaju Rožea, a Kristin ode po još piva. Ja sam prišao Alijenor i poljubio je u čelo. Nije podigla glavu, ali se osmehnula.

Dve nedelje pre Prikazanja Gospodinovog tkači su završavali Dodir. Odsecanje s razboja nije bio dugotrajni obred kakvom bi se Žorž Mlađi, Žozef i Toma možda radovali, nego je sve obavljeno na brzinu. Kad je tapiserija odmotana i okrenuta, Žorž je klimnuo glavom i pohvalio rad, ali misli su mu bile u prstima, a prsti su želeli da tkaju. Kristin je ipak videla da su momci razočarani, pa je munula Žorža i on im je dao svoje poslednje novčiće da se napiju u krčmi.

Žorž Mlađi premestio se i seo pored oca i Lika za razboj na kom se tkao Vid, a Kristin ustade da bi porubila Dodir. Ona i Alijenor uvile su krajeve osnove unutra i počele da rube ivice komadom upredene smeđe vune. Kad sam seo pored Alijenor da gledam kako rade, odjednom sam rekao: "Naučite me kako se to radi."

Kristin se zakikota, a Alijenor nabra čelo. "Zašto? Ti si slikar, a ne žena."

"Hoću da pomognem." Ti si mi žena, sedeću pored tebe, poželeo sam da kažem.

"Zašto onda ne nađeš posla za sebe?"

Nešto mi je palo na pamet. "Ako me naučiš, mogu da ti pomognem da porubljuješ, a Kristin će biti slobodna da radi s ostalima."

Kristin pogleda Žorža. Posle trenutak-dva klimnula je glavom.

"U redu", rekla je, zabola iglu u vunu i ustala. "Alijenor će ti pokazati kako se radi."

"Mama", reče Alijenor tada. Zvučala je ozlojeđeno.

Kristin se okrenu i pogleda je. "To je tvoj muž, mala. Bolje se navikni na to i budi zahvalna. Misli na onu drugu mogućnost."

Alijenor pognu glavu. Kristin mi uputi lak osmejak i ja joj zahvalih pogledom.

Alijenor mi nije dala da odmah ušivam rubove, nego mi je rekla da vežbam na komadu krpe. Bilo je to jednostavno šivenje, ali moji bodovi nisu bili jednaki kao njeni, i ubadao sam se u prste sve dok se nije nasmejala. "Mama, nećemo ovo nikada završiti ako daš Filipu da radi. Stalno ću da param i popravljam ono što uradi. Ili će da krvari svud po tapiseriji."

"Daj mu priliku", reče Kristin ne dižući pogled. "Možda ćeš se iznenaditi."

Posle čitavog dana grešaka počeo sam da napredujem i Alijenor je najzad dopustila da porubljujem tapiseriju, mada sam šio mnogo sporije od nje. U početku nismo mnogo govorili radeći, ali toliki sati sedenja rame uz rame kao

da su smanjili napetost među nama. Za nju je ćutanje uvek bilo lekovito. Onda smo, postepeno, počeli da pričamo - o hladnoći, o rubu koji ušivamo, o ukiseljenim orasima koje smo jeli za večeru. O sitnicama.

Već smo gotovo završili posao kad sam skupio hrabrost da je pitam nešto važno. Pogledao sam ogromnu loptu u njenom krilu; oslanjala je ruke na nju kao na sto i preko nje prevukla tapiseriju. "Kako ćemo zvati dete?" - upitao sam tiho da me ostali ne čuju.

Alijenor prestade da šije, igla joj zastade nad tapiserijom. Oči su joj mrtve, pa je po izrazu njenog lica teško odrediti šta misli. Treba joj slušati glas. Čekao sam dugo. Kad je progovorila, glas joj nije bio tužan koliko sam očekivao. "Etjen, po tvom ocu. Ili Tjenet ako bude devojčica."

Nasmešio sam se. *Merci,* Alijenor."

Moja žena slegnu ramenima, ali ne uze ponovo da šije. Provukla je iglu kroz rub i ostavila je tamo. Onda mi se okrenula. "Hoću da ti opipam lice da bih znala kako mi muž izgleda."

Nagnuo sam se i spustio njene ruke sebi na obraze. Počela je da me trlja i pritiska svud po licu. "Brada ti je šiljata kao u moje mačke!" - povikala je. Ona voli svoju mačku - video sam kako je drži u krilu i satima miluje.

"Da", rekao sam. "Baš kao u tvoje mačke."

Sedam dana pre Prikazanja Žorž je dovršio poslednju krivinu lavljeg repa. Tri dana uoči Prikazanja Kristin je stigla do ivice tapiserije, a za njom i Lik. Žorž je još radio na zecu - na svom potpisu, zecu koji drži šapu uz njušku - dok je Žorž Mlađi završavao pseći rep. Alijenor je sela pored oca i brata da ušiva procepe dok rade, iako joj je stomak bio toliki da je morala da se odmakne od tapiserije. Dok sam je gledao kako radi, zastala je na trenutak, rukama pritisnula stomak i namrštila čelo. Onda je počela ponovo da šije. Nekoliko minuta kasnije desila se ista stvar i znao sam da je porođaj počeo.

Ona ne bi želela da ikome išta kažem o tome ako ne spomene sama. Zato sam povukao Kristin u stranu i nemo joj pokazao. "Nismo očekivali još nedelju-dve - poranila je", primeti Kristin.

"Zar ne bi trebalo da legne?" - upitao sam.

Kristin odmahnu glavom. "Ne još. Naležaće se posle. Ovo može da potraje danima. Neka radi ako želi - tako neće misliti na bol."

I tako je Alijenor šila mnogo sati tog dana, dugo nakon što je pao mrak i tkači prestali s radom. Sila je dalje čak i kad su svi zaspali. Ja sam ostao budan, ležao na slamarici i slušao je kako se vrpolji i namešta na klupi. Najzad je, negde kasno noću, zaječala: "Filipe, zovi mamu."

Smestili su je u krevet u kući, a Žorž je otišao da spava u radionici. Ujutru je Kristin poslala Lika po babicu. On malo zatim upade natrag. "Došli su vojnici Žana le Vista! " - povikao je. "Čuo sam kad sam izašao. Otišli su u Esnaf na Velikom trgu da pitaju za tebe."

Žorž i njegov sin podigoše glave s posla. "Prikazanje je tek za dva dana", reče Žorž i pogleda svoje ruke. "Završićemo danas, ali treba ih porubiti a žene su zauzete." Pogledao je prema kući - iznutra se začuo dug jauk koji se završio povikom.

"Ja mogu da porubim", rekoh brzo, srećan što ću najzad biti od koristi.

Žorž me pogleda. "*Bon*", reče. Prvi put otkako smo se Alijenor i ja venčali osetio sam se kao koristan deo radionice.

"Ne boj se, dečko", reče Žorž Liku koji je skakutao s noge na nogu. "Vojnici će pričekati. *Tiens,* idi i reci Žozefu i Tomi da dođu po podne za odsecanje - želeće da prisustvuju. Ne možemo da čekamo žene." Još jedan jecaj iz kuće natera njega i Žorža Mlađeg da se sagnu nad posao, a Lik istrča iz radionice.

Kad smo odsecali Vid s razboja, već je vrištala. Odsecanje treba da bude radosno, ali njeni krici naterali su nas da radimo što brže možemo. Tek kad smo prevrnuli tapiseriju i videli je prvi put celu, zaboravio sam Alijenorine krike.

Žorž pogleda tapiseriju i stade da se smeje. Kao da je mesecima zadržavao dah, a sada odjednom može da ga ispusti. Dok su Žorž Mlađi, Lik i Toma pljeskali jedan drugog po leđima, Žorž se smejao i smejao, a pridružio mu se i Žozef. Smejali su se tako jako da su morali pridržavati jedan drugog, a suze su im tekle iz očiju. Bila je to čudna reakcija na dugo putovanje, ali i ja sam počeo da se smejem. Zaista smo prevalili veliki put.

Alijenor ponovo vrisnu i svi ućutaše. Žorž obrisa oči, pogleda me i reče: "Bićemo kod *Starog psa.* Javi mi kad se beba rodi, ili kad dođu vojnici - šta god se desi prvo." Onda, posle gotovo dve godine rada od kog je posedeo, pogrbio se i počeo da žmirka, *lissier* ode od tapiserije i ne osvrnuvši se. Mislim da je rado učinio tako.

Kad su otišli, dugo sam proučavao Vid. Dama sedi, a jednorog joj leži u krilu. Pomislili biste da se vole. Možda i jeste tako. Ali dama drži ogledalo i jednorog možda gleda sebe zaljubljenim pogledom, a ne damu. Oči su joj iskošene, a kapci teški. Osmeh joj je pun tuge. Ona ga možda uopšte i ne vidi.

Tako ja mislim.

Bilo mi je drago što mi je Žorž poverio porubljivanje. Izvadio sam smeđu vunu, iglu i konac i pažljivo uvio krajeve osnove unutra kao što sam video da Alijenor i Kristin rade. Onda sam seo do prozora i načinio jedan šav, pa još jedan. Šio sam polako, kao da brojim vlasi na glavi usnule bebe. Svaki put kad je Alijenor vrisnula stegao sam zube i smirivao uzdrhtale ruke.

Porubio sam pola jedne strane tapiserije kad je vrištanje prestalo. I ja sam prestao s radom, prosto sam sedeo i čekao. Mada je trebalo da se molim, bio sam suviše preplašen čak i za to.

Najzad se Kristin pojavila na vratima sa zamotuljkom mekog platna u naručju. Nasmešila mi se.

"Alijenor?" - rekao sam.

Kristin se nasmeja mom izrazu lica. "Žena ti je dobro. Sve žene tako vrište. Takav je porođaj. Ali, zar ne želiš da znaš? Dobili smo još jednog tkača." Podigla je svog unuka. Lice mu je bilo zgužvano i crveno, a kose nije imao.

Nakašljao sam se i pružio ruke da uzmem Etjena. "Zaboravljaš ko mu je otac", rekao sam. "On će biti slikar."

V

PARIZ

Sedamdesetnica 1492.

NIKOLA DEZINOSANT

Nikad nisam voleo kad se približava Uskršnji post. Hladno je - hladnoća već predugo traje, hladnoća koja mi se uvukla u svaki deo tela. Dosta mi je promrzlina, kostiju što škripe, i stalno zgrčenog tela, jer kad se opustim, onda mi je još hladnije. Hrane je malo, a i to malo je jednolično - ukiseljeno, usoljeno, sušeno i tvrdo. Žudim za svežom zelenom salatom, svežom divljači, šljivama i jagodama.

Ne radim mnogo u to doba - ruke su mi krute od hladnoće i ne mogu da držim četkicu. A ne nalazim ni žene da me zadovolje. Čekam. Više volim sam Post, uza svu njegovu strogost. Makar je svakim danom sve toplije i svetlije, iako je hrana i dalje oskudna.

Jednog studenog jutra, dok sam drhtao ispod mnogih pokrivača i pitao se da li uopšte da ustanem, dobio sam poziv od Leona le Vjea da se sastanem s njim u crkvi Sen Žermen de Pre. Nisam više tamo odlazio iz straha da ne sretnem Ženevjev de Nanter. Nisam se plašio, ali ni nadao, da ću tamo videti njenu kćer. Prijatelj koji je za mene motrio na događaje u Ulici Di Fur - gde se nisam usuđivao ni nos da promolim - rekao mi je da su Klod letos poslali nekud, a da niko od slugu ne zna kuda. Beatris je takođe nestala.

Obukao sam svu odeću koju sam imao i pohitao ka jugu. Prešao sam smrznutu Senu preko Carinskog mosta i Mosta Sen Mišel. Nisam zastao kod katedrale Notr Dam - bilo je previše hladno čak i za to. Kad sam stigao u Sen Žermen de Pre, oprezno sam pogledao u crkvu, pitajući se da li ću videti Ženevjev de Nanter na kolenima. Ali, nije bilo nikoga - bilo je suviše hladno da bi se neko zadržao između misa.

Najzad sam pronašao Leona u uvenulom vrtu. U ovo doba godine malo šta raste, mada sam video nekoliko visibaba i neke izdanke kako proviruju iz blata. Nisam znao u šta će izrasti. Alijenor je pokušala da me nauči

razlikovanju biljaka, ali potrebno mi je više od zelene kvrge da mi kaže šta će od čega postati.

Leon le Vje se zimi potpomaže štapom u hodu preko snega i leda. Sada je njime bockao grmove lavande i ruzmarina. Podigao je pogled. "Uvek se iznenadim koliko su otporne ove biljke zimi, čak i kad je sve ostalo mrtvo." Sagnuo se i ubrao nekoliko listova, protrljao ih među prstima i prineo nosu. "Naravno, sada ne mirišu onako slatko - zamirisaće sa suncem i toplotom."

"Ali i to zavisi od vrtlara, *n'est-ce pas?*"

"Možda." Ispustio je listove i okrenuo mi se. "Stigle su tapiserije Žana le Vista."

Na tu vest osetio sam neočekivanu bujicu radosti. "Znači, Žorž ih je ipak dovršio do Prikazanja! Jesi li ga video?"

Leon le Vje odmahnu glavom. "Odbijam da putujem zimi, čak i da mi sam kralj naredi. U mojim godinama treba da sedim uz vatru, a ne da jašem po celu noć po snegu i blatu kako bih doneo tapiserije na vreme u Pariz. Hoću da umrem u sopstvenoj postelji, ne u prljavom drumskom svratištu. Ne, poslao sam poruku po vojnicima, a jedan briselski trgovac kog poznajem pregledao je rad. I, naravno, odobrio ih je Esnaf tkača - to je vrlo važno."

"Jesi li ih već video? Kakve su?"

Leon le Vje mahnu štapom i krenu prema stazi pod lukovima što vodi napolje. "Pođi u Ulicu Di Fur i vidi ih sopstvenim očima."

"Jesam li tamo dobrodošao?"

"Gospodin Le Vist ih je okačio i želi da proveriš i kažeš je li visina dobra." Pogledao me je i dodao: "*Tiens,* ovog puta lepo se ponašaj." Zatim se nasmejao.

Čak ni za najvećeg pijanstva *u Zlatnom petlu* nisam ni sanjao da ću biti pozvan tamo i lako proći kroz vrata kuće Klod le Vist. Ipak, našao sam se tamo, a domoupravitelj kiselog lica nam je otvorio. Da nisam bio s Leonom le Vjeom nasrnuo bih na njega, da mu naplatim one batine, ali mogao sam samo da ga krotko pratim dok nas je vodio u Veliku dvoranu, gde nas je ostavio i otišao da pozove svog gospodara.

Stajao sam u sredini sale, s Leonom pored sebe, i gledao dame jednu po jednu. Pogled mi je leteo svuda, trudio sam se da sve vidim odjednom. Gledao sam ih duže nego bilo šta u životu. I Leon je bio vrlo miran i ćutljiv.

Kao da smo bili skamenjeni u snu. Nisam bio siguran da želim da se probudim.

Kad se Leon najzad premestio s noge na nogu, otvorio sam usta da nešto kažem, ali iz njih je izleteo smeh. Nisam se nadao takvoj svojoj reakciji. Pa ipak sam mislio - zašto sam uopšte brinuo o lavovima nalik na pse, debelim jednorozima i stablima narandži sličnim stablima oraha kad su te dame bile tu? Sve su bile lepe, spokojne, zadovoljne. To što stojim među njima deo je njihovih čarobnih, blagoslovenih života. Koji jednorog ne bi potpao pod njihove čari?

Nisu tapiserije bile tako snažne samo zbog dama, nego i zbog *millefleurs.* Sve mane s nacrta izgubile su se u tom plavom i crvenom polju ispunjenom hiljadama cvetova. Osećao sam se kao da stojim na livadi usred leta, iako je bilo mračno hladno parisko zimsko prepodne. Ti cvetovi upotpunjavali su dvoranu, spajali su dame s njihovim jednorozima, lavovima i slugama, i sa mnom. Osećao sam da sam s njima.

"Šta misliš?" - upita Leon le Vje.

"Veličanstveno. Bolje su nego što sam i sanjao da ću moći da izvedem."

Leon se zasmeja. "Vidim da se tvoja gordost ne smanjuje. Ne zaboravi, ti si samo deo njihovog nastanka. Žorž i njegova radionica zaslužuju najviše pohvale." Bas je ličilo na Leona le Vjea da kaže ovako nešto.

"Žorž će dobro proći s njima."

Leon odmahnu glavom. "Neće se obogatiti - kesa Žana le Vista je tesna. A, kako čujem, Žorž neće tako brzo prihvatiti novi posao. Moj briselski trgovac mi kaže da viđa Žorža ili pijanog ili usnulog, i da je počeo da žmirka. Zapravo je crtač morao da pomogne Kristin da porubi poslednju tapiseriju - Žorž je bio pijan, a kći se porađala." Zapiljio se u mene. "Jesi li to znao?"

Slegnuo sam ramenima, ali sam se u sebi osmehnuo - Alijenor je dobila od mene ono što je želela. "Nisam bio u Briselu od maja - kako bih mogao da znam?"

"Nisi bio u Briselu devet meseci, a?" Leon le Vje odmahnu glavom. "Nije važno - udala se za crtača."

"Ah." Iznenadio sam se daleko više nego što sam pokazao. Filip, znači, nije tako stidljiv sa ženama kao što sam mislio. Svakako mu je pomoglo što se upoznao s kurvom. Ipak, bilo mi je drago zbog Alijenor. Filip je dobar čovek, i nije Žak le Bef.

"*Tiens,* nisi mi kazao šta misliš o tapiserijama", rekoh. "Ti, koji želiš da žene budu stvarne. Jesam li - jesmo li uspeli da promenimo tvoj stav, ja, Žorž i Filip?"

Leon se ponovo oglednu po sali, zatim slegnu ramenima s lakim osmehom na licu. "Ima u njima nečega što nikada ranije nisam video, niti osetio. Stvorio si im čitav svet da u njemu žive, iako nimalo nalik našem svetu."

"Kušaju li te?"

"One? *Non.*"

Nasmejao sam se. "Znači, ipak te nismo preobratili. Dame nisu moćne kao što sam mislio."

Ispred vrata se začula buka i u dvoranu su ušli Žan le Vist i Ženevjev de Nanter. Brzo sam se poklonio da sakrijem iznenađenje, jer nisam očekivao da ću nju videti. Kad sam podigao glavu, smešila mi se kao onog dana kad sam je upoznao, kad sam se prvi put udvarao Klod - smešila mi se kao da već zna šta imam na umu.

"*Alors,* umetniče, šta misliš o njima?" - upita me Žan le Vist. Pitao sam se da li mi je zaboravio ime. Pre nego što sam stigao da odgovorim, dodao je: "Jesu li okačene na dobru visinu? Mislio sam da ih treba podići za još jednu dužinu ruke, ali Leon kaže da izgledaju dobro ovako."

Dobro je bilo što nisam progovorio, jer sada sam shvatio da on ne želi da razgovara o lepoti tapiserija ili veštini tkača, nego o tome kako krase dvoranu. Gledao sam tapiserije trenutak-dva. Visile su na dužinu ruke od poda. Tako su dame stajale sasvim malo iznad naših glava. Kad bi se tapiserije podigle, dame bi se nadnosile nad nas.

Okrenuo sam se Ženevjev de Nanter. "Šta vi kažete, gospođo? Treba li podići dame?"

"Ne", reče ona. "To nije neophodno."

Klimnuo sam glavom. "Mislim, gospodine, da se slažemo kako one ostavljaju veoma snažan utisak ovako kako su nameštene."

Žan le Vist slegnu ramenima. "Odgovaraće prilici." Okrenuo se da pođe.

Nisam mogao da odolim. "Molim vas, gospodine, recite mi koja vam se tapiserija najviše dopada?"

Žan le Vist zastade i zagleda se oko sebe kao da je tek sada shvatio kako tapiserije treba gledati. Namrštio se. "Ova", reče i pokaza Zvuk. "Zastava je vrlo lepa, a lav je plemenit. Hajdemo", reče Leonu le Vjeu.

"Ostaću trenutak da porazgovaram s Nikolom Dezinosantom", izjavi Ženevjev de Nanter. Žan le Vist jedva da ju je čuo, krenuo je ka vratima s Leonom le Vjeom. Starac me je nakratko pogledao pre nego što je izašao, kao da me podseća na svoje ranije upozorenje da se lepo ponašam. Nasmešio sam se na tu pomisao. Nije ovo žena za nestašluke.

Kad su izašli, Ženevjev de Nanter se tiho zakikotala. "Moj muž nema omiljenu tapiseriju. Izabrao je onu koja je najbliža - jesi li video? I ta nije najbolja - damine ruke su nezgrapne, a šara na stolnjaku je suviše pravilna i gruba."

Očigledno je pažljivo proučila tapiserije. Makar nije rekla da je jednorog predebeo.

"Koja se vama tapiserija najviše sviđa, gospodo?"

Ona pokaza. "Ona." Iznenadio sam se što je odabrala Dodir - očekivao sam da će joj se najviše dopasti *À mon seul désir*. Na kraju krajeva, ona je ta dama.

"Zašto baš ta, gospodo?"

"Vrlo je jasna ta dama - jasna u duši. Stoji na vratima, na pragu između jednog života i drugog, i gleda napred srećnim očima. Ona zna šta će joj se dogoditi."

Pomislio sam na ono što me je nadahnulo da ovako naslikam damu - Kristin na vratima radionice, zadovoljna što će tkati. To se toliko razlikovalo od onoga što je Ženevjev de Nanter upravo opisala da sam jedva suspregao poriv da je ispravim.

"A ova dama, gospođo ?" Pokazao sam damu na *À mon seul désir.* "Zar ona takođe ne ostavlja jedan svet radi drugog?"

Ženevjev de Nanter je ćutala.

"Naslikao sam je naročito za vas, gospođo, da tapiserije ne govore samo o zavođenju, nego i o duši. Vidite li - možete da krenete od ove tapiserije, od dame koja stavlja ogrlicu, i idete po dvorani prateći kako ona zavodi jednoroga. A možete i obrnuto, da počnete od dame koja se oprašta od čula, redom, i završite s ovom gde ona skida ogrlicu da je spremi - odriče se telesnog života. Vidite li da sam to učinio za vas, gospodo? Kad dama drži

ogrlicu ovako, mi ne znamo da li je stavlja ili skida. Moguće je i jedno i drugo. To je tajna koju sam za vas uneo u ove tapiserije."

Ženevjev de Nanter odmahnu glavom. "Dama izgleda kao da još nije sigurna šta više voli - zavođenje ili dušu. Ja znam šta je meni milije, i volela bih jasno da vidim njen izbor. *Tiens,* bolje da tapiserije govore o zavođenju jednoroga - jednog dana pripašće mojoj kćeri. Zavođenje će joj se dopasti." Pogledala me je prodorno. Pocrveneo sam.

"Žao mi je što vam se ne dopadaju, gospođo." Zaista mi je bilo žao. Mislio sam da sam bio vrlo lukav, ali spotakao sam se o svoju lukavost.

Ženevjev de Nanter se okrenu oko sebe gledajući još jednom sve tapiserije. "Vrlo su lepe i to je dovoljno. Žan je svakako zadovoljan, mada to ne pokazuje, a Klod će se tapiserije dopasti. U znak zahvalnosti za njih, volela bih da nam se sutra uveče pridružiš na gozbi ovde."

"Sutra?"

"Da, sutra je Sveti Valentin. Dan kada ptice biraju sebi par."

"Tako kažu."

"Onda ćemo te videti." Pogledala me je i okrenula se.

Poklonio sam se njenim leđima. Jedna pratilja proviri kroz vrata i pođe za svojom gospodaricom.

Ostao sam sâm s tapiserijama. Dugo sam stajao u dvorani, gledao ih i pitao se zašto me čine setnim.

Nikada ranije nisam bio na vlastelinskoj gozbi. Slikare obično ne pozivaju na njih. Zaista, nisam znao zašto me je Ženevjev de Nanter pozvala. Brzo i uz veliki trošak načinjena mi je nova tunika - crni somot sa žutim obrubom - i ista takva kapa. Očistio sam čizme i oprao se iako je voda bila ledena. Kad sam stigao pred buktinjama osvetljenu kuću u Ulici Di Fur, sluge su me propustile ne trepnuvši, kao da sam plemić među plemićima. U svojoj sobi mislio sam da su moja nova tunika i kapa vrlo otmene - klicali su im i muškarci i žene u *Zlatnom petlu* - ali dok sam išao ka Velikoj dvorani okružen bogatom odećom gospode i dama, osećao sam se kao seljak.

Tri devojke trčale su naokolo. Najstarija je bila Klodina sestra Žan, ona koja je gledala u bunar u dvorištu onog dana kad sam prvi put video Klod. Druga je ličila na nju i sigurno je bila najmlađa kći Le Vistovih. Najmanja mi

je dosezala tek do kolena i uopšte nije ličila na Le Vistove, iako je bila ljupka na svoj način, s tamnocrvenim razbacanim uvojcima. U gužvi mi se uplela u noge. Uspravio sam je, a ona je natuštila guste obrve na meni čudnovato poznat način. Otrčala je pre nego što sam stigao da je upitam za ime.

Dvorana je bila prepuna gostiju, *jongleurs* su izvodili trikove, plesali i prevrtali se, a sluge su nosile naokolo vino i posluženje - usoljena prepeličja jaja, svinjske kotlete, loptice od mesa ukrašene suvim cvećem, čak i maline, koje je nemoguće naći preko zime.

Žan le Vist stajao je u jednom kraju sale, pored Mirisa, obučen u odeždu obrubljenu crvenim krznom, s još nekoliko isto odevenih ljudi. Razgovaraće o kralju i dvoru, što me nikad nije naročito zanimalo. Više mi se dopadao kraj dvorane Ženevjev de Nanter, gde sam mogao da posmatram dame u brokatu i krznu nerca, zeca i lisice. Sama gospodarica kuće bila je odevena sasvim jednostavno, u nebeskoplavu svilu i sivo zečje krzno, a stajala je pored *A mon seul désir.*

Svi su se mnogo divili tapiserijama. Iako su omekšale dvoranu i činile je toplijom, uz bučno društvo nisu bile zaslepljujuće kao kad sam bio sam s njima. Sada sam shvatao da bi prizor bitke i masa konja i ljudi bolje odgovarali gozbenoj dvorani, dok bi ove tapiserije trebalo okačiti u damskim odajama. Žan le Vist je ipak bio u pravu.

Pokušao sam da ne mislim mnogo o tome, nego da popijem začinjenog vina koliko god mi točilac da. U početku sam stajao sâm, gledao akrobate i dame kako plešu i jeo pečenu smokvu. Onda me je pozvala plemkinja koju sam nekad naslikao. Posle je sve bilo lakše, razgovarao sam, smejao se i pio kao da sam u krčmi.

Kad je ušla Klod, u crvenom somotu, okružena damama - među njima bila je i Beatris - osetio sam da mi se ramena spuštaju a ruke landaraju uz slabine poput komada užeta. Naravno, čekao sam njen dolazak - i dok sam pio, flertovao, jeo smokve, čak i plesao galijardu s jednom veselom damom. Naravno da će se pojaviti. Zato sam i došao.

Dvorana je bila prepuna i mislim da me nije opazila. Makar nije dala nikakvog znaka. Oči su joj i dalje nalikovale dunjama, ali nisu bile živahne kao ranije. Pogled joj je češće počivao na njenim pratiljama nego na plesačima, ili je gledala nešto udaljeno - možda *millefleurs* na Mirisu ili Ukusu preko puta, ali ne damu.

Beatris me je videla i smelo me pogledala svojim tamnim očima. I ona se promenila, oslabila je. Nije se naginjala ka svojoj gospodarici da šapuće i pokazuje, nego je zurila u mene dok nisam skrenuo pogled.

Nisam pokušao da priđem Klod. Znao sam da bi to bilo uzaludno - neko bi se našao na putu, domoupravitelj bi bio pozvan da me izvede i izbaci na ulicu, možda i da me još jednom pretuče. To nije morao niko da mi kaže. Sada sam znao zašto me je Ženevjev de Nanter pozvala - doveden sam ovamo da bih bio kažnjen.

Uskoro su muzika i ples prestali, a trube su označile početak večere. Klod se pridružila roditeljima i nekim gostima za glavnim stolom - hrastovim stolom na kom sam nekada stajao i merio zidove. Ostali gosti seli su za stolove na nogarima postavljene duž zidova. Ja sam se obreo na samom dnu - najniže mesto, najdalje od Klod. Tačno iza mene visio je Ukus. Preko puta mene bio je Vid s Alijenorinim ljupkim tužnim licem da mi pravi društvo.

Sveštenik iz crkve Sen Žermen de Pre došao je da povede molitvu. Onda je Žan le Vist ustao i podigao ruku. Nije ulepšavao svoje reči, nego je govorio otvoreno, pa se, kad sam ga čuo, otvorila duboka rana čistih ivica. "Okupili smo se ovde da objavimo veridbu moje najstarije kćeri Klod za Žofroa de Balzaka, dana Plemstva mačeva i Prvog kraljevog komornika. Ponosni smo što ćemo pripadnika tako plemenite porodice nazivati svojim sinom." Pružio je ruku, a jedan mladić smeđe brade za glavnim stolom ustade i lako se pokloni njemu i Klod, čiji pogled ostade uprt u sto pred njom. Ženevjev de Nanter nije pognula glavu, nego je pogledala duž nižih stolova u mene skutrenog u dnu. Sada si dobio svoju kaznu, rekle su njene oči. Spustio sam pogled na tanjir i video da su u hleb urezani inidjali KLV i ŽDB. Ptice su zaista našle sebi par.

Posle toga nisam slušao šta govori Žan le Vist, iako sam, kada i svi ostali, podigao svoju kupu u zdravicu koju nisam čuo. Kad su zasvirale trube, sluge su unele pečene ptice - pauna raširenog repa pred ženkom, par fazana krila nameštenih kao da će poleteti, par paunova prepletenih vratova. Gledao sam sve to bez ikakvog zadovoljstva i nisam izvukao nož da išta probam. Moji susedi za stolom sigurno su me smatrali veoma dosadnim društvom.

Kad je unesen pozlaćeni divlji vepar, znao sam da neću ostati da vidim mnogobrojna najavljena jela, pića i prizore koji će se nizati do duboko u sledeći dan. Nije mi bilo do svetkovanja. Ustao sam, poslednji put pogledao tapiserije na zidovima - jer, znao sam da ih više nikada neću videti - i iskrao

se kroz vrata. Na putu do njih morao sam da prođem pored glavnog stola. Dok sam prolazio, pogled mi je privukao jedan pokret - Klod je iznenada spustila ruku na sto i nož joj je zazveketao po podu. "Oh!" - uzviknula je. Jedna od družbenica pođe da podigne nož, ali Klod je zaustavi uz smeh - prvi znak veselja koji sam video cele večeri. "Ja ću", rekla je i sagnula se pod sto. Nisam mogao da je vidim - beli stolnjak ukrašen grbom Le Vistovih padao je do poda i skrivao sve iza sebe.

Sačekao sam malo. Činilo se da me niko ne primećuje. Beatris je stajala iza stolice svoje gospodarice i razgovarala s čovekom koji je služio Žofroa de Balzaka. Ženevjev de Nanter je pričala sa svojim budućim zetom. Žan le Vist gledao je u mom pravcu, ali pravo kroz mene. Već je bio zaboravio ko sam. Kad je preko ramena zatražio još vina, skinuo sam kapu s glave i ispustio je na pod a zatim kleknuo da je podignem. Za tren oka sam podigao stolnjak i zavukao se pod sto.

Klod je sedela sklupčana, rukama obgrlivši kolena i oslonivši na njih bradu. Osmehnula mi se.

"Da li uvek priređujete *rendezvous* pod stolom, gospođice?" - upitao sam je vraćajući kapu na glavu.

"Zgodno je skrivati se ispod stolova."

"Jesi li se tu krila sve ovo vreme, lepotice? Pod stolom?"

Prestala je da se smeši. "Znaš ti gde sam bila. Nisi došao po mene." Naslonila je obraz na koleno i tako skrila lice od mene. Video sam samo njenu crvenu somotsku kapu ukrašenu biserima i kosu pažljivo skupljenu ispod.

"Nisam znao gde si bila. Otkud sam mogao da znam?"

Klod mi okrenu lice. "Jesi, znao si. Mari-Selest je rekla..." Zaćutala je, a sumnja joj se raširila po čelu.

"Mari-Selest? Nisam je video otkako sam poslednji put video tebe - otkako sam dobio one batine. Jesi li mi po njoj poslala poruku?"

Klod klimnu glavom.

"Nisam je dobio. Slagala te je ako je rekla da jesam."

"Oh."

"Prokleta bila. Zašto je lagala?"

Klod osloni glavu na kolena. "Ima ona svoje razloge. Nisam baš bila dobra prema njoj."

Jedan ptičar doluta pod sto tražeći otpatke i Klod pruži ruku da ga potapše. Kad joj se rukav zavrnuo, video sam da joj je zglob izgreban do crvenila ljutitim noktima koje treba podseći. Nežno sam je uhvatio za ruku. "Šta je ovo bilo, lepotice? Povredila si se?"

Klod izvuče ruku. "Ponekad jedino tako nešto osetim. *Alors*", nastavila je češući rane, "sve to zapravo i nije važno. Ne bi mogao da me izvučeš."

"Gde si bila?"

"Na mestu koje je raj za moju mamu i tamnica za mene. Ali, takav je život dame, otkrila sam."

"Ne govori tako. Sada nisi utamničena. Pođi sa mnom. Beži od tog *fiancé.*"[29]

Njeno lice za trenutak je sinulo kao sunce nad Senom, ali kako je razmišljala o tome, ponovo je postalo tamno poput uobičajene blatne boje reke. Gde god da je bila, to joj je izmenilo duh. To je bio tužan prizor.

"Šta je sa *mon seul désir*?" - upitao sam je tiho. "Jesi li to zaboravila?"

Klod uzdahnu. "Nemam više želja. To je bila mamina želja." Pas joj onjuši krilo i ona ga uhvati obema rukama za njušku. "Hvala ti za tapiserije", reče gledajući psa u oči. "Je li ti se iko zahvalio? Divne su, iako u meni bude tugu."

"Zašto, lepotice?"

Pogledala me je. "Podsećaju me na to kakva sam nekada bila, laka, srećna i slobodna. Samo ona na kojoj jednorog leži dami u krilu liči na mene kakva sam sada - ta dama je tužna i zna nešto o svetu. Nju volim više od ostalih." Uzdahnuo sam. Izgleda da sam sve dame shvatio pogrešno.

Stolnjak se zatalasa i ona sićušna crvenokosa devojčica uvuče se pod sto. Videla je pseći rep i pratila ga do korena. Nije pokazala nimalo zanimanja za nas nego je obema rukama tapšala psu leđa i stezala mu rebra. Pas nije obraćao pažnju na nju - pronašao je bio jagnjeću kost i glodao je.

"Samo da znaš, u zatvoru sam našla nešto dobro." Klod pokaza glavom devojčicu. "Dovela sam je sa sobom. Nikolet, odvedi tog psa. Beatris će mu dati vecu kost. Idi sad." Gurnula je psa u slabine.

Ni devojčica ni pas nisu je slušali.

"Kad poraste, biće moja družbenica", dodade Klod. "Naravno, trebaće joj obuka, ali do tada ima dosta. Ona je zapravo još beba."

---

[29] Franc. – verenik. (Prim. prev.)

Zurio sam u devojčicu. "Zove se Nikolet?"

Klod se nasmeja kao nekad - devojačkim smehom punim obećanja. "Ja sam joj promenila ime. Nisu mogle postojati dve Klod u manastiru, zar ne?"

Ponovo se nasmejala, a ja sam trgnuo glavom tako jako da sam udario u tablu stola. Pogledao sam devojčicu, svoju kći, a zatim Klod, koja me je posmatrala bistrim očima. Za trenutak sam osetio nalet stare žudnje kako me gura ka njoj i pružio ruku.

Nikad nisam saznao da li bi mi Klod dozvolila da je dodirnem. Ponovo - baš kao prvi put kad smo Klod i ja bili zajedno pod stolom - Beatris proturi glavu u naše skrovište. Njena uloga je bila da se postavlja između nas. Verovatno je prisluškivala sve vreme, kao što damske pratilje rade. "Gospođice, vaša majka vas traži", rekla je.

Klod načini grimasu, ali se uspravi na kolena. "*Adieu*[30], Nikola", reče s lakim osmejkom. Zatim klimnu glavom na Nikolet. "I ne brini - ona će zauvek ostati kraj mene. Je li tako, *mapetite?*" Izvukla se ispod stola, a Nikolet i pas pođoše za njom.

Beatris me je gledala. "Uhvatila sam te", rekla je. "Zbog tebe sam provela devet meseci u paklu. Skretala sam poruke zbog tebe. Sad te neću pustiti." Povukla je glavu i nestala.

Ostao sam na kolenima ispod stola, zbunjen njenim rečima. Najzad sam se i sâm izvukao iz skrovišta i ustao. Niko me nije primetio. Žan le Vist je otišao od stola i razgovarao s budućim zetom, De Balzakom, okrenut meni leđima. Ženevjev de Nanter stajala je s Klod na drugom kraju stola. Beatris joj je nešto šaputala u uho.

Ženevjev de Nanter me pogleda. "*Bien sûr*", povika vedro, pruži ruku, zakorači i stade između mene i Beatris. "Nikola Dezinosant, kako sam samo mogla da te zaboravim? Beatris mi je rekla kako se umorila od služenja i kako želi da živi kao slikarova žena. Zar nije tako, Beatris?"

Družbenica klimnu glavom.

"Naravno, nije moje da to ugovaram, pošto je Beatris sada pratilja moje kćeri. Ona mora da odluči. Šta misliš, Klod - hoćeš li dati dozvolu Beatris da se povuče iz tvoje službe kako bi se udala za Nikolu Dezinosanta?"

Klod pogleda svoju majku, pa mene, očima sjajnim od suza. Večeras smo oboje kažnjeni.

[30] Franc. – zbogom. (Prim. prev.)

"Klod i meni biće žao da te izgubimo, Beatris", nastavi Ženevjev de Nanter. "Ali moja kći će ti dati otpust, zar ne, Klod?"

Posle trenutak-dva Klod lako slegnu ramenima. "Hoću, mama. Kako ti želiš." Nije me gledala dok je njena majka uzimala Beatrisinu ruku i stavljala je u moju, nego je stajala pogleda prikovanog za Ukus.

Ja nisam gledao tapiserije s damama koje posmatraju sa zidova, niti plemiće kako jedu, piju, smeju se i plešu. Nisam morao da ih pogledam da bih znao da se svi osmehuju.

EPILOG

Nikola Dezinosant dobio je porudžbinu da izradi nacrte za vitraže pariske katedrale Notr Dam. Imao je još troje dece, nijedno s Beatris.

Klod le Vist i Žofroa de Balzak nisu imali dece. Kad je on 1510. umro, ona se udala za Žana de Šabana. Ni s njim nije imala dece. Posle njene smrti tapiserije Dama s jednorogom pripale su porodici njenog drugog muža.

Nikolet je do kraja života bila Klodina družbenica.

Žan le Vist umro je 1501. Posle njegove smrti Ženevjev de Nanter stupila je u manastir u Selu.

Filip i Alijenor dobili su još tri sina. Najstariji sin, Stefan, i njegov najmlađi brat postali su slikari, a ostala dvojica bili su tkači.

Žoržu je nekoliko puta ponuđeno da izatka tapiserije s jednorozima. Sve ponude je odbio. "Isuviše nevolja", rekao je Kristin.

Kristin je izatkala malu *millefleur* tapiseriju za okasnelu spremu svoje kćeri. Nikada više nije tkala za radionicu.

Leon le Vje umro je u svojoj postelji okružen ženom i decom.

BELEŠKE I IZJAVE ZAHVALNOSTI

Ova priča je plod mašte, ali se zasniva na razumnim pretpostavkama o tapiserijama Dama s jednorogom. Ne zna se pouzdano koji član porodice Le Vist je zaista naručio tapiserije, kao ni zašto su i kada izrađene, iako damina odeća i tehnika tkanja ukazuju da su verovatno načinjene krajem petnaestog veka. Žan le Vist bio je jedini muški član porodice koji je u to vreme imao pravo da izloži porodični grb. Ne znamo ni ko je izatkao tapiserije, iako tehnika i veština rada ukazuju da ih je izradila radionica sa severa, možda neka iz Brisela, jer su tada *millefleurs* bile specijalnost tamošnjih majstora.

I pored troškova i slavljenja grba Le Vistovih, tapiserije nisu dugo ostale u vlasništvu te porodice - posle Klodine smrti (negde pre 1514.) prešle su naslednicima njenog drugog muža. Oko godine 1660. bile su izložene u zamku Busak u centralnoj Francuskoj. Tamo ih je ponovo otkrio Prosper Merime, inspektor istorijskih spomenika. Našao ih je u lošem stanju, izjedene od pacova i mestimično isečene - po svemu sudeći, ljudi iz okolnih sela koristili su delove tapiserija kao stolnjake i zavese. Književnica Žorž Sand uskoro je počela da širi njihovu slavu pišući o njima u člancima, romanima i u svom dnevniku. Godine 1882. francuska vlada kupila je tapiserije za muzej *Klini* (sada Nacionalni muzej srednjeg veka) u Parizu, gde su i danas izložene, restaurirane, u posebnoj prostoriji.

Pokušala sam da ostanem verna malobrojnim činjenicama koje se znaju o tapiserijama, ali u opštijim pitanjima uzimala sam mestimično slobodu, kao što romanopisci uvek čine - najveća je možda to što narod u Briselu govori francuski kad je najverovatnije među sobom, ako i ne s posetiocima, govorio flamanski.

Postoji mnogo izvora o kasnom srednjem veku i ranoj renesansi u Francuskoj i srednjovekovnom životu uopšte. Među najzabavnijima je *Život u srednjovekovnoj baroniji* Vilijema S. Dejvisa (1923). među knjigama koje su mi pomogle s užim temama su: *Tapiserije u srednjem veku* Fabjen Zuber (2000);

Tapiserija u renesansi: umetnost i veličanstvenost, urednik Tomas P. Kembel *(2002);Dama i jednorog* Alena Erlande-Brandenburga (1991); *Tapiserije s jednorogom* Margaret B. Friman (1976); *Srednjovekovne tapiserije u Metropolitenskom muzeju umetnosti* Adolfa Salvatorea Kavala (1993); *Hrastov kralj, Sveti kralj i jednorog; Mit i simbolizam tapiserija s jednorogom* Džona Vilijemsona (1986); *Na zemlji kao i na nebu: vrtovi zapada krajem srednjeg veka*, urednik Elizabet Antoan (2002); *Sato d'Arsi i njegovi gospodari* A. i C. - M. Fieri (1917).

Na kraju želim da zahvalim Elizabet Antoan iz Nacionalnog muzeja srednjeg veka, Filipu Sandersonu, Katarini Svejls, a posebno Karon Peni iz Studija za tapiserije koledža Vest Din u Saseksu - oni ponovo tkaju još jednu slavnu tapiseriju s jednorogom i pokazali su mi iz prve ruke kako su se tapiserije tkale u srednjem veku. Zahvaljujem i Lindzi Jang, Sali Dormer, Keti Espiner, Suzan Vat, Kerol Baron, Džoniju Geleru i Debori Šnajder.